IOANNIS
FERNELII
AMBIANI, DE ABDITIS RERVM CAVSIS LIBRI DVO,

Poſtremo ab ipſo authore recogniti, compluribusq́; in locis aucti,

AD
HENRICVM II. FRANCIÆ REGEM
CHRISTIANISSIMVM.

HANOVIÆ,
Impenſis heredum Claudii Marnii.
MDCX.
Cum priuilegio Sac. Cæſareæ Maieſtatis.

Digitized by Google

Quæ rerum obſcuro latet abdita cauſa receſſu,
FERNELII *docto nota labore patet.*

H. Sur.

AD HENRICVM FRANCIÆ REGEM CHRISTIANISSIMVM, IOANNIS FERNELII AMBIANI, DE ABDITIS RErum cauſis libri duo.

PRÆFATIO.

SI CVI unquam ſcriptori, Chriſtianiſſime Rex, mihi certè vni cunctandi multumq; dubitandi occaſio inceſſit, num has de abditis rerum cauſis lucubrationes diu ſuppreſſas, in apertum proferrem, patererq; in vulgus emanare. Id enim ſæpe mihi in animo verſabatur, non leuis eſſe momenti in arte omnium præſtantiſſima, & quæ in totius humani generis ſalutem comparata ſit, abſtruſum quiddam & reconditum depromere, quod à vulgari genere philoſophandi, & à popularibus ſenſibus abhorreret. Non paucos idcirco eſſe, qui medendi artem veterum labore inuentam, ſatiſq; conſummatam rati, non vltrà progredi contendant, velintq; poſteros omnes vno quaſi filo deductos, iiſdem ſemper veſtigiis inſiſtere, de quibus nefas ſit vel tranſuerſum (quod aiunt) vnguem decedere. Viam illi prorſus obſtruunt inueniendis nouis, & eos imprudentiæ grauiter accuſant, qui in eo omne ſtudium collocarunt, vt aut nouum quippiam conderent, aut traditas ab antiquis artes iam quaſi vetuſtate collapſas fulcirent, aut illis adderent, quæ partim diligentia, partim ætate eſſent progrediente conſequuti, & quæ temporibus magis quàm ſcriptoribus defuerant. His ex cauſis ab hac editione deterreri poteram, omniaq; libens ſilentio obruiſſem, niſi quæ de re medica ſeorſum à nobis traduntur, hanc quaſi interpretationem deſiderarent, ſine quibus & obſcura illa manerent, & non ſatis tuta ab improborum voce. Ceterùm ſi hanc vetuſtiſſimi Philoſophi viam tenuiſſent, vt ſemper maiorum preſſis veſtigiis, intra eoſdem terminos ſubſiſterent, neque penitus in intimam naturæ cognitionem penetrarent, demerſa adhuc lateret multis in rebus veritas: & vixdum vllum in abdita natura ſcientia lumen effulſiſſet. Si omnem laborem poſteri collocaſſent, vt eas ſolùm artes & diſciplinas exædificarent, quarum fundamenta priores iecerant, nunquam tam multa diſciplinarum copia creuiſſet. Si quæ in veterum mentem non venerant, iuniores non aperuiſſent, neque illorum induſtriam ſuis vigiliis excitaſſent: noua ingeniorum lumina minimè lucerent. At quoniam philoſophis alia via aliaq; ſtudiorum ratio placuit, neque obtrectatorum lingua, neque veterum ornata grauitas, & ampliſſima authoritas poſterorum quemquam à ſcribendo deterruit: omnes certatim ſic elaborarunt, vt ætates propè ſingulæ magnam & authorum nouorum & artium copiam profunderent. Atque vt inte-

rim de hac noſtra ſyncerè loquar, diſciplinæ & artes quæ annis propè mille ac ducentis ſepultæ fuerant, aut quæ veriùs extinctæ occiderant, iam planè reuixerunt, priſtinum, ne dicam maiorem, ſplendorem adeptæ, vt nihil verè docto illi ſeculo debeat hæc ætas inuidere. Dicendi ratio ſummaq́ eloquentia nunc paſſim floreſcit, philoſophiæ genus omne excolitur: muſici, geometræ, fabri, pictores, architecti, ſculptores, aliiq́ artifices innumeri ſic mentis aciem extulerunt, vt artes quique ſuas præclaris magnificiiq́ operibus exornarint, quæ vetuſtioribus illis vno omnium ore celebratis nihil cedant. Neque inuentis ſolùm ornamenta & incrementa adiunxit temporum excurſio, ſed & artes nouas protulit, ad quas priorum nunquam vel ingenium vel induſtria penetrauerat. Demetrium admirata eſt antiquitas, atque illum ab reperta machina quadam bellica, appellauit obſeſſorem. Quanto ampliore nomine donandi nobis ſunt hoc ſeculo machinarum inuentores, quibus ab ardenti quaſi bombo, nomen bombardarum eſt inditum? quæ dii boni? quanto vel balleſtis violentiores, vel tormentis rapidiores, vel catapultis concitatiores feruntur? Arte librorum chalcographica quid vtilius ad omnium diſciplinarum propagationem? At illam protulit noſtra hæc ætas, vt & paulo ſuperior, cera, corticis, aut papyri vice, chartam hanc quam Fabianam primi appellarunt: atque iſtorum ope in tantum faſtigium euectæ ſunt litteræ. Quis ignorat non tam nouarum rerum deſiderio, quàm nauigandi peritia, cla, e perluſtratum Oceanum? repertas Inſulas? intimos Indiæ receſſus apertos? maximam continentis ad Occiduum partem, quam inde nouum orbem appellant, priſcis ignotam, noſtris magno ſuo commodo cognitam fuiſſe? Hæc, vt cuncta aſtronomica Platoni, Ariſtoteli, vetuſtioribusq́ Philoſophis non ſatis perſpecta, Ptolemæus dein plurimùm auxit & illuſtrauit: qui tamen ſi nunc redeat, Geographiam non agnoſcat, adeò nouus orbis inductus videtur huius ſeculi nauigatione. Ad quam nos non dico adiumentum attulimus, certè excogitauimus horarum æquinoctialium obſeruatione, qua ratione quacunque ſis orbis regione, illius eam paſſis internoſcere, quam Geographi appellant longitudinem. Quod quidem de fontibus antiquorum non hauſimus, ſed de noſtris riuulis primi (ni fallor) protulimus. Te quocunque vertas cogitatione, intelliges non decoxiſſe poſteros, ſed erecto ad contemplationem intentoq́ animo hæreditatem veterum artium ampliaſſe, & induxiſſe nouas. Quid igitur inquiunt non eſſe huius noſtræ ætatis, nouum quicquam præſtare poſſe? Incomprehenſarum rerum immenſa eſt multitudo, & multo maior quàm quæ poſſit vnquam percipi. Nulla autem ratio afferri poteſt cur ingeniorum laus nunc ſit inferior. Quid eſt igitur cur aliquis hanc ætatem tam inclementer damnet, vt ex tanta rerum copia nihil queat attingere? Quis hoc ſeculum tanti inſimulet ſtuporis, tantæ tarditatis, nihil vt nouum cudere poſſit, nullarum artium afferre prouentum? Quiſquis mentis valent acumine inertia non torpebit, ſed ad res cognoſcendas tempus diligentiamq́ ſumet, poterit orbitam eandem cum veteribus terere, & in eiuſdem induſtriæ curriculo verſari, & illorum obſeruationibus adiutus, inuentis artibus magna addere incrementa, & noua condere multis profutura. Sic enim alia ex aliis trahi ſolent, & ex anguſtis fontibus perampla flumina deriuari: tantaq́ eſt artium & diſciplinarum ſeries, vt apta ex ſeſe omnia & connexa videantur. Si liberè quod ſentio, dicere licet, dicam, & quidem paucis: tam peccant qui à veteribus perueſtigata omnia comprehenſaq́ eſſe contendunt, quàm qui eiſdem primam rerum cognitionem detrahunt, illosq́ de veteri doctrinarum poſſeſſione deiiciunt. His conſtitutis, velim ex æquo & bono accedant nobis honorarii arbitri atque diſceptatores, qui malo inuidiæ puri, & profectus & conſilii mei rationem colligant ac iudicent: nec enim tantum ipſe mihi tribuo, vt fidem haberi velim præiudicatæ meæ ſententiæ. Qui primi inter veteres admirabili quodam ad philoſophandum ſtudio ſe contulerunt, in naturæ anguſtias & quaſi in carceres deducti, eò ſe reuocarunt ſpatii, vt ſolis mundi elementis perpetuò inhærentes, nimisq́ materiæ dediti, longè intra modum conſtiterint. Alii deinde erectiore animo, ſuis non contenti finibus, ad Ægyptios (quibus cum Chaldæis & Hebræis frequens erat commercium) commigrarunt, à quibus diuina non pauca per vmbram duntaxat caliginemq́ percepta retulerunt. His ſuam poſtea philoſophiam tanquam variis reſperſere figmentis, & quadam impietatis labe inquinarunt. Vnde accidit, vt tum vel rudis & materiata nimis fuerit philoſophandi ratio, vel ſi diuinum quippiam attigiſſet, inconſtans

ſtans ac prorſus incerta. Nunc verò quando Dei Optimi Maximi beneficio, nobis per Chriſtum lux ipſa veritatis affulſit, multa ſimul nobis ſunt diuinitus allata, à veteribus animo non integrè percepta. Quis noſtrum immortalitatem animæ, domicilium, vim, naturamq́; neſcit? Quid porrò inter philoſophorum greges magis controuerſum, aut diuturnioribus contentionibus exagitatum? Ordines cœleſtes, & illam ſupernæ ciuitatis deſcriptionem, quis veterum ſapientum ſubodoratus eſt? Hæc autem ſi iam cunctis patent mortalibus, quis etiam non intelligat multa eſſe in philoſophia extra elementorum ordinem, prorſus abſtruſa & naturæ arcanis inuoluta, quæ neque oculis, neque auribus, neque vllo ſenſu deprehendi poſſunt? horumq́; cognitionem non mihi modo, ſed & noſtri ordinis nominiſq́; cuilibet notiorem, quàm Ethnicis philoſophis eſſe debere? Video poſteriores illos Platonicos, Numenium, Philonem, Plotinum, Iamblicum, Proclum, quicquid de diuinis rebus magnificum attigerunt, illud à Chriſtianis viris, Ioanne, Paulo, Hierotheo, Dionyſio furtim excepiſſe: vt inde abſtruſa Platonis dicta clariùs lucidiuſq́; interpretarentur, & in verum ſenſum deducerent. Nobis verò non ſimiliter liceat Hippocratis ſenſa nunc apertiùs reſerare, vt vetus medendi ratio ſuſcipiat incrementum? Affigemúrne perpetuò his caducis? Nunqaam concretum hunc craſſumq́; aërem perrumpemus? Nunquam ex hoc tenebricoſo mentis carcere in perſpicuam lucem euolabimus? Nunquam adducto per meditationem animo, diuina abſtruſaq́; contemplabimur? Hæc ſingula quum apud me tacitus expenderem, ſimúlque aliquando monitus eſſem Hippocratis oraculo, quo in morbis diuinum quippiam ineſſe confirmat: exiſtimaui perbreuem ſententiam permagno eſſe momento ponderandam, & eò magis quòd eximius vir ob diuinitatem olim ceu numen cultus ſit, & breui ſententia magnam rerum ſupellectilem, quam mente gerebat, concluſerit. Primorum philoſophorum mos fuit, quæcunque diuina attigiſſent, tanquam myſteria contegere, aut integumentis quibuſdam & inuolucris implicata enuntiare, ſeu imperitæ multitudinis offenſionem veriti, ſeu quia hæc tam abſtruſa ſi nullo negotio intelligerentur, probatum iri minimè ſperarent. Quocirca anno abhinc vigeſimo odoratus quippiam ſub diuini nomine in medendi arte penitus obuelatum latêre, quod nondum ſatis pateret, cœpi illius ſtudio & amore incitatus quid eſſet inueſtigare. Deprehendi id autem eſſe abditorum morborum tractationem, nec ſatis tritam, nec veterum monimentis expreſſam: ſine qua tamen manca & duntaxat inchoata, nec numeros omnes habitura ſit ars medendi. Hoc temporis curriculo in hæc vndique multa peruolitaui, longè plura meditatus ſum, neque quicquam occurrit, quod à concepta ea de re ſententia me reuocet. Quo longius ætate, literis, artis exercitatione, & multis tum aliorum, tum meis experimentis eò ſpectantibus procedo, hoc mihi certior veriórque fit de abditis morbis ſententia, in quam & pleroſque omnes paucis admodum rationibus iam adduci video, quaſi illorum animus quodam veri inſtinctu afflatúque ſit perfuſus. Ea autem quænam ſit, iam literis mandare conor, non tam perficiundi ſpe, quàm deſiderio excitandi ingenia multorum ad veri inueſtigationem. Magnus hic noſter conatus, Rex Chriſtianiſſime, ſed qui maieſtatis tuæ ſplendore ſummam vim ſummúmque robur obtinebit, ſi nouis lætiſque regni tui auſpiciis ille nobis affulgeat. Accedent nihilominus & rationes non tantùm probabiles, verùm etiam ad aſſentiendum neceſſariæ, quibus (vt confido) veritas ipſa manum nobis adiiciet, & ſua luce obſcuram multorum caliginem excutiet. Quinetiam ne quid in opinione dubia non ſatis ratum haberetur, ſingula quæque ex Galeni monimentis videbor affirmaſſe: qui tametſi aliquando videatur hæc dedita quaſi opera extenuare, in ea tamen vel nolens plerunque relabitur. Hinc ſcient omnes, quod terimus argumentum, & in communem medicinæ vſum primi conferimus, idipſum veteres attigiſſe, vixque vllum eſſe qui hanc in animo ſententiam inſitam, & quaſi inſculptam non habeat, etiam ſi verbo plerunque aliud exprimat. Itaque quam non pauci hanc noſtram inſtitutionem exiſtimaturi ſunt nouam, re vera peruetus eſt: neque ea ſum inſolentia, vt me eius authorem iactem, ſed interpretem duntaxat & explanatorem profiteor. Hæc autem maximè in poſteriorem librum meditor: quæquo-

niam ex phyſicis naſci conſtituique ſolent, ipſa ratio connexi coëgit in librum priorem philoſophica quædam præmittere, quæ in illorum demonſtrationem neceſſaria videbantur. Atque ita quantum diuinitatis, id eſt abditarum cauſarum, ineſt tum naturali philoſophiæ, tum rei medicæ, hoc vnum opuſculum ſcrutabitur & diſcutiet. Quòd autem res eſt plena contentionis, diſſerendi rationem quandam aggredior, non ſimplici narrationis ſpecie, ſed quibus ferè ſermonibus res controuerſa agi diſputarique ſolet: à tali quodam inductus exordio.

LIBER

Digitized by Google

LIBER PRIMVS.

Mundi elementa ſolam materiam genitis quibuſque rebus impertiri. CAP. I.

PHILIATROS, BRVTVS, EVDOXVS.

OPPORTVNE adeſſe video quem quærebam, niſi me fallunt oculi, alioqui non ſatis perſpicaces. Profectò is ipſe eſt, neq; ſplendor hic orientis Solis aduerſus aciem obtutumq; oculorum perſtringit. O fœlicem & auſpicatam occurſationem! Etenim liberabor eo ſcrupulo, qui mihi exagitata per hoſce dies diſputatione iniectus eſt. Ille ſic me habuit malè, vt nulla ratione potuerit à me reuelli. Sodalis hic iampridem meus, toto decennio viſus nemini, ſcio afferet noui aliquid ex longa peregrinatione, illius ope conſequar quod meo ipſius ingenio aſſequi non potui. Sed quónam ille ſe proripit? non aſſequar virum niſi procul inclamem. Heus tu bone vir, heus Brute, ſubſiſte per Æſculapium, aut ſi mauis, per Hippocratis genium: nec enim arctius habeo vinculum, quo te retineam. BR. Quis eſt qui me vocat? ô ſalue mi Philiatre PH. Salue tu quoque. BR. Facis tu quidem tuo more, vt feſtiuis agas verbis, nec vnquã vrbanitatis ſales exuas. Sed quid tu? quò hinc re agis? PH. Te ipſum quærebam quem rediiſſe nobis audieram. BR. En tibi adſum. PH. Video, ſed vſque eò inſolens, vix vt oculis meis credam, quibus monſtro ſimilis eſt hic tuus aduentus. Quàm cupio te interrogare! BR. Tam citò? vixdum bene ſalutaui. PH. Non queo amplius ſupprimere, quod me quã diutiſſimè torſit. BR. Quid hoc tandem rei? PH. Non ita pridem ad indictam quandam celebrium medicorum diſceptationem cõueni vel audiendi ſtudio, vt planè immodico illius artis amore teneor. Agitabatur inter eos eiuſmodi quæſtio: An ne quod in morbis eſt diuinũ, diuinam opem deſideret. Iſtud olim ab Hippocrate noſtro ſimpliciter breuiterq; dictum, videbam variis interpretationibus aliò atq; ipſe ſperabã, trahi: nec profectò tumultuoſo illo congreſſu decidi res omnis potuit, tum quòd nouus interpres liberè fuſéq; explicandi caruit loco, tũ quòd præiudicata opinio & fauorem detrahebat & fidem inauditæ (vt tum aiebant) ſententiæ. Ab eo die optabam tui mihi copiam fieri, vt tuum ea de re ſenſum expedires, quo facto me beaueris. Enimuerò mihi perſuadeo, in ea te noſtræ medicinæ verti cardinẽ. BR. Rem affers arduam, in qua paulum conſumere temporis mihi nunc ocioſo & curis laxato iucundũ eſt, videamus qualiſnam ſit res ipſa. Idipſum vereor, ne tuus interpres rem ſuam non plane conficiat: vix quippe adduci vlla ratione poſſum, vt tam exiguo integumento, tanta ſit incluſa diuinitas. Memini aliàs me in philoſophũ quendã incidiſſe, cui ſimilium ferè eſſet paradoxorũ cura: is palàm enũciabat, non omnes rerum vires ab elementorum permiſtione prodiiſſe, neq; hæc omnino cauſas eſſe eorum quæ conſiſtũt: ſed plurima à cœlo tum orta, tum ſuas obtinuiſſe vires. PH. Plurima horum ſimilia audiiſſes tota diſputatione. BR. At ſcis quid illi obtigerit philoſopho. PH. Quid obſecro? BR. Is demonſtrationum neceſſitate compulſus, tandem in elementa cœlo recidit. PH. Maior eſt vis noſtro huic Eudoxo, qui in demonſtrationem plurimus incumbit: eſt in eo nonnihil quod forſan audire velis. Si illum probè noui (noui autem optimè) lubẽs aperiet nobis & ediſſeret hanc rem totam, & gratiam ab illo ſimus inituri, ſi nos benignè & attento animo audierimus. BR. Ain? Speras id nobis probatum iri? PH. Exitum nolim polliceri, vnum

ſcio illum quidem certè enunciaturum nobis ea myſteria, quæ abſtruſa, neque in communibus hominum ſenſibus poſita, hactenus putauit. Br. Vtut res habeat, placet hominis ingenium ac vires experiri: hac tamen lege vt mihi liceat, quæcunq; obſcura aut noua audiam, ſedulò percontari, & liberiùs diſſentire, ſi abſurdum quiddam attingere videbitur: ſic enim fiet, vt audias meam, quam tantopere deſideras, hac de re ſententiam. Phil. Efficiam vt tibi liceat: viri mores & ingenium probè teneo. Brvt. Conueniamus hominem, & quando ita videtur, interpellemus. Phil. Erit nunc tempeſtiuum: agit enim in villa proxima, quò profectus eſt heri cum amicis philoſophis, ibi plenius & audacius ſermonem cum illo conferemus, tantiſper dum ſe franget æſtiuus iſte calor. Illud imprimis vereor, ne non deſcendant in animum noſtrum, quæ afferet: petet enim neſcio quid ex abditis fontibus rei medicæ, quò non cuiuis penetrare promptum eſt. Tu ipſe & noſtrate & externa philoſophia inſtructus, impetũ ſuſtinebis, ſi quando ſuperior erit meis viribus. Malim enim tutò fugere, quàm temerè & cum nota iis me obiicere, quæ perferre nequeam. At vehementer me pudeat, ſi ea philoſophiæ præcepta neſcire deprehendar, quibus velim videri recens inſtitutus. Quocirca dum hanc viam compendiariam per ſaltus & humiliores colles conficimus, quæſo in commune conſideremus conferamusq; philoſophiæ principia, quæcunq; in futuram diſputationem vtilia iudicas: ne quum ad ſeria veniemus, graue ſit viro in hæc, quæ ſui ingenii non ſunt, detrudi. Sic enim nihil moliemur perturbatè, & à minimis ſtruemus maxima. Brvt. Ordinem dicis quem omnes ſecuti ſunt, in quorum nos veſtigia incurrere debemus. Ph. Itaque matutinus hic auium concentus dum recreat animos, inito colloquio hæc explicanda ſuſcipe. Br. Rem vt vis aggredior, & in primis rogo te, certòne ſcias naturam aliquid eſſe? Ph. Qui naturalis philoſophiæ præcepta tradunt, naturam quandam eſſe non

Quid natura.

dubitant, a qua & ſe φυσικοὺς appellant: idq; tanquam notiſſimum & apud omnes peruulgatum, philoſophiæ principium ſtatuunt, quod neque demonſtrari debeat, neque poſſit. Brv. Illámne tu aliquando aut vidiſti, aut manu tractaſti? Ph. Videre non contendo, ſi modò cogitatione ſatis hanc poſſum conſequi. Tu igitur aliò perge. Br. Eorum quæ mundus habet omnium, alia per naturam eſſe dicuntur, alia per alias cauſas, vt per artem vel fortunam. Ph. Quo modo? Br. Quæ ſponte ſua interioreque impetu prodierunt, natura eſſe dicuntur, vt quatuor mundi elementa, metalla, ſtirpes omnes, cuncta animalia, horumque partes: at lectica aut domus, non natura, ſed arte ſuam rationem eſt adepta. Neque verò animal, neque ſtirps, neque quiquam cæterorum naturalium appellatur natura, ſed duntaxat à natura, (à qua oriri dicitur) conſiſtere atque conſeruari: hoc igitur ortus omniſque actionis occultum intimumq; principium, natura cuiuſque

Natura duplex.

rei dicitur & eſt. Huic materies quædam ſubiicitur, quemadmodum ſimulachro, æs aut lignum: quam ſanè oportet & naturæ nomine dignari. Sic vnumquodque ex naturis duabus conflatum eſt, quæ nullo pacto ſeiungi, aut diſcluſæ locis conſiſtere queunt: ſed eſt vtraque alterius ſic appetens, vt ei annexa alioqui moritura

Formam & fieri & perire: materiam verò perpetuam eſſe.

foueatur. Materies ea quæ formæ tanquam primum fundamentum ſubſternitur, dum res ipſa compoſita perit, atque in aliam faceſſit, vna eademq; permanet. Omnis enim quæ gignitur ſubſtãtia ex quodam gignitur fitq; ſubiecto: quemadmodum ex aqua fit aer, ſtirpes & animalia ex ſemine, neq; quicquã fit ex nihilo. Atqui ſubiectum ex quo aliquid factum eſt, ex materia & ſpecie conditum erat: ſpecies periit abiitque ſuccedente altera, priuationemq; tollente: materia autem eadem permanſit: quæ hanc ſubiecta ſubſtrataque exciperet. Neceſſe igitur eſt hunc in modum ſubiici quiddam, in quo ſeruato ac ſuperſtite fiat rerũ conuerſio. Ex quo intelligitur materiam nec vllo ortu generatam & indiſſolubilem eſſe, immortalem ſeculis omnibus, ac vt ortus ita & interitus expertem, atq; dũ gignitur quiddam, eius ſolũm formam naſci & emergere, dum occidit & extinguitur, eandem occumbere: materiam autem rerum omnium communem, vnam eandemque perpetuò manere. Si enim quando res obliteſcit, illius materia ſimul interiret & diſſiparetur, communis rerum omnium moles, iamdudum, vel ſæpius eſſet abſorpta,

abſorpta, nec hominum vniuerſum genus, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus ſtare poſſet. PH. Hæc ſatis probè teneo. Age verò aliud edifferamus. Si ex alia quapiam res omnis genita profluxit, à qua materiam ſuam, quaſi à fonte hauriret: cur tandem elementa deſideramus, quæ in concreti huius corporis procreationem confluant? BR. Vt hæc quoq; genitis conſtituriſque rebus materiam ſubminiſtrent: etenim materia priùs ab elementis profecta, in ſubiectum quondam migrauit, ex quo quidque oriri naſciq; contuemur. PH. Mentem tuam non aſſequor: dic igitur, ſi lubet, clariùs. BR. Subiectum id corpus ex quo procreatione quiddam naſcitur & emergit, aut eſt omnino ſimplex aut compoſitum. Ex ſimplici nihil niſi ſimplex duci deriuariq; poteſt, quòd motus illius ſimplex ſit & vniuſmodi. Qua ex cauſa elementa in ſeſe duntaxat ſoluuntur, & retro viciſſim commeant, & vnumquodq; ex alio fit ſimplici. Ex compoſito autem corpore non ſimplex, ſed aliud compoſitum efficitur, quod nunquam poſſit ex ſimplici prodire. PH. Sic res habet. BR. Conclude igitur aliam elementis, aliam concretis corporibus eſſe materiam. PH. Id conſequens eſſe video, quanquam nondum mihi dilucidè patet. BR. Dicam igitur luculentiùs. Elementorum ſimplex, concretorum verò ex elementis compoſita eſt materies. In illis ſola principia: in his vtraq; omnino tum principia, tum elementa inſunt. Simpliciſſima eſt elementorum inter ſe commutatio, in qua quod prius eſt, poſteriori ſimplicem materiam exhibet. Concretis miſtiſque corporibus gignendis, vnius elementi materia ſatis eſſe non poteſt, ſed neceſſe eſt quatuor illa permiſtione confuſa, gignendis rebus idoneum ſe ſubiectum exhibeant ſubſternantque. Vt enim dubitare non poſſis aurum, argentum, ferrum, metallaque omnia: item vnionem, hyacinthum, ſmaragdum, vniuerſumque lapidum concharumq; genus, non ex vnico ſed ex permiſtis quatuor illis rerum initiis originem duxiſſe: aut ſi mauis, ex terra tanquam ex matre, ſed quæ ex aliorum temperatione idoneam conſtitutionem ſit adepta: Ita etiam ſtirpes & animantia quæ non ſtatim è terra, ſed ex ſemine edita ſunt in lucem, quanquam longiore tractu & complurium mutationum interuentu, ex iiſdem tamen rerum primordiis, quæ in ſemine & alimento tenebantur, materiam acceperunt. Hæc igitur illorum materia non vt elementorum, ſimplex eſt, & omnis formæ expers, ſed multa compoſitione & conformatione inſtructa, corpus iam phyſicum, & propriè ſubiectum appellatur: in quo quatuor elementorum ſubſtantiæ incorruptæ perſiſtunt. Quinetiam ſi ex hoc intereunte corpore aliud proferatur, illæ, quanquam alia proportione aliaque permiſtionis lege, integræ manebunt, dum extrema tandem diſſolutione in ſuas naturas quæque redeant, & reſtituantur vniuerſitati. PH. His omnibus memini me non ita pridem ex naturali medicinæ parte informatum inſtitutumq; fuiſſe. Iam tempus eſt, finem inter nos diſſerendi fieri. En hortus eius quem tantopere expetimus. BR Huc ſanè (tanta vis eſt ſermonis) nullo viæ tædio peruenimus. PH. Veſtibulum ingreſſi, apud hunc amœniſſimum fontem anhelantes conquieſcamus, ac tantiſper reſpiremus, dum aliquis domeſticorum qui nos introducat, occurret. BR. Nullus eſt quieti locus, oſtium iam concrepuit. PH. Quem quærimus adeſt, ſuo more, meditatione plenus: bene res habet, nondum in literarum colloquia ſe contulit cum amicis: ſenſit aduentum noſtrum, contendit ad nos exaduerſum. BRVT. Age ocyus, & congredere. PHIL. Saluus ſis Eudoxe perdocte. EV. Vos quoque ſaluete: aduenisse quidem vos gaudeo, vt huiuſce philoſophicæ ſodalitatis numerum augeatis, ſitq; nobis plenior ad ſtudioſam ruſticationem occaſio. PHIL. Nihil quicquam nobis eſt optatius, niſi vobis moleſti ſumus. EV. Opportunè quidem veniſtis, ſi quid affertis, etiam ſi nihil affertis. PH. Afferimus ſanè quod vos totum hunc diem magna occupatione diſtineat. EVD. Quid iſtuc mi Philiatre? Quid quæſo rei huc vos tam matutinos egit? An quid eſt quòd mea opera opus ſit vobis? PHIL. Maximè. Etenim angimur vehementer ea diſputatione, quæ nuper agitata eſt de diuinis morborum remediis: hicque noſter Brutus, quanquam ſupra vulgarem modum ſit multos annos philoſophatus, optauit tamen in tuam familia-

Rei naturalis materiam ex quatuor mundi elementis conſtare.

In rerũ permutatione aut interitu elemẽta haud quaquã pereunt.

Digitized by Google

ritatem & colloquium venire, vt quantum ea de re geſtas animo, tantum per tuam humanitatem intelligeret. Itaq; rogamus, vt quod inter diſſerendum aſſequi haud potuimus, id tu docendo nobis planum facias: ſi modò nunc tibi licet per ocium, & ſi familiarem hunc amicorum cœtum ſoluturi non ſumus. Ev. Arduum eſt quod petitis, & à veterum pauciſſimis comprobatum: quumq; non facile ſit nouam rem ad communem hominum mentem & aſſenſum accommodare, vereor ne ſi id percrebreſcat, atq; in ſermone multorum incipiat eſſe, primo aditu indignum commendatione videatur: quò fit vt non facilè veſtræ acquieſcam petitioni. Ph. Confidimus rem vniuerſam ex naturalis philoſophiæ principiis ſic te demonſtraturum, vt ei qui ſyncero candidoq; animo totam præceptionem diligenter audiet, nulla irrepat calumniandi occaſio. Tu Mathematicorum more, ex principiis, quæ ſunt omnibus vel plebeiis recepta, ſoles rem omnem tam apertè conficere, vt qui ab illis ad extrema occultiora, tanquam manu deductus ſit, his tandem non minus quàm illis fidem tribuat & aſſentiat. Br. Illa docendi ratio eruditis quibuſq; viris, maximeque Græcis veteribus probata exculta q; eſt, propterea quòd tutò ac facilè quicquid ſuſcipit, demonſtret. Quocirca hac inniti præſtantiſſimum ſemper eſſe duxi, tametſi imperitis non perinde placet, vt quam aſſequi non poſſunt, neque iudicio decernere nouerunt, quo quidq; loco ſtatuendum ſit. Gaudent enim ieiunis nudiſq; quibuſdam propoſitionibus & ſententiis deſtitutis munitione demonſtrationum, putantq; iis ſe ſcire, demonſtrationibus ſe obrui, potius quàm doceri. Vnde fit vt ſcriptorum cuiuſuis fidei & authoritati omnia tribuant, ſatis eſſe rati ſi quid audierint à probato inſigniſq; famæ viro dictum. Proinde quas ex optimis authoribus mira diligentia obſeruarunt præclaras ſententias incompoſitiſſimè congerunt, quæ minus cohærent quàm ſcopæ diſſolutæ. Putant id artis eſſe primum & maximum, ſi nihil arte, modò pulchrè ſententioſeq; dicatur. Ph. Valeát iſti, mendicent perpetuo, & alienis rebus inhæreant, curentq; ediſcere ſingula, quàm ſcire potius. Br. Tu vir optime, tuo more facito, & ſi quid in morbis aut in eorum medicina diuinum ineſſe putas, id, per philoſophiam obteſtor, ne pigeat nobis quicquid eſt exponere. Nihil eſt cur rei aut difficultatem aut nouitatem cauſeris: nouimus & quantum poſſis, & quàm nihil tibi nouum ſit. Ev. Poſſum fortè aliquid quia poſſe videor. Paucis certè quidem omnem controuerſiam vobis dirimere poſſum, ſi in caput vnum ac ſummam, totum coniici velitis. Br. Tam eſt ardua, tamq; abſtruſa noua hæc & παράδοξος ſententia, vt ſi pro dignitate eam exponi ac diſcuti placeat, neceſſe ſit, antequam ad medicinam venias, difficilima quæque ac longè pulcherrima naturæ principia excurere; & rerum omnium ortus, primamq; formarum originem interpretari. Ph. Mihi quidem iucundum etiā ac dulce, à vobis hæc prius edoceri, quàm rei medicæ totum me dedam. Ev. At mihi graue eſt, ad hæc quaſi incunabula reuocari, quæ nec ſatis memoriter teneo, neque hanc decent ætatem. Br. Age precor, ne pœniteat in hanc rem aliquot horulas noſtra cauſa collocare, quò & nobis ſatisfacias & res tota planior eque ſuis principiis orta eſſe videatur: fac vt alteram diei partem in hanc operam perdas, velut animi cauſa confabulando. Ev. Conabor equidem, quando me tantopere vrgeris, & præſtabo quantum mea feret tenuitas: ſed meos tamen familiares adeſſe volo, quos ſcio philoſophię ſtudio flagrare. Br. Æquum eſt. Ev. Heus puer, accerſe philoſophos, qui mihi huc venere comites, vt ſe nobis ſocios, ſi videbitur, adiungant: reperies in hortis deambulantes. Vos ceſſatores ſcamna parare in aula, quę hortis adiacet: ex ea enim regione ſalubriùs inſpirat cœlum his maximè diebus, quum terra in omnis generis ſtirpes & flores ſe reſoluit. En adſunt quos operiebamur: ingrediamur omnes, & ſedibus in vmbra poſitis diſputemus. Ph Placet. Ev. Nullum hîc ſtatuite dignitatis ordinem: locum quem cuique fors tulit, capeſſite. Liberum erit omnibus, hac de re quę ſentient dicere, nulli indicetur ſilentium: nec enim æquum eſt in hac ſodalitate. Hîc philoſophi, qui pridie venerant, Quæ ſit, inquiunt, veſtra quæſtio, ignoramus. Agemus Pythagoræ diſcipulos: diſcemus aliquid ſine vllo periculo. Ev. Tacerem vobiſ-

vobiſcum ſi per hos liceret. Quoniam verò amicorum & philoſophiæ gratia nihil reiiciendum, ſed audendum potius eſt aliquid, prouinciam maiorem, ſcio, viribus meis ſuſcipiam: quò & ſi nihil adferam dignum tantis viris, recreabo tamen animos nouitate rei. Itaq; de occulta medicina locuturus, rem paulò altius repetam, vt à fundamentis opus extruere, & ſuo loco partes omnes collocare poſſim. Br. Sic optamus, velimuſq; te rem ipſam iam nunc auſpicari.

Rei naturalis formam, ſubſtantiam eſſe, non accidens.

Cap. II.

EVDOXVS.

MATERIA eſt conſtans permanenſq; ſubiectum, ex quo omnia procreantur: & quanquam per ſe ipſa, & à forma remota non inuenitur, prima tamen in corpore ſupponitur tanquam fundamentum, cui forma innitatur ac inſit, veluti receptaculo omnium viciſſitudinum & commutationum. Ph. Nos iſthæc ad te venientes longa commentatione diſcuſſimus, vt renouata eorum memoria, inſtructiores eſſemus ad tuam diſputationem. Ev. Si hæc, vt debetis, recipitis, dubitari non poteſt materiam ſubſtantiæ rationem & genus ſubire, vtpote quæ in compoſito prima ſubiicitur, & permanens continentes rerum varietates nouationeſque ſuſtinet. Br. Ne iſtuc quidem nos in diſputationem reuocamus, ſatis omnibus perſpicuum. Ev. Sed neque illud quod eſt principii loco receptum, cuiuſque ſubſtantiæ naturalis formam actumque primum, ſubſtantiam & ipſam eſſe. Br. Quid ita? Ev. Nam ſi in genere ſubſtantiæ eſt materia, multo (arbitror) magis ipſa forma, quam vos hac longè perfectiorem eſſe non inficiamini. Br. De forma non adeò compertum eſt, quòd ea per ſe ſubſiſtát, nuſquam, ſed in materia ſemper ac ſubiecto ſit, ad accidentis ferè ſimilitudinem. Ev. Vaſtum eſt hoc diſputationis mare, in quod ſi ſemel vela pandimus, longa nobis erit, & grauis ex concertatione perferenda iactatio: nec niſi poſt longos errores veniemus ad illum vobis, vt dicitis, optatiſſimum portum. Br. Rem totam percurrere ſatius eſt, ſi tibi per ocium vacat. Ego enim, vt ingenuè fatear, à grauiſſimis quibuſdam authoribus ſum inſtitutus, qui aliis quàm tu principiis nixi, omnia quæcunque mundus continet, ipſaſque rerum formas ex elementorum permiſtione naſci ac prodire contendunt. Illi materiam totam rei naturalis ſubſtantiam eſſe confirmant, huicque rhythmum quendam ſeu concentum affectionum qualitatumque accidere, quæ forma ſit per quam & nomen habeat, & à cæteris diuerſa ſit. his enim ſuis qualitatibus res quæque cognoſcitur, & ſenſibus noſtris ſeſe offert. Multis rationibus contendunt, id Ariſtoteli rei formam dici, eamque eſſe perfectionem, & finem ad quam rei ferebatur procreatio: per eam habere & figuram & finitionem, & perfectionis complementum. Ph. Si hoc ita tibi ſtatuendum eſſe videtur, aut rationes producito, quarum te moueat probabilitas, aut ſi id non potes, celebris authoris teſtimonium. Br. Vtrunque adferam: nam Alexander Aphrodiſeus Peripateticæ familiæ ſectator præcipuus, hæc videtur iiſdem propemodum verbis dixiſſe, quo loco ſic ait: Verùm " enimuerò in igne quod naturale ac ſimplex corpus eſt, calorem & ſiccitatem " ſpeciem facimus, & ab iis atque in iis genitam leuitatem: hæc enim principium " eſt motionis ad ſuperiora tendentis. Ph. Hæc fortaſſe ex aliorum ſententia pro" nunciauit. Br. Minimè verò, ſed ea fuit opinio tum maximè celebris, quam etiam Galenus, quem Alexandri tempore vixiſſe ſcimus, probaſſe videtur: nam neque id in quæſtionem vocauit, & libro de elementis primo qualitatem paſſim elementi ſpeciem appellat, aitque ignem ex materia conſtare & qualitate. Hos non paruo poſt interuallo tutatus eſt Philoponus philoſophus in primis magnus, & poſt hunc alij plurimi celeberrimi nominis & grauiſſimæ authoritatis viri. Philiat. Quæ ratio potuit illos in iſtam opinionem inducere? Brvtvs. Quod cùm prima elementa, per temperaturam ſubiici, fierique miſtorum corporum materiam oporteret, eſſet quoque neceſſe illa retundi, & ad medium quoddam temperari, ſi exquiſita erat permiſtio futura.

Alexandri aliorumq; philoſophorũ falſa opinio de formarum eſſentia.

Galenus Aphrodiſei tempore.

Digitized by Google

Contendebant autem illud fieri non poſſe, niſi elementorum formas in qualitatum genus & ordinem referrent, quibus ſolis proprium eſt intendi & remitti. Multo pòſt tempore Auerrhois acerrimo vir ingenio, lectis diligenter ſingulorum decretis, hac ipſa ratione eò neceſſitatis redactus eſt, vt elementorum formas ancipitis inter ſynceras qualitates & compoſitorum corporum formas naturæ ſtatuerit, illasq; qualitatibus & ſubſtantiis interiectas vtriuſq; participes eſſe. Quatenus enim elementis perfectionem conſiſtendiq; vim tribuunt, ſubſtantiarum viribus pollere: quatenus verò in permiſtione confuſæ intendi aut remitti videntur, qualitatum vim & poteſtatem exercere. Haud ſecus enim formarum, quę in elementis inhęreſcunt, coitionem fieri autumat, quàm contrariarum qualitatum confuſionem, quaſi propriæ elementorum qualitates remitti nequeant, niſi & ipſæ pariter commutentur formæ. Si enim aliqua ex parte eas quiſpiam retundi dicat, cùm ſit reliquarum, inquit, eadem ratio, poſſent quoque omnes illorum qualitates in nihilum tandem redigi, forma ſuperſtite & haudquaquam offenſa. Id autem perquàm abſurdum in natura videtur: neque enim ſubſiſtat ignis, omnis caloris expers: neq; aqua, ab omni humore deſtituta. PH. Aduerſus hunc autem aciem ſtruunt optimi quique Ariſtotelis interpretes, qui omnes affirmant elementorum qualitates nonnihil ac leuiter retundi poſſe, formis eorum, quæ veræ ſubſtantiæ ſunt, ſeruatis, neque illas obſtare quominus elementa poſſint bene perfecteq; miſceri. BR. Ego cum præclaris philoſophis cenſeo, elementorum ſpecies, quemadmodum & qualitates eas quas primas vocitant, inter ſe diſſidentes, coire tamen ac congredi remiſſioneque conuenienti temperatas, καθ' ὅλον miſceri, hinc totius compoſiti vnam ſimplicemque formam prodire. Tu verò ſi vis elementorum ſpecies nequaquam retundi, quo pacto illarum temperamentum fieri intelligas, haud equidem video. PH. Fiet, inquit Ariſtoteles, primordiorum ſubſtantiis ad minima diductis confuſeque permixtis. BR. Id appoſitionem eſſe dico, non commixtam temperaturam. PH. At vera miſtio tum perficitur dum totæ præterea qualitates totis confunduntur, etiam ſi non ſint illorum formæ totæ totis confuſæ. EV. Quid vos tantoperè moratur hæc philoſophica concertatio, quæ aut nihil aut minimum frugis ad hanc rem ſit allatura? Debueras tu certè quidem, his poſthabitis, ad grauiora & longè vtiliora properare. Quid de elementorum formis ſtatuas, parum laboro, ſi modò cùm præclaris philoſophis tibi conueniat, concretorum corporum formas in ſubſtantiarum genere conſtitui. BR. Conueniat ſanè: nec illis prorſus adhæreo, à quibus dixi me aliquando fuiſſe inſtitutum, ſed tutiorem viam ingreſſus, iam pridem conceſſi in familiam longè celeberrimam, eorum qui compoſitorum formas inter perfectiſſimas ſubſtantias collocant, elementorum formas inter qualitates referunt: quam quæſtionem etſi tu ad hanc rem parum facere ducis, vellem tamen de illa tuam audire ſententiam. EV. De his nihil certum, nihil conſtans, nihil omnium conſenſu probatum definiri poſſe ſentio, quandiu mens humana corporis hoc veluti ergaſtulo incluſa, neque materiam, neque formam ſenſibus cognoſcit. BR. Sic arbitror: neq; enim tam diſcordes illi fuiſſent, qui in hanc inueſtigationem diligenter incubuerunt. EV. Si tamen placet, hæc rationis probabilitate diiudicari oportere, illorum potius accedam ſententiæ, qui vt concretorum corporum, ſic nullo diſcrimine & elementorũ ſpecies, puras ſubſtantias eſſe pronunciant. BR. Age verò ſi quid ad eius rei fidem in animo premis, hoc exprome: neque enim te vel temerè, vel citra rationem, ita ſentire puto. EV. Cæterorum rationes omitto: vnius Alexandri, quem tu tibi præcipuum ducem legiſti, ſententiam in te profero. Age igitur ob oculos apertè ponatur Alexandri locus, vbi elementorum formas ſcriptura proſequitur, vt inde nobis ſit integra ſententiæ noſtræ confirmandæ poteſtas. BR. Quamobrem (inquit) ea ſpecies quæ ab arte proficiſcitur, ſubſtantia nullo pacto eſt, quemadmodum & ars ipſa: forma verò quæ eſt à natura, proculdubio ſubſtantia eſt, quemadmodum & ipſa natura. Verùm enimuerò in igne, quod & naturale & ſimplex corpus eſt, calorem & ſiccitatem ſpeciem facimus, & ab iis atq; in iis genitam leuitatem. His planè affirmat compoſiti na-

Alexandri miſtio, quæ falſa eſt.

Vera miſtionis ratio.

Falſa miſtionis opinio.

Vera miſtio.

Elementorũ vt rerum naturalium formas eſſe ſubſtantias.

Lib. de anima.

poſiti naturalis formam eſſe ſubſtantiam, elementi, qualitatem, ſicut & artificiò aliquo fabricatæ rei: neq; eſt de illius opinione quicquam altius inueſtigandum. Ev. Sed hæc videri poſſunt neq; ſatis circumſpectè dicta, nec vlla demonſtratione ſuffulta: noli librum ponere, ſed eo vlterius euoluto, lege quæ paulò pòſt adiecit. Br. Perplacet. Illis commemoratis hæc ſubiicit, Quandoquidem non poteſt ipſa ſpecies, per ſe ſeorſum à materia ſeparata & abiuncta ſubſiſtere: vtranq; tamen ſubſtantiam eſſe non ambigimus. Nam ſicut materia, ita & naturalis ſpecies ſubſtantia eſt: partes enim ſubſtantiæ, ſubſtantiæ ſunt. Quinimò quia pars vtraq; ſubſtantia eſt, id quod ex ambabus conſtat, & ſubſtantia & vna quæpiam natura eſt, non vt quæ artificio fieri videmus. Horum enim ſubiectum, ſubſtantia eſt: ſpecies verò, qualitas eſſe creditur. Hæc ne tibi ſatis ſunt? Ev. Satis profectò: ſed inſpice propius an authoris mentem purè fideliterq; edideris. Br. Quidni purè ac fideliter? certè quidem ad verbum. Ev. Iam igitur accipe. Partes (inquit) ſubſtantiæ, ſubſtantiæ ſunt: atqui tam elementum quàm compoſitum corpus, eſt ſubſtantia. Ergo vt corporis compoſiti ſic & elementi partes, ſubſtantiæ ſunt. Hac ratiocinatione ſi demonſtrat Alexander, naturalis compoſiti formam eſſe ſubſtantiam, eadem conficiet, ipſius quoq; elementi ſpeciem, ad ſubſtantiæ genus eſſe referendam. Br. Hæc ne mihi tendebas retia? Ev. Non ego, ſed tu tibi ipſe, ſi qua ſunt retia, circundediſti. Br. Captum equidem me eſſe ſentio, ſed ſemel, quòd ſi me iiſdem iterum implicare poſſis, tum verò demum teneto: nam hæc quidem retia, eò mihi facilè perrupturus videor, quòd Alexandro forma fortaſſe pars elementi non eſt, vtpotè quæ illo iudice qualitas eſt, quanquam miſti forma pars eſt totius & ſubſtantia. Ev. Si ſolam materiam eſſe dixit elementi partem, à qua ὅλην αὐτῶ τὴν οὐσίαν habeat, elementi ſpecies quæ qualitas eſt, nihil conferet illius eſſentiæ. Ph. Etiam atq; etiam vide quid agas: in præcipiti enim ac lubrico ſtas, vix vt inſiſtere aut ingredi ſine caſu poſſis. Ev. Dic mi Brute, nónne materia vna eſt rerum omnium communis? Br. Ita iudico. Ev. At rerum naturalium eſſentiæ plurimùm inter ſe diſcrepant. Br. Mihi quidem ita videtur. Ev. Quo igitur pacto poteris οὐσιώδεις illas rerum differentias à materia, quæ omnium vna eſt & eadem, conſtituere? aut quemadmodum ab illo rudi & communi rerum omnium principio, res quæque propriam ducet ſui generis eſſentiam? Br. Non video. Ev. Itaq; ſi rerum quæ ex natura conſtant, diuerſi ſunt ordines & differentia genera, ſi propria quædam eſt & ſua cuiuſq; natura, neceſſe eſt præter communem illam materiam, aliud quiddam inſtitui, quo res ſingulæ ſuam adipiſcantur ſpeciem, & ſuæ cuiuſdam naturæ ſint. Br. Neceſſe id quidem eſt. Ev. Illud verò quicquid eſt quod eſſentiam toti largitur, præclarum quiddam eſſe conuenit, & materia præſtantius. Br. Sanè: nam ex eo ſuũ res quæq; nomen ſortitur. Ev. Atqui hoc illud eſt, quod tu ſpeciem ac formam rei appellare ſoles. Br. Solent & pleriq; omnes. Ev. Ergo neceſſe eſt formam eſſe primam ac præcipuam rerum omnium partem. Br. Nihil equidem verear, de ſecundis id fateri corporibus, at elementorum longè diuerſa eſt ratio. Horum enim ſpecies qualitas eſt. Ev. Quodam veluti circulo in eaſdem reuolueris tenebras: oſtendi vna, eademq; ratione, omnis ſubſtantiæ ſiue ſimplicis ſiue concretæ, ſpeciẽ eſſe ſubſtantiam: ſed quando ita res exigit, veniamus tamen ad ſingula, eorumq; ſigillatim naturas explicemus. Stirps aut metallum, formæ ſuæ debet, quòd ſtirps eſt aut metallum: & reliqua eodem modo omnia. Verúmne id eſt? Br. Ita volunt. Ev. Ipſum quoq; elementum neceſſe eſt vt elementi rationem à ſola acceperit ſpecie. Br. Et id quoq;. Ev. Atqui per formam elementum ſubſtantia eſt, & huius generis ſubſtantia. Nam vt huius aliúsve generis ſubſtantia ſit, hoc eſt vt ſit vel ignis vel terra, non potuit à materia capere, quæ eſt rerum omnium communis. Br. Hoc iam paulò antè conceſſi. Ev. Vndénam igitur. Br. A ſua forma. Ev. Ergo hæc elementi forma, per quam ignis eſt ignis, & ab aqua differt, ſubſtantia eſt. Br. Quomodo? Ev. Nam ſi ignis eſt ſubſtantia, vt fateris ipſe, quod illi tribuit vt ignis ſit, ipſum quoque ſubſtantia eſt. Br. Conſentaneum eſt. Ev. At ea eſt ipſa ignis ratio, quam tu formam eſſe non inficiaris: quo fit vt concludatur neceſſa-

Demonſtratio contra Alexandrum.

Demõſtratio.

Inductio.

A definitione.

rio, cùm ignis tum cuiuſq; elemeuti formam ſubſtantiam eſſe. Inde nos elementum vel aliam ſubſtantiam definitione comprehenſuri, non figura, non colore, non pulchritudine, non turpitudine finimus, ſed ea ſubſtanria à qua res quæque naturalis ſuam duxit eſſentiam, ea autem forma eſt, quæ rei cuiuſque definitionem concludit. Rurſus vt ſtirps à metallo, & animal à ſtirpe, formæ varietate & diſſimilitudine differt, ſic & elementum, quod ipſum quoq; ſubſtantia eſt, à cæteris ſubſtantiis diſtabit natiua quadam & inſita ſibi ſubſtanria. Vt enim ſubſtantiæ eſſentiam nullum accidens explere poteſt, ſic neq; poteſt illa rerum ἐσιώδεις, id eſt, vt quidam loquuntur, eſſentialis differenria ex accidenre conſtitui, quippe quòd rei naturalis eſſentiam immutare nequeat. Cùm igitur in cæteris omnibus ſubſtantiis id quo diſſidet vnum ab alio, ſubſtanria ſit, quî fieri poteſt vt in elementis quæ veræ ſubſtantiæ ſunt, hoc ſecus habeat? Br. Iſtam hercle controuerſiam non fouebo diutius, præſertim cùm eam induxerim, rei tuæ non admodum, vt dicis, neceſſariam. Proinde non verebor hac de re pedibus in tuam ire ſententiam: vixq; credam Galenum, Alexandrum, Philoponum, & reliquos huius familiæ celebres viros, elementis formam tribuiſſe, nullius ſubſtantiæ participem, ex ſolis qualitatibus conflatam. Sed (vt Auicennas interpretatur) quia nobis ignotæ ferè ſunt rerum eſſentiæ, & quia non ſunt ſua formis impoſita nomina, eò factum eſt fortaſſe, vt illi viri elementorum formas proptiarum & inſeparabilium qualitatum nomine appellauerint. Evd. Hoc ſanè tolerabilius: ita enim maximos viros, à craſſæ ignorationis crimine, modeſtè vindicabis. Ph. Iam me nihil huius quæſtionis pœnitet, etſi modò verebar ne improbius feciſſe viderer. Et quia pudendum non eſt diſcendi ſtudium, nihil reformidabo philoſophica quædam denuò in medium proferre. Ev. Propone igitur quàm potes breuiſſimè, ne properantes ad grauiora, nos medio curſu teneas.

Naturalis cuiuſque corporis ſimplicem eſſe formam ſubſtantiam, neque hanc eſſe ex ſubiectis formis ortam, contra Alexandrum.

Cap. III.

Philiatros.

Elementi materia ſimplex: Similaris corporis materia compoſita ex elementis eſt: Diſſimilaris corporis materia multiplex.

OMnis quæ ſenſibus apprehenditur ſubſtantia, ex ſubiecto & ſpecie tanquam è ſuis partibus eſt compoſita, quemadmodum & quæcunq; ars effinxit in æris, lapidis, aut ligni materia, ſpeciem quandam ab arte & ornamentum habent. Elementum quod corpus eſt ſimplex, pro ſubiecto ſimplicem & prorſus informem, ab omnique ſpecie deſtitutam materiam habet. Compoſitum autem miſtumq; corpus naturale, ſubiectum ſimplex habere nequit. Sic enim videmus vniuſmodi & ſui vndequaq; ſimile corpus (Græci ὁμοιομερὲς vocant) quod eſt omnium compoſitorum longè ſimpliciſſimum, vt aurum, vt lapidem, vt ferrum, permiſtum & è quatuor elementis coagmentatum ſubiectum habere. Siquidem antè conceſſimus, miſti corporis materiam à quatuor elementis ductam eſſe, quæ aſſeruatis ſuis formis in miſto corpore permanerent. Nam ſi perirent illorum formæ, tum re vera interitus eſſet, haud quaquam permiſtio. Quinetiam multiforme variæque naturæ corpus contemplans, cuiuſmodi hæc roſa, aut iſta tam blandè nobis arridens laurus eſt, oculorum obtutu clarè video (neq; enim demonſtrationis fides maior aliunde eſſe poſſit) ſubiectum corpus ex multis diſſimilibusque partibus habere, aliam eſſe radicem, alium corticem, aliud lignum, aliam medullam, alia folia, alias baccas. Rurſum diſpari magis & ampliori varietate diſtinctum eſſe animalis ſubiectum, quod præter eam partium diuerſitatem, conformationem quoq; in illis habuit & multiplicem figuram. Ev. Rem

Diſſimilaris corporis partes eſſentia differunt.

attigiſti mi Philiatre, vtiliſſimam omnino, nec vlli, opinor, dubiam, quippe quæ ſenſu plus ſatis comperta ſiet; & ſi fortè rationem præter ſenſum requires, viuentium officia & actiones contemplatus, videbis neruos, oſſa, carnem, vires vſusque tam diſſimiles obtinuiſſe, vt illorum quoque naturas & eſſentias latiſſimè differre pronuncies. Quinetiam habent ſimilares hæ partes vel inter ſe compoſitæ quædam propria temperamenta, quæ quùm integra ſeruantur & inuiolata, par eſt & illarum

Digitized by Google

illarũ naturas, quæ temperamẽti ſunt comites, incorruptas manere. Quid enim eas diſſoluere poſſit, inuiolato temperamento? Ita planum fit in animantis compoſitione, oſſa, neruos, carnẽ, membranulas & reliquas partes ὁμοιομερῆς nõ modò colore, craſſitudine, aliisve qualitatibus & conformatione, ſed & ingenito temperamento, & propria eſſentia ac ſpecie diſſidere. Hęc ſi quis ad ſtatuendas rerum differentias non ſatis eſſe exiſtimabit, quanam, obſecro, alia ratione eſſentias rerum diſtinguet? aut quænam dabit corpora, quorum ſit quàm illorum diſſimilior eſſentia? & his tamen (ſi quibus aliis) ſuam eſſe ſubſtantiam negabit nemo, niſi ſi quis eò contentionis & amentiæ proceſſerit, vt dicere auſit, tam noſtri corporis partes quàm reliqua vel maximè diſſidentia corpora, ſolis accidentibus ſeiungi. Sed enim is vetuſtiſſimorum philoſophorum iam pridem exploſum decretum reponet, qui abdicatis formis, ſolis accidentibus perfici diſcernique omnia aſſeuerabant. Quocirca propoſitæ hîc à te ſententiæ accedens, profiteor, non animantium ſtirpiumque modò corpora, ſed lapidum quoque & metallorum quorundam, multiplex haberi ſubiectum, cuius particulæ ſpecie & eſſentia, non ſolis accidentibus diſſideanr. BRVT. Leuaſtis me onere non paruo, planius alioqui & fuſius illa explicarurum. Iam enim vobis probaturus ſum, quatuor primordiorum naturæ, ſimpliciſſimam eſſe formam: compoſitorum autem ex iis corporum, perfectiorem & ex compluribus coagmentatam. Sic enim diligentiſſima rerum peruestigatione videtis, lapidi quàm elemento præſtabiliorem ineſſe formam, & ſtirpi, quàm lapidi, & animanti quàm ſtirpi: quaſi pro dignitare ſubiecti formam cuique largita ſit natura. Nempe igitur tu negabis iis compoſitam eſſe formam, quibus eſt compoſitum ſubiectum? Aut ſi id concedes, non eriam illud dabis, genitam eſſe cuiuſque rei formam, & ex iis prognatam formis quæ ſunt in ſui ſubiecti concretione? quæ ſi ita eſſe fareberis, fateare ſimul neceſſe eſt, non eſſe eam aliunde petendam, neque ei facultates vllas ineſſe, niſi quas ſimplicium naturæ conferunt. Hæccine ribi ſatis firma argumenta eſſe videntur? de quibus quid ſentias, & quibus ea rationibus infirmes, audire ſanè velim.

Argumentā quæ nituntur probare diſsimilaris corporis compoſitā eſſe formam.

EVDO. Hæc vnde & ex cuius fontibus, & quorſum deriuata ſint, ſatis perſpicio: neque fieri poteſt vt ſine grandi contentione dirimantur: de quibus dicam equidem iam nunc meam ex Ariſtotelis mente ſententiam. Elementi ſimplex eſt forma in ſubiecto ſimplici: naturalis autem corporis compoſiti, quanquã coagmentatum, & ex diuerſis partibus cohærens eſt ſubiectum, ſimplex tamen eſt totius forma, ſed quæ multiplici & compoſito ſubiecto vtens, mulriplices compoſitasque obir functiones, è quibus perfectio illius intelligitur.

Solutio.

BR. Dilucidius hæc eloquere, vix enim aſſequimur. EVO. Formarum mulri ſunt ordines, ex officiorum generibus digeſti. Nam quum forma natura quædam ſit, eaque motionis principium, quæcunque vnius ſimplicisque motus cauſa fuerit, ſimpliciſſima illa & imperfectiſſima, & infima iure optimo iudicabitur: quæ verò multiplicis variique motus erit opifex, perfectior erit illa certè, & altioris cuiuſdam ordinis. Sic elementi forma, quia loci mutatione ſurſum tantùm aut deorſum fertur, omnium cenſetur imperfectiſſima & abiectiſſima: ſtirpis, quæ nutritionis etiam, incrementi procreationisque motum ciet, nimitum perfectior habetur & nobilior. Hæc rurſum abſolutior eſt animantis forma, quæ præter hæc ſenſum confert, & voluntariam progreſſionem. Omnium tandem ſuprema & perfectiſſima eſt hominis ſpecies, quæ ſupra hæc omnia mentem diuinum munus à diis immortalibus eſt conſequuta. Conueniebat autem vt quæ forma perfectior eſſet, ac pluribus prædita facultatibus, ea pleniorem & inſtructiorem corporis velut officinam haberet, vt multiplicem inſtrumentorum copiam ac varietatem ad alias atque alias accommodaret functiones. Nam neque perfecta, & multas in ſe efficientes obtinens forma, in materiam commigrabit rudem, ſimplicem, & impolitam: nec ſi commigrabit, aut in ea incolumis ſtare poterit, aut omnibus ſuis muneribus plenè defungi. Elementorum omnino rudis & ſimplex eſt materia: æri, lapidi ſubiectum ex ſola elementorum temperatione compoſitum in-

Formarum ordines.

Forma principiũ motus.

eſt. Stirpibus & diſſimilare & iam organicum corpus ſubſternitur: in animantibus verò, cùm partium diſſimilitudo quàm in ſtirpibus eſt maior, tum inſtrumentorum concinnitas & elegantia decentior. Ipſum deniq; hominē tam fabrè fecit Natura, vt videatur voluiſſe ex eo tanquam abſolutiſſimi operis exemplari, de ſe fieri exiſtimationem, adeò multis gradibus eum ſupra cæteras omnes res naturales extulit. Ad hunc igitur modum, ſimplex quidem eſt omnium rerum forma, ſed quanto ſublimiorem in locum euecta eſt, quantóque plures in ſe continet efficientias, tanto ſubiectum abſolutius, inſtructius & ad ſingula commodius efficienda obtinuit: eſt enim formæ gratia conditum corpus, non item forma corporis. BR. Quid audio? næ tu fœlix es, quòd abſint philoſophorum quos tu ego ſector greges: qui ſi adeſſent, vniuerſi, ſcio, in te impetum facerent, tum ſingulæ familiæ tecum ſummo iure agerent: inſtaret princeps ille noſter Alexander, & te à ſententia tua deductum, in ſuam facilè perduceret: alii prope innumerabiles, diſputationum ſuarum & interrogationum laqueis te irretitum tenerent, quibus cum tibi iuſto ſacramento contendere non liceret. Etenim ſi ſimplicium è quibus res componuntur ſpecies, integræ ſeruantur in compoſito, neque pereunt, vti fateris, par eſt omnino, haud ſecus inter ſe componi miſcerique atque ſuas quibus inſident materias, & ex eiuſmodi permiſtione formam totius enaſci, eamq; ſicuti & ſubiectum, eſſe compoſitam veluti concinentium formarum quandam harmoniam: argumentum dabo, ſi fortè deſideras, certiſſimum. Stirpis enim & animantis totius actio, ex cōſpirantibus in vnum partiū omnium functionibus prouenit, neque totius alia eſt, quàm omnium inter ſe conſentientium partium actio: ita etiam tanquam clara voce proclamante natura, credendum nihil aliud eſſe totius formam, niſi iuſtum ſingularū formarum conſenſum & conſpirationem, nec ipſam aliunde niſi ex iis ortam eſſe. Quid igitur Alexander? Simplicia (inquit) corpora, quorum ſubiectum ſimplex eſt, ſimplicem quoque

Lib. de anima.

» ſpeciem & naturam adepta ſunt. In quibus autem nō ſimplex ſubiectum eſt, ſed
» iam corpus aliquod, ſiue compoſitum: in iiſdem ſpecies, ornatu diſtinctiore &
» compoſitiore perfectior eſt. Neq; immeritò: ſpecies enim illa, quæ eſt in materia
» & in ſubiecto confert aliquid ad eorum ſpeciem, quæ compoſita ſunt. Paucis ve-
» rò interiectis hæc adiicit: Multitudo formarum, earumq; diuerſa commiſtio, in
» ſubiectis corporibus æquabilem mutationis cauſam adferre poteſt.

Hæc nónne planè loquuntur eorum quæ miſcentur corporum formas etiam ipſas permiſceri, & ex illis formam totius exurgere, quæ ſit ipſa quoque compoſita? PH. Dii boni quantum inter vos diſſidii? éſtne quicquam hac ipſa controuerſia magis controuerſum? res eò veſtra contētione redacta eſt, vt quid potiſſimum ſequar ignorem, quæ cùm vos præcipites egerit in contraria quaſi διαμέτρῳ extrema, neq; videam quemadmodum poſſint veſtra ſenſa, aut commoda interpretatione conciliari, aut pro veritate rectè diiudicari: reliquum eſt vt aliis arbitri & ſequeſtris honore conceſſo, diſceptationis huius tantùm ſpectator ſim. BR. Optimè. EVD. Iam verò, ſi tibi videtur, argumentationis tuæ rationem ineamus: quæ mihi quidem eò ferri videbatur, vt adhibita demonſtratione, conficeret omnino doceretq; compoſiti corporis formam, ex ſimplicium formis coaleſcere. Hic tu nos aduerſariorum numero, & magno, vt putas, nomine minaciter terrere conatus es, neque fortè ſatis idoneorum. Quòd ſi vt teſtibus oppugnamur, itidem implorato teſtium auxilio propugnare libeat, pro multis vnus nobis erit Ariſtoteles; cuius authoritas & argumentatio poſſit omnes omnium rationes refellere. Is (memor es, credo, ſcriptorum) diſputando iam olim confecit, neq; animam neq; formam eſſe harmoniam. Eſt enim harmonia conſentientium ac conſonantium vocum proportio. At hæc iſta proportio ſubſtantia non eſt: anima autem eſt ſubſtantia. Item, Anima corpore prior eſt & præſtantior, in eoque principatum tenens ac dominationem, ipſum moderatur ac mouet. Harmonia autem ſuo inſtrumento, vt cithara, poſterior eſt, neque habet vllum in eo imperium: non id mouet, non moderatur. Quinetiam quouis modo, diſſoluto conſonantium

Solutio.

1. de Anima. Formā omnē ſimplicē, nec compoſitā eſſe ex ſubiectarū partium formis.

tium rerum concentu, & ipſa diſſoluitur harmonia, mutatoque intenditur aut remittitur: at in partium miſtione & temperatura id ſecus habet: neq; enim eius temperaturæ mutatione alia ſtatim atque alia apparet aut exiſtit anima. Cumq; ad offenſionem interdum vſque muretur corpus, ipſa nihilominus tamen permanet anima, etiamſi cernimus harmoniam vitiatam: & ſuum cuique temperamentum mutare liberum eſt, animam nemo niſi cum vita mutat. Quis igitur formam harmoniā eſſe dicat? nec verò corporis eius quod ἀνομοιομερὲς propterea dicitur, quòd non vnius generis & ſui per omnia ſimiles omnes partes habeat, forma, compoſitio quædam eſt formarum eiuſdem generis, & inrer ſe ſimilium, quæ ſic inrer ſe connexæ & aptę videantur, vt in vnum ſine vlla diſcordia conſentiant atque conſpirent. Ridiculum enim eſt, putare animam aut formam perinde atque ſubiectum corpus ex partium differentium nexu compoſitioneq; conſtare. Sed eſt neceſſe, totius compoſiti vnam eſſe formam ſimplicem, quæ à ſimplicium partiumque formis diuerſa, illas incorruptas & integras in toto coërceat, alioqui perituras. Id probatur Ariſtotelis locupletiſſimo teſtimonio, ex ſexto τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Quod, inquit, ex aliquo conſtat, ſic eſt compoſitum vt vniuerſum ſit vnum, non vti cumulus, ſed vt ſyllaba (ſyllaba autem non eſt elementa ipſa, neque eſt idem quod b & a, neque caro eſt ignis ac terra: diſſolutis elementis hæc non ſunt, caro inquam ac ſyllaba: elementa autem ſunt & terra & ignis) ſyllaba igitur profectò eſt non ſolùm elementa, litera vocalis & muta, ſed etiam aliud quiddam. Itidem & caro non ſolùm ignis ac terra, aut calidum frigidumque eſt, ſed etiam aliud. In eandem ſententiam ſunt & illa: Hoc quidem eſt ſubſtantia vniuſcuiuſque rei, nam vt res ſit, hæc eſt prima cauſa quæ non eſt elementum, ſed principium. Sunt alii loci complures libro ſecundo de animalium procreatione, in quibus idipſum manifeſtius explicauit. Sed de his aliàs ſeorſum plura. Cùr autem oporteat aliud quiddam nouumque principium & cauſam, ſimplicium formis induci, adfert, cùm de Anima contra Empedoclem diſputat, non poſſe ſimplicia, maximè autem contraria, in vnum coire & contineri, niſi arcto velut vinculo, fortius quid & valentius ipſa ſtringat ac coërceat, ne diuulſa diſſipataq; mox diſtrahantur, & eò redeant, vnde ſingula profecta ſunt. Quin etiam primo de Anima, contra Plaronem eadem ratione oſtendit, ſi in vnum atque idem coaleſcent, quæ diuerſa ac multa ſint, neceſſe eſſe alterius vi ea cogi, copulari, & ne diffluant, contineri. E quibus intelligitur planè, vt corpus, quamuis è multis compoſitum, vnum tamen eſſe dicimus, ſic dicendum eſſe, formam ipſius vnam & ſimplicem eſſe. Quid habes obſecro, quod ad hæc reſpondeas? Túne Ariſtotelem ſuperabis vel authoritate, vel argumentorum ſubtilitate ac robore, quibus omni ſtudio totisque viribus efficere conatur, compoſitorum corporum neceſſariò oportere ſimplices eſſe formas? Brvt. Non ego ſanè cùm meam modò ſententiam exponerem, id dicere volebam, compoſiti corporis animam vel formam harmoniam eſſe, & quandam è multis compoſitionem. Ev. Id ſermo tuus præ ſe ferebat. Quid igitur ſentis? dic amabò apertius. Br. Hoc volebam: compoſiti formam vim quandam eſſe, ex ſubiectorum ſibi corporum temperamento ac miſtione. Subiecti enim ex miſtione præparationem, ipſamq; potentiam, cùm ad abſolutionem peruenerit, tum ἐντελέχειαν, id eſt perfectionē fieri, quæ rei ſit forma. Ita formam de potentia materiæ educi ſentio, quòd ipſa potentia continenti progreſſione tranſeat in formam, actusque fiat. Evdo. Hæc ſunt Alexandri illius Aphrodiſei. Túne igitur vis illius partes conſerto pede tueri? Br. Quid ni obſecro? Ev. Etiam atq; etiā quid reſpondeas vide, & quæ quantaq; incommodorum conſequutio te penè obruat. Br. Quorum nam? Ev. Neceſſe eſt eo quidem authore, ſubiecti præparationem, non accedentem ſolùm adiuuantemq;, ſed primam & efficientē cauſam ſtatui: quippe quæ de ſe omnem formæ eſſentiā proferat ac ſuſcitet. Simul verò ex ſubiecto ſibi corpore, animam omnemq; ſpeciem emergere: & à corporum differentia, formarum varietates proficiſci. Br. Hæc principia ſunt, & veluti fundamēta illius opinionis. Ev Horrenda ſanè: conſequitur enim formā omnem, vel ipſius hominis præſtantiſſimā

Commen. vlt.

Commen. 39. Num. 39.

Nec formā eſſe vim ex ſubiectarum partiū naturæ profectā.

Ἡ ἐντελέχεια ἐξ ὁλκῆς ποιοχί.

Quæ incommoda ſequerentur ſi forma ex ſubiecto naſceretur.

mentem, mortalem & internecioni obnoxiam eſſe, ſi quidem ex ſubiectorum præparatione & interitura harmonia reſultet: quo quid eſſe poteſt vel abſurdius vel magis impium? Br. Bona verba: rem dicis illi viro nec nouam, nec inopinatã. Ev. Euge virorum optime, perge vt cœpiſti: nec te huius pudeat. Ponendum erit ſubiectum ſua ſpecie dignius, & præſtantius: eius eſſe in compoſito principatum, moderandiſq; actionibus ipſum præeſſe, quas omnes per formam ceu per inſtrumentum exequatur: neque formam habendam eſſe præcipuam functionis cauſam, quæ corpore pro inſtrumento vtatur. Br. Hæc opinor, tibi non concesserit Alexander. Evd. Sunt tamen ſuperioribus annexa & conſequentia, quod vt ille fateretur nec tuum expectauit iudicium, nec te conſiliarium adhibuit. Quid enim ait? Neq; grauitas, inquit, ob id infrà tendit, quòd vtatur terra, cuius eſt poteſtas, ſed terra ipſa intercedente grauitate (quæ & poteſtas & forma & perfectio terræ eſt) fertur inferius. Idem in anima modus habetur, quum ipſa quoque poteſtas & actus & forma ſit eius corporis à quo poſſidetur. Eius enim procreatio quodammodo ex miſtione & temperamento primorum corporum eſt, ſicut oſtendimus: Atque per animam operatur id corpus, in quo principatum animæ eſſe conſpicimus. Agnoſciſne hæc Alexandri? Brvt. Agnoſco optimè: neque vt tu abſurda, ſed opinabilia problemata eſſe iudico. Evd. Siccine nihil te pudet tam deteſtabilis opinionis? qua nihil nec dici nec cogitari poteſt in philoſophia vel diſtortius vel monſtroſius, erubeſcunt opinor qui nobiſcum hìc ſunt boni doctique viri, audita iſta tam peruerſa philoſophia. Sed nullus te tamen aut metus deiiciat, aut pudor ſuffundat, quo minus fortiter tuis inſiſtas gradibus, & iſtos abſurdiſſimarum rerum quoad poteris perferas inſultus: ex hac enim tolerantia clariùs, opinor, veritas elucebit. Brvt. Quid hìc mihi tua opus eſt cohortatione? obſiſtam intrepidus, nec dubitabo animi confidentia, quanta maxima eſſe poteſt aſſeuerare, quæcunque huc ex Alexandro protuliſti, ea omnia longè omnium eſſe veriſſima, ſibique aptiſſima conſequentia per omnia conſentire: videri autem pleraque falſa, quoniam abſtruſa ſunt & à vulgi intelligentia remota: ſed in his ſicuti in omnibus quæ poſita ſunt in rationis probabilitate, ſatis eſſe duco, ſi ſecum vniuerſa cohæreant, nulla vſquam intercurrente repugnantia, noua que probabiliter inducere cuique liberum eſſe, id vnum modò caueat, ne quid dicat quod videri poſſit non ſatis conſentaneum. Evd. Quid iuuat opinionum varietas, ſi quam teneas, quæ cæteris præſtare & probabilioribus rationibus niti videatur? Sed ad rem, ſingula diiudicemus accuratè. Corpus, inquit Alexander, operatur per animam, ſicuti terra per grauitatem deorſum fertur: quaſi verò ſit anima corporis agentis inſtrumentum. Ariſtoteles contrà cenſet, omnia omniũ, cùm animalium tum ſtirpium corpora, animæ eſſe inſtrumenta, eiusque gratia facta eſſe. Alexander animam, omnemq; adeò rei formam corpori ſubiicit inferioremque facit. Ariſtoteles & omnes omnium rectè philoſophantium familiæ, excellentiorem & ſuperiorem eſſe volunt. Ille omnis actionis omniſque motus principium & cauſam corpus eſſe docet. Hic contra Empedoclem rationes collegit, cur formam, quam & naturam ſimpliciter appellat, omnium cauſam & initium motus eſſe conueniat. Nunc age vtri potiùs accedendum putas, Alexãdróne an Ariſtoteli? Vtrius eſt apud te maior authoritas? Quòd ſi apud te leuis & infirma eſt nominis exiſtimatio, rationes vide, quas ſi Alexandro firmiores & euidentiores eſſe comperies, tum demùm Ariſtotelem contemnito. Br. Suæ non deſunt Alexandro rationes, neque tam præceps ac deuius is fuit, vt iam ſatis cognita Ariſtotelis mente, temerè voluerit nouam introducere doctrinã. Ev. Pleriq; gloriæ, vt ipſi appellant, immortalis adeò magna tenentur ambitione, vt celebritatem nominis, & ſuam illam immortalitatem vel falſis inuentis, vel etiam flagitio quærere non dubitent, ſed tu quod verum eſt fatere: An non tibi videtur Ariſtoteles (puto enim te eius omnia euoluiſſe) firmiſſimas atq; adeo neceſſarias omnino rationes ad hanc rem attuliſſe? An non animaduertis Alexandrum in exemplis & inductionibus iiſq; non magna probabilitate ſeptis plurimùm verſari? Sed oculos, obſecro, in te ipſum conuerte, & in omnes pe-

penitus

nitùs partes introſpice: An nihil te mouet dictorum improbitas? Audebis ne tuam animam temeraria confeſſione mortalem facere, & cœleſtem illam diuinitatẽ fœdo luculentoq; corpori ſubiicere: Hęccine tam impia, & tam nefanda recipies: Quid ſentias, reſponde quæſo ſimpliciter & ingenue, neque tuam libertatem, vllius quantumuis magni hominis præiudicio tibi ademptam eſſe velis.

Aliud argumentum quo contēdit formam ex ſubiecto naſci.

Br. Sit vti vis, rei cuiusque forma, ſimplex quædam ſubſtãtia, ſit & illa præcipua efficiensque cauſa functionum, præſtantior corpore; quo in obeundis functionibus tanquam inſtrumento vtatur. Sed tamen illa ex corporis temperamento prodire videtur, ceu vis quædã ſimplex ex ſubiectorũ corporũ temperie & concordi harmonia profecta. Nõ hoc, puto, negabis, ſi diligẽtiſſimo examine omnia librauetis. Sic enim compoſitæ theriaces aut medicatæ potionis vim, ex ſimpliciũ commiſtis temperatiſq; viribus extitiſſe intelligimus; quod cũ Galeni etiam mente conſentaneũ eſt. Ev. O callidum verſutumq; hominẽ. Quod ipſe ſatis tueri nõ potes, id videri vis mihi condonare, vt ſummo totius diſputationis capite viciſſim accepto, reliqua vel ab inuito extorqueas. Nam ſi formam ex ſubiectorum corporum temperie ortam eſſe concedam, facilè deinde quæcunq; controuerſa ſunt tibi aſſumes, euerſis omnibus philoſophiæ præceptis. Brv. Putabam litem hanc inter nos iſta moderatione dirimi poſſe. At cùm de ſuſcepta ſemel opinione nihil velis remittere, ſed omnia ſummo iuris rigore perſequaris, tuebor & ipſe præfractè meã opinionem, de qua nulla vis, nullum periculum me poſſit depellere: mordicùs tenebo, cùm animam, tum omnem ſpeciem, ex ſubiecti corporis conſtitutione & innata potentia naſci, neque aliunde prodire, nihil curãs, ſiue tu hanc mortalem eſſe, & materia poſteriorem atque abiectiorem, & illius inſtrumentum, ſiue his contrària ſtatuas. Hæc munitiſſima eſt arx in quam me recipio, vallo, foſſa, multarumque rationum telis ac iaculis inſtructiſſima: hanc ſi oppugnare proponis, ſenties quanto tuis inde veniant machinæ potentiores & rapidiores. Ev. Ego verò machinis fortaſſe nullis, ſed latentibus tantùm ſubterraneiſq; cuniculis repetam. Iam igitur age dulciſſimè Brute: hæc iſta vis, quam rei naturalis formam appellas, nónne ſubſtantia eſt? Hanc ne Alexander quidem ipſe ſubſtantiam eſſe negabit: tu verò quid? Br. Eſto ſubſtantia. Ev. Miſtorum elementorum temperaturam, omnemque ſubiecti hinc exortam habitudinem & potentiam ſtatuis, ſcio, in qualitatum genere. Brv. Sic neceſſe eſt. Evd. Atqui ex vna, vel ex multis qualitatibus, ſubſtantia emanare nequit. Brv. Nequit prorſus. Evd. Quî igitur fieri poterit, vt ipſa rei forma, ex qualitatum permiſtione & temperamento prodeat, ſolæque qualitates nullius ſubſtantiæ concurſu & ope ſubſtantiam ingenerent? Br. Non è ſola (ne quid ignores) ſit qualitatũ miſtura & temperie, ſed ex ipſa quoque earũ quæ in elementis ſunt formarũ confuſione & permiſtione. Ev. Ad elementorum formas Alexander in qualitatum genus retulit, vt hac etiam ratione neceſſe ſit, eo certè authore, compoſiti formam ex qualitatibus enaſci. Br. Ego verò nequaquam illi in præſens aſſentior, ſed Auerrhoidi potius, qui elementorum formas, ambigui ancipitiſque generis eſſe poſuit: huius opẽ ſi hic imploro, quid iam oberit, quo minus compoſiti totius forma è ſimplicium ſubiectorum formis emergat? Evd. Quòd ne ſic quidem ſimplex erit forma, ſed vt corpus, ita & ipſa quoq; compoſita. Br. Mentem meam nondum, vt video, conſequeris. Ev. Qui ſic? Brvt. Quia ex ſubiectarum formarum temperatura, ego ſimplicẽ naſci poſſe exiſtimo, quæ licet ſit ipſa ſimplex, omnium tamen formas ſuo veluti ſinu complectatur. Ev. Id ne fieri poſſe? Brvt. Quid ni. Evd. Auſculta pauliſper, vt quid ego velim, & tu quod quæris ſcias. Br. Auſculto, loquere quid velis. Evd. Quæcunque ad rei naturalis procreationem confluxêre, ſeu ſimplicia ſeu compoſita corpora, ea priuſquam mutua inter ſe actione componerentur & coirent, ſingula cùm materias & forma ſuas habuêre, tum qualitates perpetuo ipſis inſidentes. Itáne? Br. Quorſum hæc? Ev. Nihil nunc quidem id refert, reſponde tantùm, neque ad finem præproperè contendas. Brv. Fateor elementa tribus illis inſtructa, in rerum procreationem conuenire: Quid tũ poſtea? Evd. Dum vera & exquiſita ſit illorum commiſtio, qualitates illæ diffundun-

Auerrhois.

Simplicem totius formã non poſſe ex ſubiectis formis emergere.

Demõſtratio.

ὅλαι καθ' ὅλας.

tur totæ in totas Siccine tibi videtur? Br. Id iam ſæpius antè conceſſi. Ev. At nequeunt illotũ materiæ ὅλαι καθ' ὅλας permiſceri, ſed longa partitione partibus eò reductis, vt iam ad extremum exiguæ illæ, coniunctione quadam inter ſe vinctæ cohæreant. Br. Sic quidem neceſſarium eſſe duco: nam ſi materiarum perfecta fieret confuſio, corpora in ſeſe penitùs ipſa ſubirent: quod mihi quidem videtur abſurdius quàm vt recipi debeat. Ev. Nec verò formæ materias quibus ſemel infuſæ ſunt, deſerunt vnquam, neque poſſunt aliæ in alias tranſitione facta commigrare: id ſcis optimis quibuſque philoſophis ita viſum eſſe. Br. Et mihi quoque. Ev. formarum igitur non alia quàm materiarum miſtio erit, neque relictis ſedibus exilient formæ, quo ſeorſum ipſæ à materia ſolutæ inter ſe commiſceantur: ſed ſubiectis immerſæ, quemadmodum illa ſic & hæ afficientur. Quocirca vt materiæ totæ in totas penetrare nequeunt, ſic neque formæ. Brv. Quid tandem inferes? Ev. Non poſſe ſimplicem eſſe ſpeciem, quæ à tali temperatione proſiliat. Brvt. Vide quo rem deducere velis: non enim perſpicio vnde aut quo modo iſthæc confeceris. Evd. Dicam, ſi voles, planiùs. Br. Tua commenta nihil moror, neque mea intereſſe puto, vt captioſis iſtis & argutis cauillationibus reſpondeam: hoc ſatis habeo perſpectum, rei naturalis formam, ſubſtantiam eſſe

Exemplo demonſtratur.

ſimplicem. Ev. Fortaſſe tecum mihi conueniet, ſi ſine vlla omnino lite rẽ omnem paulò altius vnà contemplemur. Br. Ea verò mihi plus ſatis eſt perſpecta Ev. Fac igitur, per te erudiar, fac id pleniùs concipiam, quod animum mihi iam dudum ſollicitat & angit. Brv. Quid iſtuc? Ev. Huius mei muli corpus vniuerſum, nónne ex oſſium, neruorum, membranarum, carnis, cutis, aliarumque ſimilarium partium copulatione conſtructum eſt. Brvt. Perge quò cepiſti. Quid enim hîc reſpondeam, ad hoc quod eſt vel carnifici compertum? Evd. Quid porrò? An non illud etiam compertum, conſimiles has & vniuſmodi partes integras & inoffenſas in corporis compoſitione ſeruari, & ſuam eſſe cuiuſque earum propriam & eſſentiam & formam? Br Compertum & illud etiam laniis. Ev. Perge, obſecro, tua iſta in reſpondendo liberalitate vti, neque committas vt ſordidus aut malignus videare in iis rebus, quarum pleniſſimus eſt etiam plebeiorum hominum ſenſus. Partes illę muli, conſimiles & vnius inter ſe modi, nequaquam miſcentur, ſiue illarum materias, ſiue formas ſpectes. Brv. Neque id ſane opus fuit, ſatis erat illas apta concinnaq; inter ſe harmonia coniungi, qualem hiſce in ædibus lapides, cæmentum, trabes, & lateres, ab arte accepiſſe vides. Evd. Sic mihi quoque videtur. Quo igitur pacto fieri poteſt, vt noua totius forma ex his tam multis ſimplex tamen ipſa prodeat. Br. Tu videris ipſe. ita tamen certè res eſt. Ev. Si permanent integræ & inuiolatæ partium formæ, quo modo aliam de ſe ſimplicem, multæ ipſæ integræ & incorruptæ producent? ſi qua ex iis prodire ſtatuatur, hanc oportet eſſe compoſitam, vt & iſtarum ædium compoſitam ab arte ſpeciem eſſe dicimus, non autem ſimplicem erit: ergo totius muli forma, ex ſubſtratis formis quædam veluti compoſitio, vtque totum corpus, ſic & ipſa totius forma è multis diuerſiſq; partibus conſurget. Viden' hæc eſſe neceſſaria. Brvt. Neſcio, quibus aut vnde conquiſitis tricis nos inuoluas in re ſatis plana & expedita: proinde commentitias iſtas ſimilitudines quàm aptè ad rem excogitaueris, iudicabunt alii: me certè non admodum mouent. Evd. Satis feciſti cæteris: hoc verò poſtremum rectène intuli, an non? Br. Neſcio quid dicas. Ev. Scis, vir optime, ſed fateri pudet. Brv. Quid ſentiam taceo & contineo optimè, neque volo continuò palam eſſe: proinde tu alium ſi videtur interroga. Phil. Quid res minima tam citò, tam vehementer confundit, optime Brute? Collige te ipſum & vel noſtra gratia reſponde, vt hæc diſputatio maturè tandem & conuenienter concludatur. Brv. At enim ſui ſimilis ſemper eſt hic Eudoxus: minutula quædam & acuta interrogat, quibus conceſſis aut negatis, ſtatim nobis aliorum conſequentium longam contexit ſeriem, confictorum ad oſtentationem exemplorum mirifica copia refertam, vt captioſis iſtis laqueis irretitos cogat vel quod antè negatum ſit etiam inuitos dare, vel quod ſtultè conceſſum cum rubore repetere. Ph. Quid tua refert? permitte vt arbitratu ſuo omnia excutiat. Agedum reſponde,

Br. Si

Br. Si iubet hic doctorum virorum conſeſſus, dicã compoſiti corporis, compoſitam quoq; eſſe illã ſubſtantiæ participem formam, ſed quæ ex ſimplicium tamẽ formis conſiet atque cohæreat. Ev. Hei, arcis tuæ pars ſumma iam corruit, caue ne te tota mox obruat. Br. Satis in tuto eſt quicquid ſupereſt. Ev. Quàm durum & quàm arduum eſt, opinionem ſemel ac penitus animis imbibitã euellere! Hic nullũ non mouet lapidem, nihil ne abſurdiſſimum quidem detractat, id vnũ ſibi modò retineat, formam rei ex ſubiecti compoſitione ſuſcitari, nulla neque cura neque æſtimatione perpendens, quidnam ponat, & fierine id poſſit an non. Propoſui tibi non Ariſtotelem ſolùm, ſed & Alexandri tui patroni rationes, quibus conficit, ſimplicem eſſe cuiuſquam rei formam. quod & tu palam atque ingenuè dediſti. Br. Dedi equidem, ſed antè hanc altercationem; bellè & ſine vllo diſſidio procedentibus adhuc rebus: nunc poſteaquam obortum & indictum video tam atrox bellum, nihil quod huic præceptioni aduerſum fiet fatebor, ne veriſſimis quidem & clariſſimis rationibus conuictus. Ev. Nempe hoc illud eſt, quod rectè in comœdia ſcriptum memini. Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc, illuc impellitur. Brut. Ne tu mihi iſtuc obtrudas: nondum enim de mea opinione deceſſi. Eud. Quænam ea eſt, obſecro? Br. Siue ſimplex ſiue compoſita compoſiti ſpecies eſſe ſtatuatur (nihil enim moror) eam tamen eſſe ceu quandam ex imperfectioribus partium formis abſolutam perfectionem: nunquam ab hac opinione digrediar. Exemplum modò protuli ex Alexandro de Theriaca, & medicamentis compoſitis, quorum vis ex ſimplicium facultatibus dimanauit; vt inde colligeretur compoſitorum corporum formas ac vires è ſubſtratis naturis proficiſci & originem ducere. Eud. Apta verò ſimilitudo; quam ſi viciſſim in te retorqueam, omnia ſubuertam huius opinionis fundamenta. Br. Quid ita? Ev. Theriace quæ iam temporis progreſſu, mutua ſimplicium effectione in vnum quiddam redacta eſt, tota quidem ſimplicium vires & eſſentias retinet incorruptas, ſed quibus noua totius forma, eaque ſimplex acceſſit, propriis & nouis ornata viribus. Vnde effectus edit, qui licet obſcurus; omnes tamen ſimplicium redolent facultates, ac præter eos, alios quoque qui recens inductæ formæ proprii ſunt, quoſque non vnius ex tota miſcella ſimplicis, ſed totius eſſe theriaces facilè iudices. Qui hos mirantur, alii à tota compoſitionis ſubſtantia, alii à proprietate quadam, alii à conſtituente forma, eos manare contendunt, & quamuis aliis atque aliis vtuntur verbis, eadem tamen omnes pronuntiant. Eſt enim certè omnibus confeſſum, eas functiones nulla poſſe ratione comprehendi, neque ex elementorum, ſimpliciumque partium viribus demonſtrari, ſed vſu ſolo, atq; experimento ab hominibus peritis animaduerti ac notari: ſimilis prorſus eſt in ſtirpis aut animantis fabrica contemplatio. In his enim vt in illis, mundi elementa, & primæ ſimplicesque partes, ſuo vtraque modo commiſcentur, quibus incorruptis ſimplex totius forma ſuccedit. Br. Tua ſit iſta interpretatio: mea & alia eſt longè, & vt arbitror, ſanior. Ev. Vellem vt ego tibi, ſic tu mihi ſingula dilueres: at ſi placet rem altius paulò ac diligentius ſcrutemur. Quod ex illis mundi primordiis primũ ac proximè conſtitutũ ais, aliunde nihil accepit, ſed ab illis ſuã omnem vim hauſit. Br. Maximè. Ev. Compertum eſt autem, primordiis illis vires ineſſe, quibus ſurſum ac deorſum cieantur. Br. Compertũ. Ev. Quicquid igitur ex illis conſtabit, nihil ſupra ſimpliciũ vires ſortietur, ſed duntaxat ſurſum aut deorſum feretur, pro modo naturaque vincentis elementi. Quocirca nihil ex illis ſolis genitum ſua natura poterit ſimul ad contraria moueri. Br. Ita neceſſe eſt. Ev. At cõtra fieri vides in ſtirpibus & animantibus, quæ dum ex alimento capiunt incrementum, ſurſum ſimul deorſumque porriguntur, & animantium non varia tantum, ſed & in contraria ſæpe eſt progreſſio, varia & multiplex ſentiendi vis; animi impetus alias alii, & comprehenſionum opinionumque admirabilis pugna. Quid iſtorum quæſo motus elementorum reſipit? Num contraria elementa eadem ſimul particula dominantur, quæ contrarias iſtas motiones cieant? Id ſi nullo pacto fieri poteſt, qua fronte dices hæc ab impulſu elementorum pendere? Præterea plurimas alias rerum vires, quas ideo occultas appellarunt, quod il-

Neque etiam ſi totius forma compoſita ſtatuatur, eam poſſe ex ſubiectis formis prouenire.

Argumentũ de Theriacà diſſoluitur.

Siue ſimplex ſiue compoſita ſtatuatur totius forma, demõſtratur non poſſe eam ex ſolis ſimplicium formis eſſe.

larum nequeat vlla certa reddi ratio: quas ſi tu voles vt reliquas omnes, elementorum naturis acceptas referri, ſudabis quidem plus ſatis, & præterquam quòd operam ludes, temeritatis inſuper atq; imprudentiæ calumniam incurres. Ergo vt in theriaca & in vnaquaq; re compoſita, facultates cernimus nullius ſimplicium proprias, & quæ illorum naturam minimè redolent: ſic totius ſimplex quędã eſt ſpecies, quæ à ſimplicium formis eſſentiæ ſuæ nihil accepit. An ſi miſtum corpus ab elementorum permiſtione, & materiam & temperamentum ſumere fatemur, neceſſarium ſtatim eſſe ducis, indidem quoq; formam eius ac vires peti? Oculos mihi in hæc ſigillatim defigito, intendito animũ. Plura nõ addam, ne ſuperuacanea probandi diligentia ipſe mihi diffidere videar, & claris ac conſpicuis per ſe rebus argumentorum fumos prætendere. Tu de his vt voles ſtatuito, neq; enim tibi quicquam perſuadendum recepi: ipſa pro ſe veritas fortius conſtantiuſq; certabit, nobiſq; tacentibus ſe ipſa defendet. BRVT. Næ tu prouinciam arduam ſuſcipis: ſi quidem me admonendo aut veriùs aſſentando, victum capere ac tenere ſtudes. EVD. Quomodo victus teneri poteſt is qui congreſſum metuit, qui certaminis aciem conflictumq; ſubterfugit? BRVT. Itáne ſtomacharis? Apud te ſumus. Si imperas, hoc tibi aſſentior, rei naturalis formam non elici ex ſimplicium temperamento: id tamen quod eſt in comœdia præfatus, Hic impulit me, hæc nunc omnino vt crederem: Atque haud ſcio, an quæ dixit, ſint vera omnia. Sed paruipendo. EV. O anilem inconſtantiam! virum te iudicabam, qui veritatis inueſtigatione gauderes: at nũc ſpreta ratione, quæ eſt in certis animi inuentis velut ancora, ad quamcunq; aſſenſionẽ quaſi ad ſaxum tempeſtate delatus adhæreſcis. BR. Ita ferè vſu venire ſolet in tali loco ac turba. PH. An non tibi ſatis eſt ô Eudoxe, victum hoſtem in has anguſtias & vincula conieciſſe? viſne hunc prętereà ſuo iugulare gladio? BR. Qui prudens, intrepidus & apprimè exercitatus gubernator videris ô Eudoxe, faceres & ipſe non minus me naufragium, ſi hoc æſtuoſo & turbulento ſermonum fluctu iactareris. Et ſi mihi, vt par eſt, viciſſim reſpõdere voles, oſtendam non minora te incommoda ſequi, quæ de hac opinione te retrahant. EV. Erit id mihi certè gratiſſimum. Age igitur, refelle quæ dixi: iam enim ego te liberum ac ſolutum mitto, quò pleniorem habeas ad id quod voles, poteſtatẽ. BR. Tu verò te ad reſiſtendum ac ſuſtinendum compara. EV. Egóne tuos inſultus & incurſiones pertimeſcam?

Partium quæ in compoſito ſunt ſingularum formas eſſe veluti quaſdam præparationes inducendæ totius formæ, & eas eſſe multiplices. CAP. IV.

BRVTVS.

Argumenta alia.

NATVRALIS corporis compoſiti, ſiue id ſimilare eſt ſiue diſſimilare, ſubiectum ais eſſe compoſitum, & ſimplicia è quibus componitur, vt oſſa, vt neruos, vt carnes, vt membranas, ſingula ſuis eſſe inſignita formis. Itaque ſi his partibus alia inſuper totius ſimplex induatur forma, fiet vt rei quæ actu quodam & ſua forma integrè perficitur, alia (quod vllo modo fieri nequit) accedat forma, & vni eidemque rei, multæ perfectiones inſint: vtque ſimplicis vnius & ſimilaris partis, vt oſſis aut carnis, multæ ac diuerſæ habeantur ſpecies, per quas & ex diuerſis cõſtaret eſſentiis & in diſſidẽtia genera referretur. Quid mihi ad hæc reſpondebis? EV. Perge quęcunq; voles in vnum conferre. BR. Os, quod exempli gratia dictum ſit, ſua iam ornatum eſt ſpecie, ſuper quam ſi aliam inducis totius ſpeciem, id vtrique vnum erit, ac multa multorumque generum naturas adeptũ diſſidebit ipſum ſecum, quod quàm à naturæ rationibus abhorreat, intelligis, opinor. Hinc à peritiſſimis philoſophis ſcriptum audies, quicquid rei ſua ſpecie perfectæ, quam illi in actu (ſic enim loquuntur) eſſe dicũt, acceſſerit, id neque ſubſtantiã eſſe poſſe, neq; formã, ſed ſolius accidentis rationẽ ſubire. Quid igitur mirabare, cùm aſſererem modò totius ſpeciem veluti compoſitionem quandam eſſe ex partium formis? Quòd ſi ſimplex quædã totius forma omnibus ex æquo partibus inſideat, oſſi, neruo, carni, mẽbranis, hęc omnia, quæ tũ ſubſtãtia tum tẽ-

peramento

peramento diſſimilima quiſque iudicat, vnius erunt omnino formæ & eſſentiæ. Quo quid cogitari poteſt diſtortius? Malim ego certè quidnis perpeti, quàm tam monſtroſa probare commenta. Tibi verò, hæc ne cum rerum natura conſentanea videri poſſunt? & tu me ſi diis placet, citra rationem putabas inſanire, ſecurus quemadmodum iſtam rerum abſurditatem diluere aut effugere poſſes, quod vbi te perfeciſſe videbo, non dubitabo in tuam vltrò concedere ſententiam. E V D. Apertè diluam, ſed iis tamen antè comprehenſis, quibus res tota perſpicuè probari debet: non enim longa litigioſaq; contentione tempus eſt terendum. B R V. Ohe, iam ſubterfugit optimus vir: diſtinctiones quæritat, & diuerticula conſectatur, tota res nugatoria eſt, vt videtis. E V D. Difficile eſt incitatum contentione ingenium moderari. B R V. Dic igitur paucis, omni verborum prolixitate conciſa. E V. Stirps aut animal, dum viuit, nónne ſpeciem quandam obtinet, qua vitæ muneribus defungitur? B R V. Quale hoc diſputandi genus? qui reſpondere debebat, interrogatus viciſſim interrogat. An nihil pudet? E V D. Bono animo es, pallorem hunc cum tremore excutito, neque enim aut difficile aut terribile eſt quod propono: res vno verbo tranſigi poteſt, & qui rem plenè ac diffusè dici non patitur; is, ne tranſuolet, breuibus ac membratim cæſis ſententiis coërcendus eſt. Proinde cùm tu nobis operam neges, in eo colligendo quod ad concludendam hanc diſputationem cum primis eſt vtile, patienter ſaltem, ſi placet, auſculta: & ſi quid non ſatis rectè concludere videbimur, redargue. Tu verò Philiatre, reſponde ad ſingula. Stirps aut animans dum in viuis eſt, an non vt vitæ functiones obit, ſic & ſpeciem quandam habet quæ illarum ſit opifex? P H I L. Certè ſpeciem habet qua alitur, increſcit, & omnino viuit. E V. Emortua ſtirpe aut repentè extincto animante, nónne omnes illæ pereunt vitæ functiones? P H I L. Ita cernimus. E V. Quid cauſæ eſſe putas? P H. Quòd totius abierit forma, quæ illarum erat effectrix. E V. Igitur ea ſpecies, diuerſum quiddam erat à partium formis, neque ex illis conſtabat. P H. Quomodo? E V D. Vita excedente ſimilarium partium vnaquæq; os, neruus, caro ſuam ſibi formam retinet, & quòd tum ſuperat os, verum os eſt, non homonyma, vt oculus mortuus (hic enim propria inſtrumenti ratione orbatus eſt) ſed ſimplici & illi peculiariter tributa appellatione. Eiq; tum ſua ſpecies eſt à nerui, à carnis, ab aliarum ſimilarium formis diſtincta. P H. Eſt, vt iis quæ natura conſtat omnibus. E V. Nec verò ſuam hanc ſpeciem ab animæ exceſſu ſtatim accepit, ſed eadem illi quoq; inerat, cum vita & ſpiritu frueretur animal. P H. Credibile id quidem: vnde enim tam repentè corporea illa quum ſit, inuolaſſet? E V. Cur non igitur nunc æquè viuit hoc corpus atq; antè, ſi quidem intermortui huius partes ſimilares, formis ſuis prædıtæ ſunt ſingulæ, neque magis quàm dum viueret diiunctæ, aut locis diſcluſæ? Si totius viuentis ſpecies, è partiũ formis apta erat & compoſita, cur non illa ſimiliter in demortuo perſiſtat, his in ſuâ quaq; parte permanentibus? Hæccine ſatis oſtendunt, præter partium formas, toti aliquid tribuendum eſſe, quo idipſum vnum ſit, & quo vitam agat? eſſeque illam totius formam diuerſum quid à ſingulis ſingularum partium formis, neque ex illis coaleſcere? P H. Planè. E V. Cùm aut os lapis aut corruptiõe perit, illiusque forma diſſipatur, elementa, ex quibus ea conſtabant, non ſimul quaſi ad nihilum redacta intercidunt, ſed (quemadmodum vetuſtiſſimus author Hippocrates memoriæ prodidit) facta veluti reciprocatione, in ſuas quæque vnde prodiêre naturas redeunt. P H. Scio: nam ſi elementorum ſubſtantiæ quæ ad rerum procreationem in vnum confluxerant, illarum rerum interitu vaneſcerent, neque in ſuam naturam remearent, iampridem abſumpta foret omnis elementorum ſubſtantia, nec ea ſatis fuiſſet rebus innumeris hactenus generatis. E V D. Rem tenes, ea tibi eſt ad ſtirpis animantiſve interitum transferenda. Aſſeruant enim particulæ ſimilares, ſuam quæque ſpeciem, & ad ſuas redeunt naturas, abeunte totius forma. P H I L. Par omnino videtur eſſe vtrobiq; ratio. E V D. Vt ergo iis quæ in lapide miſcebantur elementis, lapidis inſidebat forma, neque tum ſincera erant ea primordia: ſic mihi animo concipito, in animali dum viuit, animam & in toto & in ſingulis eſſe particulis, vt & vitam iis & vitæ munera largiatur.

Solutiones.

Demonſtrat totius formã diuerſũ quiddam eſſe à partium formis.

Solutiones argumentorum quæ ſunt initio capitis huius.

Poſterioris argumenti ſolutio.

Ph. Eſt opinor neceſſe. Ev. Quid porrò hîc amplius expectas? An vt concludam, id quicquid eſt vnde vitæ munera accipimus, cùm animam tum rei ſpeciem appellari, eamque nec ex partium compoſitione coaleſcere, nec illis neceſſariò comitari? An vt finem potius faciam in re ſatis per ſe clara? Phil. Satis equidem hæc ſuperque eſſe cenſeo. Ev. At mirum vt inter hæc noſter Brutus ſibi ſilentium imperare potuerit. Ph. Nihil enim habuit quod diceret, aut cur his refragaretur. Ev. Et in eo tamen exemplo quod obiecerat, rem noſtram confecimus. Br. Vt mutuò muli ſcabunt. Quaſi verò quicquam ad me pertineat mutua iſta inter vos aſſentatio, aut quaſi ab iis rectè quicquam concludi poſſit inter quos aguntur omnia de compoſito: manent, manent inquam (vtcunque magna contentione veſtra confirmetis) omnia tamen mea immota, neq; vnquam potuerunt vlla omnino ratione labefactari. Ev. Quid audio? Itáne ô dij boni, immota manent quæ ego ab imis vſq; fundamentis erui? Br. Siccine ais? quibus tandem id obſecro machinis? Ev. Nullíſne? An vis vt iiſdem illis ego tibi lippientes hoſce & inutiles oculos eruam? Partes illæ, inquam, quas tu tum in ſtirpe tum in animali diſſimilimas eſſe ſtatuis, eiuſdem rationis ac formę ſunt omnes, dum eorum vtrunq; in viuis eſt. At mortem obeuntibus illis, totiuſque euaneſcente forma, quæ ſuperant partes, neque formæ neque eſſentiæ ſunt eiuſdem, ſed omnino diuerſæ. Imò & diſcretę ſunt, neq; vnum inter ſe cohęrentes & continuatę efficiunt, niſi fortaſſe poſitionis vicinitate, quo modo lapides, ligna, lateres, & cæmentum domum: nam ſingulæ partes ad ſuas tum naturas redeunt, quæ præſente totius forma, inter ſe vnitæ & continuatæ, ſimplex quid & vnius eſſentiæ erant. Itaque totius interitu, ſimilaris cuiuſq; partis ſpecies, in ſuum (vt appellant) actum, & in ſuam perfectionem eruptit, quæ non ita pridem, dum viueret animal, ſolùm ineſſe potentia dicebatur: actu enim fit quod erat potentia. Et illa quidem tum nobilioris formæ lumine obſcurata, nec elucere ipſa poterat, nec parti ſuam aut eſſentiam aut nomen conferre. Quandoquidem formæ inferiores, quæ nobiliori ſunt velut adminiſtræ, cùm pręſtantior illa & ſublimior induitur, poteſtate tantum inſunt, quę modò energia, id eſt re ipſa atq; actu inhæreſcebant. Et contrà quæ præſente nobiliori, potentia ſolùm ineſſe dicebantur, illæ ea decedente erumpunt in actum, vireſq; ſuas integras & ſynceras exhibent. Hîc vides ea quæcunq; argumentando collegeras diſſoluta: nam ſi forte partibus ſimilaribus, quæ iam ſuis formis inſignitæ ſunt, noua totius accedet forma, non idcirco tamen conficere poſſis, parti cuiq; duas actu ineſſe formas, quòd eidem rei duæ perfectiones haudquaquam eſſe poſſunt. Complures autem formas, eadem in re potentia ſimul eſſe poſſe: præter has verò & vnam actu, nemo eſt qui neget. Neque verò forma accedit τῷ ὄ τι actu manenti: ſed obſcuratur inferioris formæ ille actus & perfectio, quoties clarior ac nobilior immittitur. Quocirca neq; quicquam vnum diuerſorum (quod acerrimè contendebas) generum erit: ſed ab vna poſteriori nobilioriq; forma res omnis eſſentiam, nomen, genus mutuabitur. Br. Hac ratione, ſi priori meæ argumentationi ſatis eſſe factum putabis, poſterior ſaltem ſtabit quæ tuam opinionem conuincat. Ev. Multò hercle minus id intelliges, ſi quid de formæ eſſentia teneam audieris: ego enim compoſiti corporis ſpeciem cùm ſimplicem & ſimilarem, tum per omnes particulas fuſam eſſe pronuncio. Br. Qui ſic? Ev. Paucis explicabo: Tu mihi mentem attende. In hanc totam quam viuentem cernis ſtirpem, ſpiritus vnus naturalis, iſq; ſui totus ſimilis ſparſus diffuſuſq; eſt: huius quoque ſpiritus interuentu, vna toti ſtirpi anima inſidet. Erit id fortè dilucidius in animantium genere: his vnicus ac ſimplex eſt naturalis ſpiritus, ab vno ſimpliciq; fonte profluens, vbiq; ſui ſimilis, omnes tum ſimilares tum diſſimilares partes continens. Ergò cùm is vnus ſit è ſimplici fonte ſcaturiens, non niſi vnius ſimpliciſq; animæ vehiculum & nexus eſſe poteſt. Ita enim, ſi eſt à veteribus philoſphis rectè demonſtrandum, animam conuenientis ac proprij ſibi ſpiritus nexu & vinculo in corpore retineri, nos rectè ex ipſorum ſpirituum differentia, quàm ſint multiplices, & quàm inter ſe diſſentientes animarum eſſentiæ, colligemus. Naturalis igitur anima vnica eſſe in omnes particulas ſpirans, atque dif-

arq; diffuſa concluditur. Haud abſimilis eſt vitalis aut ſentientis ratio, quę proinde quòd animantis ſpiritus vnus vbiq; eſt, & ipſam quoque per omnia cùm ſentiendi tum mouendi inſtrumenra vnam eſſe neceſſe eſt. Vidésne quid velim? Br. Audio ſalrem, etſi non apertè id video. Enimuerò, vt donemus tibi naturalis tum ſpiritus tum animæ vnum eſſe fontem, pro partium tamen varia natura, hæc alia atq; alia eſſe deprehenduntur. Oſſi, carni, neruo & cuiq; ſigillatim particulæ, peculiaris quidam ac ſuus inſit ſpiritus & anima. Nam vt hæ partes ſubſtantia ſunt maximè diſſimili, ſic eas diſſimiliter & nutriri & augeri par eſt. Qui igitur tam diuerſa, vna eademque præſtabit anima? Ev. Quid ni? An tibi nouum vel incredibile videtur, ſi quid diuerſorum inſtrumentorum adminiculo, multos ac differentes edat effectus? Br. Non adeò. Ev. Nempe hoc illud eſt, quod hac etiam in re te ſentire velim, tam varias ac latè diſſidentes partium functiones, non ex ipſius animę, ſed ex partiũ quibus infuſa & inſpirata eſt, differentia proficiſci. Hoc itaq; modo, vis animalis etſi vna eſt ſuique ſimilis in omnes tum neruos tum lacertos diſtribura, per alios tamen ſolum ſenſum, per alios ſenſum ſimul ac motum confert & efficit: & vtrunque alias obſcuriùs, alias clariùs, pro partium quibus eſt infuſa quasque mouet varietate & affectione diuerſa: vis item naturalis quæ in carne eſt, carnem gignit, quæ in oſſe, os, eodemq; in reliquis modo. Accommodat enim ipſa ſeſe ad partium quas moderatur ac fouet temperamentum, naturam multiplicesq; ac varios vſus. Br. Sed quidnam eſt quod modò mihi de ſtirpibus dicere occœperas? Ev. Vt animantibus vis naturalis è corde vel iecore, vbicunque prima eſt eius ſedes, profecta, toti deinceps corpori communicatur: ſic propemodum cenſuit Ariſtoteles, ſtirpibus quiddam ineſſe, cordis loco, idque media inter radicem & caudicem ſede, è cuius velut ſcatebris, vis illa naturalis manans, in vniuerſam deriuetur ſtirpem. Itaque ſcire licet, quæcunq; ſpecie diſtare exiſtimamus tum animãtia tum ſtirpes, diuerſum hoc vitæ principium ſortita eſſe, diuerſamq; ab hoc emanantem naturalem vim: ita vt ſit ſua cuiuſq; formæ propria. Attamen ſic eſt illa ſimplex: & tota vnius modi, vt vel in diſſimiles partes recepta, vna ſuique ſimilis vſque perſiſtat. Br. Quid tu hinc colligendum eſſe ducis? Ev. Viuentis huiuſce ſtirpis lignum, corticem, folium, florem, atque fructum omnia vnius eſſe formæ, vnaq; ſpecie contineri: & animãtis os, carnem, vinculum, carrilaginem, ſpecie nequaquam diſſidere. Atque id eſt quod argumenti tui poſterioris, quo fortiter contendebas, non poſſe ſimplicem ac ſui ſimilem formam, ram diſſimilibus partibus æquabiliter inſidere, imbecillitatem prodit. Nam quæ ſubſtantia ac remperamenro diſſimili cernuntur, communi quadam per innarum ſpiritum caloremq; præparatione, redditæ ſunt ſimiles & idoneæ ad eiuſdem formæ ſuſceptionem. Br. Illud ipſum prouidebam eſſe tuæ rationis conſequens: ſed vt eras pollicitus, ita mihi nunc deinceps reſpondeto. Ev. Æquum poſtulas, neq; recuſo. Br. Canis os ſpecie & eſſentia diſcretum eſt ab oſſe muli. *Argumentum aliud.* Nónne ita res habet? Ev. Demus iſtuc. Br. At canis os, ab eiuſdẽ carne lõgius diſſidet, quàm illius ipſius os ab oſſe muli. Igitur ſi ſpecie os ab oſſe differt, muli (inquam) os ab oſſe canis, quis neget carnem ab oſſe cum quo nihil ſimile habet, ne in vno quidem eodẽq; animali, ſpecie ſaltem differre? Quid hîc habes quod reſpondeas? Ev. Erras. *Solutio.* Neq; enim ſi vtriuſq; os, tum canis, tum muli, eadem appellamus nomenclatione, idcirco putandum eadẽ illa ſpecie ac ratione contineri: imò verò diſiuncta ſunt diuerſorum animantium oſſa, & quidem latiùs quàm eiuſdem os atque caro. Vis illa naturalis quæ canis oſſi moderatrix præeſt, eadem non poteſt aſini oſſa regere, & canis tamen cartilaginem & carnem perinde atque os moderatur. De hac partium ſimilitudine, ſi rectè iudicare voles, non eſt (vt dixi) æſtimandum ſubſtantiæ temperamentum aut craſſitudo, ſed ipſius ſua quædam proprietas, & is ſpiritus, qui accedenti formæ illam certo modo præparat. Br. Eôdem reuolueris. Quid iuuat, toties hæc nobis tam odioſè inculcare? *Argumenta ab exẽplis.* Iam tu viciſſim audi: multis non agam, ſed tamen intelliges tandem, quantopere in huius hæreſeos delectu, iudicio falſus ſis. Evd. Magnam inibis à me gratiam, ſi meam diligentiam tuis ſcrupulis excitabis. Br. Accuratius ſin-

gula excutiam, neq; ad te confutandum rebus vtar extrinſecus alicunde corrogatis, ſed omnibus ferè domi tuæ natis. Ev. Quænam illæ? Br. Malum hoc medicum, hócve citreum, tú ne aliquando quale ſit conſideraſti? Ev. Et perſæpè quidem. Br. Cortex eius calet: quæcunque verò illo integuntur interanea & velut viſcera, non parum frigent. Ev. Id vel quiuis è plebe nouit. Br. Caſiæ fiſtulæ medulla lenit, aluumque ſubducit, cortex menſes potenter mouet, adeoque fœtum etiam excludit. Ev. Ita compertum eſt vſu. Br. Floris qui in labruſca prouenit, extrema in ambitu folia refrigerant, quod enaſcitur inter hæc medium, adurendi vim ſortitum eſt. Ev. Et id verum eſſe, longi iam temporis vſus atque

Leporis vſus in medendo.

experientia, ſæpenumero docuit. Br. In animantiũ porrò genere leporis pulmo ſuſpirioſos iuuat, ſanguis calculum comminuit, oſſiculum quod in poplite poſteriori eſt arenulas deturbat, coagulum appoſitione conceptum retinet, pilus erumpentis ſanguinis impetum ſiſtit: hæccine omnia recipis? Ev. Maximè: ſunt enim in vſu quotidiano. Br. Quid igitur cauſæ adfers ad hæc & huiuſmodi plurima? Cùm eiuſdem ſtirpis vna pars vrit, altera vi frigoris ſtupefacit, vna in anguſtum arctando contrahit, altera fundendo dilatat: cùm vrinas aut menſes ciendi, aut hunc aut illum humorem expurgandi facultatem habet vna, altera verò iſtorum nihil præſtare poteſt: fierine (id quod aſſeris) poteſt, vt eadem omnes forma præditæ ſint? Ev. Quid ni? Br. Secus viſum eſt magnis ac doctis viris: ſed quoniã non tam authoritatis in diſputando, quàm rationis momenta ponderanda ſunt, ratione potius pugnemus, & meam rationem cum tua ratione (ſi videtur) cõmittamus. Ev. Velim ſanè. Br. Ain tu à forma omnem actionem proficiſci? Ev. Aio.

Omnẽ actionem a forma.

Br. Et eam formam ſimplicem eſſe ſtatuis? Ev. Etiam. Br. Quomodo igitur tam multi, tamque diſpares erunt vnius & ſimplicis formæ effectus? Quo pacto erit illa multiplicium & contrariorum author, quæ non conſtet ex contrariis, & quæ ſit omnino ſimplex: hæc haudquaquã fieri poſſe nõ ignotas ſcio, & ſi ſoli eſſemus, non dubito quin tu mihi facile falſurus eſſes. Sed turpe ac pudendum videtur, in grauium virorum conſeſſu atque oculis, palinodiam canere: quocirca, non amplius vrgebo, ſed ad alia ſi videtur diſcurienda pergam. Ev. Quid iſtuc rei? Itáne tibi res eſt confecta? itáne ante victoriam triumphum? Br. Nihil enim habes, quod huc afferas. Ev. Bona verba. Br. Dic igitur clarè, vt in peſſima cauſa ingenii tui ſpeciem exhibeas.

Solutiones.

Ev. Quas mihi modò recenſebas facultates, illæ nequaquam ab ea animæ parte prodierunt, qua viuunt aluntúrque ſtirpes: hæc enim ſolas vitæ functiones confert, atq; has aliis aliter. At verò ſtirpis eæ partes quæ viribus pollent contrariis, non viuæ in nos agunt, ſed cùm iam mortuæ corporibus noſtris adhibentur, variis pro ſua quæque natura modis, illa afficiunt, vt intelligere liceat, eas δυνάμεις aliunde quàm ab altrice & naturali anima peti, quæ totius eſt ſtirpis viuentis. Br. Hem optimi viri quid ceſſatis? veſtræ certè partes ſunt amico ſuccumbenti opem ferre. Ev. Iam demum ſentis, quàm ſit huius teli penetrabilis acies, quámq; facilè ſit te perfoſſura? ſtirpis emortuę partes, quarũ mihi contrarios effectus obiicis, nequaquam eiuſdem ſunt formæ ὁμοιομερῶν, cuiuſmodi dudum erant cùm viuerent, ſed vt vires, & temperamenta, ſic & formas habent diuerſas, per quas res efficiunt tam diſſimiles. Nunc animam naturalem in eas redire remeareq; fingito, quæ paulò antè exceſſerat, ea tum illis partium viribus nihil addet, ſed hoc maximè conferet, vt in quibus partibus tanta ineſt viarium diſſimilitudo, illæ nutritione incolumes ſeruentur, & increſcant, & priuſquam ſenio contabeſcant, alias de ſe eiuſdem generis excitent: nam hoc ipſo à lapidibus metalliſq; diſtant. Ergo altrix illa anima, tum ſingulas partes, tum ſpeciem illarum conſeruat, quibus aliunde vires acceſſerant. Br. Hoc ſcilicet eras cum tanto apparatu, & tam longe circuitione dicturus? Ev. Hoc ipſum. Br. Con-

Aliud argumentum.

trouerſiam tamen nondum dirimis, ſed reſpondendo, in grauiora (quod eſt intolerabilius) incurris incommoda. Ev. Cur obſecro? Br. Aperiam vtrumque ſeorſum. Diſſimiles illæ ſtirpis aut animalis partes, vires habent illis etiamnum viuentibus aut eaſdem aut fortè maiores quàm iam mortuis. Quid ad hæc? fare agè. Ev. Vera narras: neq; enim vires nouas morte conſequutæ ſunt, ſed earum quas

habuere,

habuere, potius fecere iacturam. Br. Vt igitur emortuæ, ſic & viuentis ſtirpis particulæ variis præditæ ſunt viribus, & res efficere poſſunt contrarias. Ev. Eſt neceſſe. Br. Cùm igitur in haſce omnes in communem eamque ſimplicem totius formam referēdas eſſe profitearis, quî poſſis effugere, quo minus illam contrariorum eſſe opificem fateare? At iſtud eſt longè abſurdius, quàm ſi illam aſſeras eſſe compoſitam. Ev. Minimè verò: nam ego diſputationem hanc ſemel concluſurus, certè & conſtanter aſſero, ſimplex idem agens quod anceps & homonymum appellant, contrarios effectus edere poſſe, quotieſcunque vel diuerſa inſtrumenta, vel alias inferiores cauſas, velut ſuccēturiatas ſibi in opus adiunxerit: accommodat enim ſeſe ſubiectorum quibus inhæret naturæ. Br. Tu igitur altricem ſtirpis animam, partium formis ignobiliorem ac viliorem facis, ſi quidem conſeruandarum partium gratia illam conditam eſſe cenſes. Ev. Immo contrà planè: Singularum partium formas quoſdam veluti gradus eſſe quibus ad ſupremam illam totius formam promoueatur, nec alia de cauſa illas in ſubiectum impreſſas, niſi vt iſta præparatione ad hanc introducendam via præſterneretur. Nec verò cùm dicerem animam nutriendi facultate præditam, ſingularum partium formas ſeruare, hanc illarum gratia conditam eſſe putabam, ſed ſua ipſius & ſtirpis ſolùm cauſſa conſiſtere. Cæterùm quoniam illa è ſuis cohæret partibus, ſit ideirco, dum ſe totamq; ſtirpem hęc nutritione tuetur, nouoq; fœtu multiplicat, vt ipſas quoq; partium formas, quibus ad præparationem opus habet, incorruptas quoq; ſeruet, ſimulq; nouas interdum generet. Itaq; partes ad totius formā nonnihil quidem, at non eſſentiam conferunt. Br. Quidnam igitur? Evd. Præparationem & accommodatam quandam διάθεσιν recipiendæ ſimul atq; ſeruandæ totius formæ, eiuſque omnibus muneribus defungendis. His enim internunciis ac veluti paranymphis fœliciter coit & indiuulſum permanet formæ cum toto ſubiecto coniugium, quas ſi qua fortè vis expulerit, neceſſe eſt vel diuortium ſtatim conſequi, vel inertem certè & ocioſam formam in ſubiecto relinqui. Quemadmodum igitur oſſis, nerui, carnis, & cuiuſque ſimilaris ſubiectum, non ex ſolo qualitatum temperamento, ſed ex primordiorum quoque naturalium permiſtione præparatum eſt, & illis ſuas formas ſeruantibus, forma nerui vel oſſis influxit: Sic omnino putandum totius animantis formæ corpus ſubiici, ex hęrentibus & in vnum confuſis, oſſe, neruo, carne, aliiſq; id genus partibus conſtructum. Ex apta enim & concinna ſimilarium poſitione, numero, figura, magnitudine partes illæ quæ appellantur organicæ conſurgunt, è quarum deinde conuenientia & mutuo conſenſu, ſuis numeris abſolutum efficitur corpus. Itaque his vniuerſis aptè concinneque in vnum coëuntibus, conuenienter ac legitimè præparatum ſubiectum, formam horum omnium communem in ſe allicit & conſeruat, & illius functionibus inſeruit. Br. Admirabilis verò præparationum congeries. Ev. Nec tamen omnes attigi, quas ad rei procreationem inductionemq; formæ requiri exiſtimo. Br. Nunquam deſines in nugis terere tempus, & flexuoſis ac vagis interpretationum ambagibus, inueniendæ veritatis occaſionem intercipere? Ev. Nihil equidem minus: ſed ſi quod reliquum eſt auſcultare velis, audies quæ ſunt omnium longè veriſſima. Br. Non feram amplius, narra cui voles tua commenta. Ph. Mecum age potius ô Eudoxe, neque quod de his præparationum generibus dicere inſtitueras abrumpas, nos quæcunque dixeris æquis & attentis animis accipiemus. Ev. Quis huius viri faſtidioſam moroſitatem perferat? Ph. Omitte verò illum, & ad expoſitionem quam auidè expectamus aggredere. Ev. Ades dum igitur attentus, & animaduerte quid velim. Ph. Attentus ſum, dic age. Ev. In viuentium omnium corporibus, tres minimum præparationes (ſic enim appello quas Græci προκαταρκτικὰς dixerunt) ad formam recipiendā neceſſariæ inſunt. Vna eſt proba & idonea temperatio, quę partis cuiuſq; ſimplicis ac ſimilaris ſua eſſe intelligitur, ex primordiorum miſtione prognata, & totius etiam corporis ſua quædam compoſita, ex confluentibus conſpirantibuſque in idem ſimilarium partium temperamentis comparata. Phil. Veriſimile id quidem, & maximè conſentaneum. Ev. Altera præparatio corporis eſt, congrua aptaque com-

Solutio.

Partium formas præparationem quandam eſſe ad totius formā ſimplicem.

Qualitatum temperamentum.

Primordiorū permiſtio.

Tres præparationes ad formam neceſſariæ.

poſitio, conſenſus & conformatio; quæ nos cenſuimus, organicis quibuſque partibus primùm ac per ſe ineſſe, toti verò corpori ex organicarum compoſitione. PH. Hanc ego non dubito viuentium omnium eſſe communem: nam & Ariſtoteles animam definiens, inquit eſſe actum corporis naturalis organici: quòd organorum conformatio ſit ei corpori, quod vitam & animam ſuſcipiet, neceſſaria. EV. Tertius ad hæc eſt ſpiritus quidam, per totum fuſus, cui ſalutaris ineſt & vitalis calor. PH. Cur hunc inter præparationes numeres, nondum mihi planè conſtat. EV. Si pro comperto tibi eſt animal omne calorem in ſe continere ac fouere, quo vitam tuetur, quoq; extincto illius anima decedit atq; intermoritur, nequaquam in dubium vocabis, quin ſpiritalis ille calor ad vitam degendam ſit omnium maximè neceſſarius, quippe qui & ad animæ naturam accedat proximè, & illi perpetuus atque indiuiduus comes ſit. PH. Sed quid prohibet, quo minus hic ad ſuperiores præparationes referatur, cùm non ſecus atque illæ ex elementorum concretione prodeat? EV. Etſi elementorum ſoboles eſt prima illa præparatio, conformatio tamen & ſpiritus, non illinc, ſed è diuiniori quodam principio originem ducunt. PH. Quid ita? EV. Quoniam fieri nequit vt elementa vel diligentiſſimè ac ſumma cum ratione temperata, per ſe nullius ope alterius, aptã corpori conformationem, ſenſum, motúmve conferant. Quam enim legem, aut quam menſuram his efficiendis feres? PH. Inexplicabilis eſt, mea quidem ſententia, temperamenti modus. EV. Id in conformatione longè magis dicas: nam hoc aut illud temperamento eſſe calido ſatis intelligitur, eò quòd calidum & igneum elementum cæteris elementis in permiſtione præpolleat. Itemque tactu frigidum ſi ſenties, frigidum elementum dominari: ſed quanam ratione factum ſit, vt hæc aut illa fuerit huius aut illius rei figura, id verò eſt quod nec dicere nec mente conſequi poſſis. Plurima enim cernimus quæ cùm ſint eiuſdem temperamenti, diſſimiles tamen figuras accepiſſe, rurſumq; conſimilis eſſe figuras, quorum ſit diſſimillimum inter ſe temperamentum: id quod ex medicorum ſententia plenius poſtea & vberius probabitur. PH. Videtur id ratione, aliqua ex parte fulciri. EV. Porrò inſitus is ſiue ſpiritus ſiue calor, qui vitæ eſt & opifex & vinculũ, non poterit partium corporis temperamento acceptus referri. PH. Id quoque ſi placet, apertius doceto. EVN. Repentè ac recens extincto iugulatóve animante, partes ſimilares, ſuam ſingulæ aliquandiu retinent temperaturam. PHIL. Id memini iam à te ſuprà demonſtratũ, fieri non poſſe, vt inſitum rei temperamentum tam ſubitò mutetur ſuamq; velut exuat naturam. EVN. In iis tamen partibus tum neq; inſitus ille calor, neq; ſpiritus ineſt. PH. Quid mirum? Nam idcirco interiit animal eiuſq; partes, quòd animæ vitæq; conſeruatrix cauſa, nempe ſpiritus ille calidus nobiſq; inſitus, aut ſubitò euanuerit diſſolutus, aut extinctus perierit: etenim apertè cernimus, quod ab Ariſtotele annotatum eſt, moribundum animal refrigeſcere. EVDO. Hinc itaque concluditur, inſitum illum ſiue ſpiritum ſiue calorem, nihil ad temperamenti rationem pertinere. Et quoniam ſpiritus qui in arteriis præſertim maioribus eſt, inter corporis partes non cenſetur, ſicuti neque qui venis clauditur ſanguis, fieri proinde neceſſe eſt, vt nec ille ſpiritus calórve quicquam pertineat vel ad corporis ſubſtantiam, vel ad temperamentum ex elementis naturæ ortum. Quare hoc ipſum nec ſpiritus nec conformationis efficiens erit, ſed hæc è diuiniori natura fluxiſſe oportet. PHILO. Iam primùm in mentem mihi venit Auerrhois ille, in Arabum factione primæ exiſtimationis philoſophus, qui collectaneorum ſectione prima, tuam ſententiam ſequutus, cenſuit innatum nobis tum calorem tum ſpiritum, neutiquam ex partium corporis temperatione proficiſci. Sic enim ait: Partes naturã quidem & agunt & afficiuntur in totum à calore ipſis innato, qui alius eſt ab eo, quem à temperamento adipiſcuntur. Experimento quippe anatomices compertum exploratumque eſt, corde corpuſculum contineri vaporoſum exquiſiteque calidum, quod ab ipſo per arteriarum ductus in vniuerſum deriuatur animantis corpus atque tranſmittitur. Hæc ſunt quibus planum facit nobis inſitum calorem & ſpiritum, non modò ignis naturam conditionemq; non retinere, ſed ne

Quàm diſtincta ſint ea præparationes.

Conformatio & ſpiritus aliunde quàm ex elementis.

Inſitus ſpiritus.

ſed ne ab elementorum quidem concretione permiſtioneque omnino ptodiiſſe, quaſi illorum diuinior quædam ſit origo, quæ qualis ſit, neque mihi occurrit vbi ille expreſſerit, neq; aliunde poſſum vlla diligentia plenè conſequi. Tu proinde quicquid de his habes animo comprehenſum (habes autem vt ſcio plurimum) id deprome quæſo, & liberaliter nobis impartire. Evdo. Rem petis perquàm ſanè lubricam & plenam periculi, vnamque omnium maximè temeritatis obnoxiam calumniæ, ſed audebo tamen, quando ita poſtulat diſputationis continuata ſeries, quantum ea de te teneo id vobis exponere, vt ratione inter vos communiter agirata ex æquo & bono ſtatui poſſit, quam oporteat his de rebus eſſe doctorum & veritatis animantium hominum ſententiã: ac primùm quidem caloris & ſpiritus: mox deinde formarum originem ortumque commemorabo. Qua in re ſic agam, vt mea omnia firmiſſimè corroborem ex Hippocratis, Platonis, Ariſtotelis & Galeni deeretis. Phil. En, in hoc ſumus, auidè quicquid dicturus es excepturi, & tanta diligentia expenſuri, quanta ab hominibus maxima præſtari poteſt. Evd. Quicquid viuit nulla putrida materia creatum (vſus perfectum id appellat, ſiue in ſtirpium ſiue in animantium genere poſitum id conſtitutumque eſt) ex ſubiecto prodiit, quod eſt ſuum cuiuſque ſemen. Phil. Memini id eſſe ſuprà confeſſum. Evdo. Ex hoc ſingulæ primùm corporis finguntur partes naturæ vi, non alitet quàm opificis manu: minutæ particulæ primùm confuſæ in ordinem poſtea digeruntur. Phil. Sæpe id obſeruatum ferunt ab hominibus ſtudioſis. Evd. Itaque ſemen tanquam excellenti quadam ſapientia prædltum, dum ſtirpibus quidem e terra, ſed quæ ſit aliis elemẽtis permiſta; animantibus verò e materno ſanguine familiare & quale cuique ex vſu eſt nutrimentum ſuggerit, concinnam ſimul idoneamque elementorum temperationem confert, efficitq; vt ſit vnumquodque huius illiúſve diſcreti ſingularisq; temperamenti: vnde liquet ſingularem temperamenti rationem quam nõnulli temperamenti proprietatem dixerunt, tum corpori toti, tum particulis ipſis vi ſeminis induci, atq; etiam certè conformationem compoſitionemq; ſubiecti, de qua ex Galeni mente pomeridiana diſputatione plura colligemus. Atque hoc modo complexi ſumus priores duos præparationum ordines. Tertius porrò qui per vitalem ſpiritum, caloremque conficitur, vt non ex ſola elementorum temperatione perfici potuit; ſic apertius illuſtriusque quàm reliqui à ſemine ſui ortus initia ducit. Semen enim caloris & ſpiritus referrum aſſueuerant omnes, & has vires à parentibus accepiſſe. Nam cùm ſui ſimile quippiam generaturi parentes, nequeant in opus continenter incumbere, quòd aut prius quàm perfectum ſit, intereant, vt ſtirpes aliquæ, aut aliis vitæ rationibus ſeſe accommodent, vt perfectiorum animantium genus vniuerſum, prouida ſolersq; Natura rerum æternitati conſulens, quæ parenti inerant ad procreandum & vitam largiendam vires, eas per calorem & ſpiritum ſemini commiſit, exiguæ quidẽ portioni, ſed quæ totius vicaria iiſdem prædita facultatibus, toti ſimile procreet. Hæc in rem præſentem tibi ſatis ſint, aliàs, dum ita feret, plura fortaſſis audituro.

Tres eas præparationes à ſemine conferri.

Rei naturalis potentiam non eſſe ſuopte impetu ad formam progredi, ſed haud ſecus atque actum de habitu formam elici de potentia materiæ.

CAP. V.

PHILIATROS.

AGEDVM mi Eudoxè, has quæſo mihi tenebras quibus offundor, diſcutito: iam enim ſuprà docuiſti, potentiam eſſe materiæ quandam præparationem, ad excipiendã certam ſpeciem: at hæ προϋπάρχουσαι quas ſemini ineſſe commemoras, ſuntne ea ipſa potentia quam inueſtigamus? Evd. Sunt omnino, atque in vnum idemque redeunt. Ph. Nulla iam demum verborum circuitione, nullo anfractu rem omnem compendio & planè dixiſti. Brvt. An non illud audax, ne dicam temerarium facinus, rem tam arduam, tam à noſtris ſenſibus abſtruſam, de qua doctiſſimorum philoſophorum acerrimæ ſunt & in hunc vſque diem indefinitæ contentiones, tam paucis tamq; apertis verbis concludere? Confidẽtiã

Quid potentia forma.

eſt hæc certè intolerabilis, & ab interpretis naturæ modeſtia aliena. Tu quaſi digito attingas, audes quid potentia ſit indicare? EVD. Quidni? ſed iam age quæſo mi Philiatre, quum potentiæ nomine nihil ſit nec philoſophorum ſermone magis tritum, nec diſputationibus acrius exagitatum, poteris ne quàm multiplex id ſit recenſere? PHIL. Poteto ni fallor: primùm enim Ariſtoteles potentiam eſſe definiuit motus mutationisq; principium: quumque id duplex ſit, vnum efficiendi, patiendi alterum, duplicem inde potentiam ſtatuit. Efficiendi quidem potentiam eſſe dixit mutationis in alio principium, de qua Phyſicorum ſeptimo multa: patiendi verò principium mutationis ab alio: qua verbi ſignificatione, rei cuiuſque materiam appellat potentiam, formam verò actum atq; perfectionem. Harum vtraque in ſubſtantiarum eſt genere. Præterea autem id etiam nominis ad accidens quiddam trahitur, quod Atiſtoteli naturalis potentia, vel impotentia dici ſolet. Eſt enim habilitas vel affectio cuius ope vnumquodque facilè vel agit vel patitur: aut ſi mauis, propenſio & procliuitas quædam ad aliquid agendum aut patiendum. Sic omnes artes agendi potentias nuncupauit, quòd principia ſint mutandi in alio. Similes eriam affectiones rebus inanimis aſciſcit, quarum ſubſidio expeditius agunt obſiſtúntve, ne contrariorum vi in deterius commutentur. Patiendi potentia diatheſis eſt, qua res quæq; in alium ſtatum promptè conuertitur. EVDO. Conſiſte pauliſper, in portum enim iam appuliſti: nam ea de qua diſſerimus, eſt patiendi potentia, quæ materiæ tanquã præparatio quædam inſidens, eam aptam idoniamq; reddit commutationi, & excipiendæ quam appetit formæ. Hæc eſt quam Alexandet Aphrodiſeus rectè inquit, eſſe principium materiæ inditum, per quod illa apta ſit ad omnia ſuſcipienda, quæ ab ipſo & ex ipſo futura ſunt. EVDÓ. Quicunque definierunt potentiam eſſe materiæ quandam præparationem & inſtructionem, illi ſi non vltrà qualis ea ſit præparatio inueſtigandum putarunt, prodigioſa tamen commenta nobis obtrudunt, laborantque de nominis potius, quàm de ipſarum cognitione rerum. At ſi veterem philoſophandi legem ſequi volumus, tes animo comprehenſæ nobis ſic erunt, vt ſi ſenſibus eſſent peceptæ. Tu itaq; mi Philiatre, ſi ex tribus iſtis præparationibus, concinnam materiæ accommodationem clarè intelligis, ne dubita te quoque poteſtatis puram eſſentiam tenere. PHIL. Tenere me puto. Cæterùm velim vt tu mihi alia deinceps interpreteris, eaq; & multa & multis perobſcura. Quum philoſophi dictitant, de potentia materiæ educi formam, túne cenſes has præparationes cùm iam perfectionem integram acceperint, formam de ſe emittere? Scio equidem à Simplicio ea de te ſic ſcriptum eſſe: „ In omni mundo, ſi quis „ exortus prodit, non aliter quàm per potentiam ad ſubſtantiam prodit atq; perfi- „ citur, materiaq; cùm recipit formam per potentiam ad ipſam perducitur. Et alio loco: Neq; enim omnino ab imperfecto ad perfectum aliquid peruenit, niſi media adſit potentia addens perfecto id quod deficit, ſummam perfectionem ſuſcipiens à perfectiſſimo. Hęc non ſanè dubito quin veriſſima ſint, ſed me nihil prorſus docent. BR. Si mihi licetet bona iſtorum venia, ego tibi ô Philiatre, paucis explicatem, quemadmodum rei cuiuſq; ſpecies ac forma de potentia materiæ ducatur. EVD. Tibi verò non conceditur modò, ſed & omnes quotquot adſunt orant, vt te huius quæſtionis interpretem exhibeas. BR. Planã igitur huius rei expoſitionem accipe, quæ nullo negocio, te ab intricatiſſimis aliorũ erroribus expediat. Iſthæc de qua tam anxiè diſſeritur potentia, qualitas eſt, quæ magna in vtramque partem latitudine, aliàs intendatur, aliàs temittatur. PH. Magna certè quidem. BR. Atq; initiò prætenuis ea eſt & obſcura, mox verò ſenſim paulatimq; vires capit & increſcit: quumq; ita minutatim facta additione, ad integram abſolutionem venerit, tum ea eſt, vt Ariſtoteles dicere ſolet, ἐντελέχεια quædã, quã alii perfectionem, alii petennem quandã agitationem interpretantur. Quemadmodum igitur iſta perfectio, de inchoata obſcuraq; pręparatione ſenſim ordinatimque educi conſummariq; videtur: ſic ſanè exiſtimare debes, rei cuiuſque ſpeciem (quæ à perfectione nihil differt) de præparatione ac potentia verè naſci & oriri. Eſt enim perfectio ſpecies, ipſaque præparatio potentia, neque ad eam rema-

Potentia nomen multiplex.

5. Metaph. c. 12. & 9. c. 1 & 2.

2. de Anima cap. 1.

In categ. qualitatis.

9. Metap. c. 2

2. Phyſ.

Quid ſit formam educi de potentia materia.

Falſa quorundã expoſitio.

alia opus eſt explanatione: ſed vt præparatio tandem fit perfectio, ſic potentia commutatur in formã. Ev. Parum abeſt, ô Philiatre, quin tenearis: vide ne imprudens tu tibi laqueos induas, periculoſa eſt aſſentiẽdi facilitas; proinde in tam lubrica ac præcipiti via, memineris tibi cautè incedendum eſſe. Sunt enim permulta falſa illa quidem, ſed veris tamen ſimillima; quæ veritatis pallio velata, falſa ſpecie multos in fœdos ac pudendos errores abducunt. Eſt autem hic Brutus percallidus, & qui niſi caues, te facilè circumueniet. Ph. Quomodo? Ev. Si perfectionẽ eſſe rei formã dederis, áctum eſt. Ph. Quid igitur? cenſen' illa inter ſe eſſe diuerſas? Ev. Maximè: ſi quidẽ non minus diſtant, quàm quæ in diuerſa genera diuertunt. Perfectio ex potentia, ſenſim velut adoleſcens conſumatur, parſque totam antecedit: forma verò immiſſa tota repentè eſt, cuius ne minimum quidẽ antè fuit. Illa vt potentia natura quædam eſt patiens: hæc natura eſt efficiens, omniſq; motus principium. Illa accidens ſolùm eſt, hæc autem ſimplex puraque ſubſtantia, quod meminiſti ſuprà eſſe multis rationibus confirmatum.

Perfectionẽ non eſſe rei formam.

Phil. Memini tanquam nominis mei. Ev. Quî fieri igitur poteſt, vt potentia continuato incremento, in ſolidã atq; expreſſam formã (ſic enim appellare placet quam Græci οὐσιώδη dicunt) habeat, vt fiat ex qualitate ſubſtantia? vt genera ſuprema, quibus nihil ſit inter ſe commune, quæq; longius diſtent, quàm quæ ſint ſummè contraria, in ſeſe mutuò commigrent? Poteſt quidem quæuis qualitas in aliam qualitatem tranſire, & in ſubſtantiam ſubſtantia, communem enim materiam habent: at qualitatem in ſubſtantiam reciproca viciſſitudine commutari poſſe, nulla comprehendit mentis humanæ cogitatio. Phil. Mea certè nullo modo concipit. Evdo. Et aliud tamen tibi perſuadere nititur verſutus hic Brutus, vt te obnoxium aliquando & poſtrarum teneat, iis vrique perſimilis, qui ſubſellia aſſidere volentibus ſubtrahunt, vt qui ceciderit, cùm eum videant ſupinum, profuſius & maiori cachinno rideant. Phil. Nunquam ita facilè meduci patiar, ſed quem ſemel occupauero gradum, in eo poſthac firmius & fixius perſiſtam. Brvt. Quid audio? Siccine mea ſententia contortis & acculeatis ſophiſmatis impetitur? ſiccine captionibus eludor? Evdo. Ita tibi appellare liceat, quæ fugere non poſſis. Sed ſi per ocium tamen apud te ſingula diligentius expendes, cernes profectò, quanto noſtra hæc tuis illis præponderent. Quod ſi tuis rationibus aliquid conſtructum eſſe putas, næ ego illud & facilè & breui diruam. Brvt. Aggredere, iam expecto.

Potentia nũquam ſic perfici poteſt vt in formam degeneret

Evdo. Quæ in ſemine eſt potentia ſenſim minutatimque augetur, dum perueniat ad ſummam perfectionem: itáne ais? Brvt. Maximè. Evdo. Quánam obſecro agente & conciritante vi, incrementum illud dari putas? Br. In promptu eſt Alexandri reſponſio, primum infuſum eſſe ſemini quoddam motus initium, quod impetu à generante accepto, ad aliquem vſq; finem agit, dum ſe continuato incremento perfecerit, & velut ingreſſum ſtadium, ad metam vſque (niſi ſi qua vis de curſu retrahat) percurterit.

Potentiã ſeminis nulla ratione poſſe in formam tranſire.

Evdo. Sum equidem plus æquo obliuioſus, proinde ſi longius extrahitur oratio, tota mihi protinus excidit. Age igitur conciſis magis reſponſionibus, ſi modò eas à me memoriâ teneri velis. Brv. Quemcunque voles modum tenebo. Ev. Impetum quendam, motuſq; initium ais à generante iam olim ſemini datum fuiſſe. Br. Ita res eſt. Ev. Hoc motus initium, intelligiſne eſſe potentiã? Br. Id ipſum prorſus. Ev. Deinde principiũ illud, quod eſt potentia, agere quidẽ continenter exiſtimas, & à primis inchoatiſq; naturis, ad vltimas & conſummatas, quibus nihil addi poſſit, quaſque nos ſummas & perfectiſſimas iudicamus, procedere. Br. Quidni? Ev. Et hanc potentiam tu qualitatem eſſe ſtatuis? Br. Sic viſum eſt Ariſtoteli. Ev. At nulla qualitas, primò & per ſe poteſt agere, ſed omnis actio, ad ſubſtantiæ compotem formam pertinet, quæ principium quoddam eſt efficiens.

Nulla qualitas primò & per ſe agit.

Br. Ne hoc quidem inficior. Evd. Dum igitur ais potentiam ſenſim augeri, quoad fiat perfecta ſpecies, accretio illa cuinam formæ primùm refertur accepta? Br. Ipſe videris. iſtuc ego minimè inueſtigo. Ev. In ſemine tria tantùm eſſe dicimus, materiam, formam, potentiam. Illa igitur potentiæ actio, perducitne primùm ad ſeminis formam? Brvt: Quoniam

Omne agens in hoc agit, vt ſui ſimile reddat obiectum patiens.

aliò perduceret? Evd. At id fieri nequit. Br. Quid cauſæ? Ev. Quoniam quicquid
agit, in hoc agit, vt ſui ſimile reddat obiectum patiens, neque forma quæ in ſemi-
ne eſt, aliud quicquam molitur, quàm vt ſemen aliud de ſe generet. Br. Hoc ipſe
ſatis ſciebam, ſed eò me velinuitum traxerat rei conſequentia: nunc itaque reſi-
lio, & potentiam quæ ſemini ineſt, ſeſe ſua vi augere aſſero, neque vllam exter-
nam opem deſiderare. Ea enim tametſi qualitas exiſtimatur, præſtantioris eſt ta-
men ordinis quàm cæteræ: quapropter & illam Ariſtoteles appellauit naturalem
potentiam, quòd vt qualitatis, ſic & naturæ quadam tenus ſit particeps. Quocir-
ca qui illam dicet per ſe aliquid agere poſſe, nihil abſurdum dicet. Evd. Mira di-
uerticula. Huc igitur ſequere, quando ita tibi viſum eſt. Si quid primò ac per ſe
agit potentia, dum ſe ipſam auget ac perficit, aliud efficit nihil quàm ſui ſimilem
potentiam, neque poteſt ipſa, quantumuis aucta de ſe formam edere. Ex ſemine
quidem tanquam ex ſubiecto generatur animal aut ſtirps: at potentiæ efficien-
tia formam, aut ſeminis vi animal generari, præſtantium philoſophorum nullus
receperit. Brvt. Quid ita quæſo? Ev. Quod nondum eſt, ſed futurum eſt, id iam
ſimpliciter non eſt: quod autem non eſt, quî poſſit aliud quicquam efficere? quo
pacto fieri poſſe exiſtimas, vt formam procreet quę ſemini ineſt potentia, ſi non-
dum ineſt ipſa forma? aut vt ſemen, quod nondum ſit ipſum animal, efficiat ani-
mal? Nempe ſi quid ex his gigni debet, aliud quidpiam poni neceſſe eſt quod actu
formam obtineat, quodque ſit huius procreationis efficiens cauſa, eaque prima

Perfectionem ex potentia.

& præcipua. Quæ Ariſtoteles diligentiſſimè contemplatus, in animalium ſtir-
piumque procreatione duplicem naturam inſtituit, imperfectiorem vnam, quæ
in ſemine ſit quidem, nondum tamen eſt: perfectiorem alteram, quæ actu cùm
ſit, effectrix ſimpliciter eſt, qualis in eo eſt, à quo dimanauit ſemen. Locus eſt li-
bro de animalium procreatione ſecundo, vbi naturæ & artis diſcrimen fecerit,
„ his ferè verbis. Ars principium formaque eius quod efficitur, ſed in alio: motus
„ autem naturæ in ipſo eſt quod efficitur, ab altera profectus natura, quæ actu ob-
„ tinet formam. In ſemine igitur naturam ſtatuit, quæ ſit & mouetur: in eo autem
quod actu eſt, efficientem naturam. Quæ ſimplicius in hanc ſententiam fuſiùs
explicauit: Vniuſcuiuſque natura & cauſa motionis ſubiectum ſibi ipſi & non al-
» teri ſimile facit: vt enim natura hominis hominem, ſic & natura ſeminis, non a-
» liud quam ſemen efficere poteſt. Quomodo enim propriè hominem faciet, ea
» quæ eſt in ſemine, quæ nondum eſt hominis natura antequam homo fiat? Si na-
» tura ſeminis commutari deſiderat, & animal perfici, propriè efficiens & proxima
» cauſa, eſt natura paterna atque materna: nam forma actu præcedit in patre & ma-
» tre, ſecundum quam id quod potentia eſt, ad actum perducitur. Atque hoc mo-
» do natura eius quod generatur, ſic efficiens dicitur, ita efficiēs eſt, vt & ipſa ſimul
» fiat. Ea verò propriè efficiendi vim obtinet, quæ actu talis eſt, quoniam natura
» ſui ſimilis eſt procreatrix. Vides vim illam ſeminis, quam potentiam appellari
» diximus, nequaquam poſſe in animalis ſpeciem verti, tametſi ipſa ſeſe quàm o-
ptimè adaptat, & omni ornatus genere inſtruat atque perficiat, ſed adeſſe opor-
tere quiddam, quod actu tale ſit. Phil. Hæc mihi certè longè veriſſima videntur,
neque iam hic noſter Brutus quicquam præterea habet quod obiiciat. Attamen
priuſquam colophonem his imponas, conſonum & ęquum eſt, vt nobis id expla-
nes, quod omnibus philoſophis placere video: rei cuiuſque formam de ſubiecti

Forma quomodo educatur de potentia materia.

potentia educi. Ev. Quum quæ ſemini ineſt potentia, id eſt, inducendæ formæ
præparatio, aſſiduo incremento, ad ſummam perfectionem euaſerit, ad ſubſtan-
tiæ quoque formam ſimul peruentum erit. Etenim perfectionem illā forma ne-
ceſſarò comitatur, nec vnquam deſerit. Proinde Ariſtoteles, formam plerunque
ἐντελέχειαν nomine perfectionis appellat, vel quod perfectæ potētiæ indiuidua ſit
comes, vel quòd totum ipſum compleat, & perficiat. Vt igitur perfectionem, ſic
& formam de potentia materiæ educi ſermonis vſu dicimus, tanquam partes in iis
rationes faciat, iſta conſequentiæ neceſſitas. Ph. Formam de præcurrente pote-
ſtate haud ſecus elici ratiocinabar, atque actum de habitu. Ev. Nec ſanè multum
eſt diſſimilis analogia. Ph. Hanc igitur nobis plenius interpretare. Ev. Longa aſ-
ſuetudine

ſuetudine & frequentatis actionibus muſicus (vt hunc pro reliquorum exemplo ſumamus) iiſce partibus habitum adeptus eſt & inſeruit, quæ plurimùm ſeſe exercent. Atq; is deinde tametſi dormit, habitum tamen hunc muſicæ aut cithariſticæ ſemper retinet. PH. Hoc tamen digitos teneo. EVD. Si fortè igitur experrectus citharam pulſabit, vndé nam cenſebis illi modulandi actum inceſſiſſe? ex ſolóne habitu qui in actum eiuſmodi ſit commutatus? PH. Nihil minus, ſed eò profectò, quia concitata princeps animæ vis, iis tum partibus præſit ac imperet, quibus exercitatione iam olim inditus atque impreſſus fuerat modulandi habitus: hæ ſiquidem habitu paratę in opus actumq; ſuum promptè feruntur, quóties animæ ipſis inſpirata voluntas ita imparauerit. EV. Rectè tu quidem. Vt igitur actum ex habitu idcirco prodire dixerunt, quòd actus, niſi comparato habitu, perfectè elici non poteſt: ſic in ipſa quoq; rerum procreatione dicendum eſt. Non enim potentia formam, ſed externa cauſa imprimit, quæ tamen auxilio potentię deſtituta, non haberet ipſa per ſe ſatis virium. PHIL. Video. Tanquam enim qui ſcientiam habet, ſed ea non vtitur, cùm vult accedente mentis impetu, cõtemplatur, & actu fit ſciens: item quodcunque ſubiectum gignendæ rei perfectam potentiã habere dicimus, accedẽte agentis extrarii vi, id rectè, te authore, actũ formamq; excipit. EVD. Scopum attigiſti. PH. Qui quid ſcit (inquit Ariſtoteles) ſi animum in contemplationem actu intentum habet, ſeruat tamen habitũ, nec perdit contemplando ſcientiam, ſed excolit magis ac perficit: ita id quod perfectam potentiam obtinuit, accedente forma, potentiæ qualitatem non excutit, ſed ornamentum illi & perfectionẽ addit. EV. Ita neceſſe eſt, vt iam fixum ac ſtabile id ſit quod proponebatur, haud ſecus de potentia materiæ formam elici, atque actum de habitu. PH. Id quidẽ iam ſatis perſpicuum. Quod verò de medicamentis aiunt, quæ intrò ſumpta, noſtri caloris vi de potentia in actum excitãtur promouenturque, his ne ſimile putas? EVD. Quodammodo. Siquidem vel nondũ adhibita nobis medicamenta, ſuam ſpeciem habent, ſibiq; innatas vires, ſed quas non antè in nos exerant, quàm à noſtro calore ſint irritata, quod certè opus eſt ad illorũ vires experiundas. Itaque verè dixeris medicamenta de potentia operandi ad operis actionem, & quaſi ex feriis ad opus venire, non tamen ad nouam formam tranſire. Itemq; in animaliũ procreatione, ſemen conceptum, vteri vi ac benigno tepore ad agendum impellitur, non vt animal animaliſq; formã de ſe excitet aut edat: ſed tantùm vt exuſcitata aut impulſa ipſius potentia aut facultas, deincepsq; aucta, ſubiectam ſibi materiam omni præparationum genere inſtruat, vt ſubſtantię tandem particeps forma, extrinſecus aſſumatur, & excepta cõmodè aſſeruetur, ſuas deinceps omnes functiones obitura.

Habitus.

Medicamenta quomodo ducãtur de potentia in actum.

Gignendæ formæ ne minimum quidem antè in materia fuiſſe, neque potentiam quicquam eſſe formæ, neque ad ſubſtantiæ genus referri. CAP. VI.

BRVTVS.

FRVSTRA nobis hîc laborare videris optime Eudoxe, qui quæ ſunt oculorum teſtimonio clariſſima, ratiocinatione vi & inani ac longè repetita interpretatione eludere. An non cepã ſæpenumero vidiſti, de tectis aëre libero propendentem, per ſe, nullius extrarii ope, ſeſe diffundere, & herbeſcentem ex ſe viriditatem proferre? aut ouum ſolo fornacis tepore pullũ excludere? Equidem & ipſe vidi frequenter, & Ariſtoteles fieri poſſe literis mãdauit. Nunc omni philoſophorum authoritate poſthabita, neglectis etiam acutiſſimè excogitatis eorum rationibus, ſolius ſenſus communis bonitate, & omnium animis informata notione ductus, dic per Deum immortalem, dum iam viuere ac moueri incipit ille pullus, vnde ſuam accipit animam? vnde prodit illa? aut quis eam inducit? vbi extrarius ille tuus opifex eſt qui ouo ſuam inſculpat formam? An non hîc tuorum commentorum ſe prodit vanitas? An non luce clarius eſt, illam ex oui potentia exiſtere, vt ex eodem ouo pullum vniuerſum? quid relicta ſenſuum euidentia, abſtruſa veſtigamus? EV. Iampridem coactus es fateri, fieri iſtud nequa-

Argumenta quæ contẽdunt potentiã eſſe inchoatã & imperfectam quandam formã.

quam poſſe, & formam extrinſecus venire: Br v t: Ego ne? tibi verò iſtud ſum falſus? nondum vt video hac in re mentem meam ſatis concepiſti. Ev d. Quid hoc nouæ rei? Br. Dicam, & equidem paucis. Ego enim perinde atque tu, rei cuiuſque ſpeciem in ſubſtantiæ genus refero, ſed quod fortè non donabis, ad idem etiam genus, potentiam pertinere puto: hac autem ratione moueor, quòd quum videam ſpeciem ipſam ex potentia trahi, neceſſe ſit non diuerſæ rationis ac generis illam ſtatui, ſed eſſe formæ aliquid imperfectum aut velut mutilum. Atque id quidem in ſemine cùm potentiâ tantum ineſſe dicebatur, ocioſum delituiſſe cenſeo. Vbi verò cœpit ſuis ſe virtutibus prodere, eſſeque ex efficientia manifeſtum, tum verò demum id actu ineſſe diximus, quanquam priſtinam ſpeciem non mutauit: id enim tenue licet & exiguum, eandem tamen perpetuò ſubſtantiã tenuit. Hæc mea eſt de potentiæ ſubſtantia deque formæ exortu aſſenſio, firma illa quidem certè & ſtabilis, & à qua me nulla ratio depellet. E v. Eóne temeritatis procedes, vt inter ſubſtantias potentiæ locum tribuas? B r v. Temeritatis non

Alia argumenta. erit, id quod veriſſimum eſt aſſerere. In ſemine quum potentia quædam eſt animalis, ipſum animal ineſſe dicimus poteſtate, quin etiam ipſum ſemen animal eſſe, poteſtate duntaxat. In ouo auis eſt, poteſtate in glande quercus iam eſt, ſed poteſtate: in oleæ bacca, ipſa eſt olea. In huncque modum, quæcunque ex ſemine vt è ſubiecto proficiſcuntur, in ipſo priùs ineſſe potentia mente colligimus, quàm emergant, & oculis obuerſentur. Reliqua vniuerſa quæ nullo ſemine gigni traduntur, vt metalla, vt lapides, vt ſtirpes ſeminis expertes, vt animalia è putri materia nulloque coitu nata, non è quouis ſine diſcrimine ſubiecto fieri palam eſt, ſed ex eo duntaxat, in quo ſui quoddam ſeminarium habuerit. Non omnis fert omnia tellus:

1. Georgic. *Hic ſegetes, illic veniunt felicius vuæ:*
Arborei fœtus alibi, atq; iniuſſa vireſcunt
Gramina. Et rurſum:

Georgic. 2. *Nec verò terræ ferre omnes omnia poſſunt:*
Fluminibus ſalices, craſſiſq; paludibus alni
Naſcuntur: ſteriles ſaxoſis montibus orni:
Littora myrteis lætiſſima: deniq; apertos
Bacchus amat colles: Aquilonem & frigora taxi.

Horum autem cauſam reddit:

Georgic. 2. *Quippe ſolo natura ſubeſt:* Hæc Virgilii placita ſunt, quæ te omnia recipere ſcio. Itaque dum poteſtate animal aut ſtirpem in ſemine ponis, neceſſe eſt fateare, delituiſſe hæc in eo, & ſuæ eſſentiæ, quantumuis imperfectum quiddam tamen omnino habuiſſe: neque, opinor, ibis inficias in iſtis ſeminariis, eius quæ ventura

Solutio argumentorum. eſt, aliquantulum eſſe formæ. E v d. Nihil ne minimum quidem: ſed habet res tota eo modo, quem Simplicius aperuit. In ſemine (inquit) ex quo gignitur vel „ animal vel planta, inſitum principiũ quoddam eſt, non minus perpetientis quàm „ agentis motionis, per quod procliuitatem quandam habet, & ampliorem quæ- „ rit excipiendæ formæ. Hoc igitur principium potentiam appellat & naturam in ſemen infuſam, quam ab anima longè diuerſam facit, ne fortè ſemen animatum eſſe fateatur. Eſt autem ea natura imperfectior multò quàm anima, quippe quæ ſit ad eam accerſandam veluti præmiſſa quædam præparatio, vel ſi mauis habilitas & potentia: neque verò animæ quicquam eſt, neque in eam poterit vlla mutatione conuerti: neque animę quicquam antè in ſemine fuit, quam ipſa tota actu cœpit exiſtere: quocirca dici non poteſt ſemen animatum. Ergò ne tibi imponat ipſa nominis ratio: quod eſſe potentia dicimus, id nequaquã eſt ſimpliciter: vt neque quod eſſe poteſt, id iam actu eſt. Semen aut hoc aut illud poteſtate eſſe ſtatuo, nec ideo tamen id iam actu & re ipſa eſſe dico: nec enim eſt in glande vel quercus vel eius ſpecies, nec auis in ouo, nec formæ eius quicquam vel tenuiſſimum. non enim partium adiectione paulatim minutatimque conſummatur, ſed ſubita repentinaque mutatione vno momento tota ſimul in ſubiectum concedit. Ph. Audio, maximè inter ſe pugnantes vobis eſſe ſententias, quas ſi ex

angustis

Alia argumenta.

anguſtis iſtis verborum ſeptis, in latiores veluti campos deducetis, intelligi tandem poterit vtra ſit firmior & ab vtra ſtet veritas: quæ certè & vnica eſt & ſimplex, vt alteram ſtare, alteram cadere ſit neceſſe. BRVT. Meas ipſe partes facilè tutabor: ac ſi meas rationes & authoritates in medium proferri patieris, cumque tuis contendere, intelliget, ſpero, vel puer: ac tibi etiam fortè ipſi perſuadebitur, quidpiam formæ antè in ſubiecto fuiſſe, quàm illa actu ineſſet tota. EVD. Magnam tibi gratiam habiturus ſum, ſi veris rationibus, à mea me opinione, in tuam perduxeris. Sed agè iam, aggredere. BRV. Qui ſcientiæ habitum habet, hoc ipſo ſciens & eſt & dicitur: & quum ſcientiæ & contemplandi actio inceſſerit, actu & perſectè ſciens. Hæc dudum conceſſeras. EV. Neque nunc palinodiam cano. BR. Sic vtique in ſemine, quàm diu cumque nondum quicquam agere vitale poteſt, fatendum eſt animam ſolùm ineſſe potentia. Vbi verò ſua ſe efficientia, ſuis ſe prodit operibus, actu tum ineſſe, quaſi ſola actione & effectis, actúne an potentiâ duntaxat inſit, diſcernatur. Quod ipſum Ariſtoteles breui ſentẽtia ſic expreſſit:

De generatio. animal. lib. 2. cap. 3.

Animam naturalem altricemque in ſeminibus & vtero conceptis quæ ſeparari poſſunt, haberi potentia ſtatuendum eſt, non actu, priuſquam (eo modo, quo conceptus qui iam ſeparantur) cibum trahant & officio eius animæ fungantur. Principiò enim huius modi omnia ſtirpis vitam viuere videntur. De anima quoque ſentiente deinceps dicendum eſt, atque etiam de rationis intelligentiæque participe: omnes enim potentia prius haberi quàm actu neceſſe eſt. Hæc declarant ſatis Ariſtotelem cenſuiſſe, in ſemine ſubobſcuram fuiſſe animæ portionem, quæ præ imbecillitate nondum quicquam moliretur animalis functionis.

Solutio.

EV. In tranſuerſum perperam trahis Ariſtotelis ſententiam, qui ne per ſomnium quidem, huius ſimile quicquam ſuſpicatus eſt. Quid abſurdius autem in philoſophia, aut magis horrendum, quàm naturaliter efficientem cauſam inſtituere? quæ feriata tamen & ocioſa nihil prorſus agat? cauſam enim actione definimus, quæ ſi nulla erit, nec cauſa quidem eſſe poterit. BRVT. Quid ais? nónne in trimeſtri vel quadrimeſtri fœtu, cùm primum is moueri ſentitur, anima vel tota ineſt, quæ vt abſolutum erit animal, cunctas illi functiones præſtabit? EVD. Ineſt vtique.

In ſemine contendit quidam veture forma contineri.

BRVT. Et tamen nondum poteſt illa neque curſum ciere, neque vocem edere, neque viſione quid percipere. Quid cedo eſt cauſæ? EVD. Quoniam impeditur aliunde, & quaſi vincta tenetur, quòd organa deſideret, ad ſuas actiones obeundas accommodata. BRVT. Eandem rationem ſi ad ſemen transferes, intelliges profectò, & in eo illam ab initio eſſe, & impediri tamen inſtrumentorum vel penuria vel vicio, quominus quid agat, illamque ablato impedimento mox in actum erumpere. Hanc ne me putes opinationem confinxiſſe, authores meos tibi proferam, viros in philoſophia adeò magnos, vt eorum te poſſit authoritas vel deterrere, vel frangere. In iiſque primùm Ariſtotelem, quem ſcio te plurimum omnium & meritò quidem ſuſpicere: is igitur animalium procreationem, ortumque diſcutiens horum cauſam his verbis plenè explicauit: Quorum principiorum actio eſt corporea, hęc ſine corpore eſſe non poſſe certum eſt, verbi gratia, ambulare ſine pedibus. Itaque extrinſecùs ea vt aduenient, fieri haudquaquam poteſt: nec enim ipſa per ſe accedere poſſunt, quum ſeparabilia non ſint. Ergo eo authore, nutricandi ſentiendiq́; principia ſeorſum habentur nunquam, ſed in corpore ſemper: quare eadem ſtatim per initia erant in ſemine, nec vnquam ſeiuncta, ſed cum eo ſimul nata.

1. de Anima. cap. 11.

Audi verò rurſum vt Themiſtius alter mihi patronus, hæc iſta apertius è tenebris in perſpicuam lucem eruerit. Igitur (inquit) & animas in ſuũ aliquod proprium corpus (ſi ſuum animæ inſtrumentũ corpus eſt) diuertere oportebit: Dixi diuertere: imò non diuertit, ſed fabricatur architectaturq́; ſibi & præparat domiciliũ, non conformatum antè & præparatum. Cauſam deinde ſubiicit, Non enim quemadmodum cithara dedolatur priùs & conditur, tum demum adhibetur ad muſicam: ita & corpus ornatur antè inſtruiturque, mox animę ſumendũ offertur. Quale igitur ſingulis animis corpus inſtrumentumq́; conueniret, item qua ratione anima illud ſibi confingerent, neglectũ à Timæo penitus & retrohabitũ eſt. Audis Themiſtio non interpreti modò, ſed

& paraphraſtæ Ariſtotelis, videri animam ab initio in corpore fuiſſe, neque dum præparato, neque obeundis functionibus accommodo: ſemper ſemini comitem animam fuiſſe, neque, vt rectè dicebat Ariſtoteles, ſine corpore eam eſſe poſſe. Sed agè, eritne vlla apud te Platonis authoritas? Erit opinor. At is eandem ſæpius inculcans, præter illam animæ procreationem, quam in Timæo nobis expoſuit, „ lib. de Legibus decimo de eadem hæc ſcripſit: Satis ſuperque monſtratum eſt, „ animam omnium antiquiſſimam eſſe, cum motus principium ſit. Et mox: Re„ ctè igitur & propriè, vereque & abſolutè diximus priùs corpore animam factam „ fuiſſe, corpus verò poſteriùs atque ſecundo loco, quod eſt animæ ſecundum „ naturam dominanti ſubiectum. hæc Plato: quæ vt inter legendum oculis ſæpè percurriſti, ſic nunc vehementer opto, vt in illa paulò acrius intendas & diligenter circumſpicias, ac expendas qua de cauſa effecto corpore animam priorem eſſe ſtatuerit. Hæc enim quoniam eſt omnis motus initium (motum à mutatione Plato ſeiungit, quòd hanc inanimorum, illum viuentium eſſe velit) & quoniam omnia, etiam quæ corporis ſunt, adminiſtrat & obit, iure optimo ſibi ipſa corpus apparat, inſtruit, ornat. Quod ſi eſt, vt verè eſſe præclariſſimi quique philoſophi authores fuêre, conſtat animæ eſſentiam in ipſo necdum conformato ſemine concluſam teneri: quæ continenter ipſum minutatimque & membratim fingat, vt opere tandem abſoluto, functiones ſtirpis aut perfecti animalis, pro ſua quæque natura cunctas obeat. Ac ſi nunc daretur de illis vnumquemlibet, ſed maximè Platonem rediuiuum nobiſcum huc vna congredi, præter illa quæ ſunt ab eo multis in locis accuratè conſcripta, audires & alia profectò quàm plurima, quæ te non probabili modò ratione; ſed (qualis mathematicorum eſſe ſolet) etiam neceſſaria, huc te vel inuitum agerent. Et quanquam vana erit confictio, tu tamen pare te vt eum animo repræſentemus, hoc pacto te ſuo more interrogantem: ô Eudoxe, quandiu in ſemine & corpore informi anima continetur, an non ea conformando corpori omnem operam impendit? Age, reſponde mi Eudoxe, hæc tanquam percontanti Platoni. Quòd ſi tepi det, nihil verebor illi tecum ac pro te reſpondere: nempe tum ab anima aptè conformari corpus, nónne rectè dixero? certè enim ita fatendum eſt, tum verò ille ſubiiciet. Dum ſic effingitur corpus, necdum vlla eſt expreſſa & diſtincta partium informatio, tum certè nequit anima eas exercere functiones, ad quas illæ partes comparantur. Quid? an non hoc quoque dabimus, cùm nec ſine pedibus inambulare, nec ſine oculis cernere poſſit? Ac ſi ita perget: Conformato integrè corpore, & ſingulis partibus inſtructo, cùm anima iam illarum ope cuncta vitæ ſenſuſq; munia exequitur, quo tandem pacto tum corpori ineſt anima? Actu dices, opinor, idque & audacter & verè. Quum igitur (inquiet) informi adhuc corpore, illa non valebat animales promere functiones, quo tum pacto inerat? An hîc obtumeſcemus? at id quidem turpe eſt. Quid igitur reſpondebimus? Sola nimirum poteſtate, hoc enim reſtat vnicum. Quid tu hîc illum putas? Inſtabit vtiq; & quod conſequens eſt concludet: Animam quæ vim & poteſtatem ingenitam habebat agendi, nondum verò quicquam agebat, ob inſtrumentorum penuriam, id ipſum eſſe, quod nos potentiam dicimus: actum verò, animam eſſe quæ liberis expeditiſque inſtrumentis opus edit. Itaque potentiam eſſe quidem animæ ipſius eſſentiam, ſed quæ otioſa tamen nondum quicquam efficiat, propterea quòd corpus ineptum adhuc ſit & inconcinnum. Quis contra hæc poſſit dicere? ego certè quidem ſtatim aſſentiar. Tu verò, quid? An non idem quoq; facies? Video te annuere. Quid ergo erat opus, vt tu nouum, inexplicabile & incomprehenſum potentiæ genus nobis fingeres? Iam planè conuictus es, opinor: tantumque abeſt vt ab inſtituto

Solutio quę planè docet in ſemine nihil quicquã de ſubſtantiã forma contineri.

meo ipſe deciderо vt arctiſſimis vinculis te potius obſtrictum teneam, adeò vt dimouere te non poſſis. E V. Preſſius vrgere videris ô Brute, noſque infeſtius ac propè dixerim furioſiùs inſectari. At tu tibi quidem paucis & perperam intellectis philoſophorum ſententiis adductus, ante victoriam canis triumphum: Sed moderare, obſecro, ardentes ipſos impetus, graue probum erit ſi quid recantare cogeris. B R. Egóne? E V. Caue exultes, ſed animum mihi ſedatum patienter adhibe.

adhibe. Quæ tu litigioſa peruerſaque diligentia contendis, ex hypotheſi deſfluunt & ducuntur omnia, quæ ſiquidem vera & fide digna fuit, idoneè & conuenienter fortaſſe concluſiſti, animam quæ nondum ſuas functiones obiret, poteſtatis appellatione dignandam. Sed vana & fallax eſt ſuppoſitio, quæ ſemini & nondum efformato corpori, animam ineſſe aſſumit. Brvt. Hanc non ego, ſed inuictiſſimi teſtes Plato, Ariſtoteles, Themiſtius tibi poſuerunt. Ev. Tu me ſtatim (opinor) vel teſtium grauitate, vel numero offunderes, niſi ſenſa illorum meliùs quàm tu concepiſſem. Primùm enim quod ex Platone citas teſtimoniũ, non de ſingulari ac de ſua cuiuſque anima, ſed de generali illa mundi, quæ totius eſt vniuerſitatis, dictum eſt, de qua quid ſentiret, paulò pòſt pleniùs expreſſit, his propè verbis: Animam cuncta gubernantem & in omnibus quæ mouentur habitantem, nònne & cælum gubernare neceſſariò confitebimur? & rurſum: Vniuerſa ergo quæ in cœlo ſunt, quæ in terra, quæ in mari, ſuis motibus anima ducit. Hic igitur, vt paſſim in Timæo, mundi animam Plato ſtatuit, à medio per omne vſque ad cæli extrema ſeſe porrigere, eiq; extrinſecus circumfundi, cunctisque genitis vitam conferre. Qua ſententia, an tibi videtur, rei vniuſcuiuſque animam ſtatuiſſe antiquiorem prioremque recèns genito corpore? Sed de Platonis dogmate, acutius fortaſſe & diſtinctius poſthac iudicabitur, ſi in eum fortè ſermonem incidemus. Iam verò quòd ad Themiſtium attinet, is ſe manifeſtò detexit, palàm profeſſus animam ſtatim ab initio infuſam eſſe maris ſemini, tanquam indiuiduam ita diſpenſante natura comitem. Quamobrem nihil veretur aut reformidat, ſemen animatum facere, cuius anima architectatur & extruit ſibi domicilium ex idonea materie. Atque in his quidem quæ ex putri mucoſaque materia, nullo ſemine prodeunt in lucem, animam quandam abſtractam cenſet procreatis apteque conformatis vitam largiri, Timæum in hoc ſequutus: his verò quæ ex ſemine deriuata fluxêre, iam à Timæo deficiens, putat vniuerſalem animam nihil inſpirare, ſed ſuam cuique ſemine inſitam eſſe, quæ temporis progreſſu cuncta conformans, ſuis tandem ſe detegat operibus. Hinc tu optimè Brute, elicere vis, vt videtur, potentiam eſſe Themiſtio aliquid eſſentiæ animæ, cùm nullus tamẽ extet locus, vnde id haurire aut petere poſſis. Imò verò ille ipſe Themiſtius in libris phyſicis de potentia & priuatione diſſerens, tanquam de accidentibus diſputationem inſtituit longa ſatis oratione. Sed neque Themiſtium vt fidelem idoneumque teſtem velim in hanc noſtram diſceptationem recipi, quòd nutabunda & inconſtanti aſſenſione, quò fluctus impellit, nũc in Platonis, nunc in Ariſtotelis ſententiam inclinare videatur. Proinde ne qua tibi poſthac hinc ſuppetat cauillationum occaſio, iam nunc apertiſſimis ac veriſſimis rationibus contra Themiſtium tibi probabo; ne minimum quidem eſſentiæ animæ ſemini antequam animal eſſe cœpiſſet inſediſſe. Sed Ariſtotelis tamen antè videtur explicanda ſententia, quam tu te putas perquam conuenienter ad tuam Themiſtiiq; opinationem confirmandam citaſſe. Nam ſi quis altiùs ac diligentius Ariſtotelis mentem ſcrutabitur, intelliget profectò, neque in iis quæ ex putri materia, neque in aliis quæ poſito (vt ille ait) ſemine ſurgunt, de animæ eſſentia quicquam ab initio fuiſſe, ſed totam tum primùm illapſam, cùm ad illam excipiendam dignè fuit & affabrè conſtructũ corpus. Qua in re Platonis rationem authoritatemq; recipit, quanquam de ipſa formæ origine, nec omnia probare, nec ſequi voluit. Ariſtotelis abs te citatus locus, planè quidem innuit, animam tum altricem tum ſentientem non poſſe actu ſine corpore conſiſtere, quoniam ad corpus pertinet vtriuſque actio. Sed vt in corpore eſſe vtramque donemus; neque ab eo ſeparari poſſe, an tu hinc directè colliges vtramque iam olim neceſſariò in ſemine fuiſſe? An non aliud illis corpus ſubſterni poteſt? Poteſt opinor. Atque in eum obſecro locum mihi fixiùs oculos intende, non quidem contentionis, ſed veritatis inueſtigandæ ſtudio. Quid enim ait: Nam neq; ipſa (principia ſcilicet nutriendi & ſentiendi, quorum ad corpus refertur actio) per ſe accedere poſſunt quũ inſeparabilia ſint: neq; cum corpore (craſſo ſeminis) ſemen enim excrementũ alimenti mutati eſt. Vbi dicti etiã cauſam ſubiecit. Semen excremen-

Confirmatio.

tum eſſe vile ac ſordidum, illa autem principia dignitate prǽſtantia. Br. Si neque
cũ corpore, neq; ipſa per ſe poſſunt principia nobis accedere, quis iã modus re-
„ ſtat? Ev. Audi reliqua: Sed enim, inquit, omnis animæ ſiue virtus ſiue potentia,
„ corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum quàm quæ elementa ap-
„ pellantur. Quale autem ſit diuinum hoc corpus, quæ deinceps eſt ſententia
„ commonſtrat: Ineſt in ſemine omnium, quod facit vt fœcũda ſint ſemina, vide-
„ licet quod calor vocatur, idq; non ignis, non talis aliqua facultas eſt, ſed ſpiritus,
„ qui in ſemine ſpumoſoque corpore continetur, & natura quæ in eo ſpiritu eſt,
proportione reſpondens elemento ſtellarum. Id ergo diuinum corpus de quo
paulò antè dixerat, ſpiritus eſt, in quo tanquam ſede propria, calor conſtituitur in
ipſaque natura quam animæ ſubſtantiam putamus. Hunc ſpiritum cui vim ma-
ximam concedit, ſimpliciter ſemen appellauit, in ſequenti proximè oratione,
vbi & reliquam craſſiorem ſeminis ſubſtantiam, corpus genituræ nuncupauit.

Stellarum elementum.

„ Corpus autem (inquit) genituræ, in quo ſemen animalis principii contentum
„ vnà prouenit, partim ſeparabile à corpore, partim inſeparabile. Itaque Ariſtote-
„ lem ſic interpretor, illa nutriendi & ſentiendi principia, cum craſſo ſeminis cor-
pore, ſeu cum ipſo geniturę corpore non accedere, quia fœdum eſt & abiectum
excremẽtum: neque ipſa per ſe influere, quia ſunt à corpore inſeparabilia, ne-
que poſſunt extrinſecus venire, ſed cum diuino corpore ac ſpiritu inuehi. Vi-
den' iam illa iacere tuæ importunæ & contentioſæ pertinaciæ fundamenta? Aliò
pergamus. Ph. Pedem amabo nondum hinc referas: ſed quęnam hæc ſint tam
præclara, quóve modo accipienda, apertius fac & dilucidius. Evd. Præſtat ô
Philiatre, in ſuum quæque locum ac tempus differri, quàm inchoatam ſemel
diſputationem abrumpi: finienda mihi & concludenda eſt hæc tota controuer-
ſia, & quod eram pollicitus, ratione docendum, ne tantulum quidem animę ſe-
mini ineſſe. Br. Satis mihi iſtuc eſt agitatum, ſatis concluſa tota diſputatio. Ev.
Age verò, tu tibi rei confectæ palmam arripias: nos quibus te proſequamur, epi-
nicios hymnos meditabimur. Sed pro tua tamen humanitate facies, vt in hoc
triumpho percunctantibus ac dubitantibus nobis, omnia detegas enucleatius
& ſimplicius: hoc enim & eruditione & modeſtia tua digniſſimum eſt. Brvt.
Sentio te gryphos quoſdam & nouas captiones meditari, equidem iſtius con-
certationis iam dudum ſatur ſum, ſed quando tamen laceſſere pergis, enarrabo
ſi voles fuſius, quicquid habeo in animo cõprehenſum. Ev. Eſſet id mihi quidem
periculum, ſed video in his eſſe qui conciſius dici mallent. Brvt. Vt lubet. Evd.
Adq; etiam inſuſurrat hic mihi, alia quàm tu opinione imbutus, vt pro ſe me ti-
bi opponã, & quo melius exerceamur pro more te interrogem. O perdocte Bru-
te, quicunque frutices aut animantia ex putri materia proſilierunt, nullo ſemi-
ne, nullo patre, nullo ſatore, vndénam hæc animam accipere? Brvt. Dicam
cum Themiſtio cælitus illam à ſumma & totius mundi gubernatrice anima flu-
xiſſe, quæ quum omnes omnium rerum formas in ſe poteſtate contineat, datrix
formarum à pleriſque eſt appellata. Ev. Perfectiora autem animantia, quæ non
niſi præcurrente ſemine in vitam venere, vnde ſuam animam hauſerunt? Brvt.
Ex ſemine, in quo & illa fuerat: hîc enim mihi placet Themiſtius. Ev. Atqui tum
in ſemine tum in putri materia, priùs anima ineſt poteſtate quàm actu. Brvt.
Idem arbitror de vtroq; eſſe iudicium. Ev. Vt igitur cœlitus acceſſura, in putre-
ſcente materia nondum in eſt forma, ſic neq; in ſemine (in quo potentia eſſe di-
citur) actu iam ea ſubſiſtit. Aut ſi iam in ſemine iam eſſe, dicis, cur non itidem &
in putrida colluuie? Quocirca ſi non eſt huius, nec illius erit potentia, quicquam
eius formæ quæ acceſſura eſt. Quin & aliud ſequitur vehementer abſurdũ, im-
perfectis animalibus è putri illo pedore natis præſtantiorem eſſe multo ac diui-
niorẽ originem, quàm longe perfectiſſimis illis, quæ vis ſeminis in vitam pro-
duxit. Br. Quid enim prohibet? Ev. Quid? nonne dementiæ proximum ſit, cu-
licis aut vermis quàm leonis, aut equi, aut elephantis, aut ſi Diis placet etiam
hominis diuiniora feciſſe ortus primordia? Non ita te inſanire puto: ſed ſi quid
diuinitatis minutiora hæc ab ortu ſunt conſequuta, multo, opinor, ampliùs his

Si quæ ſine ſemine prouenиunt formã extrinſecus acceperunt, multo magis perfecta illa quæ ex ſemine naſcuntur.

pleniora,

plenioribus & abſolutioribus elargieris, aut certè tantundem. Br. Hanc quæ nihil ad rem facit comparationem omitte, quod dico ſemel intellexiſſe contentus. Vt Virgilius rectè quidem dixit:

—— Semina flammæ — Æneid. 6.
Abſtruſa in venis ſilicis. —— Et rurſum:
E ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem. — Georgic. 1.

Ita equidem ſemini ex quo quid gignendum eſt, ipſam rei formam iam ineſſe profiteor, ipſumque animatum rectè vocari: Quiſquam ne hoc redarguet? Evd. Obmurmurant omnes quòd ſuperiora non dilueris: iamque hic ſe mihi comparare videtur ad hoc poſtremum conuellendum, & labefactandum. Vigila Brute, ne tuam cauſam deſeras, ſic enim per me proponere geſtit. Br. Agè diſſimulator, tu ipſe depoſita perſona cominus congredere, vt huius diſputationis ruinam tuis humeris ſuſtineas. Ev. Agè placet, congredior: reſponde igitur breuiter. Semini non ſimiliter atque perfecto animanti ineſt anima. Br. Fateor: nam huic actu ineſt, ſemini verò ſolùm poteſtate. Ev. At nihilominus quũ ſemini ineſſe animam potentia dicis, tu illi ſimpliciter ipſam quoque animæ ſubſtantiam ineſſe confirmas. Br. Rem tenes. Ev. Aut igitur illi tota ineſt, vti & perfecto animali, aut illius ſola quædam portio. Br. Veſani aut pertinacis eſt hominis iſthæc poſtulare. An tu hîc vllum eſſe putas qui hæc auſurus ſit, aut ſi quis fortè audebit, non ab omnibus exibilatum iri? Ev. Equidem auſurum ſcio: vtrum verò ridiculus an non futurus ſit, res ipſa tandem oſtendet. Sed interim reſponde. Brvt. Quaſi verò arduum ſit aut inenodabile: neque enim ſemini ea ineſt animæ perfectio, quæ abſolutis iam animalibus. Ev. Sequere vt cœpiſti. Totáne anima ſemini inſidet, an eius ſolùm portio quædam minutior? Br. Ego illius portionem non dicam ineſſe, quandoquidem nullas anima partes habet quæ ſeorſum à toto conſiſtere valeant. Ev. Ergo tota illi ineſt. Brvt. Tota quidem, ſed imperfectiori tamen modo. Ev. Sed agè, quam ita in ſemine imperfectiorem ſtatuis, an non eiuſdem cum perfectiori generis atque eſſentiæ eſſe putas? Brvt. Eiuſdem omnino, inferiori tamen ordine & gradu: neque enim Alexander illam antè actu formam appellat, quàm ſit perfectionem conſequuta. Potentiam tantiſper appellare ſolet dum obſcurior adhuc eſt & imperfectior. Evd. Vide iam in quas anguſtias te præcipitare poſſit quiſquis tecum congredietur. Brvt. In quas obſecro? Ev. Nempe quòd ſubſtantiæ participem formam magis ac minus intendi ponis, & eadem ſpecie aliam formam alia præſtantiorem. Brvt. Fac igitur, ſi mauis, ſint illæ diuerſorum generum. Ev. Si diuerſa facies illarum genera, iam mihi in portum nauis appulerit, iam tota res erit confecta, iam imprudens eò ſubieris, quod effugere tanto contendebas opere. Nam priuſquam ex ſemine perfectum euadet animal, erit vtique neceſſarium, ipſam formæ eſſentiam mutari, atque per varias ſpecies tranſiri: deinde verò ſemini nihil quicquam eius formæ quæ acceſſura eſt inſediſſe, quo nihil amplius opto in hac diſputatione, id enim eſt quò aſpirabam. Brvt. Ergo proinde rectè videbar cenſuiſſe, illarum & ſubſtantiam & genus idem: ſed neſcio quibus me præſtigiis hinc abduxeris. Ev. In idem igitur luti volutabrum te reuolues, quo iam cœperas ſordidè conſpurcari: in quo ſi diutius hærebis impeditus, quo pacto illud expedies earum ſubſtantiarum quæ ſint eiuſdem generis, alteram eſſe altera imperfectiorem? Brvt. Id quidem perfacile. Vide enim quid animi cogitatione informem: ſemini ineſſe quidem formæ eſſentiam, ſed humilioris cuiuſdam & imperfectioris gradus, in quo potentia ſolùm appelletur: hæc deinde cùm paulatim aſcendendo ad ſummum, vt ita dicam, perreptauerit, tum actum quidem futurum, citra vllam tamen generis aut eſſentiæ mutationem. Ev. Intendi igitur ac remitti ſubſtantiam vis non ſecus ac meram qualitatem. Brvt. Vis ſimpliciter quod ſentio in ſinu tuo deponam? Eam eſſentiam quæ potentia eſt, non exiſtimo puram eſſe ſubſtantiam. Ev. Eſt igitur accidẽs. Br. Neutrum profectò: ſed inter vtrumque mediam naturam obtinuit. Ev. Nouum verò doctrinæ genus, noua philoſophãdi ratio, ſumma rerum genera cunctis recepta multiplicare, illa

ceu promiſcua quadam miſcella cõfundere, ſupra hæc genus conſtituere, quod omnia ſuo velut complexu contineat: nam ſi vlla eſt ipſis inter ſe communicatio, neceſſe eſt profectò commune quoddam genus ſupra illa poni, nec ea eſſe ſumma. Brvt. Audi preſſius & exquiſitius. Summa illa decem rerum genera, augeri ampliarique nolim equidem: verùm ſtatuo potentiæ eſſentiam eſſe ſubſtantiam adeò infirmam ac debilem, vt ceu qualitas intentionis ac remiſſionis vices ſubiri poſſit. Quemadmodũ enim celebris author Auerrhois, formas elementorum medio ſubſtantiarum & qualitatum interſtitio collocauit, vt eſt antè comprehenſum: ſic mihi in præſentia liceat gignendæ rei potentiã, quæ obſcura & prætenuis quædam eſt ſubſtantia, ancipitem, & inter ſubſtantæ participem formam interque qualitatem medio loco ponere, vt quæ ſit qualitate quidem nobilior, ignobilior autem abſoluta ad quam feſtinat forma. Ev. Ne ſic quidem contractam labem dilues, ſed alio hærebis luto: nam in primis quem teſtem produxiſti, is vanitatis plerunque arguitur, & dum falſa pro veris pronunciat, miſerè multis impoſuit, ea veritatis ſpecie, in qua prior & ipſe hallucinatus videtur. Tu ſi quæ adfers, velis quemadmodum in iudicio fieri ſolet, teſtium fide comprobari, grauiores erunt & integriores citandi. Brvt. Exeunda ſunt arma, ſatis eſt conflictatum: ſententiam meam qualem protuli accipito. Evd. Sed forti animo perſiſte: ſi ſuffugies, quotquot adſunt te perſequentur, & ſi conſequantur arctiùs vincient. Quidam eorum vehementer optat, vt pro eximia tua ſapientia, id vnicum reſpondeas, num tu magis ſis homo, quàm puer hic, aut magis ſis animal quàm aſinus. Brvt. Proh deûm fidem! qualem hic mihi virum narras? deſcendat ille ipſe me interrogaturus in arenam: aut ſi id ſponte non vult, ede nomen quo illum appellem. Evd. Haud agnoſceres hominem, etiam ſi nomen audires. Brvt. Illum igitur indica. Evd. Curioſulus es: ſed cogita ſaltem quid ad illa reſponderi poſſit. Brvt. Tam ruſticè vrgenti, ne verbum quidem vllum: tua tamen gratia reſpondebo, me nihilo magis hominem eſſe, quàm puerum: fortè verò magis ſim animal quàm aſinus. Quid hi rident? Evd. Refellendi eſt hæc ſpecies quædam, quum abſurdiſſima quis dicere videtur, illa diridere, non argumẽtis inceſſere. Br. O ineptum riſum, cùm nihil contra iſta dicere poſſint, rideant tamen: ſe ipſos planè & ipſi rident, & aliis ridendos exhibent. Evd. Eia bone vir, bilem iſtam dilue, & æquo animo accipe quod ille tuis reſponſis conſequens nectet. Si non magis tu homo es quam puer, neque puer magis quàm infans, ſequitur omnino neq; tuam quàm pueri, neque pueri quàm infantis, neque infantis quàm fœtus vtero geſtati, nec huius quàm ſeminis (in quo tu animam ineſſe profiteris) vel præſtantiorem vel perfectiorem eſſe animam: ſed omnes vno eodemque perfectionis genere teneri. Nam ſi homo maioris minoriſq; differentias non admittit, neque proculdubio ipſa hominis forma quam ſubſtantiam eſſe conſtat ipſo homine dignior erit. Proin ſi hominis ſemen eſſe dicis animatum, nobiſq; communem animam obtinere, ea nihilo erit imperfectior quàm tua: nec ipſum ſemen minùs homo fuerit quàm tu. Brvt. Attamen id ego nondum hominem appello quod hominis functiones nõ obeat. Ev. Neque igitur infantem, hominem eſſe dicas, quòd ea tractare nõ poſſit, quæ à floridæ & vegetæ ætatis homine geruntur. Si ita pergis ex officiis & muneribus rerum genera diſtinguere, fient ex neceſſitate quam plurima hominum genera: quod cùm abſurdum ſit, & extra omnem omnium opinionem, palàm fit, te perperam in varios perfectionis ordines, ſubſtantiæ participes formas diſtribuiſſe, vt humilem quendam in his ordinem ſemen potentiæ nomine ſortiretur. Attende igitur in quas anguſtias te, tanquam in carceris barathrum coniicis, dum ardentiori vincendi ſtudio, adniteris eius quæ acceſſura eſt formæ aliquid ſemini impertiri, & dum liberalitatis ſtudio, hoſtem naturæ agis infeſtiſſimum. Brvt. Nulla eſt mihi prorſus horum verborum cura: ſatis enim mente complector, qui ſe tota hæc res habeat. Ev. Hoc igitur exprime, vt vel nunc demum nobis conſtet, quid tibi velis. Oportet enim huic noſtræ diſputationi, tandem aliquando colophonẽ imponi, ne inconcluſa & velut capite diminuta relinquatur.

Vnius ſimpliciſq; formæ nõ eſſe plures gradus perfectionis.

Br. Tu

Br. Tu igitur illam vel conclude vel concide, aut ſi id non placet, alium qui eum dimices quære. Ev. Nullus opinor mortalium, tuas haſce partes velit tueri. Br. An non ipſe potes, vel perpetuo enarrationis tenore ſermonem continuare, vel ſi interrogatio magis arridet, te ipſe interrogare, viciſſimque tibi reſpondere? Ev. Si mea reſponſio tibi erit accepta, perbreui Ariſtotelis oratione difficultas omnis eximetur ac diſcutietur. Br. Quænam iſta? Ev. Subſtantiæ (inquit) quodammodo ſunt vt numeri. Nam quemadmodum ſi quid ſublatum à quopiam numero aut additum fuerit, non idem numerus, ſed diuerſus emergit, etiamſi minimum id fuerit, ob idque fit vt numerus non magis minúsve numerus ſit: ſic propemodum neque ea ſubſtantia quæ ad formam accommodatur. Hoc ſi eſt, vt rectè Ariſtoteles ſentit ac iudicat, nihil, ne vel minimum quidem, formæ eius quod gignitur eſſe potuit in materia, & illius potentia, quam antceſſiſſe dicimus, nequaquam particeps erat formæ venturæ: ſed erat illa ceu præparatio quædam, & apparatus formæ accommodatus: Non qui formam poſſit allicere, aut vi quadam & neceſſitate de ſe promere, ſed qui patiens magis quàm efficiẽs, materiam alioqui rudem & rerum omnium communem inſtruat concinnamq́ reddat excipiendæ formæ.

Simpliciſſimam eſſe cuiuſque formæ ſubſtantiam. 8. Metap. c. 3

Non potuiſſe geniti formam à parentibus fluere. Qualis & vnde ſit vera formarum origo. Cap. VII.

Brvtvs.

SIste ſermonem, longiùs enim conficiendæ rei ſtudio excurris. Ev. Sic res erat obiter, ſub tuo ſilentio concludenda. Br. Si me ſatis inter diſſerendũ intellexiſti, non aliud ſentio quàm Ariſtoteles, etſi videor interdũ in abſurda quædam deuolui. Totam enim expletamque rei ſpeciem, per initia ſtatim à genitore ſemini inditam eſſe ſtatuo, ac vbi primùm id vim contraxiſſe dicitur prolificam, eſſe tum integram animam plenè aſſequutum, antè autem in ſemine velut otioſam latitaſſe, quamdiu per obicem & repagulum ſuos actus obire nequibat: atque vbi procedente tempore aptatis & cõcinnatis inſtrumentis, remotum eſt omne impedimentũ, tum demũ res maiores & perfectiores moliri. Atq; id fortè mecũ ſenſit Themiſtius. Ev. Túne iam totus reuixiſti, recollectis qui te languore quodam defecerãt animis? Hem quid audio? Br. Optima ſanè & longè veriſſima. Ev. Veriſſima quidem, ſed his ſolis qui naturã vel exterminare vel omninò delere cogitant. Quid enim aliud quàm naturam tollit, qui velut reſupinã ipſam torpere vult, aut manib. inſinuatis feriari? quaſi verò vel labore frangatur aliquãdo, vel veterno oppreſſa altiùs obdormiat. Sed ab inſtituto deſciſcere, & aliundè ſe aliò conferre, familiare ſcilicet id eſt, & optimum viro parùm ſibi conſtanti. Si nunc totam animam ſemini ineſſe cenſes, cur reſpondendo tam acriter contendebas, illi ineſſe duntaxat quiddam inchoatum & imperfectum eius formæ, quæ acceſſura erat, quod potentiæ nomine appellabas? Br. Vt tuas & horum omnium vires quãtæ eſſent experirer. Ev. Bona verba. Per quàm id iniquũ & indignum eſt, in abditiſſimis philoſophiæ quæſtionibus, aliud ſentire, aliud dicere. Par quidem eſſet, vt nos viciſſim idem de te periculum faceremus. Iam igitur aperi ſimpliciter & nulla fraude, quam arbitreris eſſe tutiſſimam ſententiã. Semẽ ſi prolificum eſt, idémne ſtatim ab anima continebitur? Br. Sic vtique. Evd. Et quæ illud continet ac gubernat anima, talíſne eſt ac tam perfecta qualis & quàm perfecta tua? Br. De rationali anima, quæ mens eſt, nihil in præſentia definio. Cæterùm quæcunque bruta & rationis expers ſtatuitur, ſiue ſentiens ſiue nutriens, ea tanta ac talis inerat olim ſemini è quo genitus ſum, quanta & qualis nunc me moderatur. Idem quoq; de ſtirpe & de bruto animanti iudico, ſiquidem illa non è cœnoſa quadam ſubluuie, ſed è ſemine ſuo prodiere. Evd. Hac iſta ratione tu ſemen animatum eſſe profiteris. Brvt. Nimirum, celebres philoſophos imitatus, non Themiſtium modò, ſed ipſum quoque Ariſtotelem & Platonem. Quid enim Plato? Sperma (inquit in Timæo) vtpote animatum ac reſpitans, qua parte ſpirat, per eandem vitale effluendi deſiderium gignit, atq; ita

Animam nõ poſſe ocioſam in ſemine delteſcere.

Demõſtratio.

Confirmatio.

Semen animatum dici non poſſe.

generandi amorem nobis inſeruit. Hic quanquam ſemen animatum eſſe pronunciet, non tamen id eſſe fatebitur, nec hominem, nec equum, imò ne animal quidem. Etſi enim animalis eſſentiam ſit conſequutum, ineptum tamen eſt defungendis animantium muneribus, à quibus nomina ſunt rebus indita. Evd. Quid nouæ interpretationis mihi aures corradere ſentio? Brvt. Ea ſi tibi hactenus eſt inaudita, eſt quod effuſiùs læter, puram te Platonis mentem ex me primo hauſiſſe. Evd. Verba nihil aliud quàm fundis. Tu ſi vera illa eſſe exiſtimas, conſiſte intrepidus, & fidenti animo te ad pugnam accinge. Brvt. Quid igitur, vis ne rurſum tuis hæc argutiolis inceſſere? Evd. Secùs ne putas? Brvt. Nunquam hic vir vllum nugarum finem faciet: nunquam deſinet logicas & pueriles (in quibus ætatem conſumpſit) plicas implicare, adeò nihil nec pudoris nec prudentiæ grandior ætas attulit. Quid in re controuerſa ſentiam, ex Platone palàm audiuit, & per ſummam tamen iniquitatem poſtulat, vt ego ſuæ peruicaciæ omnes impetus ſuſtineam. Sed valeat ſanè, malim ego longè victoriam illi ſine puluere cedere, & bona omnium venia de hac arena decedere. Evd. Itáne ſedatus è tanto feruore? Phil. Quid te mi Brute, malè habeat? oportuit enim aliunde quàm ex iſta concertatione angi: nihil enim, quod quidem ſciam, te noſter offendit Eudoxus. Brvt. Non huc veneram vt tam inquietè exagitarer, neque id eſt allicere ſtudioſos, ſed è ſcholis potiùs exibilare. Phil. Víſne omnia tibi donari? Philoſophica iſta diſceptatio nobis vltrò & gratis eſt ad eruditionem conceſſa, atque illi tempus id impertitum, quod viri candidi ad animi recreationem ſibi delegerant vacuum & liberum. Dum autem alternis interrogationibus reſponſionibusque modeſtè verum inquiritur, quid tibi iniuriæ illatum putabis, ſi fortè imbecilliores deprehenſus? Velles, ſcio, quod tibi glorioſius eſſet, vincere, ſed hanc gloriolam contemnunt viri ſapientes. Dum enim ardua de re colloquia inter ſe conferunt, rem omnem vltrò citroque agitatis rationibus enucleant, ſimulque ingenii ſui, in quærenda veritate, periculum faciunt, nullam è victoria laudem aucupantes. Brvt. Neque vllam ipſe aucupor: ſed tam longæ & tam ſpinoſæ diſputationis obrepſerat tædium. Phil. Si fatigatus velis conquieſcere, ego pro te tantiſper reſpondebo. Brvt. Nihil minus: nimis quàm integris ſunt viribus. Phil. Agè igitur: hæc iſta reſpondendo nobis diſputatio concludatur. Evd. Si vtile ducis optime Brute, diſputationem ad exitum perducere, eſſéque veritatem tecum mihi communiter inueſtigandam, oportet vt vel interrogationes perſequenti mihi reſpõdeas ipſe, vel ego mutatis vicibus tibi: ac ſi me viceris, non vt tu mihi, ſic ego tibi infeſtus ero. Br. Audiam hoc denuò quid fortè velis. Ev. Semen dicíſne eſſe animam? Br. Malè hercle tenes quæ dixi. Semen anima non eſt, ſed eſt animatum, ſi id quidem fœcundum eſt & prolificum. Ev. Eſt igitur ſemini anima congenita. Br. Concedo equidem. Ev. Vnicáne in toto quod emittitur ſemine, an ſua cuiuſq; ſeminis particulæ? Br. Quorſum hæc, aut qualis quæſtio? Evd. Quoniam ex eodem, veluti ex canino ſemine, cõtingit aliàs vnicum, aliàs multos naſci canes. Br. Quum vnicus, tum vnam ſemini fuiſſe animã: cùm multi, multas dicam. Ev. Quid ſi contigiſſet hoc ipſum ſemen ſic totum in vnum vteri locùm colligi, vt vnicus inde emergeret canis: iſne tum multas canum animas vnus contineret? Brvt. Hic iam apertè certè nugaris. Ev. Si te arctius premam, metuo ne velut expreſſus atque eliſus ſubterfugias: Sed faciendum eſt tamen, quando ſemel cœpimus. Quoties ſemen eiacularis, túne vnicam an multas fortè animas ſimul emittis? Brvt. Ita omnino neceſſe eſt, ſiquidem id fœcundum fuerit: tale autem mihi ſit, nec ne, nondum euentus detexit. Ev. Atqui dum animam cum ſemine pariter effundis, tuam inſuper retines, nónne? Br. Videtur ſanè, qui enim ſuperſtes eſſem? Ev. Quid igitur illa eſt, quæ cum ſemine effluxit, aut vnde genita prodiit? Br. Ipſe videris. Ev. Ea tuæ pars non eſt, ſed integra quædam eſt anima, tuæ haudquaquam abſimilis, nec ea vllo modo inferior. Brvt. Sic volunt. Evd. Et illa tamen ex te prodiit vnà cum ſemine. Br. Id iam ſæpe ante conceſſi. Evd. Ergo quemadmodum è tuo corpore ſemen profectum intelligimus: ſic exiſtimare oportet ſeminis

Demonſtratio.

animam,

animam, ex anima tua proferri, vt ex ſui ſimili generetur vtrunque. Br. Neceſſe eſt. Evd. Iſtud verò qua ratione fieri poſſit, vt tua vnius anima, alias de ſe nouo quodam & inaudito procreationis genere, tam repentè, tam multas, tam crebrò multiplicet, æquum erat id quidem à te pro tuo acumine ſubtilius explicari. Br. Procreationis huius modum qualemcunq; voles tibi fingito: neq; enim eum tibi exponendum recepi, quem me ignorare fateor, nec adeò imprudenter in huius gurgitis implicatos verrices, vnde enatare non poſſim, deſcendam. Labyrinthus ille eſt diuerticulis innumerabilibus ſectus, vt qui ſemel ingreſſus ſit, exitum inueniat nunquam. Proinde rem inexplicabilem, non ſum tam temerarius, vt explicare me poſſe confidam. Sed vtut eſt, noua non eſt hæc procreatio, ſed iam ante aliquot ſecula ab antiquiſſimo philoſopho Platone obſeruata & celebrata. An tu illa nunquam legiſti, quæ Socrati Diotima mulier fatidica in ſympoſio narrat? Omnium ô Socrates, inquit, hominum prægnans & grauidum eſt corpus, prægnans & anima. Et cùm primum ad certam ætatem peruenerimus, parere noſtra natura cupit. Si (vt inquit) prægnans eſt anima, nónne aliis prægnans eſt animis, vt & homo homine, & canis cane, & ſua vnumquodq; ſpecie? Satis hęc facere debent, quibus & ſemen animatum, & animam prægnantem eſſe commemorat. Evd. Vellem, hîc in te deſcenderes optime Brute, & altiori paulò ſtudio ipſam ſcrutareris veritatem: nam ſi anima ſic prægnans eſt vt interpretaris, quid ſupereſt, niſi vt te plenum animarum eſſe fateamur, quas vbi voles effundas cum ſemine? Id verò quid aliud eſt, quàm dicere immenſam in te hominum eſſe cohortem & procreationem, omnemque naturæ vim ex hoc mundo relegare? neque enim ortus, aliud hac quidem ratione fuerit, quàm deliteſcentis & reconditæ rei repræſentatio & emerſus. Iam illud quemadmodũ expedis, quòd quæ olim non fuerit, nunc fortè grauidata eſt anima tua? Cuius enim obſecro ſemine, potuit illi vterus inturgeſcere? nam ſi nihil de ſeipſo cõcipit, & ſi alterius eadem ſpecie opem & concubitum exoptat, cuiúſnam congreſſu anima tua eſt grauidata? minus fortaſſe ridiculum id in muliere fuerit, ſi quis vt corpus ſic & animam grauidatam eſſe dicat. Sed quid de infœcundis? quorum eſt certè quidem, in vnoquoque genere magnus numerus: quid de tota mulorum ſpecie? Semen enim hæc ſanè habent, ſed animatum fortè eſſe negabis. Cur ita? Animam enim ſortita ſunt, & quidem perfectam, neq; ab aliis ſui generis diſſimilem. Quid obſtat igitur quominus illa ſemen animet? & quominus ſuo tempore prægnans ſit? nunquid execta ſunt animæ genitalia membra? An non vides quàm ſint hæc non dicam abſurda, ſed portentoſa planè, & cum rerum natura pugnantia? Et tu tibi poſthac vſque adeò turpiter impones? Tu te ſciens ac videns, ſponte in tenebras præcipitabis, vnde poſtea lucem aſpicias nunquam? Br. Ne te fruſtra maceres: Non eſt quòd vllius iſtorum vel ſolutionem vel rationem à me expectes. Satis ſuperq; feciſſe videor, quòd meas partes celebrium virorum authoritate ſim tutatus: quos ſcio neque temeritate, neq; ignorantia talia protuliſſe? Evd. Heu quàm dubiè in ſimplici & obſcuro verbo, ſpem omnem collocaſti. Quum Plato aut magnorum aliquis philoſophorum, ſemen animatum eſſe pronũciat, ſubaudienda tibi mox eſt potentia. Vt enim ſemen potentia eſt animal, ſic & ipſum potentia animam gerit. Tu verò Themiſtio iuiatus, ais ſemen actu eſſe animatum, animamq; ſibi ipſam architectari & parare domicilium. Sed & illud à ſcopo longiſſimè abeſt, quod ex Platone huc contorques. Qui enim animam prægnantem eſſe dixit, non aliis animis granem (vt ita dicam) vterum ipſam habere voluit, ſed (vt proximè ſequentia declarant) amore & deſiderio immortalitatis grauidam eſſe. Nam rurſum ait in Timæo, brutæ huic, & quã huc & illuc ſuæ cieant appetitiones, animæ inſitum eſſe generandi amorem: hocque nomine grauidam dici, quòd generandi eſt auida. Quinetiam eò loci & pudendũ virile cui vis illa inſita ſit, generandi valde apperens, & naturam etiam muliebrem, animal quoddam eſſe cenſet, inobediens illud atque imperioſum, & quod ratione contempta, furioſatum libidinum impetu, ſibi cuncta ſubiicere conatur. Ergo quum tua anima iam potens facta eſt generandi, grauida nimirum tum dicitur: quum verò ſic

Pragnantem eſſe animam quomodo Plato intellexit.

dd 4

afficetis, vt totus penè turgeas, & cùm tua illa appetitrix anima, toto niſu ad generandum tuit, amore velut inſana, ipſa tum parturit. Hæc ex Platone tibi hauriaenda erant, non craſſa illa & abſurda quam proponebas interpretatio. BR. Quid vetò ſi Ariſtoteles, quam protuli interpretationem comprobat? Is enim genitum animal, ex ſemine deriuari ponit, ſemen vetò ipſum ex genitote petinde ac ſi quæ in genito eſt anima, iam olim antè in ſemine fuetit, fueritq; ſemen animarum, anima à parente profecta. In hanc enim ſententiã ſcripſit τ͂ μ͂ τὰ φυσικὰ 7. Materia alia talis eſt, vt à ſe ipſa moueatut, compluta namque moueri quidem à ſeipſis poſſunt. Alia talis non eſt, quia quædam ſunt, quorum materia talis eſt, vt ſic moueri non poſſit, niſi ab alio: idcirco alia (nempe hæc poſteriora) non erunt, neque ortum habebunr, ſine eo qui arrem habet: alia (ſcilicet priora) erunt, generabunturque ſine artifice, quia ſeipſis & ſuopte imperu narurali: deinde ſubiungit: Semen perinde atque atrifex facir, haber enim potentia ipſam formam. Rurſum alibi: In quibuſdam luce clarius extat, id quod generat tale quidem eſſe, quale eſt id quod ab ipſo producirur, non quidem numero, ſed ſpecie idem atq; vnum, vt in iis quæ natura fiunt conſtar: homo nanq; hominem, & equus equum generat.

cap 9. fol. 229. pag. 2. circa mediũ. De animantium & ſtirpiũ procreatione quid Ariſtot. ſtatuerit. 7. Metaphyſ cap. 8.

Colligimus ex his omnibus quid ſequatur: Semen, quia à ſe ipſo ſuoque impetu naturali mouetur, animal fieri ſine attificis manu. Proinde totum animal, eiusque fotmam à ſolo ſemine prodiiſſe, nullius exrrarii opificis labore. Rurſum ſi ſemen habet potentia ipſam formam, ſequirur vt formæ eſſentiam (licet impeditam) contineat. Item ſi homo pet ſemen hominem generat, illius quoque formam inducit, atque ira opottuit parentem ſemini animam inieciſſe quam ipſum deinde genito conferret. Ac ſi preſſius exactiusque in Ariſtotelis ſententiam inquirete voles, referam quod eſt ab eo ſctiptum libro ſecundo de animalium ptocreatione: vbi multis rationibus vltro citroque reciprocatis hunc in modum petarduam quæſtionem diluit. Fieri autem poteſt vt hoc ab hoc moueatur, & hoc ab hoc: ſintque petinde atque miracula illa quæ ſua ſponte mouentur. Partes enim habent vim quodammodo etiam quum quieſcunt. Quatum primam vbi extti inſecus aliquid mouerit, vim agendi ſtatim proxima conſequitur. Vt igitur in iis quæ moueri ſua ſponte miramur, quodammodo illud mouet quod nihil nunc tangit, ſed antè terigit: ſic id à quo ſemen, aut quod ſemen effecit, mouet quum aliquid tetigetit, quanquam nõ adhuc tangit. Eſt tamẽ quodammodo eius qui nunc ineſt motus efficiens, vt ædificatio ædium. Igitur aliquid eſſe quod efficiat, ſed non ira vt hoc aut illud, neq; ita ineſſe vt ſit primum illud agens, apertum iam eſt. Quemadmodum autem vnumquodque fiat, accipiendũ hinc eſt, hoc initio: Omnia quæcunq; aut narura efficiuntur aut arte, ab eo quod actu eſt fiunt, ex eo quod potentia tale eſt. Semen igitur tale eſt, motumq; habet & ptincipium tale, vt motu peracto pars exiſtat quæque, eademq; ſit animata. Et mox: Ratio qua iam caro aut os eſt, à motu efficitur: proficiſcente ab eo quod genuit, quodque actu eſt id, quod potentia eſt id ex quo gignitut. Ars principium fotmaque eius quod efficitur eſt, ſed in alio: motus autem naturæ in ipſo eſt, ab altera profectus natura, quæ actu obtinet formam. Hactenus Ariſtoteles, qui res ſic ptoctеari apertè oſtendit, vt ſemini ſuam omnem vim, ipſumque generandi ptincipium inſit, quo deinde principio, tametſi pater abſit, ſemen generat tamen, filiumque ptocreat. An non id tibi ſentire videtur Ariſtoteles? EVDO. Maximè. BR. Hoc verò, quod in ſemine latet principium, cùm ſe primùm detexerit, actus vtiq; fiet, & naſcentis anima: quod indicio eſt idipſum animæ eſſentiam habere. Sed & in omnibus tebus ptincipium & conſummatio, nónne eadem ſunt eſſentia? EVD. Erras & quidem toro cœlo, ſi hoc principium in ſubſtantiæ participem formam adoleſcere putas: neque enim id eſt ceu quædam inchoatio formæ acceſſutæ, ſed vt antè dixi, vis quędam & potentia in ſemine, per quam id ſe adotnat ipſum, inſtituitque rebus ad excipiendam fotmam commodis. BR. Sed patere obſecro, vt ego te ſigillatim quædam interrogem. EVD. Placet BR. quiſquis alium de ſe geniturus eſt, nihil illi amplius conferre videtur, quàm ſemen. Atqui in hoc ſemine, ſolam potentiam haberi commemotas, quæ facultas quædam

Cap. 1.

quædam ſit duntaxat præpatatoria. At non ita habet? Ev. Ita planè. Br. Quid ſequitur? vtraceam: concluſio enim ſatis loquitur ipſa, quicquid fœcundum ſemen emiſit, potentiam illam duntaxat emiſiſſe, non etiam genitæ rei formam. Ev. Neceſſe eſt omnino. Br. Itáne? Quomodo igitur defendes, quod inquit Ariſtoteles, quicquid fit, ab eo quod actu eſt fieri, niſi ſemini ipſam actus eſſentiam tribuas? Evd. Quidni? Br. Tritici granum è terræ ſucco intumeſcens, & medioeriter incaleſcens, aliud de ſe triticum profert, tametſi nullum adſtet triticum actu. Evd. Verum. Br. In animantium genere, ſi fortè marem contingat emiſſo fœcundo ſemine in vterum item fœcundum, è viuis excedere, aget tamen ipſum per ſe ſemen, & animans nihilo minus quàm ſi ille in viuis eſſet, procreabit. Evd. Videtur planè. Br. Dum fornacis tepore ex ouo pullus excluditur, vbi tum gallum eſſe dicas è cuius ſemine natum eſt ouum? Evd. Nuſquam fortaſſis, ſed iam pridem extinctus. Br. Et rei gignendæ aliquid impartiri poſſit, quod nec vſquam nec quiſquam ſit? Evd. Nihil omnino. Br. Neque igitur quod de vita migrauit, nec compareт, formam vllam, quum nullam ipſum habeat, rei quæ gignitur largiri poſſit. Evd. Neceſſe eſt. Br. Id verò ſi olim dum viueret, ſemini formæ eſſentiam non immiſit, ſed potentiam tantùm quæ qualitas ſit, qui fiet vt ipſa forma actuſq; poſtea accedat? aut vndénam aduolabit? quis illā introducet? niſi illam putas erui poſſe de potentia. Quod ſi eſt, vides quid conſequi neceſſe ſit, eam in ſemine ab ipſo ſtatim exordio fuiſſe, ſed prius velut in tenebras merſam, tum demum collecto robore emerſiſſe, & ſua ſe efficientia in lucem promouiſſe. Quæro enim per deos immortales, illam cuius nihil putas ſemini prius inſediſſe, quis ita repentè totam velut inſpirauit? Ev. Sol, inquit Ariſtoteles, & id quod eſt omnium primum, omnia mouens. Br. Quænam aut vnde recondita iſta philoſophia? Evd. Ne mirare. Sed Ariſtotelem ſcito tibi totum eſſe diligenter & accurate legendum, pertractandum, excutiendum, ſi quidem illius ſententiā plenè velis & purè conſequi: neque enim vno ſe loco totum ac ſimpliciter aperuit, neq; in re lubrica & præcipiti conceptionem animi ſui, calumniis aut reprehenſionibus obnoxiam eſſe voluit. Br. Profer igitur in medium ſi quid habes ad hanc rem momēti. Ev. Accipe id primum quod *ἐν τοῖς τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ* ſcriptū reliquit his ferè verbis. Poſthæc ſciri conuenit neque materiam neque formam generari: id autem dico de ſummis. Omnis enim mutatio alicuius eſt, & ab aliquo, & in aliquid: ab aliquo quidem primum mouente: alicuius nempe materiæ: in aliquid, ipſam vtique ſpeciem. In infinitum igitur abibit, ſi non ſolùm æs ſit rotundum, ſed ipſum etiam rotundum (id eſt ipſa rotunditas) aut ipſum æs, fietur igitur neceſſe eſt. Deinde ſciendum ſubſtantiam quamque generari ab alia, quæ eodem cum ipſa nomine appelletur. Vidén' Ariſtotelem palàm dicere, neque rei ſpeciem neque materiam procreationis aut ortus vllam ſubire rationem? Si enim genita putetur, & è ſubiecto quodam ſic prodiiſſe, vt cùm eius nonnihil retinuerit, quod ad integritatem deeſt, aliunde ipſa conquiſierit, è multis iam illa, vt cæteræ res naturales, conſtabit: neque ſimplex & vnius modi tota erit, verùm ex partibus compoſita ſe ſimplicioribus & antiquioribus. Sed & illarum partium, ſi quem ortum item eſſe putabis, in infinitum res abitura eſt, neque vllam vnquam exitum inueniet diſquiſitio: quod quoniā Ariſtoteles in primis refugit & horret, eandem propemodum ſententiam compluribus locis inculcat. Dico autem æs rotundum facere, non eſſe idem atq; rotundam & ſphæricam formam, ſed aliud quidpiam, nempe huiuſmodi formā alii imprimere. Si enim facit, ex alio quodam facit: hoc enim ponebatur, vt æream ſphęram facere. Id enim ita dicitur, vt ex hoc illud fiat, ex ære, ſphæra. Ergo ſi facit etiam illud ipſum, clarum eſt profectò, eadem facturum ratione, ita in infinitum abibūt procreationes. Patet igitur neq; ſpeciē (aut ſi quod eſt aliud, eius quæ eſt in corpore formę, nomen) generari, neq; vllam eſſe eius procreationem, neq; in hoc poſitam eſſe ipſius ſubſtantiam. Et mox: Patet igitur ex hiſce quæ dicta ſunt, id quidem non fieri quod vt forma aut vt ſubſtantia dicitur, ſed eum tantum concurſum qui ad ipſam refertur. His quanquā Ariſtoteles rei cuiuſq; ſpeciē, neq; gigni neq; fieri cōtendit,

Solutio quæ explicat formarum ſubſtantialium veram originem, ex Ariſtotele.

Lib.12.c.3.

Neq; materiā nec formam generari.

Æs & ipſum æs rotūdum, & ipſa rotūditas, quæque ſubſtantia & ipſa ſubſtātia multū inter ſe differunt.

τῶν μετὰ τὰ φυσ. ζ.

hanc tamen rebus immitti non negabit: idque vel à cœlo, vel à ſempiterno illo & primo rerum omnium motore. Sic enim ait; Homo generat hominem atq; ſol, & rurſum: Hominem quoque generat homo, præter hæc autem id quod eſt omnium primum omnia mouens. Br. Finem his facito. Satis enim multa citaſſe videris: explica nunc ſingula. Si conſentaneum eſt, vnamquamq; ſubſtantiam ab eiuſdem nominis & rationis ſubſtantia generari, velut hominem ab homine, equum ab equo, fruticem à frutice: nónne par eſt formam quoque à forma, & à materia materiam effici? & quæcunque in equo ſunt, ab equo genitore deriuari? Si enim ille quem progenitorem fateris equus neque materiam neque formam eius quem gignit, facit, quid illi ad ortum confert? Evd. Concurſum, inquit, facit. Dum enim vim ſuam ſemini indidit, quæ id concinnè præparatum & ad formam recipiendam aptum redderet, ſimul effecit vt illi forma conciliaretur, & in ſubiectum ita præparatum incurreret: qui incurſus & formæ cum ſubiecta materia concentus, quoniam eſt ipſa rei conſtitutio & ortus, quiſquis hanc efficit ſocietatem & connexum, is vtique procreationem facit. Quod ipſum ſic plenius Ariſtoteles patefecit. Id quod generat, ſatis magna certè eſt cauſa vt in materia ſit ipſa ſpecies. Iterum & alio loco: Demonſtratum autem eſt in aliis declaratúmve, neminem facere generareque formam, ſed id efficitur atque fit quod ex iis conſtat. Vt ergo diſputationem hanc ſemel concludam: Quicquid fit, ex ſubiecto in quo potentia ineſt, effici aſſero ab eo quod actu iam eſt & verè ſubſiſtit, non quòd efficiens illi actum formamq; impertiat, ſed quòd cum ſemine potentiam conferat, quæ ſuopte impetu ad perfectionem adoleſcẽs idonea ſit ſubiecti præparatio, quæ ſpeciẽ extrinſecus deinde excipiat, vel alliciat in materiam in eaq; conſeruet. Proinde quiſquis dat potentiam, qua hæc velut in vnum committantur congrediantúrque, ille iure optimo procreationis cauſa cenſeri debet. Br. Quas nobis declinationes comminiſcitur? Phil. Quò te proripis, optime Brute? Br. Sine à vobis tantiſper abſim, dum ſemen à caliginoſa iſta vertigine recollegerit, quò clarius & acrius videat quid ſit in re controuerſa ſimul & obſcura veriſimillimum. Ph. Ne quam temporis iacturam ſub inutili ſilentio faciamus, liceat mihi diſputationẽ hanc in epilogum colligere, dum noſter Brutus vngues ſuos corrodens, in opaco illo virentiq; loco ſolus obambulat. Evd. Vt voles.

Epilogus totius ſuperioris diſputationis.

Ph. Rerum omnium quas parens natura progenuit, conſtitutio prima è ſubſtrata materia & ſpecie fieri intelligitur: è quibus cùm longè maximè præſtet ſpecies, naturæ nomine multò ſæpiùs quàm materies appellatur. Vt autem quod genitum ſit, ſtabile nihil aut permanens cernimus, ſed occidere aliquando & euaneſcere: ſic ea ſpecies per quam res vigebat, non potuit perpetuò materiæ inhærere. Immigrauit illa quondam, idque repentè admodum, & vno temporis puncto, quem illius ortum appellamus: emigrabit item aliquando, & quidem vno etiam momento, iſque erit illius interitus: ſed priuſquam illuc appelleret, ornatum quendam & præparationẽ materiæ deſiderabat, per quã & ſine qua eò appellere non poſſet. Hæc pręparatio potentia dicitur, quæ non quidem portio, non minimum quicquam eſt aduentantis formæ, ſed, vt dixi, illam tantùm præcurrens inſtructio. Quiſquis rem aliquam genuit, potentiam hanc contuliſſe putatur: aliàs per ſe & ſolitariam, aliàs cum ſemine aut quodam ſeminario illi reſpondente. Itaque cùm multiplex illa ſit & varia corporis præparatio, tũ ex quatuor illis rerum initiis haudquaquam corruptis, ſed minutiſſimè & ex toto inter ſe confuſis reddita temperatio, tum concinna corporis conformatio, & partium apta ſecũ coniunctio, tum verò ingeniti ſpiritus omnis commoderatio: totus hic potentiarum ordo, à facultate & vi ſeminis, & ab eo qui ſemen iecit dependet. Vbi verò iam omnis ad plenum abſoluta eſt pręparatio, quo tempore conſummatã potentiam dicimus, tum extrinſecus accedit ipſa ſpecies, naturali quadam & quaſi dicas ineuitabili neceſſitate. Ea ſimplex eſt quidem omnino, nullã ex ſubiectorum formis compoſitionem ſortita, ſed quæ multa tamen pro variis quas habeat facultatibus gerere & moliri poſſit. Qui ſenſibus omnia metiũtur proximamq; cauſam duntaxat animaduertunt, illam de materiæ potentia educi exuſcitariq; contendunt:

dunt: quæ ſententia multis eſt & efficacibus argumentis proſciſſa. Non enim efficiens ac genitor, dum per ſe, aut ſeminis ſeminariiue interuētu, aliud quiddam ſui nominis ac generis gignit, illius ſpeciem vel facit vel immittit: ſed is huius vnius concurſus cauſa eſt, vt nempe in materia ſit ſpecies. Atq; id eſt quod geniti cauſa eſſe, ipſumq; genuiſſe perhibetur: ſed eſt certè ſupra illũ, ſublimior & præſtantior opifex, extrinſecus formã ceu quodã afflatu inſpirans. Evd. Pulchrè tu & memoriter omnia, nulla temporis iactura. Ph. Supereſt igitur vt ſi extrinſecus, vnde ipſam produiſſe putes, exponas. Ev. Id iam nunc plenè, vbi ad nos redierit Brutus: ſed quem cedò hominem mihi, quicum committerer, dediſti? Ph. Qualem verò ipſum arbitrare? Ev. Diſperеam ſi vnquam aliàs in virum inciderim, qui mihi plus negotii faceſſiuerit. Tenet ille mordicus ſuam opinationem, meditata omnia multumq; ac diu in omnem partem agitata. Verſutus iuxta atq; acutus, vt ſi quid vel falſum probare velit, ſubtiliter tamen id & probabiliter faciat, neq; verò vllo rubore vnquam ſuffunditur: vt quæ ad acrem diſputationem Plato deſiderat, ea præ ſe ferat omnia, ſcientiam, prudentiam & audaciam. Ph. Magnam is certè diligentiã impendit, euoluendis non tantùm veterum, ſed & huius ſeculi, ſi quorum aliqua celebritate nomen percrebuit, philoſophorum monumẽtis: hos adiit, audiuit, coluit, ſaltem quos tali honore dignos comperit, bona orbis parte hac vna de cauſa peragrata. Nunc verò his vinculis ſic videtur impeditus & obſtrictus, vix vt illi ſeſe explicandi, ſpes vlla relicta ſit. Ev. St, St, lupus eſt in fabula. Br. Egóne abiecta ſcientia quam teneo certiſſimam, fallaces atq; incertas aliorum opiniones conſecter aut aucuper? Ego meam cauſam vno momento victus deſeram? ego quæ tot vigiliis, tot ſudoribus didici, ad extremum vno omnia verbo improbabo? ego tot ac tantos authores, tot iam annos inter ſe conſentientes, iſtiúsne vnius authoritate adduci potero vt contemnam, vt craſſæ ignorationis inſimulem? Patiárne mihi illud ex animo excuti, quod tot annorum approbatione iam confirmatum eſt, formam de materiæ potentia in lucem proferri, vt contrarium plane nunc demum veluti nouus tyro doceat, ipſam extrinſecus in materiam illabi? Durum id profectò, durum de ſententia decedere, de authoritate deiici. Sed quoniam rerum naturalium veritas in occulto latet, & natura veritatem in profundo (vt ait Democritus) penitus abſtruſit, hanc inquirere, inueſtigare, rimari cõuenit: id enim cum maiori æquitate & modeſtia coniunctum, quàm ſententiã quam temere adamauerim peruicaciter defendere. Et harum quidem, de quibus eſt inter nos controuerſia, opinionum vtra vera ſit, ſolus opinor nouit Deus, neque nos quid verum, ſed quid ſit veriſimillimum inueſtigamus. Vtrinq; fautores ſunt & cauſarum patrocinia. Sed, vt hoc verè & ingenuè fatear, mollior eſt & infirmior mea opinio, proindeq; rationibus preſſa cedit. Experiar itaque quanto ſit aduerſarii firmior, & è quib. locis illa ſibi fidẽ veritatis adſtruat, quam clara, quàm liquida faciat omnia. Iã ad vos redeo viri optimi. Ev. Video: ſed taliſne cedò, qualis abiiſti? Br. Qui ſim vix ipſe ſcio, adeò mihi dubius animi videor, & in lubrico poſitus. Proinde agè, ſi quid adferre poteſt tua induſtria, in quo tanquam in portu, ab iſta huc & illuc impellentium opinionũ iactatione, mens conquieſcat, ne pigeat tantulum laboris ſuſcipere. Scio equidem opinionibus omnia teneri: deſperatam eſſe cognitionem certi, id tamen ſequi lubet quodcunq; veriſimile videatur: quocirca expecto quẽ exitum iſta diſputatio ſit inuẽtura. Quid igitur illa ſunt, cedo, dudũ ex Ariſtotelis fontibus deriuata? Homo generat hominem, atq; ſol: Homo generat hominem, præter hoc autẽ, id quod eſt omnium primum omnia mouens. Iucunda eſt quidem illorum mihi recordatio quę ſæpe certè me legere memini: ſed vt nunc video, oſcitanti & non ſatis intento animo. Tu verò quam habes interpretationem? nunquid hominis alia eſt efficiens cauſa quàm homo? aut equi alia quàm equus? Ev. Nequaquam omnino. Verùm nequis craſſius putaret, eum qui vel hominem vel equum progenuit, quæcunq; illius ſunt vnà procreaſſe, caducæ mortaliſq; naturæ limites hîc prætergreſſus Ariſtoteles, duplicem rerum authorem opificemq; cõſtituit: alterum compoſiti totius ceu hominis hominẽ, alterum ſolius formæ conditorem, quem ſempiternũ

Plenior interpretatio Ariſtotelis de rerum & formarum origine.

& immortalem eſſe profitetur. Hîc rurſum ſe bifariam ſecat. Vbi rerum cauſas phyſica ratione ſcrutatur, ſpecies rebus immitti putat ab illa quinta natura, quam Solis nomine exprimens, cœleſtium omnium corporum conuerſiones immutabileſq́; curſus comprehendit: Quum verò quæ ſupra naturam ſunt ſubtili contemplatione rimatur, rerum omnium opificem deum, ſolutamq́ue mundi mentem Platonis æmulatione cauſam eſſe decernit. Br. Multa ſanè congeris quæ valde exoptem te hîc apertius docere, ac primum vbi & quomodo Ariſtoteles naturalem formarum originem cœleſtem putauerit: ita repentè me veluti quædam vertigo corripuit, præ auditionis nouitate.

Rerum omnium formas primaſq́; ſubſtantias de cœlo duci, ex Ariſtotele. Cap. VIII.

Evdoxvs.

Vt omnia quæ hic mũdus continet regantur à cœlo.

Dicam paucis, & ex Ariſtotelis ſententia verſabor, ſi modò facilem mihi præbebis audientiam. Res quæq; naturalis ex principiis duobus conſtituitur: ex materia & ſpecie. At ſi illius procreationem ſpectabis, tertium his accedet principium, quod efficiens & ortus cauſa nominetur, quam naturalem contemplationem inſtituens, cœlũ eſſe tradidit. Vt enim omnium motuum primus eſt, qui ad locum eſt, ex quo reliqui omnes ceu poſteriores defluunt, procreatio, alteratio (hoc enim verbum cùm neceſſarium ſit & aptum, terendo vſitatum facere oportet) accretio, interitus: ſic illud corpus quod iugi perenniq́ue itione, & irrequieto ambitu circumagitur, omnium quæ gignuntur corporum cauſam eſſe conuenit. Ac probatum eſt quidem infinitis ſeculorum ætatibus, Solem vertigine aſſidua conficientem viciſſitudinis anniuerſarias, ſuo ad nos acceſſu aut receſſu & rerum ortus promouere, & occaſus obituſq́; efficere: quem in modum

1. Meteor.

cœleſtis illa mundanaq́; conuerſio, Ariſtoteli cauſa ſtatuitur eorum, quæ & gignuntur & intereunt. ,, Neceſſe eſt, inquit, totum hunc, qui terram ambit, mundum cum ſuperis conuerſionibus ſic continuatum eſſe, vt omnis eius virtus inde ,, gubernetur: nam vnde omnibus eſt motus principium, prima illa debet haberi ,, cauſa. Præterea autem, hæc ſempiterna eſt, neq; loco definitum habet finem, ſed ,, in fine ſemper. Mox docens ab elemẽtis materiam, à cœlo ſpeciem genito conferri, hæc adnectit: Itaq; rerum quæ in ipſo eueniũt cauſas, quod quidem ad materiæ genus pertinet, ignem & terram & his cognata corpora exiſtimari conuenit: hoc enim modo appellamus id quod ſubiicitur, & quod aliquid fert: id autẽ ,, quod ita cauſa ſit motus ſit principium, ad eorum vim referri debet, quæ ſemper mouentur.

Cœlum elementum Ariſtot.

In hanc quoq; ſententiã cùm aliis paſſim in locis, tum libro de mundo, cœlum appellat elementum, à quatuor illis notis longè diuerſum, neque interitui obnoxium, ſed planè diuinum & immortale. Cæterùm duplex cùm ſit in cœlis circumactus & conuerſio, mundana illa incitatiſſima, quæ viginti quatuor horarum ſpacio completur, & ea qua ſubiecti ſeptem orbes verſantur retro, contrario atq; ſummum cœlum motu: prior illa vnius modi ſemper, conſtantiq́ue & immutabili ordine progrediens, ortus & interitus (quæ contrariæ res ſunt) cauſa eſſe non poſſit. Poſterior verò per ſigniferum orbem obliquum, errantes ſtellas circumagens, dum illas in aquilonem adducit, rerum facit exortus: dum abducit in auſtrum, interitus. Atq; vt earum acceſſus receſſuſque, continuata ſerie, nec vnquam ne ad momentum quidem mutatis vicibus ſeſe excipiunt: ſic ortus obituſq́; rerum ſemper erunt conſtantiſſimi, neque vllo vnquam tempore deficient. Itaque appetente vere, cùm ad nos illorum vis reuiſit, multas rerum nouationes animaduertimus, emergere pleraque omnia ac exhilarari: & quia vere calor redit omnibus, fœta eſſe ac ſucci plena omnia: herbas, fruges, arbuſta, flores, gemmaſq́; trudere, & foliorum viriditate veſtiri: animalia amoris ſtimulis incitari, ea quidem ratione quam Poëta cecinit:

Georgic. 2.

Ver adeò frondi nemorum, ver vtile ſyluis:
Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther

Coniugis

Coniugis in gremium latè deſcendit, & omnes
Magnus alit, magno commiſtus corpore fœtus.
Auia tunc reſonant auibus virgulta canoris,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus.

Cenſetur idcirco ver omnium temporum eſſe ſaluberrimum, gignendis, augendis, ſeruandisque rebus vnum omnium maximè opportunum. Contrà annò Solis receſſu ſeneſcente, plurima occidere, omnium certè vires emarceſcente calore frangi, hinc autumnum haberi pernicioſum. Atq; hæc quidem ſol annua viciſſitudine deſignat. Errantes verò ſtellæ per orbem ſigniferum, contrà quàm à ſupremo illo cœlo ducuntur in contrarium curſus retorquẽtes varia radiorum permixtione, multo maiora: adeò vt præſtantiſſimorum philoſophorum monumentis proditum ſit, eam poſſe cœli conſtitutionem incidere (qualem etiã quondam fuiſſe tradunt) quæ tum homines, tum equos, tum perfectorum animãtium genus omne, ex ipſis elementis tanquam ex coniunctiſſima aut proxima materia (ſic mihi appellare liceat quã Græci προσεχεστάτην dicerent) generet, quemadmodum & imperfectiora quædam, vt mures, vt ranas, vt locuſtas ſæpe ſua ſponte inde naſci videmus. Negari non poteſt maxima eſſe quæ cœlum cùm motu tum lumine, tanquam ſuæ facultatis vehiculo, in hæc inferiora demittit. Et quiſquam poſthac dicere audebit, elementa vniuerſam ſubſtantiam rebus gignendis conferre? ac cœlum, ſine quo ne elementorum quidem vlla ſit efficientia, ocioſum atq; iners, & veluti feriatum faciet? Itáne fruſtra conditum videtur? Itáne nullus vſus illuſtriſſimi huius & puriſſimi corporum cœleſtium ſplendoris? inutilis iſte vndequaque abſolutiſſimus ornatus? iſta tam admirabilis ab omni æternitate motuum ordinumque conſtantia? At longius abeſt, quàm vt ad nos eius vis pertinere poſſit. Egregium ſanè & tali ſapientia dignum commentum. Tu ſi vel pictum philoſophum vnquam vidiſſes, iſtuc diceres? Qui magnum cenſeri debet id ætheris & aëris interuallum, quod Ptolemæi demonſtrationibus cõfirmatum eſt, partem non eſſe totius mundi milleſimam? Si mundus qui vno omnia complexu coërcet, ab ornatu nomen inuenit, & ſi is vnum corpus eſt in quo videntur omnes aptæ & colligatæ inter ſe partes, neceſſe eſt profectò, vnam eſſe totius naturæ continuatam vim, quæ tota mundo confuſa, res omnes complexa teneat, omniaq; ſic cõnectat, vt in terris cœleſtia conſiſtant dignitate cœleſti, & vt (quod ait Ariſtoteles) mundus hic inferior ſuperis conuerſionibus cõtinuatus ſit, & vis illa cœleſtis in totum diffuſa mundum, in abditiſſimos vſq; terræ receſſus penetret ſubeatq; denſiſſima quæque & ſolidiſſima corpora. Br. Satis perſpectum habeo caloris, frigoris, imbrium, ſiccitatis vices, reliquas item aëris tempeſtates à cœleſtium corporum viribus dependêre: at ipſas etiam rerum ſubſtantias atque formas, vnde Ariſtotelem comprobaſſe conſtat? non enim id tu admodum luculenter aut efficaciter conficis. Sed ne lites amare aut fouere videar, equidem talpas, vermes, ranas, & ſi quæ ſunt alia huius aut imperfectioris generis, nullo ſemine prognata, tecum ſentio ex elementorum materie cœleſtis ſpiritus vi, & in vitam veniſſe, & in ea permanere. Sed quæ è ſemine emergunt, aut quæ ex alio ſui generis naſci contuemur, horum vitalem vim à cœlo vſq; deducere, perpauci, ſcio, tibi concedent: idq; eo minus quòd hominem, equum, leonem, quouis tum anni tempore, tum cœli ſtatu oriri, animari, atque formari, quotidiana experimenta commonſtrent. Evd. Si diligentius expenſis rebus cum bona ratione conſilium capies, intelliges vtique in omnibus parem eſſe argumentorum vim & neceſſitatm. Quibus accedit quod in vniuerſum ſic concluſit Ariſtoteles: Omnis eius virtus inde gubernatur. Ergo quæ ab intimis abditiſſimisque terræ viſceribus proferuntur eruunturque tum metalla, tum lapidum ſtirpiumq; genera, conuenienter & appoſitè præparato ſolo, ſuæ formæ eſſentiam è cœlo hauriunt. Serpentes, locuſtas, vermes, muſcas, mures, veſpertiliones, talpas, & id genus alia quæcumq; fateberis ſponte ſua, nullo ſemine, de putri materia, de cœnoſa colluuie exoriri, ortaque ſpirare, & moueri, Ariſtoteles ad eundem modum author eſt, vim illam animalem ac ſpirabilem, quæ per omnem naturam fuſa eſt, è cœlis

Non ſolum aëris mutationes à cœlo eſſe.

Quæcunq; animalia & ſtirpes ſine ſemine proueniunt, à cœlo generari.

3. de gen. animal ſub finem.

ducere, quo loco inquit: In animalibus generantibus calor ſecernendo ex cibo ingeſto & concoquendo facit excrementum, quod conceptus fit principium, itemque in plantis, niſi quòd in his & quibuſdam animalibus, nihilo deſideratur maris principium: habent enim quoddam in ſe mixtum, in pleriſque tamen animalibus eo opus eſt. Eſt autem cibus aliis quidem terra & aqua, aliis ea quæ ex his orta ſunt. Itaq; quod calor in animalibus è cibo facit, idem temporis in ambiente nos aëre calor, è terra & mari coquendo concernit & conſtituit. Eodē quoque pertinet quod paulò antè dixerat, generari animalia & ſtirpes in terra & aqua, quòd in terra quidem ſit humor, in aqua ſpiritus, eo autem toto calor animabilis, vt animæ quodam modo plena ſint omnia. Hęc ille. Quòd ſi è cœleſti facultate, exigua iſthæc & minutula animantia proferuntur, cur non itidē in perfectioribus & grandioribus eadem valeat ratio? Aut qualis illa tandem erit ſortitio, quæ ſectetio, quæ differentia? An quia videmus hominem, equum, leonem, ſeminis interuentu enaſci, idcirco ſupremæ illius & vniuerſalis animæ mundi vires non experientur aut ſentient? Maiorem hæc & operoſiorem apparatum requiſiuerunt, efficiente quidem cœlo, præparante ſemine. Hoc illud eſt quod Ariſtoteles in problematis attigiſſe videtur, quum inquit: Quorum facilis eſt ortus, & quibus procreationis ſuæ tempus breue conſtitutum eſt, hæc temporum „ viciſſitudine commutationeq; procreantur. Quæ autem in ortu ſuo tempus re- „ quirunt longius, vel nullo pacto vel ex coitu procreentur illa neceſſe eſt. Cuius „ hanc addit rationem: Rei minoris, minus quoq; principiū eſſe cōuenit. Quam- „ obrem huius etiam ſeculi mutationes, ſemen minutorum animantium generi „ conferre poſſunt. Ita enim etiamnum accidere videmus vt tum maximè oriātur „ & exiſtant, cùm aliqua temporum incidit mutatio: maiorum autem genus pro „ ſua magnitudine, mutationem quoq; deſiderat maiorem. Hanc mutationē tantam interdum fieri Ariſtoteles commemorat, quæ ſola tum homines tum perfectiora quæque animantia nullo ſemine proferat, & quæ vna tum efficientis cauſę tum præparātis ſeminis vim obtineat. Eiuſmodi quandam fuiſſe rerum initio ita inquit: Qui de natura diſſerunt, animantia principiò orta eſſe dicunt ingenti „ mundi vniuerſiq; mutatione. Et nunc ſi rurſum eiuſmodi ortus futurus ſit, eiuſ- „ dem modi mutationes aliquas antecedere oportebit. Ingentes has mutationes efficit inſolens quædam, & admodum rara concurſio permiſtioq; ſiderum. Quoniam autem ea tam rara incidit, ne fortè longa temporis intercapedine, iam olim creatum perfectorum animantium genus deficeret, prouida ſolerſq; natura his quæ ex ingenti quondam mutatione creata fuerant, ſimul vitæ ſeminarium cœlitùs immiſit, & in tantulo ſemine vitalem vim incluſit, quæ deinceps materiam ſic aptaret, præpararet, gignendiſq; rebus accommodaret, vt omni tempore vim illam animabilem, & ſpirabilem, de cœlo excipere poſſet & illicere, ſicque continuata fieret rerum caducarum ſeſe excipientium ſeries, ſemine quidē materiam ſuppeditante & præparante, cœlo verò inducente formam. Hæc ſi voles ad metam perducere, in id tanquam circulo recides quod principiò fuerat aſſumptū: Homo generat hominem atque ſol. Duplicem enim cauſam geniti hominis efficientem cùm ſtatuat, homo qui per ſeminis vim præparationem omnem & ornatum conciliat, proxima continenſq; cauſa erit. Et enim ſpiritus & calor qui eſt in ſemine diuinus, ſub ingenti quondam mutatione cœlo demiſſus, ſubiectam ſeminis materiam ſic inſtruet & præparabit, vt conſentaneam partibus ſingulis permiſtionem temperationemque, deinde verò ſtructuram, conformationem, poſitumq; accerſat, tum demum in totum ſeſe diffundens, ſingulis veluti gubernator inſideat, neq; deſerat quas temperauit, formauit, cōpoſuit. Altera externa prægreſſaq; cauſa dici ſolet, quum tamen verè prima ſit & princeps, quæ in præparatam materiam ſimplicem ſpeciem demittit inſeritque. Ad hunc igitur modum, maiorum perfectorumq; viuentium genus mutationem deſiderat ampliorem & à cœlo & à ſemine, cùm minutorum genus, excitata vi cœli mutatio, ſatis ſuperq; conſūmare poſſit. Br. Intelligo planè quid velis, neq; aliud reſtare video, niſi vt vnū hoc doceas, quemadmodū cum his conueniant Ariſtotelis illa quę ſic dudum

Perfectiora etiā animalia à cœlo gigni, ſed ſeminis interuentu.

Sect.10. Probl.64.

Probl.15.l.10

Dubitatio.

dudum efferebas: Quorum principiorum actio eſt corporea, hæc ſine corpore « eſſe non poſſe certum eſt. Itaque extrinſecus ea venire non poſſunt: nec enim i- « pſa per ſe accedere poſſunt, quum ſeparabilia non ſint. Atqui quum ſint omnes « (ſi vnam mentem excipis) rerum formæ corporeæ, has qui putabis cœlitùs ſine « corpore illapſas? Negat enim fieri poſſe vt extrinſecus illæ veniant. Explicandus « hic ſanè locus & aperiendus eſt, ſi me voles in tuam pedibus ire ſententiam. Evd. Quæris quod diſputationis iure tibi deberi fateor, id verò ſimilitudine diſſoluã. Vt a Sole cui lux ingenita eſt, defluit, non quidem ipſa lux, ſed lumen ſplendorque, qui perſpicua corpora colluſtrans, non ſplendida modò, ſed lucida quoq; *Solutio.* illa exhibet: ſic vnaquæque efficiens cauſa, maximeq; ſupera illa cœleſtiaq; corpora, rerum ortus promouent, rebusq; ſpecies impartiunt. Non enim perennes illas ſibique inſitas rerum ideas ac ſpecies à ſe excutiunt, aut ſuæ ſubſtantiæ quicquam genitis rebus elargiuntur, aut iam in cœlis genitam abſolutamq; formam ſolam ac per ſe incommodè præparatum ſubiectum ſubmittunt: ſed hac vna ratione, res nouas excitant & edunt, quòd ſuperæ illæ cœlorum vires, motu, lumine ac ſpiritu tanquam vehiculis huc deuectæ circunfuſæque nobis in ſubiectum potentia præparatum ſeſe inſinuant, & ſubſtantiarum à quibus dimanarunt vim & naturam recens genitæ rei imprimunt, & ſpeciem ſic inducunt, vt à Solis luce in perſpicuum inſtructumque corpus irradians lumen, ipſumque colluſtrans, illi non lumen modò, ſed & ſuam quandam lucem tandẽ immittit. Br. Apertè quidem & luculenter qua ratione mundus hic inferior à ſupero illo gubernetur, & qua quæ gignuntur omnia ſuam inde formam ſuſcipiant. Nunc continuata traditionis ſerie apertius ediſſere, vt Ariſtoteles ſtatuat id quod eſt omniũ primum, omnia mouens, omnium quæ gignuntur cauſam eſſe. Si enim rebus omnibus cœlum formã impertit, quid altiſſima illa & perobſcura inueſtigatione ſit opus? quid rerum cauſas ab illa origine abditiſſima reperere iuuabit?

Ariſtoteles ſupra naturam philoſophatus ſtatuit formarum diuinam originem: Deum maximum cœlos aſtraq; condidiſſe, hisq; gignendarum rerum vires indidiſſe: quæ etiam Platonica ſunt ſacris literis conſentanea. CAP. IX.

EVDOXVS.

Rem omnino arduam petis, quæ tum longum tempus, tum cogitationem multam atque otioſam expoſtulat, vix vt dignè poſſit tumultuario iſto congreſſu explanari illuſtrarique dicendo. Ph. Conandum tamen eſt, & quidem tanto impenſius, quanto eſt vtilior & iucundior hæc inueſtigatio. Ev. Naturalem contemplationem inſtituens Ariſtoteles, nihil ex profeſſo aggreditur, quod non vel manu tangere, vel oculis cernere, vel demonſtratione cõſequi poſſit. At non ſemper intra eos limites quaſi in anguſtias ſe coërcet: ſed interdum naturæ ordinem prætergreſſus, & in rerum diuinarum contemplationem tranſiliens, verbis quidem paucis, at grauiſſimo ſententiarum pondere, omnium quæ gignuntur primam originem deducit à Deo. Ne quis autem iſtorum euidentiam deſideret, monet in libris τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, diuinorum cognitionem omnino extra ſenſus & *In Metap. c.5* ſupra captum humanæ mentis eſſe, neq; vllam poſſe demonſtratiõe eò pertingere. In eam ipſam ferè ſententiam & Theophraſtus: Fortè autem illud veritati « magis conſonum eſt, tangente ac veluti contrectante mente contemplationem « fieri. Nam & in illis nulla eſt hallucinatio, ſed huius ipſius difficilis eſt & intelligentia & fides. Paulò antè monuerat quàm ſit ardua eorum quæ naturæ limites tranſcendunt, cognitio. Aliquatenus per cauſam contemplari nos poſſe, principia à ſenſibus accipientes: cùm verò ad ipſa ſumma primaque tranſierimus, iam non amplius poſſe, ſiue quòd cauſam non habeamus, ſiue ob noſtram imbecillitatem. Br. Et Plato diuinorum altitudinem abſtruſosque & imperſcrutabiles receſſus reueritus, vetuit in Epinomide ne quiſquam de diuinis profanè loquatur, néve pro ſuo arbitratu illa innouet: exiſtimans fieri non poſſe vt mortalis natura de his quicquam certi comprehendat: eſſeq; id cuiuſq; præcipuum ac maximum

officium (ſi quis hæc rectè doceat) quàm maximo ſtudio ediſcere, neminem autem rectè docere, niſi quem Deus adiuuerit. Idem in Timæo his ferè verbis: Quumergo ô Soctates mulra de diis vniuerſiq; procreatione à multis dicta ſint, ne mireris obſecro, ſi rationes de iis vndecũq; omnibus probatiſſimas & exactiſſimas afferre non poſſim. Satis enim factum putare debebis, ſi non minus probabiles, quàm quiuis alius rationes attulerim. Æquum eſt meminiſſe & me qui diſſeram, & vos qui iudicabitis, homines eſſe, vt ſi probabilia dicentur, nihil vlterius requiratis. Rurſum autem ſic: Cœleſtia horum principia Deo nota ſunt: atque ei qui Dei ſit amicus. Quocirca ea quam ad Dionyſium conſcripſit epiſtola, monet vt eos tanquam barathrum declinet, qui de diis tanquã de diis quæ manibus teneri & apprehendi poſſunt, certas exigunt demõſtrationes. Quos & in Theæteto quidem, ſed in Phædone præcipuè eo nomine grauiſſimè reprehẽdit, quòd ambitioſis inter ſe verborum pugnis & inani demonſtrationum conatu, principes ſe nouorum & pugnantium dogmatum conſtituant, de rebus ipſis nihil certum, nihil ſtabile, nihil firmum habeant. Vnde & in Phædone hanc de diis quæſtionem & inueſtigationem naturalium duntaxat rerum contemplatione nixam deteſtatus, ſuam deplorat cæcitatem: qui, quæ ſe prius perſpicuè ſcire exiſtimaret, ne per vmbram quidem ſibi vnquam viſa eſſe compererit: & quorum aliquã eſſe ratus fuerat ſoliditatem, ea nunc omnia, nõ ſecus ac inanes ſomniorum imagines vaneſcere. Proinde & in Gorgia, & in conuiuio de amore, iis quæ de anima, de diis, de dæmonibus à Diotima fatidica muliere Socrates accepiſſet, ſe potius fidem adhibere ait, quàm vllis quamlibet euidentibus rationibus, ſeque impenſe conari vt aliis eadem deinceps omnibus perſuadeat, quæ ſola auditione accepta, ſibi perſuaderet eſſe veriſſima. PH. Hæc quanquam inueſtigatio ſyllogiſmo comprehendi non poteſt, quoniam tamen diſputãdo iam hucuſq; velut tempeſtate quadam delati eſtis, par eſt omnium quæ deinceps ſunt rerum totam tractationem perſequamini: nihil vt ſuperſit omnium quæ tum mundus comprehendit, tum extra illius ambitum ſunt, cuius nõ aliquam inſtitueritis diſputationem, ac velut quæſtionem exercueritis. Is igitur primus motor quem paulò antè cęterorum principem Ariſtoteles appellauit, Deúſne eſt, ánve illi dignitate proximus? BR. Poſſem in id multa ex Platone præclata depromere, ſed quæ parui exiſtimem, quòd non quemadmodum Ariſtotelica euidenti ſunt demonſtratione ſtabilita. PH. Agite igitur cõmuni opera excutite, quàm bellè inter ſe conſentiãt philoſophorum ſcripta, & ſicubi diſſentiant, vtrius præpondetent rationes. Et ſi placet, Platonica Brutus proferat, Eudoxus Ariſtotelica. Ego quanquam parum idoneus ſacra intermiſcebo, vt omnibus numeris conſummatam harmoniã reddamus. Nunc mihi quiſq; meminerit, quã induerit perſonam, nunc ſcenæ ſeruiat omnia depromẽs ac recenſens, quæ cauſæ ſuæ patrocinio futura putet. Et ſi quis fortè memoriæ non ſatis confidit, en magnam librorum ſupellectilem, è quibus ſententiarum teſtimonia citare, nemini debet nec pudendum videri nec turpe. Sed vt ad rem tandẽ aggrediamur, Eudoxus incipiat, ſi quidẽ ita omnibus placet.

Duplex mũdus. EV. Si quis fortè in hoc cœtu erit qui tam rudẽ tamq; conſilii & ingenii expertem Ariſtotelem ſuſpicabitur, vt his elemẽtis & corporeis perpetuò inhæreſcat, ſummam cauſam ſtatuat gubernantẽ hæc omnia quæ cernimus, audiat quæſo vt duplicem ille mundum ſtabiliuerit: aſpectabilem hunc, concretum & corporeum, alterum ſuperiorem illum, ſenſus noſtros effugientem, incorporeum, qui totus formis plenus eſt, & ſimplicibus, impermiſtis, ſolutis liberiſq; ab omni corpore & dimenſione mentibus, beatiſſima & exoptanda maximè Dei diuorũq; domus, archetypus & exemplar huius inferioris caduciq; mundi. Quæ omnia his breuiter perſtrinxit.

1. de cœlo c.9. Patet ergo neque locum extra cœlum eſſe, neque vacuum, neque tempus. Quocirca neque apta ſunt ea quæ illinc ſunt, in loco eſſe, neque tempus ſeneſcere ipſa facit, neque vllius eorum eſt vlla mutatio, quæ ſuper extima ſunt diſpoſita conuerſione: ſed nullis tranſmutationibus, nullis affectionibus prorſus ſubiecta, optimam in vniuerſa æternitate vitam & ſufficientiſſimam habent. Ea autem optima illorum vita eſt contemplatio, qua alibi exiſtimauit nihil eſſe

nec

nec iucundius, nec melius. Quænam verò ea eſt æternitas in qua vitam habenr? Sic quidem Grecè legitur αἰὼν, quaſi ἀεὶ ὤν, id eſt ſemper ens & eternitas, aur ſi dicere licet, ſempiternitas, quæ re vera Deus eſt. Eo quidem nomine ſe Deum intelligere plenius indicauit hac ſententia: In Deo vita nimirum æuumque continuum atque perpetuum ineſt, hoc enim ipſe eſt Deus. (12. Metaph. tex. 39. c. 7.) Ac ne nouum aut abſurdum videretur hoc de Deo nomen, diuinè id ait ab antiquis pronuntiatum eſſe. (1. de cœlo c. 9.) Quemadmodum enim finis, qui vitæ cuiuſque continet tempus, æuum & æternitas eſt nuncupatus, eadem ratione finis vniuerſi cœli, & is qui tempus totum infinitumq́; continet, æuum eſt & æternitas, ab eo quod ſit appellatione ſumpta: eſt nanque immortalis, atque diuina. Quanta porrò Deus rerum cognitione valeat, hinc demonſtrat, quòd tota illius vita mentis eſt operatio. Ille quidem ſuus eſt actus, actus verò is qui per ſe eſt, illius eſt optima atque perpetua vita. Si mentis actio, quam contemplationem eſſe diximus, Dei vita eſt perpetua, quis iam dubitat Ariſtotelem, rerum omnium cognitionem tribuiſſe Deo? & certè is eſt rerum omnium cognitio, & ſua actio & ſua vita, qui Ariſtoteli optimus demonſtratur, (12. Met. tex. 32.) perpetuus, perfectus, immobilis, indiuiduus, neque magnitudine, neque partibus definitus, nullam alterationem, nullam affectionem ſubiens, vt cui nihil omnino ſit contrarium. Horum verò demonſtrationem inde concludit, quòd ſit neceſſe in motibus ad aliquid tandem peruenire, quod mouet & non mouetur, quod ipſum perpetuum eſt & ſubſtantia atq; actus: id ipſum quidem eſt quod antè appellauerat omnium primum omnia mouens. Quæcunque ſupra cœlum ſunt mentes & formæ, olympici illius habitaculi ciues, ſi non eandem atq; Deus, illi tamen dignitate & natura proximam conditionem acceperunt. Br. His de mundo archetypo videtur Ariſtoteles Platonis auditione informatus, hoc ſolùm diſcrimine, quòd ex motuum ordine, Plato ex cauſæ procreantis neceſſitate demonſtrationem confecit. Ita enim Timæus de Deo demonſtrationem adhibet claram & illuſtrem: Si mundus hic genitus eſt, neceſſe eſt ab aliqua cauſa genitum eſſe, hanc verò cauſam æternam eſſe neque ab alio genitam. Quænam autem ea ſit, his paucis in Epinomide expreſſit: Ego igitur aſſero Deum cauſam omnium eſſe, nec aliter fieri poſſe. In ea diſceptatione quam cum Critone familiari ſuo Socrates habuiſſe perhibetur: Haud itaq; vir optime (inquit) valde curādum eſt, quid de nobis vulgus dicat, ſed quid ille qui quid æquum, quid iniquum ſit intelligit, qui vnus eſt & ipſa veritas. Ex operibus quidem opificem hanc cauſam, effectoremq́; mundi Deum, noſſe datur. Ex imagine autem & ſimulachro (vt Socratis auditor Antiſthenes dicebat) is non agnoſcitur, nullis oculis conſpicuus, nullius rei ſimilis, vt ex vlla effigie noſci poſſit. Atque (vt à Xenophonte Socratico ſcriptum legimus) Qui cuncta concuſſat, ipſe intrepidus & inconcuſſus, magnus nimirum potēsq; eſſe cognoſcitur: quali autē ſit facie, ignoratur. Quam porrò ſedem incolat opifex hic & mundi pater, hoc ipſum etiam Platonis ſcripta declarant. Neq; enim qui ſit immortalis, æternus, incomprehenſus, eum eſſe in concreto caducoq; mundo, quem crearit ipſe, tanquam in ergaſtulo concluſum: ſed vt priuſquam hæc rerum vniuerſitas extitiſſet, ſic & nunc immenſus & infinitus illam implet infinitatem, quæ mundi conuexum extimamq; cœli faciem exceſſit. Illic viuentia omnia quæ ſola mente percipiuntur, in ſe ipſo, vt Timæo placet, complexus, vnus ea continet; quemadmodū mundus hic nos & cætera quæ cernuntur animantia comprehendit. Vultisne hoc loco Dei poteſtatem ac vires ex Platone recenſeam? Hic in Epinomide deos aſſerit ſcire, videre, audireq; omnia, nihil ipſos fugere, quod aut ſenſu, aut mente percipi poſſit. Eos omnia poſſe quæcunq; mortales immortalesve poſſunt: bonos illos, imò verò optimos eſſe. Quicquid mortale eſt, quicquid viuit & ſpirat, quicquid vſquam eſt, cœlum, terram, maria, ab iis omnia & facta eſſe & poſſideri. Et in Parmenide, Nullum niſi Deum ſupremam habere rerum ſcientiam, neq; illarum cognitione priuandum. Ph. Nihil ad hæc è ſacris literis quicquā adferam, quum ſit omnibus conſpicuū illas ſimilibus de Deo ſententiis refertas eſſe. Sed vt rem iam cœptam compleatis, illud diſcuti oportet, mundúſne aliquando fuerit à Deo genitus, an æternus.

1. de cælo. Ev. Ariſtoteles magna rationum probabilitate contendit eum, neq; ortum eſſe, neque corrumpi poſſe: aut ſi aliquando genitus eſt, eundem poſſe corruptionem ſubire. Cęterum altius interdum contemplatus, & cœlum & mundum Dei maximi opera genitum confirmat. Ita enim libro de mundo ſcriptum reliquit. Omnium quæ rerum natura complectitur, conſeruator eſt Deus, & quæcunque in hoc mundo quoquo modo perficiuntur, eorum omnium idem genitor eſt: non ſic tamen vt opificis aut animalis laſſitudinem ſentientis in motem, labore affici poſſit: ſed indefeſſa vtens virtute, qua omnia in poteſtate continet ac perficit, & ea quidem quæ longius ab ipſo videtur eſſe ſummota. Hæc ferè ſunt quibus planè edocuit mundum aſpectabilem, & quicquid eo continetur, à Deo omnium *2. de gen. & cor. c.10.* principio factum. Huc pertinet quod & alibi ita prodidit: Quum in omnibus id quod præſtabilius eſt naturam ſemper appetere fateamur, ſitq; eſſe præſtabilius quàm non eſſe, nec fieri poſſit vt omnibus id accidat, propterea quòd multa longius ab ipſo principio receſſerunt, Deus reliquo modo vniuerſum cõpleuit, continua facta procreatione. His perpaucis abſtruſam contemplationem perſcrutatus eſt ſummus philoſophus. Præſtantiſſimum eſt ſemper eſſe, quod ſoli Deo ipſiq; principio competit: Reliqua omnia quæ à principii dignitate longius abſunt, perpetua eſſe non poſſunt. Ne igitur his velut deſertus mundus aliquando deſtitueretur, abſoluta vniuerſi fabrica, Deus ſtatim rebus ſingulis vim indidit procreatricem, qua rerum & ortus & interitus perpetui manerẽt. Sed quomodo hanc indidit? Sparſis nimirum diuinitatis ſuę ſeminibus: hæc enim generandi ſemina, generalia quidem in cœlos & ſtellas, peculiaria in res quaſque ſua inſeruit. Primum igitur cœlis ſideribusque ſingulis proprias ſubſtantias motrices præfe- *12. Metap. cap.7.* cit, quas quòd optima mente præditæ ſint, idcirco intelligentias appellant. Quũ videamus, inquit, præter ſimplicem vniuerſitatis conuerſionem, quam à prima & immobili ſubſtantia cieri dicimus, alias inſuper errantium ſtellarum conuerſiones, eaſq; ſempiternas (eſt enim ſempiternum corpus quod in orbem conuertitur, neq; vſquam conſiſtere poteſt, id quod eſt in phyſicis oſtenſum) neceſſe eſt vtiq; illarum etiam cõuerſionem vnamquamq; ab eo cieri quod per ſe ſit immobile, & ſempiterna ſubſtantia. Et mox: Eſſe igitur ſubſtantias, & in iis primam ac ſecundam, pro eo, qui eſt in ſtellarum conuerſionibus, ordine perſpicuum. Itaq; ex Aſtrologia Eudoxi & Calippi ſuperos motus ſcrutatus, iis parem numerum diſtribuit intelligentiarum: quæ non modò cœlos mouendi, verũetiam inferiora quęq; generandi conſeruandique vires obtinerent, vt horum virtus omnis inde gubernetur. Hęc autem paucis admodum cõplexus eſt, quòd pluribus à Platone explicata iam eſſent. Br. Equidẽ de his quid Plato ſentiat dicere fortaſſe poſſim. *In Timæo.* Nam de Deo, de mundi procreatione, deq; cœlorũ virtutibus, plurima demonſtrat iſtis cõſentanea. Cœlum igitur (inquit) aut mundus, aut ſi quod eſt aliud nomen, quo maximè appellari gaudet, conſiderandum eſt in primis (id quod ab initio de vniuerſitate quæri oportere ponebamus) vtrum ſemper fuerit, nullo vnquã ortus initio, an genitus eſſe cœperit. Cœpit: etenim aſpectabilis eſt, & tractabilis, & corpus habet. Sunt autem talia omnia ſenſu percepta. Quæ autem ſenſus apprehendit, & quæ opinione cum ſenſu comprehenduntur, ea omnia placuit aut genita eſſe aut gigni. Et quod genitum ſit, id dicimus neceſſe eſſe ab aliqua cauſa genitum eſſe. Verùm enimuerò patrem & authorem huius vniuerſitatis & inuenire operoſum eſt, & vt inueneris, in vulgus tamen dicere non poſſis. An non hîc videtur Plato rem penitùs abſtruſam demõſtratione cõſequutus? Eſtne quicquã hoc argumẽto vel breuius vel clarius? Quicquid cernitur, tangitur & corpus habet, id aliquando genitum eſt, neq; æternum eſſe poteſt. Atqui mundus hic aſpectabilis tangitur, cernitur & corpus habet: quare neceſſe eſt, & huius aliquẽ iam olim fuiſſe ortum, & futurum aliquando interitum. Et cuius ortus initiumq; fuit, id ab aliqua cauſa genitum eſt: neq; enim ſine cauſa quicquam oriri poteſt. Ergo mundi cauſam ſtatui oportet, & eam quidem quæ nec cernatur ipſa, nec tangatur, nec ſit corpore prædita, & æterna per ſe ſit, neq; ab alio quoquam genita. Et rurſum: Volens itaq; Deus omnium quæ intelligi poſſunt pulcherrimo & vndiq; abſolu-

abſolutiſſimo mundum hunc ſimillimum reddere, animal vnum ipſum effecit aſpectui ſubiectum, animalia cuncta naturæ ſuæ conuenientia intra ſuos limites continens. Quum igitur Deus ille qui ſemper eſt, vniuerſum hoc primum condidiſſet, mundi æternam animam illi extrinſecus circundedit, & à medio per omne porrexit: deinde abſoluta pulcherrima mundi fabrica, rationum quædam ſemina illi indidit, & vitæ exordium diuinitus induxit, vt cum mundo vim quoque procreatricem gigneret. Duo enim illa Deum ita condidiſſe Plato commemorat: *In Timæo.* Dicamus quam ob cauſam hanc vniuerſitatem & procreationem rerum conſtituerit is qui conſtituit. Nempe bonus erat, & bonum nulla vnquam vlla de re tangit inuidentia. Itaq; conſtituto mundo Deus procreatricem vim inſtituit, ſpargẽs in mundi corpus, maximeq; in cœlum, ſemina quædam rationum & vim gignendarum rerum, per quam ſe mundus impleret animalibus, ſtirpibus aliiſque rebus caducis, pro multitudine idearum quæ ſunt in mente diuina, fieretque hic mundus exemplaris illius quam ſimillimus. Hoc rurſus Plato confirmat, referens æternum illum Deum alloquutum fuiſſe mundum, ſtellas, dæmonas, quos Deorum deos, quaſi deorũ ſatu prognatos appellat, quũ illis generandi vim concederet: Dii deorum, quorum ego opifex & pater ſum, hæc attendite. Quæ à *In Timæo.* me facta ſunt, me ita volente, ſoluentur nunquam. Quanquam omne colligatum ſolui poteſt, eſt tamen certè mali, velle diſſoluere quod conuenienti & bona cohæret harmonia. Quare quum orti ſitis, immortales certè quidẽ ex toto nõ eſtis, nec indiſſolubiles, nec tamẽ vnquã diſſoluemini, nec mortis fatũ ſubibitis. Nã mea voluntas maius potentiuſq; vobis eſt vinculũ ad perpetuitatem veſtram, quàm illa quibus eſtis tum cum gignebamini, colligati. Nunc quid ſentiam cognoſcite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda reſtant: quibus prætermiſſis cœli abſolutio perfecta non erit. Omnia enim animantium genera ambitu ſuo non continebit, contineat autem oportet, ſi quidem futurus eſt mundus omnino perfectus. At ſi hæc à me vno fiant, vitaq; donentur, pari erunt cum diis conditione. Ergo vt mortalia ſint, accedite & ſuſcipite vos ſecundum naturam animãtium procreationem, meam vim imitati, qua in veſtro ortu ſum vſus. Atq; in iis quidem quicquid eiuſmodi eſt, vt & eodem cum immortalibus appelletur nomine, & diuinum vocetur, & principatum in ipſis teneat, & ex eorum genere ſit quæ perpetuò iuſtitiã ac vos conſectari velint: eius ego vobis ſemen ac initium tradam, vos quod reliquum eſt mortale cum immortali cõtexentes, facite ac generate animantia, eadem cibum ſuppeditantes augete, & intereuntia rurſus excipite. Quã vim eſſe putatis eorum verborum, quæ pater ille ſator & rerum conditor, tũ cœlis, tum vniuerſæ mundi naturæ induxit: Ego vobis ſemen & initium tradam? Nonne procreandi vim illis indidit, verbo ſpargens rerum gignẽdarum ſemina? Hæc diuinæ voluntatis organa ſunt, quibus illi conditorem ſuum æmulati, mortalium corpora effingant, demumque accepto immortali principio gubernent. Neq; ſolùm gignendi conſeruandiq; vires, ſed & omnem fatorum ne- *In Timæo.* ceſſitatem illis contribuit. Nam cùm vniuerſum opifex Deus conſtituiſſet, aſtris parem numerũ diſtribuit animarum, ſingulis ſingulas, iiſq; tãquam vehiculo impoſitis monſtrauit vniuerſi naturam, & leges fatales edixit. Hæc vir eximius de Deo, de archetypo mundo & de mundi procreatione ſubtiliter & accuratè diſſeruit. PH. Niſi hæc Platonis eſſe auditem, omnia quaſi interpretationem eius prophetici elogii putarem, Verbo domini cœlo firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. In quo tria illa comprehenduntur, dominus, verbum & ſpiritus; à quibus conditi ſunt cœli, omniſque eorum virtus accepta. Quænam autem hæc cœlorum virtus? Ea nimirum quam Dionyſius Areopagita interpretatur, nunc rationum, nunc exemplariũ nomine. *Lib. de diuinis nominibus, cap. 6.* Exemplaria (inquit) eſſe dicimus rationes in Deo, quæ rerum ſubſtantias ingenerent: has bonas diuinaſque voluntates Theologia vocat, eorum quæ ſunt effectrices, & ex quibus ſupra naturæ conditionem, ipſe Deus quæ ſunt omnia produxit. Et rurſum: Deus quoq; ratio dicitur in ſacris, non modò quia & rationis & ſenſus & ſapiẽtiæ indultor eſt, ſed quia & omnium cauſas in ſe vno eodemque modo antè complexus eſt. Eadem & Eu-

Lib. de Euangel. demonſtr.

ſebius Palæſtinus vir præſtantiſſima doctrina, manifeſtius aperuit. Primũ omniũ, inquit, Deus cœlum genuit: per ipſum & in ipſo, rerum fururarum omnium opifices rationes inchoans, & ſemina gignendarum rerum ſubiiciens. Cœli porrò conſeruarionem potuítne quiſquam luculentius quàm Theodoritus ad Platonis mentem interpretari? Sed enim quum cœlum corruptibilem murabilemque ſubſtantiam ſit ſortitum, ſemper eſſe perſeuerauit quale fuit à principio, ſuſtinente ipſum opificis ſui verbo, à quo veluti à creatore regitur & continetur, qui ei ſtabilitatem atq; immutabilitatem dat quoad voluerit. Ex his intelligi poteſt, Platonicos finitimam his theologis doctrinam habuiſſe. Hinc olim dici ſolitum. Platonicos paucis mutatis Chriſtianos fieri. Conſentiunt omnes omnium ſapientum velut ex vno ore ſententiæ, Græcos quamuis multarum artium diſciplina & ingenii acumine præcellentes, nunquam tamen ad ſublimia illa rerum diuinarum faſtigia euaſuros fuiſſe, niſi ab Ægyptiis & Hebræis, quos iam olim diuina bonitas eo ſubuexerat, velut porrecta manu tracti fuiſſent. In his primi feruntur Solon & Pythagoras, qui quæ ab illis acceperant, aliis deinde veluti per manus tradiderunt, ſed hæc tamen certè perpauca, donec ſenſim re latius ſerpente, ad Socratem & Platonem ventum eſt, à quibus in vulgus promulgata ſunt ea, quæ antè velut myſteria in religioſo ſilentio habita fuerant. Quæcunque autem Platonici ad principis ſui interpretationem poſteà inuexerunt, ea omnia è myſticis Chriſtianæ Theologiæ libris, ad ſuorum ſplendorem ac nitorem tranſtulerunt. Vt enim Iamblichus multa, ſic & Porphyrius Originis auditor: & Amelius qui Porphyrii ſcholis præfuit, quemq; lecto Ioannis euangeliſtæ procœmio vehementer admiratum, in hæc verba prorupiſſe legimus, Ita per Iouem Barbarus homo cenſet in principio loco & dignitate verbum, apud Deũ conſtitutum, deumque eſſe per quem abſolutè omnia facta ſunt. Mitto alia quæ ad hanc rem adferre poſſem, ſi temporis occaſio ſineret.

Res omnes caducas & mortales diuinitùs olim conditas fuiſſe: eas nunc cœleſti virtute & gigni & gubernari, quæ eadem planè eſt diuina. CAP. X.

EVDOXVS.

HIs ergo miſſis è cœleſtibus in hæc inferiora & caduca delapſi, quod alterum erat conſideremus, vt mundi conditor Deus diuinitatis ſuæ ſemina in ſtirpes & animantia quæque inſperſit, quibus continua maneret procreatio. Deus, inquit Ariſtoteles, per omnes naturas ſuis ſeminibus in plantas, in animalia, ſiue ſpecies ſiue genera ſpectes, eſt diuiſus. Itaq; in omnium ſemine Ariſtotelis ſententia, diuina virtus ineſt, cuius vi emergunt vniuerſa.

Lib. de mundo. 12. Meta. Georg. 4.

——Deum namque ire per omnes
Terraſq; tractuſq; maris, cœlumq; profundum.
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque ſibi tenues naſcentem arceſſere vitas.

» Vt autem Deus vnicuique ortus & vitæ, ita etiam conſeruationis eſt author.
» Rebus, inquit, omnibus ex Deo ſua vita & ſtatus ipſe dependet, aliis clarius, aliis
» obſcurius. Conuenit enim optima ratione vt qui vita eſt ſempiterna, cæteris ca-
» ducis ſit vitæ ſtatuſque cauſa. Si plura voletis & apertius, dicam quæ ſcripta ſunt
» In libro de mundo: Vetus ſermo eſt, à maioribuſque proditus inter omnes ho-
» mines, vniuerſa tum ex Deo tum per Deum conſtituta fuiſſe atque coagmen-
» tata, nullamque naturam ſatis inſtructam ad ſalutem eſſe poſſe, quæ citra Dei
» præſidium, ſuæ ipſa demum tutelæ permiſſa ſit. Quocirca veterum nonnulli eo-
» uſque prouecti ſunt, vt hæc omnia dictitarent Deorum eſſe plena: etenim cuncto-
» rum, quæ rerum natura complectitur, conſeruator eſt Deus. Hæc in ſummam

ſic comprehendit Ariſtoteles: Deus rerum omnium principium & finem & medium tenet. Et Theophraſtus: Diuinum eſt rerum principium per quod & ſunt & permanent vniuerſa. BRVT. Plato etiam quamuis minus expreſsè, vires tamen

diuinas

diuinas rebus quibuſque caducis datas in ortu, commemorat in Timæo, quibus genus ſuum propagarent. Eaſdem verò in vniuerſam perpetuitatẽ præſenti Dei numine conſeruari atque gubernari, nec minus caducarum rerum quam cœleſtium curam illum habere. Deus qui ſapientiſſimus eſt, quique res & curare poteſt & vult, magna ſcilicet curabit ſolùm: parua autem quorum eſt cura facilior, per ignauiam aut inertiam negliget? Fruſtra profectò quicquam conderet, quod non poſſet idem conſeruare. PH. In his quidem, maximè verò in Ariſtotelicis, audire mihi videor Moſem, qui innumeris antè ſeculis conditi mundi hiſtoriã perſecutus, Æternum Deum cõdito cœlo omniq; ornatus genere inſtructo, ait vim illi naturalẽ impartiſſe, quę nobis in ſigna eſſet & tempora. Deinde animantium omni genere mundum iam genitum impleſſe, quorum quidem mortalium, ne continuatio ac genus aliquando intercideret, illi rei pro ſua ſapiẽtia proſpicientem, ſeminibus eorum vim diuinam indidiſſe, qua ſe in omne æuum gignendo propagarent. Quomodo? Herbam virentem aut pomiferum lignum è terra proferens Deus, ſimul & fructũ & ſemen pro ſuo quodq; genere ferre iuſſit, ad tuendam ſuam cuiuſq; ſpeciẽ. Marinis cetis atq; vniuerſo piſcium generi, auibus, quadrupedibus, homini denique ipſi imperauit vt ſui quodque generis multiplicatione mundum implerent. Ita ſummus ille rerum opifex dum ſingula conderet, verbo & ſpiritu oris ſui, ſimul illis vires inſpirauit procreatrices, quibus fieret admirabilis rerum ſeries & continuatio. Deum porrò quæcunq; genita ſunt omnia conſeruare, ſacræ teſtantur literæ, in quibus ſparſim Deus rerum omnium lex & vita nominatur, quale quod à Paulo dictum eſt: Deum qui vitam & omnia det omnibus, non longè abeſſe ab vnoquoq; noſtrum, in ipſo nos viuere, nos moueri, nos eſſe. Nihil enim eſt, inquit Dionyſius, in ſubſtantiis, quod ipſius omnipotentis diuina virtus non tueatur atque contineat. Stabilem hanc rerum conſeruationem ſic plenius expreſſit. Quęcunque ſunt, omnia eadem ratione, & vt eſſent, & vt bene eſſent acceperunt: Suntque & bene ſunt, ab eo qui antè eſt vt ſint & vt bene ſint conſequuta. Nã in ipſo ſunt & bene ſunt, & quum ex ipſo initium acceperint, in ipſo ſeruantur atq; in ipſum finiuntur. Hoc & Theodoritus pulchrè dixit, Gubernator quidem eſt naturæ, creator eius, nec quam ipſe fecit nauiculam deſtituit. EV. Hactenus ergo conſentiunt omnes, & cœlũ & omnia quæcunq; mundus hic inferior caduca fragiliaq; cõtinet, olim proximè à Deo fuiſſe procreata: à Deo vires ortu accepiſſe retineteq; diuinas, quibus tũ ſe conſeruent, tum ſui generis propagationi incumbant. Hac ratione veteres dixerunt, Deum per omnes naturas eſſe diuiſum, & Deorum plena eſſe omnia, quòd vis illa diuinitùs accepta in omnibus permaneat, ſed aliter in cœlo, aliter in caducis rebus: in his ſiquidem velut in ſtirpibus & animãtibus obſcurior, at ſui dũtaxat ſimilis, in cœlo pręſtantior ad rerũ omnium procreationẽ. Quocirca cœlũ nullo ſemine multas profert tum animantes tum ſtirpes: at ſemen nihil quicquam ſine cœlo generat. Semen gignendis rebus materiã concinnè duntaxat & conuenienter apparat & inſtruit, cœlum in apparatam illam ſpeciem ſummamq; perfectionem immittit vitamq; ſuſcitat in omnibus. Quòd autem eiuſmodi præſtantiſſimæ cœli vires proximè fluxerint à Deo, idcirco verè diuinas eſſe profitemur: neque profectò aliud cœleſte quàm diuinum eſſe, eaque nomina Hippocrati, Ariſtoteli, Platoni, Virgilio idẽ prorſus deſignare. Quæ Deus olim propriis operibus inchoauit, eadem nunc quaſi feriatus cœlo tanquã adminiſtro continuanda credidit. Et quæcunq; naturæ legibus exiſtere dicimus, eadẽ primũ proceſſerunt à Deo: qui certè nunc admodum pauca proximè, nec cœlo, nec natura, nec ſemine interueniẽte ingenerat, ſed conditis naturę legibus omnia per cœlum adminiſtrat. Qua autẽ id ratione efficiat, pulchrè Ariſtoteles exemplo declarat libro de mundo. Quapropter (inquit) ſi è dignitate regis haudquaquam eſſet Xerxem functione propria adminiſtrare omnia, & abſoluere quæcunq; facta cuperet, ipſiſque operibus faciendis præſentem intereſſe, longè id nimirum minus Deo conuenit. Quare auguſtius id decentiuſq; exiſtimãdum eſt, Deum ſummo in loco ita eſſe collocatum, numinis vt tamen eius vis, per vniuerſum mundum pertinens, tum ſolẽ lunam-

Gen. cap. 1.

Act. cap. 17.

Lib. de diuinis nominibus.

que moueat, tum cœlum omne circumagat, ſimulque cauſam præbeat eorum quæ in terra ſunt ſalutis atque incolumitatis. Et paulò pòſt: hoc igitur modo natura diuina ab vno eodemque ſimplici motu primi corporis vim ſuam immittit in ea quæ ſunt primò continentia, ab illisq; ſubinde in ea quæ longius atque longius abſunt, quoad permeauerit vniuerſa. Quippe alterum ab altero motum, turſus ipſum quoque aliud mouet cum mundo, quum vnumquodque interim agat conuenienter conſtitutioni ſuæ, nec tamen omnibus eadem ſit via, ſed diuerſa nonnulli etiam contraria. Quod verò (mox inquit) in hiſce rebus agitur, magnopere ſimile eſt iis, quæ belli tempore inter homines factitantur. Nanque ſtatim vt claſſicum exaudiri in exercitu cœptum eſt, alios ipſe videas ſcuta ſibi aptantes, loricam alios induentes, alios ocreas vel galeam ſumere, vel balteo ſe cingere feſtinantes. Rurſum alios qui frenatos equos admittant, alios qui currus conſcendant, qui denique teſſeram per explicatam aciem prodant. Tum manipuli ductor ad manipulum, centurio excurrit ad centuriam, poſtremò equites ad cornu, velites ad ſtationem quiſque ſuam feſtinant: Cùm interim ſub vno ductore omnia moueantur, qui imperia & ipſe ſignificanda accepit ab eo apud quē ſumma eſt imperii. Eodem nos & ipſos modo cenſere conuenit de vniuerſo. Quum enim ab vna vi impultrice cieantur omnia, fit vtique quod cuique commodum eſt & conueniens. Hæc igitur ratio eſt qua perſuaſus Ariſtoteles cenſet, Dei maximi vim è cœlis per omnia diffundi. Quo autem dilucidius ſit qua ratione diuinæ cœleſteſque vires ad rerum omnium procreationem & conſeruationem huc defluant, iuuat ea dere Ariſtotelis ſententiam epilogo concludere: Deus ſempiternus, immenſus, incorporeus, indiuiduus, non in mundo corporeo, ſed ſupra hunc in excelſo habitans domicilio, immutabilis quidem quum ſit, nulli affectioni ſubiectus, habeatque ex ſeipſo vitam optimam & ſempiternam: non præter rationem rerum principium ſtatuitur, omnium primum, omnia mouens, à quo ſit rerum omnium ortus, omnium vita & conſeruatio. Quæcunque mentes infinitatem illam ſupra extimam cœli conuerſionem incolunt, in Deo vitam agunt, quę tota eſt illius contemplatio. Deus porrò cœlos & mundum procreans, ſingulos ſingulis diuinitatis ſuæ ſeminibus conſperſit, quæ proprias vires insererent eaſque naturales, ad naturalem omniũ mortalium adminiſtrationem & conſeruationem comparatas. Is demum ſtirpes & animantia procreans, viribus diuinis inſigniuit, & ſuis quęque ſeminibus fœcundis impleuit, quorum continuatione perpetua ſobole ſeſe propagarent. Quæcunque olim Deus tum in cœlis, tum in terris progenuit, omnia vnus tuetur atque regit, cœleſtia quidem per ſe & proximè, animantia verò & ſtirpes aliaque mortalia cœlorum ope & interuentu, quibus naturæ leges tum procreatrices tum conſeruatrices indixit & impoſuit. Itaque animantium, ſtirpium, lapidum & metallorum omnium quæcunque & fuerunt & eſſe poſſunt formas vna cœli forma poteſtate comprehendit, & innumerabilibus illa quaſi grauidata formis, omnia gignit & fundit ex ſeſe: vna illius vis & facultas, præ ſe fert omnium caducorum vires, quæ vel olim comparuerunt, vel poſthac vnquam comparebunt. Has autem vector mundi ſpiritus, cœlo in totam vniuerſitatem diffuſus, rebus omnibus impertit, ſimul & ſpeciem & natiuum vitalemque calorem gignendis illis atque conſeruandis accommodatum. Is omnia continet, omnia calore vitaque fouet, vt nihil vſquam ſit non huius vbertate confertum. Huius vi & ope & inanima quęque perſiſtunt, & animata ſui quęque generis animam habent, alia quidem nutrientem, alia ſentientem, alia mentis rationiſque participem. Sic illa ſeſe rebus accommodat, ſic ſingulorum naturis inſeruit, vt quantum cuiuſque natura & conditio deſiderat, quantum ipſa ſubiecti præparatio ferre poteſt, tantundem illa exhibeat. Sol quāquam abeſt longiſſimè, aduerſis tamen corporibus lumen ſic impertit, vt niteant ſplendeantque illa fulgoribus: ſed aliter aqua, aliter lapis, aliter lignum, aliter argentum. Ita propemodum & vis illa cœlitùs demiſſa, omnibus quidem eſt vitalis, ſed ita vt aliis tantum hoc largiatur vt ſint, aliis vt animā inſuper habeant, idque aut nutrientem, aut ſentientem, aut mentis compotem: non enim vno

modo

modo ab omnibus illa ſuſcipitur. Sed & hoc velim poſtremò admonere, ne illam quidem ipſam vim ſui ſemper ſimilem eſſe, aut vno ſe ſemper modo rebus exhibere: ſed aliàs aliter pro ſtellarum ſtatu multiformi, quarum commixtio implexioque plerumque euariat, tametſi vectoris ſpiritus vna eſt & impermutabilis ſubſtantia. Fieri igitur non poteſt quod quidam interpretatur, mundi ſpiritum, vitam ſtatumque rebus omnibus ſic impertiri, vt ne minimâ quidem aſtrorum opem deſideret. Hoc ſi eſt, cur quæſo non ſimilia & ſimiliter perpetuò generet, quum ſemper æquè præſens rebus adſit? Brv. Non admodum diſſimilem mundi adminiſtrationem Plato meditatus, ideas ſolum videtur adiceiſſe, nõ eas quidem (vt pleriq; nugantur) inter nubes errabundas, ſed in mente illa diuina immortales & immutabiles. Quæ quum ita ſe habeant (inquit) fateri oportet eſſe ſpeciem quæ ſemper eadem ſit, ſine ortu atque interitu, quæ nec accipiat aliunde quicquam, nec ipſa vnquam ad aliud procedat, quæ nec oculis, nec alio ſenſu vllo percipiatur, quamque intelligentia contemplandam veluti ſorte quadam acceperit. Altera eſt eiuſdem cum ea nominis illiuſque ſimilis, ſed quę & ſenſibus percipiatur, & genita ſit, & feratur ſemper & in loco ſit, vnde poſtea veluti vaneſcat opinione cum ſenſu comprehenſibilis. Ita quidem vniuerſales ideas adhibita demonſtratione conſtituit, eaſque immortales, à quibus, etiam ſi ſingulorum formæ pereant (velut quum muſcæ aut ſcarabei omnes occidunt) nouæ poſſint ſuſcitari.

Themiſt. 1. de anim. cap. 24

In Timæo.

Quàm multa de his arcanorum myſteria Plato adumbratis ſententiis inuolnerit, ex ea quam ad Dionyſium dedit epiſtola perſpici poteſt, in qua ita ſcriptum legimus: Dicis non ſatis eſſe tibi demonſtratam eius quod primum eſt naturam: dicendum eſt igitur, ſed per ænigmata, vt ſi quid huic tabulæ vel mari vel terra acciderit, qui eam legerit, non poſſit intelligere. Sic autem res habet: Penes omnium regẽ omnia ſunt, omnia ipſius gratia, & ipſe eſt omnium bonorum cauſa. Secundum verò circa ſecunda, & tertium circa tertia. Hoc loco mirè æſtuant Platonici Iamblichus, Proclus, Plotinus, Numenius, Plutarchus aliiq; complures, & de vera interpretatione inter ſe acerrimè certant: quam ſim à Platonico præceptore non ita pridem edoctus, hic ſi videtur ediſſeram.

Platonis locus explicatus, Epiſtola ad Dionyſium.

Niſi enim per incuriam aliquam mihi periere, chartulas ſcio & commentariolos mihi eſſe alicubi repoſitos, in quibus ſententiolas quas ex ore dictantis exceperam, memoriæ à me mandatas memini. Vir erat ille natu grandis, canitie venerandus, barba horrida eaq; promiſſa, ſeueritate grauis, ſic tamen vt ab inhumanitate plurimùm abeſſet. Comitabatur hinc & inde à tergo, ingens philoſophantium turba tum noſtratium tum peregrinorum. Breuiter vir erat in quo vno dixiſſes laudatæ illius vetuſtatis ſpeciem relucere, adeò vt chori illius venuſto ordine & nominis ſplendore captus, me tum quoq; in eum comitatum dederim. Ph. Quem verò non alliceret iſte ordinis decor? Brv. Sed plus poterat ſumma viri humanitas & modeſtia, qua quicquid rogabatur, placidè mox & ſine ſupercilio reſpondebat. Phil. Amabilis ille animi candor. Brvt. Diſſerebatur frequenter de rebus abſtruſis & magnis, quas nec ingenii mei infirmitas ferret, nec craſſities penetraret. Quodam autem die quum in vmbracula conceſſiſſet, poſitis ſub platano ſedibus, ille quidem mediam occupauit, nos partim in cæteris in orbem ſubſelliis, partim in herbeſcente viriditate conſedimus. Tum quędam de more prędfatus, ad hanc rem de qua agimus ita tandem aggreſſus eſt: Tria circa regem omnium Plato ſtatuit coęterna, bonum mentem, & mundi animam. Bonum appellat rerum omnium patrẽ & authorem Deum, qui ſimplex & immobilis, ſupra omnem omnium naturam & intelligentiam in Parmenide conſtituitur, eſtque in omnia exuberans bonitas. A patre bonoque mens procedit, vt ab ingenita Soli luce lumen ſplendidum, quæ mens intelligentia eſt diuina, & optimus boni filius. A mente rurſum anima mundi defluit, vti ſplendor à lumine, quæ per omnia ſpirat, omnia in vita continet. Circa primum qui pater eſt omnium, ſimplex eſt & indiuidua bonitatis idea. Ab hac tanquam ab immenſo & inexhauſto fonte, innumerabiles defluunt idearũ differẽtiæ, haud ſecus atq; ex vno ſimplicíq; lucis radio, plurimi in cœlo radii diſtincti cernuntur. Has verũ omniũ ideas diuina mens excipit, vt ſint ſecun-

da illa circa ſecundum: illaq́; mens rerum omnium quæ ſunt, quæ fuerunt, quæque olim erunt ſempiternas ideas tanquam ſinu ſuo complectitur. Ab iis verò, dimanant idearum rationes animæ mundi immiſſæ, à rationibus rationum ſemina in cœlos & ſydera ſpargũtur. Omnia quæ in mundo ſunt mortalia, à ſua quæque idea & exemplari, quæ mens illa diuina vniuerſa complectitur, ſuſtinentur. Ideæ per ſuas rationes, mundi animæ communicatas, & hæ per rationum ſemina cœlorum corporibus indita, huc mundi ſpiritu deuectæ, rerum, & ortus & gubernationem procurant haud ſecus atque noſtri corporis anima ſpiritibus viribuſque de ſe miſſis, partium ſingularum naturas, vires & opera continer tuerurq́ue. Ad eumq́ue modum id efficitur quod eſt cùm in Philebo, tum in aliis pleriſque locis, vt exiſtat omnis rerum ortus & adminiſtratio, à cœlorum ſeminibus, ab animæ mundi rationibus, ab ideis quæ ſunt in diuina mente, vt omnia tandem ad ſimplex illud vnicumq́ue principium referantur: quo poſito conſtituantur omnia, ſublato intereant. Id quoque longo & accurato examine in Parmenide perpenſum eſt: nam id ſi fortè virtutis ſuæ inflexionem retraxerit, deficiente vita in mortem corruent vniuerſa. Hæc enim Dei vita, hæc illius actio, rem ad motiones pro ſua quamque natura ciere, vitamq́ue omnibus inſpirare. Er immortalitatis quidem ſeminibus cœlum conſerit, terrã verò mutationum. Qua autem ratione anima ſpirituſque mundi inferiora hæc caducaq́ue omnia & gignant & adminiſtrent, horumq́ue proxima cauſa habeantur, ita quidem exquiſitius Platonicus præceptor interpretabatur, Mundus qui quatuor naturæ principia tota, vno cœli ambitu coërcet, vnum quoddam corpus eſt, cuius partes vt animalium inter ſe cohærent, vnius ſpiritus & mundi animæ beneficio. Nam,

6. Æneid.

Principio cælum ac terras campoſq́; liquentes,
Lucentemq́; globum Lunæ, Titaniaq́; aſtra,
Spiritus intus alit: totamq́; infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Viuunt quidem animalium corpora ſua quæque anima, mundus autem longè omnibus dignitate præcellens, multò nobiliſſimam animam eſt conſequutus. Quæ enim obſecro veſania, quæ dementia ſit, partem viuere fateri, negare totum? & murilo inchoatoq́; corpori animam eſſe, qua integrum & conſummatum careat? Quæ peruerſitas, imò verò quis furor, Vniuerſo vitam eripere, in quo & cuius beneficio ſumus ipſi, viuimus, mouemur? magna eſt hac in parte diligentia Platonis, & ſunt ab eo collecta in Epinomide, in Timæo, in libro de legibus decimo, argumenta & multa, & valida, à cœleſtium amplitudine, à motus cùm perennitate tum conſtantia, à diuinitate & præſtantia viralis ſpiritus & caloris, quem illa nobis largiuntur. Atque vt in terris viuentiũ, ſic & in cœlis ſtellarum corpora, animalia eſſe omnia confirmat, eaq́ue ex corpore pulcherrimo, & anima cùm optima tum beatiſſima conſtare. Vt autem in nobis eam quæ oſſis eſt formam, & eam quæ carnis, & eam quæ nerui, & quæ alterius cuiuſcunque ſimiliaris particulæ, gubernat ea quæ totius eſt, omnibus quidẽ particulis ſe communiter impertiens, nullius verò peculiariter propria, totius corporis communis: ſic & quæ totius mundi eſt anima, omnium cœlorum, ſyderum, elementorum, omnium denique quotum ex illis ortus exiſtit, animas fouet ac gubernat. Hæc eſt mundi anima datrix formarum, cuius poteſtate & viribus ſingula continentur, & quam verè interpretarut naturam eſſe illam vniuerſalem, quæ caducis rebus prima eſt origo, cuius vim admirata eſt eorum turba, qui ſe phyſicos appellauerunt, ne minimũ quidem eius limites prætergreſſa. Cæterùm quo pacto hæc ſe ſuaſque vires rebus ingeneret, repetito aliunde principio, ita eſt interpretatus: Mundi corpus concretum tractabile quum ſir, & comprehenſibile ſenſibus, illius verò anima puriſſima, ſimpliciſſima, omnis corporeę molis expers, hæc duo (inquam) quum maximè diſſideant, & longiſſimo ſeiuncta ſint interuallo, non alia ratione coniungi potuere: niſi mediæ cuiuſdam naturæ interuentu: ea autem eſt ſpiritus æthereus ac diuinus, communis vtriuſque & amborum ceu

quidam

quidam nexus & vinculum. Vt enim animantibus ſpititum ineſſe nō dubitamus, qui & animam retinet in corpote, & ſe ad omnia eius munia accommodatū exhiber inſtrumentum: ſic & quendam in mundo eſſe par eſt, qui non vt ille, quicquam è caducis terreniſque hauriat, ſed totus æthereus, totus lucidus, diuinam prorſusq́; cœleſtem conditionem obtineat. Hunc Plotinus exiſtimauit à mundi anima vniuerſum dimanate, quem vi ſua genitali illa quaſi turgēs procrearet. Pet cuncta diffuſus & inſertus, omnium quę fiunt proximus author, totusq́; vitalis vitæ ſeminariæ rebus infundit: huic enim comes eſt cœleſtis ille diuinusq́; feruor, qui cæteris naturis omnibus, ſalutarem impertit & vitalem calorē, qui in omnem fuſus naturam, animantia omnia, omnes ſtirpes gignit, conſeruat, alit, auget, ſuſtinet. Quare quum vna natura ſit quæ mundum omnē continet, quæque ipſum tuetur, fatendum eſt ipſam eſſe mundi animam, ex qua conſeruatio & ſalus omnium omnis oritur, & cuius ſpiritus cuncta complexu conciliat. Sic omnibus inter ſe concinentibus neceſſe eſt, quod à Tullio dicitur, omnia vno diuino & continuato ſpiritu contineri. In vniuerſum mundi corpus diffluens hic ſpititus, & ſingulis ſe rebus immiſcens, ſecum (perinde vt ſi vehiculū eſſet) tum illam mundi animam, tum idearum rationes, & è cœlo ſideribúsq; rationum ſemina inuehit, totis confundit & permiſcet: his porrò comites ſunt ipſa mundi vita, & ſalutaris ille ſiderum calor, à quo eſt cùm procreandi, tum nutriendi, augendi conſeruandique facultas, quam perſpicuè cernimus in ſtirpes, arbores, conchilia animanteſq́; propagatam. *In Tuſculan.*

Inde hominum pecudumq́; genus, vitaq́; volantum, *Æneid.6.*
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus,
Igneus eſt illis vigor & cœleſtis origo
Seminibus.

Neque vero ab hoc ordine lapides & metalla ſemoueam, quòd nihil in viuente mundo tam deforme & tam abiectum ſit, cui non infuſus ille ſpiritus munerum diuinorum aliquid elargiatur. Hæc ſunt optimi viri, quæ audiueram equidem à Platonico illo, ſed ita multis antè annis, vix vt meminiſſe potuerim, niſi memorię labenti hæc chartula, in quam ſingula retuleram, ſuccurriſſet. Ev. Virum narras haud vtique ſilendum, ſed dignum profectò cuius nomen monimentorum æternitati conſecretur. Sed age obſecto, hoc nobis ingenuè fatere, cur cum hæc iampridem & audiſſes & probaſſes, recondita tamen tenebas, neque in medium proferebas? Cur ſuperiorem concertationem euſque incaleſcere patiebare? An illa exciderant animo? An non tibi iure reprehendendus videris peruicacitatis aut inuidentiæ nomine? Brvt. Nondum profectò, nondum vlla ea obduxerat obliuio, ſed ad philoſophici ingenii aciem exacuendam hæc inueſtiganda duxi, & vt plenius conſtaret quid quatuor illæ ſimplices rerum naturæ in ſingulis virium haberent, quas plurimi rerum omnium primordia cauſasq́; ſtatuunt, ex quibus velint rerum omnium cognitionem capi & certiorem diſciplinis demonſtrationem adhiberi. Evd. Experiris tamen non poſſe te in veteri illa ſententia permanere, ac veluti ſtationem tueri: aut ſi caſtella quædam muniriora defendere coneris, proditurum te quidem totam philoſophiæ vrbem. Sed qui poſſunt diuina illa commentitia vel eſſe vel videri, quæ ſummi naturæ exploratores ac ſpeculatores, pro certis retulere, præſertim additis demonſtrationibus pro rei natura firmiſſimis & euidentiſſimis?

De ſpiritibus quorum gubernaculis mundum adminiſtrari tradunt.

Cap. XI.

Philiatros.

Avdio præter commemorata, toto mundo ſpiritus vagari, quos Græci δαίμονας appellarunt, de quibus mihi videor quiddam ſuperiore diſputatione ſubodoratus. Nequid igitur rerum inſit vniuerſitati, ſiue ſub aſpectum id cadat, ſiue oculorum obtutum effugiat, quod noſter hic congreſſus non attigerit, æquū eſt & de illis quid ſint, quot illorum genera, quid denique rei mundo procurent

inueſtigare. EVDO. Ab hac diſputatione aliena prorſus videtur ſolers iſthæc diſquiſitio. PHIL. Erit fortaſſe non modò ad perſpicuam æterni Dei cognitionem apprimè vtilis; immò etiam ad motborum & remediorum quæ trans naturam ſunt demonſtrationem neceſſaria, de quibus pomeridianis horis ex te nonnihil audire confidimus. Quid itaque de ſpiritibus è ſacris literis in vnum quaſi faſciculum congeſſerim, ipſe præpandο: vos quæ aliunde legiſtis, profundite. Deus excelſus priuſquam mundi huius aſpectabilis quicquã molitetur, incorporeum illum mitis ſpirituum ordinibus confertum condiderat, qui quum omnes boni eſſent, neque quicquam malum efficere potuiſſet qui eſſet ipſe optimus: vnus tamen Lucifer auſus eſt in corde ſuo dicere, In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, & ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubiũ, ſimilis ero altiſſimo. [Eſaiæ 14.] Tum omni exercitu quem fraude & perfidia fefellerat comitatus, de cœlo corruit in terram qui manè oriebatur, & in infernum detractus eſt in profundum lacus. Et, vt inquit Iudas Apoſtolus, [In epiſtola.] Deus angelos qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit. Itaq; infinita illa ſpirituum multitudo bifariam tum diſcreta eſt: hi cœlorum ſedibus addicti & conſecrati ſunt: illi cœlo exterminati huc in exilium relegati, elementari mundo ſedibus incertis oberrant. Superiores illos nouem choris diſiunxit Dionyſius: Supremum & excelſiſſimum tenent Seraphin, hinc Cherubin, inſequuntur, deinde Throni, ab iis dominationes, mox virtutes, proximè Poteſtates, ſuccedunt Principatus, inde Archangeli, tandem Angeli infimo cœleſtium ordine. Ita enim ſingulos ex ſacrarum literarum monimentis deprompſit. Quibus autem obeundis muneribus quique deſtinentur, ita dein expreſſit: Cœleſtium ſpirituum prima diſtinctio Deum iugiter ambiens, & circa illum nullis mediis interpoſitis agminibus aſtans, æternam ipſius ſcientiam ſimpliciter & indoficienti circumſtat affectu. Ea quippe plurimas ac beatiſſimas ſpeculationes, putiſſimus intuetur obtutibus, ſimplicesque & continentes diuinæ claritatis radios ſuſcipit, atque diuini cibi alimonia paſcitur, plurima ex diuinis excellenti ratione cognoſcens, diuinæque ſcientiæ & agnitionis quantum fas eſt, particeps facta. [De cœleſti hier. cap. 10.] Quid autem à ſupremo illo ordine ſingulis deinceps inferioribus influat, ita quidem expoſuit: Superiores eminentiores que ordines, inferiorum quoque agminum non carent fulgoribus atque virtutibus: poſteriores verò ſuperiorum intelligentiæ exortes ſunt. Sunt autem omnes ita inſtituti, vt infetiores ſuperioribus obaudiant, eorumque nutus enunſient. [Cap. 9.] Ac primi illi quidem vt ſummi Dei ſe mouentis conſilia & voces exponant: reliqui verò proportione debita, vt tandem per infimos angelos nobis pro modo & ratione cuiuſque, diuinorum ſenſuum aperiant lucem. Angeli namque implendi peragunt munus, & ipſorum ordo magis circa euidentiora & apertiora verſatur, ac mundana ferme negotia ab eis diſponuntur. Enunciant enim diuina myſteria humanis ordinibus, quibus eos præeſſe credendum eſt, vt illorum miniſterio ferantur ad Deum & conuertantur, ſintque ipſius ſocietate & coniunctione fœlices. Humanarum rerum adminiſtrationem, angelis ſacra Scriptura diſtribuens, Michaelem Iudæorum principem, alios aliarum gentium præſides conſtituit. [Daniel 10.] Statuit enim altiſſimus terminos gentium iuxta numerum angelorum DEI. [Deut. 32.] Neque verò gentibus duntaxat aut terræ prouinciis, ſed & ſingulis nobis addictos eſſe cuſtodes angelos, inconcuſſa illa euangelii veritas teſtatur. Videte, inquit, ne contemnatis vnum ex his puſillis: dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem patris qui in cœlis eſt. [Matth. 18.] Sic (vt proditum literis accepimus) primi parentis cuſtos angelus dictus eſt Raziel: Abrahæ, Zakiel: Iſaac, Raphaël: Iacob, Peliel: Moſis, Metraton. Per hos internuncios plurima illi diuinitùs acceperunt. Vnde intelligitur, infinitam haberi angelorum multitudinem, quam tamen ſacræ literæ, extremum quiddam indicantes, ad decies millies dena millena produxerunt. [Daniel 7.] At verò malignorum ſpirituum vix vſquam videntur ordines exercitusque

citusque attigiſſe: In omnibus tamen hæc mala inſunt, furor rationis expers, demens concupiſcentia, cogitatio præceps atque proterua. Hæc Iudas triplici *In Epiſt.* genere complexus eſt: Hi, inquit, carnem quidem maculant, dominationem ſpernunt, maieſtatem blaſphemant. Itaque dæmones è patria ſedibusq́; exturbati effrenatius in huius mundi principatum exules inuaſerunt, ſicq́ue vniuerſum obſidione impleuerunt, vt nulla toto ſit orbe regio, qua non illi Deorũ nomina ſibi vſurpauerint, adeò quidem ſubdolè & verſutè, vt (quod mirum videri poteſt) apud Gallorum Druydas & diſtantiſſimos Indorum Gymnoſophiſtas, idem ſit cultus deprehenſus. Hanc maximè curam dolis omnibus & præſtigiis adhibuerunt, vt idolorum ſpecie tanquam Dii colerentur. Quanquam appellente Chriſto principe luminum, princeps huius mundi foras eſt eiectus, neque in nos habet quicquam: circumiens tamen tanquam leo rugiens quærit quem deuoret, & quem irretiat technis ſuis tentationumq́ue inſidiis. Plura in præſentia è ſacris non ſuccurrunt, vnde pleniorem dæmonum poteſtatem aſtruam: vos quæ aliunde noueritis effundite. BR. Rem abditam, nulla ſenſuum acrimonia comprehenſam, temeritas ſit ſpreto omnium authorum patrocinio conſtanter aſſeuerare. Quocirca de dæmonibus quicquid ſum dicturus, è Platonicorum fontibus exhauriam. Dæmones quoſdam eſſe, eosq́ue mundo vagari, hoc ſenſus teſtimonio Plato comprobauit: An eſt quiſquam qui dæmonum quidem o- *In Apologia.* pera opinetur eſſe: dæmones autem neget? Quòd ſi dæmonia eſſe puto, neceſſarium eſt putare me dæmones quoque eſſe: an non ita ſe res habet? Sed omnium numinum multitudine quaſi mundum aliquem inſtituens, in Epinómide ſummos Deos, vltra mundanos ait ampliſſimam rerum prouidentiam habere: ſub his in cœlo quoſdam conſpicuos eſſe, tertio infimoque loco dæmones, horum genus vnum ex æthere, alterum ex aëre eſſe. Ac neutrum, inquit, conſpici totum poteſt: ſed quanuis hi dæmones prope nos ſint, nunquam tamen manifeſtè nobis apparent. Et mox: Aliud verò quod ex aqua eſt, rectè ſemideum vocabimus. Id nonnunquã cernitur, nonnunquã aſpectui noſtro ſe ſubtrahit: & quum videtur, tenui viſu perceptum admirationem adfert. Præter tria hæc dæmonum genera Plato quoque Heroas inſtituit, libro quarto de Leg. Poſt deos iſtos, inquit, dæmonibus vir mentis compos ſacrificabit, heroibusq́ue poſt dæmones. Heroas extimorum hominum animas eſſe definiunt, à corporis nexu ſeiugatas & liberas. Quos Plato dæmones promiſcuè appellauit, hos Latini ex officiis diſtinxerunt. Qui adminiſtrandis regionibus præſunt, Dii patrii Penatesq́ue: qui pacato & quieto numine domum poſſident, Lares: aut ſi quando terrorem incutiant, Laruæ: qui verò nobis ſingulis teſtes & cuſtodes addicti ſunt, Genii appellantur. Heroas quos Græci dixerũt, veteres Latini Lemures dicere ſolebant. Quibus viribus præditi ſint, ex Platone accipite: Prudentiæ mirabilis participes *In Epinomide.* ſunt, acuto quippe ingenio tenacique memoria cogitationes noſtras omnes cognoſcunt. Honeſtos bonosq́; homines mirificè diligunt, improbos vehementer oderunt, vtpote qui doloris participes ſunt. Sed Deus qui diuinam ſortem perfectè poſſidet, à doloribus voluptatibusque liber, ſapientia cognitioneque perfectè fruitur. Quum autem refertum animalibus cœlum ſit, & Dii ſummi & dæmones ſe inuicem interpretantur: media enim animalia tum ad terram, tum ad cœlum leui motu feruntur. Hoc ipſum in conuiuio Diotimæ fatidicæ mulieris authoritate ſtabiliuit. Quam vim habet dæmonum natura? Interpretatur & traiicit humana ad Deos, diuina ad homines. Et mox: Deus quidem homini non miſcetur, ſed per id medium, commercium omne atque colloquium inter Deos homineſq́ue conficitur, & vigilantibus nobis atque dormientibus. Hæc quidem de naturis dæmonum: nunc vt ſint illis ſingulatum mundi regionum gubernacula diſtributa, ex Politico, vbi de vita quæ ſub Saturni regno ducebatur, audite. Tunc ſanè totius mundi princeps curatorque primùm Deus extitit, at nunc per varias mundi plagas ſingulæ ipſius partes à Diis principibus diſtributæ ſunt. Animalium quoq; genera gregatim diſtincta dæmones quidam tanquam diuini paſtores ſortiti ſunt, quorum quiſque ad munus ſuum obeundum ſuffi-

ciens quum eſſet, ſinguli ſingulis ſic vt ille voluit præficiebantur, quibus præſtat ipſe Plenius in Gritia ſiue Atlantico: Dii quondam vniuerſum terræ orbem ſigillatim ſortiti ſunt, in regiones ſingulas diſtributum. Qui perſuaſione pro gubernaculis vtebantur, eaque animam attingebant: & pro arbitrio ſuo ita ducentes, mortale genus omne gubernabant. At quomodo? libro de Legibus quinto expreſſit, quo eas regiones fœliciores haberi cenſet quæ meliores dæmonum rectores fuerint ſortitæ. Nec illud, inquit, ô Clinia & Megille nos fugiat, magnam eſſe locorum ad ferendos meliores peioreſque homines differentiam: quibus diuerſa prout expedit legibus ſancienda ſunt. Maximè autem loca regionis differunt, in quibus inſpiratio quædam diuina eſt: & quæ dæmones ſortita ſunt, qui habitantes ſic vel contrà ſuſcipiunt. Vnde in Phædro commemorat dæmonem quendam Ægyptios primum literas docuiſſe, compluribusq; locis vaticinia audiri. Audiui equidem, inquit Socrates, circa Naucratim Ægypti, priſcorum quendam fuiſſe Deorum, cui dicata ſit auis quam Ibim vocant. Dæmoni autem ipſi nomen Thenth. Hunc primum omnium numerum & numeri computationem inueniſſe, Geometriamq; & Aſtronomiam, talorum rurſus alearumq; ludos, & literas. Erat tunc totius Ægypti Rex Thannis: ad hunc Thenth profectus artes demonſtrauit ſuas, dixitque eas diſtribui deinceps Ægyptiis cæteris oportere. Er mox: Qui in Iouis Dodonæi templo verſantur, ex quercu ſermones primos fatidicos erupiſſe aſſerũt. Quapropter libro de Legib. quarto, ſic omnẽ regionum ciuitatumq; adminiſtrationẽ colligit: Quum intelligeret Saturnus, quemadmodum ipſi narrauimus, nullam hominis naturam res humanas ita gubernare poſſe, vt ſi omnibus arbitratu ſuo dominetur, laſciuiori ſuperbia iniuſtitiaque non repleatur: quumq; hæc inquam non ignoraret, non homines, ſed diuinioris præſtantiorisq; generis dæmones, ciuitatibus noſtris reges principeſq; præfecit: quod nunc nos in ouium gregibus aliorumque cicurum armentis facimus. Non enim bobus boues, nec capris capras præficimus, ſed nos ipſis genus melius dominamur. Similiter Deus homines amans, genus dæmonum genere noſtro præſtantius, nobis præfecit. Iam verò quod de proprio cuiuſq; dæmone è ſacris protuliſti, ſic Plato in Phædone legitur aſtruxiſſe: Nihil enim aliud quũ migrat ad manes anima ſecum transfert, præter eruditionem atq; educationem: quæ quidem ſtatim in principio tranſmigrationis illius, plurimum vel prodeſſe vel obeſſe dicuntur. Ferunt enim quemlibet hinc illuc emigrantem, ab eo dæmone quem viuens ſortitus fuerat, in locũ quendã duci, vbi oporteat omnes vnà collectos iudicari, ac deinde ad inferos proficiſci eo duce, cui mandatum erat, vt hinc decedentes ad illa loca traducat. Proprius Socratis dæmon multis locis celebratur à Platone. Alcibiadẽ alloquutus Socrates ſic ait: Curator meus melior & ſapientior quàm tuus Pericles. Alcib. Quis hic ô Soctates? Socrat. Deus, ô Alcibiades, qui me vetuit ante hunc diem tecũ diſſerere: cui credens, aſſero te per nullum aliũ, quàm per me claritatem conſequuturũ. Et in Theage ſic ait Socrates: Adeſt mihi diuina quadam ſorte dæmonium quoddam à prima pueritia me ſequutũ, Hoc enim vox eſt quædam, quæ quum fit, ſemper eius rei quam facturus ſum, diſſuaſionem demõſtrat, prouocat verò nunquam. Quod ſi quis amicorum meorũ quandoq; aliquid communicat, extatq; vox, hoc illa diſſuadet, neq; facere ſinit. Cuius quidẽ rei vobis teſtes dabo. Charmidem virum bonũ Blanconis filium noſcitis: hic aliquãdo, &c. Et mox ſubdit: Quibus autẽ fauerit in ipſa familiaritate poteſtas dęmonii, breui ij proficiunt. Et rurſum: Si Deo gratum eſt, permultum quidem & breui proficies: ſin contrà, minimè. Vnde libro de Republ. ſexto ait: Dæmonis autẽ noſtri ſignũ referre nunc non decet. Et libro de Legib. ſexto, monet vnum quemq; numen ſuum & proprium dæmonem, conuenienti ſibi honore afficere, quò ſe is familiarem præbeat, omniaque ſeruet illæſa. In quam ſententiam hęc poſt multa protulit Apuleius, Hic quem dico prorſus cuſtos, ſingularis præfectus, domeſticus ſpeculator, indiuiduus arbiter, inſeparabilis teſtis, malorum improbator, bonorum probator: ſi ritè animaduertatur, ſedulò cognoſcatur, religiosè colatur, ita vt à Socrate iuſtitia & innocentia

cultus eſt, in rebus incertis proſpectator, dubiis præmonitor, periculoſis viator, egenis opitulator: qui tibi queat tum ſomniis, tum ſignis, tum etiam fortaſſe coràm quum vſus poſtulat mala auertere, bona proſperare, humilia ſublimare, nutantia fulcire, obſcura clarare, ſidera aduerſa corrigere. Hæc ſunt quibus ad ſacrorum imitationem Plato & ciuitatibus adminiſtrandis, & domibus nobiſque protegendis dæmones addictos confirmat. Cęterum nuſquam malignos à bonis ſeiunxit, ſed omnes promiſcuè Deorum nomine complexus eſt: nam illius ætate bonos dęmones nondum innotuiſſe conſtat. Quoſcunque vetuſtas Deorũ cultu venerata eſt, omnes authorè Porphyrio cacodæmones erant. At Platonici iuniores, eos genere toto diſiunxerunt. Clarè quidem Proclus, ſed apertius Iamblichus: Dii, inquit, angeli, dæmones boni, nõ apparent phantaſtico modo, ſed proprio prorſus & vero: Spiritus verò mali phantaſtico fallacique, ſimulant Deorum præſentiam dæmonumque bonorum, ideoque cultorem ſuum iubent eſſe iuſtum, vt ipſi videantur boni ſicut & Dii. Quoniam verò natura ſunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniuſta conducunt. Hi ſunt omnino qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia conſulunt atque peragunt. Dii verò boniique dæmones neque fallunt vnquam, neque conferunt ad iniqua. Eſt inſuper malorum natura dæmonum ſibimet inconſtans, inſtabilis ſecumque diſſidens, aliàs alia ſuadens. Superiorum verò natura ſibi conſtat aſſiduè eundemque ſeruat ſemper in actione tenorem. Is mox plurima de proprio cuiuſque dæmone ſubiecit, & rationem duplicem qua illum nobis familiarem reddamus: harumque alteram artificioſam appellat, quam Porphyrium ſecutus ait ex cœli figuris & geneſeos poteſtatibus deduci. Supra hæc nonnulli curioſa nimis & præcipiti indagatione ſceleratas artes inuexerunt: alii in nefariam dæmonum ſocietatem atque commercium ſeſe pactionibus obſtringunt: alii gentilitiis ſacrificiis ſummos illis honores deferunt quò rerum potiantur, alii diuinorum nominum poteſtate illos ſe ſubigere, in ſuamque ditionem redigere confidunt. quibus vt ſeruis imperent. Quæ omnes prorſus vanæ & captioſæ ſunt artes. Sed nec illa de qua modò dicebam minus ſuperſtitioſa eſt, qua pleriq; glorioſius iactant bonos dæmones poſſe ſibi familiaritate cõiungere, quorum conſuetudine, optima quæque condiſcant: hi ſiquidem difficilè comparent, nec niſi ſummi Dei iuſſa capeſſunt. Illorum verò ſimulata ſpecie cacodæmones percurioſis hominibus multa plerunque ementiuntur. Itaque qui aut gentilitiis ſacrificiis, aut ſimulatis nominibus diuinis accerſiti conuolant, omnes ſunt cacodæmones: qui tametſi optant venire, cogi tamen ſe ſimulant, inquit Porphyrius, vt ſuis nos dein præſtigiis irretiant. Vidi quendam vi verborum ſpectra varia in ſpeculum deriuare, quæ illic quæcunque imperaret, mox aut ſcripto, aut veris imaginibus ita dilucidè exprimerent, vt promptè & facilè ab aſſidentibus omnia internoſcerentur. Audiebantur quidem verba ſacra, ſed obſcœnis nominibus ſpurcè contaminata, cuiuſmodi ſunt elementorum poteſtates, horrenda quædam & inaudita principum nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquiloniſque regionibus imperent. Cæterùm omnis dæmonum quauis arte parata neceſſitudo, omniſque horum præſtigiarum ratio, peſtifera fraus eſt in extremam hominum perniciem introducta. Nam Porphyrio teſte, dæmon mendacii parens, rogatus etiam quæ non nouit conſtanter affirmat: & quæ nouit, ſi ſemel verè, decies illa falsò refert, naturæ ſuæ nunquam immemor. Evd. Multa quidem & expreſſa de dæmonibus ex authorum veſtrorum fide deprompſiſtis, ad quæ ſi nequeam Ariſtotelis ſententias ſingillatim accommodare, quid tamen illius opinio ferat, hinc perſpici poteſt, quòd Deorum plena eſſe omnia ex Pythagoreorum doctrina aſſeuerat: & naturales Deos mundum hunc inferiorem: ſubliminiores verò ſuperiorem illum ſola cogitatione comprehenſum moderari atque conſeruare. Quanti verò aliorum de his tum ſcripta tum dicta æſtimauerit, ex his paucis quæ libro de diuinatione per inſomnia, memoriæ mandauit, conicitur. Sublata, inquit, cauſa quæ ad Deum referatur, nulla præterea alia videtur conſentanea eſſe. Quandoquidem originem eius inuenire quod dicitur,

quoſdam eſſe in Boryſthene & iuxta columnas Herculis, qui futura præſentiant,
Lib.2.ca.5. captum ingenii noſtri excedere videtur. Libro de partibus animalium ita ſcri-
» ptum legimus: Heraclitum dixiſſe ferunt ad eos, qui quum alloqui eum vel-
» lent, quod fortè in caſa furnaria quadam caloris gratia ſedentem vidiſſent, ac-
» cedere temperarunt: ingredi eos fidenter iuſſit, quoniam (inquit) ne huic qui-
» dem loco Dii deſunt immortales. Quo ſanè loco Deorum nomen Geniis, Pe-
natibus, Lemuribus, ſpiritibus denique omnibus Platonico more impertiuit, vt
qui peræquè omnes incorporei & à noſtris ſenſibus remoti ſint, operibus ſolis
conſpicui. De his autem quæ ad rei medicæ exercitationem non admodum
accommodata videri poſſunt, iam fortaſſe vltra modum. Quumque gnomonis
vmbra in ſolario meridiem inſtare, commonſtret, pareſt diſſerendi finem face-
re, & quieti valetudinique nonnihil tribuere. Heus pueri menſam primis cibis
extruite. PHIL. Ne te pœniteat optime Eudoxe, in hanc diſputationem ceu vi
quadam impulſum fuiſſe, quam ſpero non parum fructus ad rei medicæ vſum no-
bis allaturam, & cùm mihi, tum cæteris omnibus qui diſputãtibus nobis aſſede-
runt, eximium quendam diuinitatis ardorem concitaſſe. Si quos enim ſpiritus
orbe toto volitare & vagari compertum habemus, eoſque ſenſu non attingi, in-
corporeos eſſe, inmortales, & intelligentiæ participes: conſtans id & firmum
eſſe debet, animum quem in nobis ſentimus intelligentiæ capacem, incorpo-
reum ſimul & immortalem haberi: & eundem, quum è corpore emigrauit, in
perpetuum viuere, referrique in ſpirituum greges. Si extra concretum hunc a-
ſpectabilemque mundum, innumerabilis ſpirituum multitudo, quaſi in turmas
digeſta, ducibus gubernatur, neceſſe eſt omnino, & ducibus ipſis regem vnũ im-
peratoremque ſummum præfici, qui principatum tenens diuinitatis ſplendore
intelligendique præſtantia, immenſus ſit & incomprehenſus, cuius maieſtatem
& præſtantiam infirmitas fragilitasque noſtra, ne tenuiſſima quidem ſuſpicione
poſſit attingere, hoc luto, hoc denſo corporis cæmento demerſa. His animi qua-
ſi primis epulis corroborati, corpus oblectamento quodam & ſolatio leuaturi,
lauemus, & menſæ accumbamus.

Libri primi de abditis rerum cauſis,

FINIS.

IOANNIS FERNELII AMBIANI, DE ABDITIS RERVM CAVSIS, LIBER II.

PRAEFATIO.

VT res cæteræ omnes quas mundi hæc vniuerſitas complecti-
tur, ab initiis & quaſi rudimentis quibuſdam obſcuris ortum
accepêre: ita naſcens rerum cognitio atque ſcientia, princi-
piò rudis, in his ſolùm verſabatur, quæ vel oculis vel auribus vel
aliis denique ſenſibus dici percipiq; poſſent. Etenim prima illa
ætas effectus duntaxat intuebatur, qui coram & in conſpectu o-
mnium erant, cauſas ex quibus illi prodiiſſent, minimè contemplata. Poſt-
ea verò quaſi adoleſcens ipſa rerum cognitio, ſtudio exculta maiore, in
ea altius penetrare cœpit, quę penitus abſtruſa & longiſſimè à ſenſibus disiuncta,
ſolius mentis vi & agitatione conſiderentur. Tũ primùm nata nomenq; ſuũ ad-
epta eſt philoſophia: quæ vna omnium quæ fiunt cauſas ratione animoq; luſtrat
& perſequitur, haſque ex euentis inueſtigat atq; demonſtrat. Quoniã verò non
ſemper euidẽtes eę ſunt, & plerumq; in obſcuro poſitæ deliteſcunt, nõ ab omni-
bus

bus peræque ſunt comprehenſæ, ſed vnius eiuſdemq; rei alii alias ſæpe cauſas attulerunt, vt ſua cuiq; probabili ratione ducebantur. Plurima hinc philoſophādi genera proceſſerunt, è quibus duo commemorantur in hunc vſq; diem præclara: vnum ſub Democrito, alterum ſub Hippocrate principe. Ille cauſarum omnium ordinem perſequutus, fortuitam illam atomiorum concurſionem implorans, eas ipſas rerum omnium prima elementa fecit. Hippocrates non hæc, at terram, aquam, aërem & ignem: à quibus inter ſe confuſis, omnia quæ oriuntur & occidunt, naſci aliq; contēdit. Hæ ſectæ ductæ ab humili eouſq; progreſſæ ſunt ad ſummum, vt non in philoſophia modò, verumetiam in medicina præclaros imitatores & æmulos inuenerint, qui cùm rerum omnium, tùm morborum cauſas ad ſua quique elementa referri oportere, non infirma, ſed maximè credibili probabiliq; ratione ſuaderent. Atomos amplexati ſunt qui ſe methodicos medicos appellarunt: terram, aquam, aërem & ignem dogmatici. Vtrique ſua principia tam arctè tenent tamq; accuratè defendunt, nihil vt gigni fierive putēt, quod non ſtatim cauſis illis acceptum ferant. Quæ quum ita ſint, velim vnuſquiſque ex bono & æquo ponderet ac iudicet, quàm parum firma & quantum in opinione dubia ſint quæcunq; de primis rerum cauſis diſputari ſolent, vtque de his nihil certum nihil cognitum comprehenſumque animo haberi poſſit. Euentorum ſuas vtrique cauſas iactitant, has magna probabilitate rationum tutantur: authorum vtrinque par ferè numerus, qui ingeniorum laude & acrimonia non admodum diſpares ſint. Vtrorum igitur teſtimonio fidem attribues? In vtram te illorum familiam tutum recipies? Stabilitatémne vel authoritatem habere poſſit, qui ſe commentitiis illis opinionibus adiunget? Atomos veteres iam ridemus, miramurq; vt ſibi quiſquam perſuaſerit corpora quædam ſolida atq; indiuidua, fortuita illa concurſione res magnitudine immenſas, varietate multitudineque infinitas, omnemque abſolutiſſimum hunc mundi ornatum effeciſſe. At certe ſi Democritus mortem cum vita commutare poſſet, multo acrius hæc quæ putamus elementa, ſuo more rideret. Quæ equidem huc non idcirco affero, vt quaſi armis contendam, quatuor elementorum mundi vires nullas eſſe, ſed vt clarum perſpicuumque fiat, eos qui rerum omnium efficientes cauſas ab his elementis neceſſariò petūt, quæ duntaxat probabili ratione ſtabilita ſunt, plurimùm diſputationibus ſuis hallucinari, multorumq; euentorum cauſas aliò pertinere.

LIBER SECVNDVS

Rei cuiq; genitæ alias à Materia, alias à Qualitatum temperamēto, alias à Forma vires ineſſe. CAP. I.

BRVTVS.

IAM ſatis & magis opiparè quàm Philoſophos decet, epulati ſumus hilarem in modum. Nequid igitur diei huius tam præclaræ nobis pereat, ad frugiferam fructuoſamque diſputationem noſtram reuertamur, & è philoſophia quaſi è vadis & fluctibus emerſi, in amplum illum medicinæ campum concedamus. In quo non vt manè, diſſerendi ſubtilitate digladiari velim, ſed reſtinctis contentionibus armiſque depoſitis (ne qui paſtis controuerſam fieri diſceptationem cauſentur) ex te pacatus audire, quantam in re medica abditarum cauſarū vim eſſe putes. EV. Velles igitur diē hunc totum amicis eripere, qui vt animum à grauioribus curis hilaritate quieteque relaxarent nos comitati fuerant. Quando autem video noſtra hæc colloquia illis non iniucunda fore, placet diem torū vt cœpimus literis cōſecrare. At ne vel Solis ardore torreamur, vel terris his ſeptis coërceamur, conueniet ſub hortorum virentibus vmbraculis, in herbeſcentibus ſubſelliis conſidere, qua placidiſſimè ſpirat Fauonius: eritq; nobis terræ tumulus pro menſa, in quā libros ſi res exigat reponemus.

Accedamus itaque, & hîc molliter ac delicatè recumbamus. PHIL. Locus ſanè amœniſſimus, quo vel Muſę plurimum oblectentur: conferet huius amœnitas non nihil ad rei quam expetimus perſpicuam dilucidamque explicationem. Eia tu iam quum voles ad rem aggredere, à medicinæ principiis exorſus. EVD. Tria quidem hæc materiam, ſpeciem atq; temperamentum in vniuſcuiuſque rei naturalis compoſitione contineri, multis ſupra rationibus eſt confirmatum. E quibus duo vt principia rem omnem conſtituunt: at temperamentum duntaxat ineſt in materia, quæ ex primorum mundi elementorũ permiſtione concreuit. Nunc vt ab iiſce tribus neque à pluribus rerum omnium vires profectæ ſint, & quales ediſſerendum. PH. Rectè tu quidem viam quam nos tenere oporteat ingrederis: perge igitur reliquum iter conficere, & dic cur rei procreatæ, alias à materia, alias à temperamento, alias à forma vires ineſſe putes: quum vnica ſit totius ſubſtantia, à qua omnis actio omniſq; effectus enaſci & emanare creditur. EVD. Ariſtoteles efficientium cauſarum alias eſſe proponit rationis expertes, alias participes.

9. Meta. cap. 2.

» Quæcunque (inquit) rationis ſunt participes, contrariorum operum ſunt effe-
» ctrices: expertium aũt rationis vnaquæq; vnius duntaxat operis eſt principium.

Hinc autem argumentum ſic ratione comprehendam. Cauſarum facultatumq; naturalium quæ ſunt rationis expertes, vna vnius eſt effectus principium, neque ab vna & eadem poſſunt complures diuerſique effectus prodire. Atqui vnius cuiuſque ſimplicis naturaliſq; corporis velut ſtirpis, complures notamus effectus, eoſque admodum varios & diſpares: Nequeunt igitur hi ad idem communemq; principium referri, ſed eſt neceſſe horum multæ ſint cauſæ. PH. Etiam ſi hoc vnum complures cauſas & facultates habeat, eas tamen omnes temperamento acceptas feram, ni tu mihi patefeceris, harum nonnullas à materia, & nonnullas à ſpecie conferri. EV. Primùm quidem in temperaméto vires aliquas ineſſe haud inficiaris. PH. Idne inficiarer quod omnium philoſophorum medicorumq; ſententiis ſtabilitum eſt? EV. Neque tamen id in ſe vno functionum omnium vires comprehendit. PH. Quarúmnam igitur? EV. Earum duntaxat quę quodammodo primarum qualitatum naturam conditionemq; redolent. PH. Quomodo? EV. In permiſtione neceſſum eſt omnino aut vnam aut duas qualitates excellere: quæ quoniam ſuperiores ſunt, omnem temperamenti efficientiam ſibi vendicant; vt quicquid ab illo efficitur, id ab iis perfectum eſſe dicatur, quamuis otioſa non ſint cætera. Quod enim calidum perhibemus, id quidem calefacit, licet imbecillius quàm ignis: quod calidum ſiccumque eſt, calefacit ſimul & exiccat. Neque ex temperamento poteſt vlla functio prodire, quæ non ad vincentis qualitatis naturam vimque referatur. Hæc ſi ſola ſit & pura, elementi vires habebit: ſi contrarij permiſtione temperata, eaſdem prorſus etiamnum vires; licet obſcuras & inferiores, obtinebit. Contrarij enim repugnantia, vincentis qualitatis vires & exuperantiam impedire quidem poteſt, at illius naturam ac vim nequit prorſus obterere. Ergo in temperamento neceſſe eſt vincentis elementi vis maneat, atque dominetur, licet depreſſa & infirmior: quæ ſemper naturæ priſtinæ memor, alterius diuerſique generis nullum poſſit effectum proferre. Id ita eſſe vt tibi perſuadeam, ſubtiliore mihi ratione opus videtur. Vera permiſtio corporum eſt: temperamentum ſolarum eſt qualitatum. Contrariæ autem qualitates non in ſe mutuò tranſeunt, Inquit Ariſtoteles (neque enim calor abit in frigus; neque humor in ſiccitatem; aut contrà) ſed ipſum duntaxat corpus ſubiectum mutationem ſubire conſtat.

1 de gener. cap. 6.

Neque enim calor frigori neque frigus calori, ſed quod ſubiicitur vtrique eſt materia. Ergo ſi contraria exiſtimat in ſeſe commigrare non poſſe; qui fiet vt ex principum qualitatũ temperatione aut vis aut qualitas noua emergat, quæ diuerſam naturam adepta, illarum mihi redoleat? Neceſſum eſt igitur vires quæ ex principum qualitatum temperamento prodiere, ſuperioris dominantiſq; qualitatis naturam imitari.

2 de gener. cap. 1.

PH. Huius ſanè concluſionis rationes video. Materiam verò quas tandem ad efficiendum vires accepiſſe putas? rudis enim & informis quum ſit, atque duntaxat ſuſtinendis rerum formis ſubiecta, nihil prorſum efficit, ſed patitur ſuſtinetque omnem mutationis ordinem. EVD. Simplici

nudæq;

nudæque rerum materiæ vires nullas aut functiones ineſſe ſtatuo: ſed ei quam ex *1. de gener. cap. 2.* permiſtis elementorum ſubſtantiis concretam eſſe confirmauimus. Hanc autem *Cap. 1.* luculentius explicare conſtitui. Demonſtratum eſt ab Ariſtotele cùm aliis locis, tum maximè quarto Meteorologicorum, è quatuor primis qualitatibus duas, calorem nempe & frigus agere, ob idque efficientes appellari: duas verò humorem atque ſiccitatem pati, idcirco & patibiles dici. Sic & de primordiis naturæ, ignis & aër tanquam cauſæ efficiunt, aqua & terra patiuntur vt materia. Quæ enim potentiora ſunt & viribus excellunt, ſimpliciter efficientia pronunciat: aquam verò & terram, quæ minus poſſunt, materiam facit concretorum corporum, horumque qualitates ſiccitatem & humorem patibiles. Animantes, inquit, in terra & in aqua duntaxat perſiſtunt atque degunt, in aëre autem & in igni minimè: proptereà quòd terra & aqua corporum materies exiſtunt. Mox ſubiun- *4. Meteor. cap. 5.* git: Quod itaque patitur, aut aridum aut humidum, aut ex vtroq; conflatum eſt, Atque aquam humidi, terram ſicci corpus eſſe ſtatuimus: quippe quæ inter humida & ſicca maximè pati ſolent. Et alio loco: Quum autem ſimilaria alia ratio- *Cap. 10.* ne ac via quàm diſſimilaria cõſtitui ſoleant ex quibus ea fiunt, ſunt materies quidem ſiccum & humidum, & terra & aqua, horum enim vtrumque vtriuſque poteſtatem habet euidentiſſimam: efficientia verò calor atq; frigus: hæc enim ex illis ſimilaria corpora conſtituunt. Quid autem hinc eliciam videto. Humorem atq; ſiccitatem patibiles qualitates ſtatuit Ariſtoteles: terram verò & aquam quibus illarum plurimum ineſt, materiam naturalium corporum. Itaq; quas receſſet ille ſecundarias qualitates à patibilibus ortas, quoſq; corporeos affectus nuncupare ſolet, nos etiam optima ratione videbimur materiæ vires & qualitates appellare Eiuſmodi autem ſunt durum & molle, craſſum & tenue, viſcoſum & friuolũ. Sic enim verto quod Græci ψαθυρὸν, Plinius friabile appellat, læue & aſperũ, rarum & denſum, & quæ huius ſunt ordinis, omnia in materiam penitùs immerſa. Poſſum & aliter hanc ipſam materiam eiuſque vires exprimere. Ariſtoteles de *2. de gener. cap. 5.* his diſputans ſubtilius, omnia elementa appellat efficientia, illorum qualitates ac vires contemplatus. Dum autem ad illorum ſubſtantiam animum mentemque adhibet, omnia patibilia & naturalium corporum materiam ſtatuit, ex qua conſtent quæcunque circa hoc vniuerſitatis medium collocantur. Hæc eſt igitur miſtorum corporum materia, quæ ex elementorũ materiis qualitatum vi concreta, vires habet, eaſq; quas nuper appellaui ſecundarias: & à qua vnumquodq; molle vel durum, craſſum vel tenue eſt. Ea ipſa cauſa eſt cur cibus eius tardiùs vealat, & cur vires habeat aut obſtruendi aut aperiendi aut detergendi. PHIL. Id (puto) perinde eſt atq; ſi dicas, alias ab elementorum qualitatibus, alias ab eorũ materie vires naſci: at nihilominus vtræq; ab ipſis planè ſunt elementis. EV. Vtraſq; dices ſi videbitur elementarias, cæterùm ni quæ à qualitatibus ſunt, ab iis diſcernantur quas materia edit, magna ſe certè in rebus offeret ambiguitas, magnaq; confuſio & perturbatio: quam ſi expedire conſilium eſt, qualitatũ effectus à temperamento, conſiſtentiæ verò à materia deriuabis. PH. Perplacet homonymiæ diſtinctio: iam obſecro quod tertium erat virium genus perſequere. EV. Si rei naturalis forma quæ totius eſt perfectio, & materia & temperamento longè præſtantior eſt, quis quæſo tam demens ſit & in rerũ contemplatione tam cæcus, vt illa quidem exiſtimet agere, formã verò prorſus otiari? Accidens vim effectricem ingenitam habere, ſubſtantiam eam quæ omnium eſt præſtantiſſima ab omni agendi & aliquid efficiendi vi & facultate eſſe deſtitutam? Equidem tãtum virium corporum formis attribuo, vt ab his exiſtimẽ omnes quoſcunq; cernimus effectus primùm maximeq; proficiſci. Quod & Ariſtotelem cenſuiſſe video. Is enim philoſophos inſectatus, qui naturalium corporũ facultates atq; vires ex calore & frigore deducebant, rati ex his & per hæc omnia confici: planũ facit demonſtratione eas qualitates inſtrumenta duntaxat eſſe cauſæ cuiuſdam præſtantioris atque ſuperioris, quam & naturæ nomine inſigniuit. Nam qui has dicet primùm & per ſe agere, perinde faciet ac ſi ſerræ aut cuiuis inſtrumento efficiendi cauſam poteſtatemq; tribuat: & perfectione formaque rei exterminata, veram amittet cauſam, inſtru-

mentis actiones fetet acceptas, quæ per ſe tamen otioſa manerent, niſi formæ vi cierentur. PH. Si tanta vis ineſt & facultas agendi in forma, vt illi motus omnis & actio primùm feratur accepta: quas paulò antè ad temperamentum & materiam functiones referebas, non ab illis ſed à forma primùm & per ſe ortas eſſe ducemus. Quid cauſæ eſt igitur, cur à temperamento & à materia illas prodire decreueris? EVD. Qui ſupra ſenſus nihil inueſtigant, à materia & à temperamento eas naſci aſſeuerant, tametſi prima eſt in his obeundis forma: hos etiam ſequuti à materia & à temperamento illas prodire diximus, quia per hanc tanquam per inſtrumenta fiant. Quas autem à forma eſſe ſimpliciter pronuntio, eas ipſa nullius inſtrumenti interpoſitu aut ſubſidio per ſe obit. PH. Agè verò, nónne materia & temperamentum quæ tanquam inſtrumenta proponis, vires quædam ſint efficientis formę? EV. Non ſanè, ſed vt (quum aliquid arte fit) faber aut fictor is eſt qui primùm agit & præcipuè, & cui vis ineſt ſua & facultas efficiendi, ars nempe ipſa aut robur corporis: artifici verò adiumento eſt inſtrumentum, ſecuris vel dolabrum: & in inſtrumento vis quædam eſt adſcita, non quæ agat, ſed per quam melius agatur, ea eſt ſecuris apta conformatio, vel acuta ad expeditè ſecandum acies. Ita propemodum in naturali rerum effectione, ſpecies primum eſt & præcipuum efficiens, in quo vis quædam efficax ineſſe intelligitur: temperamentum verò & materia tanquam inſtrumenta ſubſidio veniunt efficienti cauſæ. Horum vtrique ſua vis ineſt & facultas, quippe temperamenti & materiæ apta conſtitutio per quam ſit commodior effectio. Itaque in vnoquoque naturali corpore tres ſunt cauſæ efficientes, forma, materia, & temperamentum: & vniuſcuiuſq; ſua quædam vis eſt, qua validius vel hebetius agat. Ne autem à ſimili duntaxat tantam rem duxiſſe videar, demõſtrationem ſubiiciam. Forma ex ſe efficiendi principium eſt, nec vt ea conſiſtat principiiq́ue naturam habeat, ab inſtrumento mutuata eſt, quod poſterius tanquam adſcititium incidit. Vim igitur & facultatem agendi forma prius acceperat, quàm per inſtrumentum ageret: quemadmodum & faber priuſquam ſecuri vel dolabro quicquam effingat, vim artemque habet agendi, neque hanc ab inſtrumento ſumit. Ex quo intelligitur eam facultatem quæ ſua ineſt cuique formæ natiua, & quæ illius proprietas appellatur, à materiæ temperamentiq́ue viribus longè diſtare. PH. Quónam quæſo diſcrimine formæ vires ab his quæ tum materiæ tum temperamento aſſignantur, re ipſa diiunges? EV. Nonne poteſt artifex ſola arte (quæ vis eſt ſua) nullius externi inſtrumenti ope, ſtatuam animo effingere? PH. Poteſt opinor. EV. Sic vtique & rei ſpecies quippiam efficit, ad quod neque materia neq; temperamentum quicquam confert, quin pariter alias tum à temperamento, tum à materia. Tria illa quum ſint in naturali corpore implicita mutuoq; nexu colligata, vix poteſt ſpecies effectu ſuas ſeorſum vires expromere, quin pariter & materia & temperamentum ſuas velut ſuccenturiatas edant, neque è contrario. Hincne quæſo concludendum putes in vnam eandemq; omnes confundi, neque illas reuera diuerſas eſſe? Huius generis plurima videas ſic inter ſe connexa vt mutua opera indigeant, nullumq; poſſit ſeorſum conſiſtere: ea tamen qui re ipſa non diſcernet, omnem conturbabit veri cognitionem. Quoniam autem facilè coniector, te horum vniuerſalium demonſtratione (licet certiſſima) nihil aut parum commoueri, ſingula iam perſequar eaq; medica, in quibus hanc triplicem virium differẽtiam planè commonſtrabo: vt quum quaſi exemplis inſtructa fuerit vniuerſa demõſtratio, quæcunque ſparſim tota arte medica de his traduntur, facilè percipias, & ſingulorum ſpeciatim obſeruatio vehementius te alliciat, oblectet ac iuuet. BR. Ego tacitus & quaſi mutus cum magna ſpe iam expecto, quorſum hoc tuum vertas inſtitutum, vt omnibus in vnum concluſis ac dilucidè explicatis, perſpiciam quid noui hæc tua ſententia ferat. EVD. Altiſſima quæque ac difficillima inſtituti noſtri theoremata attingimus, quæ velim optimè Brute, acerrima attentiſſimaque cogitatione excipias: atque dum audies, oro atque obſecro ne quid vlla præuaricatione indulgeas aut condones nobis, quo putes aut artis præcepta labefactari atq; conuelli, aut eius authorum exiſtimationẽ minui: ſic enim planior erit cognitio veritatis,

quum

quum ſingula dicendo in controuerſiam aut diſceptationem vocabuntur. Brv. Eia, tu iam ad hanc diſputationem aggredere, vt qui hactenus impellente aut potius vrgente Philiatro, iuſto plus viſus es philoſophari, nunc quæ medica ſunt, nõ minus diſertè pertractes.

Vires eas quas forma profert, uti & ipſam formam, planè diuinas eſſe atq; dici, vt quarum nulla ſit certa manifeſtaq; ratio. Cap. II.

Evdoxvs.

Peripateticæ philoſophiæ, quam matutina diſputatione ſumus complexi, hæc ſumma erant capita: Primas quatuor ſimplices rerum naturas in compoſitorum materiam cedere, Cœlum autem ſpeciem illis atque formam conferre: hoc quintum eſſe elementum, cuius conuerſio curſuſq; per obliquum circulum rebus omnibus cauſa ſit ortus ac interitus. Supra autem hos naturæ limites quum fertur Ariſtoteles, miris argumentorum viribus docet, Deum maximum ſubſtantias ſimplices, ſeparatas & immutabiles tũ extra cœlos tum in cœlis condidiſſe, à quarum diuinitate omnium vita continetur. Iſtarum viribus cœlum admirabili celeritate circum axem verſari, hac motuum cõſtanti & ordinata æquabilitate, quæcunq; hic caduca cernimus & mortalia, alternata ortus ac interitus viciſſitudine moueri eamq; eſſe iſtarum continẽtem ac proximam cauſam. Itaq; formarum origo proximè cœlo, deinde intelligentiis atq; Deo, qui vitæ fons eſt perennis, fertur accepta, quã Platonici in ſimplices illas procreatrices ideas contulerunt. Iã verò ſi quod antemeridiana diſputatio cõfecit, ex Deo & per Deum nobis inſunt omnia, ſi is rerum omnium conditor, omnium principium & finem mediumq; tenet: ſi deorum plena ſunt omnia, diuinaq; virtus atq; poteſtas per omnia commeat, per quam ſunt & permanent omnia: ſi quum Deus hanc vniuerſitatem compleret, rerum ortus perpetuos inſtituens, per omnes naturas propriis ſeminibus generatim & per ſpecies diuiſus eſt, & ſi tum rebus ſingulis vitæ ſpiraculum indidit: dubitabitne adhuc aliquis illis quippiam ineſſe quod verè diuinũ & ſit & appelletur? Temeritas profectò ſit aut furioſa potiùs dementia, hanc diuinitatis præſtantiam, quam veterum omnium conſtanti traditione, Deorum munere rebus inditam accipimus, velle nulla ratione, non dicam minuere, ſed ex toto auferre. Sed & pluſquam furor ſit, fateri rebus quibuſq; diuinitùs quippiam eſſe datum, neq; tamen id diuino nomine dignari. Br. Eſto, rebus diuinum quippiam inſit, quid tamen id qualeq; ſit, nõ eſt vnde coniiciam. Ev. Quidni? Quum in naturali corpore nihil ſit ſimplici forma præſtantius, nihil prius: cætera verò quæ ad materiam pertinent, illi ſubſtrata ſint vt caduca & abiecta, conſequens eſt ſimplicem rei formam, diuinum id eſſe quod inueſtigatur: & quicquid illius naturam refert ac exprimit, id quoque diuinitatis eſſe particeps. Brvt. Sed quas vires habituram putas ſimplicem illam rerum ſpeciem, quas non poſſim elementorum miſtioni attribuere? Evd. Si propriæ quædam ſunt elementorum, & qualitatum vires, diuinitatis certè multò maiores erunt, neque poterit viribus hæc deſtitui, quæ omnis generis dignitate & perfectione præſtantiſſima eſt. Atque omnes quidem eius functiones & opera ſub ſenſuum cognitionem recidunt, neq; nos poſſunt latere: ſed vnde & quomodo prodeant, qualiſq; ſit effectricis illius cauſæ aut facultatis ſubſtantia, æquè occultum & ignotum id plerunque eſt atque ipſa diuinitatis eſſentia. Magnetem ferrum allicere videmus, & rhabarbarum bilem, agaricum pituitam, epithymum atram bilem: inſuper ſtruthiocamelum ferrum coquendo atterere, viperæ aut ſcorpii veneno hominem necari: veratrum & cicutam eſſe homini peſtifera, illo tamen coturnices, hac ſturnos veſci. Horum tamen obſcuræ ſunt cauſæ, & adeò occultæ vt percipi à nemine poſſint, nullaque certa ratione comprehendi. Latent enim obſcuritate inuolutæ naturæ, quæ dum neque euidenter percipi neque verbis dici poſſunt, occultæ nobis rerum proprietates appellantur, vti Græcis *ἰδιότητες ἄῤῥητοι*. Nec verò (inquit Aphrod.) ſolùm medicæ artis authores rerum ſtatuere proprietates coguntur, ſed etiam Philoſophi atque Grammatici eodem perſæpe veniunt, "

Proœmio Problem.

Digitized by Google

„ Tum enim eò venire neceſſe eſt, quoties effectæ rei cuiuſpiam ratio nequeat vel „ acutiſſimi hominis ingenio explicari, lucemque recipere, neque quoquo modo „ primorum elementorum naturis attribui. Hæc itaque quoniam vires & naturas elementorum exceſſerunt, ſupra naturalem philoſophiam (quæ tota in illis verſatur) conſtitui, nec demonſtrationum cancellis coarctari meritò iureque dicemus. Prælatè Theophraſtus, eorum quæ ſciuntur, & quorum naturalis quædam ratio haberi poteſt, certos limites hac oratione præſcribit, Siquidem qui de o„mnibus rationem quæritant, ſimul cũ ratione ſcientiam tollunt: immò verius e„rit dicere eos rationem petere eorum quorum neque eſt, neque fuit. Quamob„rem (multis in hanc rem propoſitis exemplis) in natura & in vniuerſi ſubſtantia, ait terminum quendam conſtituendum eſſe eorum, quæ vnde & cuius gratia, exiſtunt, ratione cognoſci poteſt: in hoc enim dicendo aliquouſque progredi poſſumus, ſupra naturæ limites non poſſumus. Ariſtoteles naturalem philoſophiam inſtituens, quæ ex primis rerum naturis atq; ex rebus ſenſu perceptis demonſtrationes affert, dum fortè in abſtruſas & inexplicabiles huiuſmodi quæſtiones incidit, earum ſolutione certaque definitione ſe abſtinens, inquit, omnes eſſe ſupra captum humanæ mentis. Hinc palam eſt veteres illos philoſophię proceres, non omnium quæ fiunt, ſed quorundam duntaxat rationes ab elementis petiiſſe, neque cauſas eas attigiſſe, quas generali fuſoque nomine occultas rerum proprietates appellant. Br. Si inter omnes conueniret diuinitatem quandam rebus ineſſe, nihil equidem reclamarem: cæterùm quum diligenti obſeruatione videam ſummos viros, maximeq; Galenum illius nuſquam, occultæ aũt proprietatis parcè & timidè mentionem feciſſe, cur quæſo à tanto viro ſine magna neceſſitate ſponte deſciſcam? Evd. Videbam te non ſatis animo certo & confirmato poſſe in iis quæ nuper conceſſeras conſiſtere: non equidẽ te à Galeni dogmate conor diuellere, quin in eo corroborare potius. Quanquam enim diuinitatis nomen is minus apertè celebrauit, rem tamen ipſam, quæ variè ac multifariam dici poterat, frequenter attingit. Quod ne poſthac dubites, tibi iam demonſtrandam ſuſcipio quantum dignitatis ac virium Galenus occultis rerum cauſis deſtinarit.

Rerũ omniũ cauſas Galenus refert ad prima elemẽta.

Is enim etſi eſt in ratione multus, & quanquam rerum omnium cauſas omnes, ne quid ignorare videatur, in prima elemẽta referre vult, idq; ex inſtituto proponit, perſæpe tamen vix ſuis principiis ac limitibus ſe continens, cogitur clam & quaſi furtim in occultas rerum proprietates illabi: idq; tã frequenter, vt artis nulla parte id deuitare poſſit. Br. Mira ſanè polliceris, quæ optarem tam facilè ex Galeni verbis oſtendi, quàm breuiter dicuntur. Ev. Dicta quidem breuiter ſed diffuſa tamen res eſt, à qua ſi quis expectandus eſt fructus, paucis certè illa verbis nec comprehendi neq; coërceri poteſt: ſi patienter & conſtanter audies, locos eos ſigillatim patefaciam, quibus neceſſariò Galenus abditarum proprietatum dignitatem celebrauit, illiſq; tum rationes tum medicorum philoſophorumq; ſententias addam, quò ſtabiliora & firmiora ſint omnia. Br. Si quid eſt eiuſmodi, maximũ profectò eſſe fateor, & ſine quo ars medendi manca ſit & mutila. At non ego pollicitationibus, ſed reipſa moueor, quam vehementer expopto. Hanc aggredere dum voles, me docilem ac beneuolum præbebo, niſi quam obſcuritatem & quaſi tenebras ob ſenſus offundas, quas illuſtrari velim.

Corporis humani & cuiuſcunq; animantis diuinam eſſe fabricam. Cap. III.

Evdoxvs.

AB hominis natura exordium inducens, primam illius in vtero conformationem qualem & quibus ex cauſis Galenus inſtituerit, ex variis locis depromam. Libro de fœtus conformatione, in quæſtionem id atque dubitationem „ ſic adducit: Sicut iam oſtendi corporis noſtri ſtructuram ſummam architecti ſa„pientiam & poteſtatem referre: ita velim mihi philoſophos iſtos opificem indi„care, deúſne ſit aliquis ſapiens ſimul ac potẽs, qui primum ſanè cogitauerit, qualẽ „ cuiuſque animantis corpus fingere conueniret: deinde potentiam ipſius oſtendere,

dere, qua quæ propoſuit, abſoluit: an anima quædam ſit à diuina differens. Mox autem huius ſolutionem ſctutatus ait, Atqui neceſſarium eſt vel ex motu quodã ſine ratione & arte fœtuum conformationem ad optimum finem perduci: vel deos ſimiliter atq; eos qui miracula moliuntur (hi quum motus initium dederint, diſcedunt quidem, machinæ verò aliquantum artificioſè mouentur) ſtirpium animaliumq; ſemina in quandã motuũ continuationẽ idoneà præparaſſe, poſtea verò nihil ipſos agere. Diſiunctę autem & ancipitis huius ſolutionis vtrãm partem ſit ſequutus, declarãt eã quæ mox ſubiungit, Oratio (inquit) de anima ea quæ particulas conformatit, omnino incerta eſt, minimeque demonſtrari poteſt: at certè ea manifeſtè indicare mihi videtur, artificis qui nos condidit artificium, quod nemo qui libero animo rem perpendet, in temerariã rationiſq; expertem fortunam referre poteſt. Et concludens, Summam (mox inquit) in fœtuum conformatione & ſapientiam & potentiam video: neq; poſſum exiſtimare eam quæ in fœtu eſt animam quidem, ſed naturam appellatam, fœtum ipſum conformare: vt quæ non modò ſapiens non ſit, ſed omni prorſus ratione careat. His profectò ſtatuit Galenus fœtum non à ſemine, non ab vlla rationis expetre facultate, ſed à ſapientiſſima quadam & potentiſſima vi extrinſecus appellente effingi. Br. Si locis pugnandum eſt, ego tibi eum opponam, quo inquit: Naturalem porrò animam omnium principem fœtus obtinet, quæ non ex ſanguine, ſed ex ipſo ſemine, arteriam, venam, neruum, os, & membranam procreat. *Lib. 1. de ſemine.* Quumq; pro certo ac rato poſuiſſet, ſtirpes ab anima naturali fingi, ſic demum concludit: itaque ſi non aliis viribus natura ſeminis plantam efficiat, aliis animal, ea quæ in ſtirpibus vides ad animantia traducito, eandem namque in vtriſque rationem reperies. Libro autem Aphoriſmorum primo cauſam illam efficientem fictricemque *Commen. aph. 15.* aſſeuerat calorem eſſe natiuum. Huc quoque animum (inquit) aduerte, quòd aliis quidem omnibus ratio eſt inexplicabilis, ſoli autem Hippocrati atque eius ſectatoribus explicari poteſt. Neq; enim aliud quicquam animal ab initio conformauit, neque rurſus adauxit, aut vſq; ad mortem enutriuit, præterquam iſte calor innatus, de quo nunc habetur ſermo: hic enim eſt omnium operum naturalium cauſa. Ergo cauſam quæ fingit, nos alit, nos auget, nos ad extremum vſque tuetur ac gubernat, aliàs animam, aliàs naturam, aliàs natiuum calorem, plerumq; inſitum temperamentum appellauit, vnam quidem ſubſtãtiam variis deſignans nominibus. Quid tu ad hæc? Negabis ſcilicet ea eſſe Galeni, an ſententiam aliqua obſcuritate tectam eſſe dices? Ev. Nolim hîc ego locorũ varietate pugnare, neq; locos omnes inter ſe conciliare, neque indicare vbi Galenus ſecum ipſe pugnet, & ſibi aduerſetur: ſed quid quum accuratè & ex profeſſo animæ formatriciſque facultatis ſubſtantiam inueſtigat, de illa ſtatuat. Libris de ſemine non eſt exquiſita illa & ſubtilis de rerum veritate quæſtio, ſed popularis & craſſioti philoſopho conueniens oratio: vbi autem abſtruſa illa & recondita ſcrutatur, & qualia ſint non hominum opinione, ſed re ipſa inquirit, iam non illam naturalem, vt quæ bruta ſit & inſipiens, ſed planè diuinã & ſapientiſſimam eſſe confirmat: cuius ſanè ſubſtantiam quum ſe prorſus neſcire fateatur; nec vlla demonſtratione comprehendere potuerit: multis tamen eam nominibus illuſtrat. Hippocratem vulgaremque veterum morem ſequutus, naturam appellauit, quum inquit, *Lib. de formatione fœtus.* Nemo tam ſtolidus eſt, qui non intelligat quandam generandi fœtus cauſam eſſe; quam omnes naturam appellamus, quæ eius ſit ſubſtantia ignorantes. Quam naturæ appellatione deſignauit, negat tamen ex elementorum concretione naſci. Brv. Vbi? Evd. Quo loco maximè ſolet elementorum temperamentorumque vires, tanquam rerum omnium cauſas ſummis laudibus efferre. Eos enim exagitans qui ex vnaquapiam particula de toto corpore pronunciant, ſic ait: Verùm ambo *1. de temperamentis.* à veritate aberrant, vno modo eoque communi, quòd vnius particulæ occaſione, de toto pronunciare ſunt auſi. Altero quòd formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas eſt, & particulas ſecundum animi mores effingit, non meminetunt. De hac namque Ariſtoteles dubitauit nunquid diuinioris ſit originis: atq; à calido, frigido, humido & ſicco res diuerſa. Quo mihi minus rectè facere viden

Qualitatis instrumenta. *Cap. 10.* *Cap. 1 ad finem.* *De vſu partium 17.*

tur, qui tam temerè de rebus maximis pronunciant, & ſolis qualitatibus formandarum partium cauſam aſſignant. Conſentaneum enim eſt, hæc (id eſt has qualitates) organa eſſe: formatorem verò alium. Hic quum elementorum vires celebret, ſupra has tamen formatorem noſtrum collocat. Br v. Quibus verò locis putas Ariſtotelem hanc vim inter diuinas retuliſſe? E v d. Libro Meteorol. quarto, vbi de ea hæc planè verba facit: Similaria autem alia ratione & via, ab aliaq; cauſa » quàm quæ diſſimilium ſunt partium conſtitui ſolent. Nam (quod deinde ait) ex » elementis ſimilaria conſtant, ex ſimilaribus autem tanquam ex materia, integra » naturæ opera confici ſolent. Rurſum, Partes ſimilares calore & frigore & miſtis » motibus fiunt: at diſſimilares, quale eſt caput, aut manus, aut pes, ex illis conſtitu» tæ nemini videbuntur. Sed quemadmodum caloris & frigoris motio cauſa eſt vt » æs argentúmve fiat, vt verò ſerra aut phiala aut arca fiat, nõ item, ſed ars cauſa eſt: » ſic ſanè vt diſſimilares partes fiant, in cauſa eſſe putabitur natura, aut alia quæ» dam cauſa. Itaque inſtrumentorum conformationem non primis elementis horúmve temperamento, ſed vel naturę, quam ab iis diuerſam facit, vel prǽſtantiori dignioriq; cauſæ addicit deſtinatq;. Imò verò nec ſimilarium partium propriam eſſentiam atque formam ab elementorum temperamento ducendam putat. Br. Noua pene & incredibilia narras, & quæ niſi citato atque indicato loco, nunquam credam. E v d. Libro de ortu animalium ſecundo: Dura (inquit) mollia, viſcoſa, tenera & quicunque alii affectus partibus inſunt animatis, à calore frigore» ve effici poſſunt. At ratio qua iam hoc caro, illud eſt os, non poteſt: ſed à motu efficitur proficiſcente ab eo, quod genuit quodque actu & re ipſa id iam eſt, quod eſſe poteſt id ex quo res gignitur. P h. Iſthæc quidem rectè: ſed ad Galenum reuerſus, tu extrema perſequere quæ inchoaſti, vt omnia perfecta videamus. E v d. Quum ſupra Galenus affirmauerit vim fœtus conformatricem, non eam eſſe animam vel naturam, quæ in eo ipſo fœtu continetur, quæ nam ea ſit vis conformans, libro de vſu partium decimo ſeptimo, altiorem ſpeculationem inſtituens, planius & apertius dixit, eamque non diſſimulanter mentis verbo notauit: Quis » ita demens vel hoſtis & oppugnator operum naturæ eſſe poſſit, qui non ſtatim » ex cute ipſa, omnium primum conſpiciat artem creatoris? Quis mox non cogi» tabit mentem quandam aut intelligentiam admirabili vi præditam per terras ve» hi, & in omnes extendi partes? Nuſquam enim non gigni videntur animantia, » quæ omnia admirabilem quandam ſtructuram acceperunt. Omnium mundi » partium ea certè eſt viliſſima atque ſordidiſſima, quæ circum terram eſt, & eo ta» men pertinere videtur mens à ſuperis illis deducta corporibus. Hæc mi Brute, quid aliud quæſo quam Platonis ſententiã confirmant, qui mundi animum cunctis in rebus vigere tradit? Aut quid magis quàm Ariſtotelicum dogma, quod formam rei cœlitus demitti prodit? P h. Quænam obſecro, ea ſunt ſuperiora corpora, à quibus deductã mentem huc vſq; pertinere ait? E v d. Id continuata patefacit „ oratione. Hæc ſuperiora corpora qui viderit, confeſtim dignitatem pulchritudi„ nemq; ſubſtantiæ eorum admirabitur, maximè quidem Solis, poſtea verò Lunæ, „ deinde aſtrorum. In quibus quanto corporis ſubſtantia purior eſt, tantò decet „ mentem inhabitare meliorem & præſtãtiorem ea quę in terrenis eſt corporibus. „ Si enim in luto, in ſorde, in limo, in ſtagnis, in plantis & fructibus, quum putre„ ſcunt, animalia quædam gignuntur, eaq; mirabilem oſtendunt generantis ſplen„ dorem, quid oportet exiſtimare in ſuperioribus corporibus? Si eximia eſt mẽs & „ intelligentia quæ in tantã ſordem accedit, quantam exiſtimare oportet eſſe eius „ excellentiam in Sole, in Luna, & in pleriſq; aſtrorũ? Mihi certè hæc cogitanti, per „ ambientem nos aërem mens quædam non parua porrigi & extendi videtur. Hæc „ ſi quis libera ſolutaq; mente circunſpiciet & contemplabitur, videns in tãta car„ nium humorumq; colluuie inhabitantem tamen mentem, videns præterea ani„ malis cuiuſque compoſitionem & ſtructuram (omnia enim ſpecimen & dignita„ tem præ ſe ferunt ſapientis conditoris) illius quæ in cœlis eſt mentis magnitudi„ nem & excellentiam admirabitur. His planè Galenus vniuerſi naturam ipſumque mundi animum deſignauit, cuius ſapientiam, iuſtitiam & prouidentiam

passim

paſſim admiratur & ſuſpicit. Nunc verò vt is ſupra naturam Deum ſtatuerit primum rerum omnium cōditorem, hinc deprehenditur quod ait, Deos olim ſtirpium animaliumq; ſemina in perpetuam motûum continuationem idonea præparaſſe, vt nihil poſtea ipſi ageret. Hoc enim quid aliud eſt quàm Deum proprijs ſeminibus generatim & per ſpecies eſſe diuiſum, cuius virtus per omnia commeet? Quod ſi eſt, quicquid matutina diſputatio confecit, id omne etiam Galenus aſſeuerat, neq; aliud Plato, aliud Ariſtoteles, aliud Galenus principium cauſamq; ſtatuit procreationis formarum. Placet hûc locum plenius tractare, & ſententias proferre, quibus Galenus cōditorem hunc genitoremq; rerum, non modò naturam aut mētem, ſed ſumma animi agitatione & contemplatione Deum appellauit. Nos (inquit) ortus principium à creatore acceptū ſeruamus. Et mox, Non enim ſatis erat velle tales fieri: neq; ſi creator lapidem repentè voluerit hominem efficere, id in illius eſt poteſtate ſitum. Hoc autem eſt in quo à Moſis opinione tum noſtratum Platonis & aliorum qui apud Græcos naturæ rationes rectè pertractauerunt, diſſidet. Nam illi ſatis eſt Deū ornare velle materiam, eam enim ſtatim vbi ille voluit ornatam eſſe: omnia ſi quidem in eo poſita illiq; parere exiſtimat, etiam ſi cinerem voluerit equum vel bouem efficere. Nos autem non ita ſentimus, ſed eſſe quædam dicimus quæ natura fieri non poſſint: & hæc omnino à Deo non attentari, ſed ex iis quæ fieri poſſunt id duntaxat eligi quod eſt optimum. Hæc Galenus, qui etſi non (vt Moſes) Deum ſolo arbitrio, ſolo verbo, ſolo nutu quæcunq; vult illico perficere cenſet, eum tamen profitetur rerum omnium conditorem, pro naturæ legibus & inſtitutis omnia efficientem: & quæcunque vi naturæ orta dicimus, à Deo illa primum ortus ſui principium duxiſſe. Quod ipſum libro de Hippocratis Platoniſque placitis nono, luculentiùs his explicat: Quemadmodum de humanis affectibus facimus iudicium, ita etiam de diuinis facere conuenit, ac corporis noſtri opificem admirari, quicunque tandem ſit Deorum. Si autem quòd illum non videmus, idcirco neque eſſe dicimus, iam non eodem modo iudicamus atq; de artibus iudicari ſolet. deinde, Ridiculum enim quam optimè conſtructa naui aut domo aut lecto, ignoto autem opifice, putare illa nulla arte, ſed temerè & fortuitò facta eſſe. Et mox, Hippocrates quæ ſubſtantia ſit naturæ nos conformantis ac regentis, non eſt auſus pronunciare, opificem noſtri cauſam, (vt omnibus mos eſt hominibus) naturam appellans. Verùm efficientem noſtri cauſam Plato definiuit: fabricatorem enim mundi Deum ſuis filiis præcepiſſe, vt ratione genus humanum fingerent, accepta quidem ab ipſo immortalis animæ ſubſtantia, addito autē quod naſci quodq; interire poteſt. Hanc Platonis de conditore rectoreq; Deo ſententiam minimùm à Moſis arcanis diuerſam locis compluribus vt ſuam Galenus tutatur. Diuinam is quum ſibi perſuaſiſſet eſſe formarum originem, conatus inſuper altius inueſtigare diuini conditoris ſubſtantiam, mira rei obſcuritate quaſi tenebris offuſus, diuturna ancipitique indagatione defeſſus, ita demum in medio curſu reſiſtens queritur: Quamobrem maximo dolore affectus mecum ipſe cœpi inueſtigare, an aliquam de ſtructura animalium validam rationē poſſem inuenire, ac nullam deinde inueniens (id quod in hoc libro fateor ingenuè) philoſophos quibus ad hanc rem plus eſt vel ingenij vel facultatis, hortor vt in hanc quęſtionem ſedulò incumbentes, ſi quid pro ſua ſapientia inuenerint, nobiſcum id velint ſine inuidia communicare. Et paulò poſt: Cæterùm quum nullam inueniam opinionem cum ſcientiæ certitudine demonſtratam, fateor me de ſubſtantia animæ dubitare, nec probabile quicquam de ea quod afferam habere: quin & de fœtuum fictrice cauſa nihilo plus certi me habere fateor. Paulò pòſt: Tantum igitur hoc de cauſa animalium formatrice pronunciare me poſſe confido, quòd & ars & ſapientia in ea ſit maxima. Quamobrem facto iam periculo, cæteros admonet ne in eandem inquiſitionem penitus incumbant: Hæc (inquit) creator noſter talia fieri voluit. Quæ autem facta iam ſunt, neq; tentes, neq; audeas quærere quemadmodum facta ſunt. Quæ enim facta eſſe ignorabas, niſi ab anatome edoctus fuiſſes, qualiter meritò audes quærere qua ratione facta ſint? Satis ergo tibi ſit no-

Lib. 11. de uſu partium.

Plato quid Hippocr.

Lib. de fœtus format.

Lib. 15. de uſu part.

,, uiſſe vnamquamque particulam pro rerum commoditate & vſu conſtructam ,, fuiſſe. Si verò prætere a conaberis quo pacto ita facta ſit inquirere, palàm fiet, nec tuam imbecillitatem, nec opificis illius ſentire potentiam. Quanquam igitur certa demonſtratione conſtat eum qui nos procreauit opificem diuinum eſſe, ,, quæ tamen illius ſit ſubſtantia, aut quomodo nos effecerit, nulla poſſumus intel- ,, ligentia & ratione comprehendere. Illud (inquit) nos ſcire conuenit non eſſe ſi- ,, milem ſpeciem demonſtrationis, qua nos iuxta prouidentiam cuiuſdam Dei aut ,, Deorum compoſitos eſſe, & qua opificis noſtri aut animi ſubſtantiam cognoſcamus. BRV. Multa mihi nondum animaduerſa, ex variis abditioribuſq́; locis eruis, quibus poſſis ruinoſam philoſophiam erigere ac inſtaurare. EVD. His locis non proximam cuiuſque animantis procreatricem cauſam, ſed primam illam & præſtantiſſimam, quæ verè efficiens & conformatrix eſt, Galenus inueſtigat. Proxima quæ dicitur, neque ſimpliciter materiam, neq; formam confert, ſed duntaxat præparatione quadam & commodarum rerum procuratione materiam inſtruit, cuius beneficio idonea fit & conueniens excipiendæ formæ. Hac vna habilitate animal vnumquodque aliud ſui generis procreare perhibemus: materiam verò quo pacto ſimpliciter efficiat, quæ neq; ortus, neque interitus mutationi ſubiicitur? BR. At ſaltem ſpeciem ſummamq́ue perfectionem addet. EVD. Mas qui iam ſemen in fœminæ vterum emiſerit, quum reliquo geſtationis tempore longius abſceſſerit, intercluſo vteri ore, quid quæſo poſſit ad fœtus conformationem formæque immiſſionem conferre. BRV. Si nihil mas, at certè fœmina dum vtero gerit, fœtus lineamenta ducit formamq́ue fingit, quod (vt ait Plinius, & tu quoque ab illo iampridẽ recepiſti) imago ſub ipſo conceptus tempore hauſta, in ipſo fœtu eluceſcat: Si quid fœmina inter concipiendum vehementius & auidius animo comprehenderit, huius notam fœtum referre, doctum expertumq́ue muliercularum genus teſtatur. Tanta vi in pleriſque pollet ea facultatis animi quæ cogitatione fingit, vt vna poſſit iuſta videri conformationis cauſa. EVD. Ea certè poteſt tenello fœtui colorem vel figuram partis immutare, & ſigna quædam & quaſi inuſta imprimere. Cæterùm totius formæ ſubſtantiam, aut vniuerſam corporis conformationem, nulla poteſt animi quantumuis fixa atque intenta in aliquam rẽ cogitatio præſtare. Quæ enim tam acris & tam vehemens eſt rerum cogitatio, quæ viſa tam altè inſculpta ſunt in animo atq; impreſſa, vt poſſint ſextus ſpeciem mutare? Optarent quidem mulieres id ſibi priuilegium ferri, eſſeq́ue in ſua poteſtate ſitum, vt quoties marem comprehenderent, eundem etiam gignerent. Sed quæ conceperit, ſi fortè procerum quempiam & liberali ſpecie virum, ſi mãcum, ſi claudum, ſi canino capite, ſi caudatum, ſi execto naſo, aut ſine inteſtinis, acri intentoq; animo intuebitur, talémne obſecro oportet illius fœtũ euadere? Dum porrò fœtus partes ſingulæ finguntur, eáſne mulier ſigillatim animo & cogitatione luſtrat, ac velut pertractat? Aut quum in ouo ſenſim pullus coagmentatur, gallináne incubans, in partes ſingulas eo quo finguntur ordine cogitationem defigit? Itane neceſſarium fuerit non modò mulieres, ſed & omnes tum auium tum reliquorum animantium fœminas, gnaras eſſe & peritas anatomes, & nouiſſe quo quæque pars ordine fingatur? Nulla anus tam delira eſt vt hoc exiſtimet. Ergo tametſi ea vis animi quæ fingit, notis quibuſdam variare ac velut diſtinguere fœtus colorem ac formam poteſt, nequaquam tamen poteſt eas conformare: neque id in parentibus eſt poſitum, vt qualem volent fœtum edant, ſed id diuinitùs accipi conſentaneum eſt. BR. Quòd homo hominem, & equus equum, & cæterorum vnumquodque ſui generis quiddam perpetuò generet, neque vnquam in diuerſam ſpeciem tranſitus ſit: id ſanè conficere videtur genitori vim ineſſe conformatricem. Si enim nulla in eo vis foret, cur homo hominem potius quàm equum aut aſinum procrearet? EVD. Eò arbitror quòd ab homine data materia, non equo ſed homini formando conueniens ſit & apparata: ad quam quum efficiens cauſa extrinſecus appulit, ſeſe ad illius naturam accommodat, omnemq́ue eius præparationem imitatur ac perficit. Matutina autem diſputatio confecit, animal quod ſemen ad procreandum iecit, omnem illius præparationem

Lib. 9. De plac. Hipp.

non

non autem formam aut vim huius effectricem adhibere. Si aliis rationibus voles contra hæc agere & pugnare, philoſophicam eam diſputationem reperere, cum qua vires tuas ſi voles periclitaberis. Medicam nunc ſuſcepi, in qua ſatis videbor præſtitiſſe, ſi planum fecero Galenum diuinas illas cœleſteſque cauſas in omnem artis partem quodammodo admiſiſſe, quod eſt huius loci ac temporis inſtitutum. Br. Perge igitur viam tenere quam ingreſſus es, & ordine quàm optimo ſingula perſequere.

Animam noſtram non ab elementis ortam, Galeni decreto. CAP. IV.

EVDOXVS.

PROXIMVM his videtur vt quid præſtantiæ tum anima tum eius facultates acceperint, ediſſeramus. Ac primùm quidem æſtimatione dignum eſt quid de animæ eſſentia Galenus ſtatuerit. Libro de placitis Hippocratis & Platonis ſeptimo, eam ipſam ita inueſtigat: At ſi de animæ eſſentia definitum quid dici oportet, de duobus alterum fateri neceſſe eſt, aut velut ſplendidum quoddam & æthereum corpus ipſam eſſe, quò vel inuiti cùm Stoici tum Ariſtoteles quadam conſequentia ducuntur: aut eſſe ipſam quidem corporis expertem ſubſtantiam, primum tamen ipſius vehiculum eſſe hoc ipſum corpus, cuius interiectu cum cæteris commercium habeat corporibus. Hæc ille, qui non multò antè rem totam certius expreſſerat. Ex his igitur quæ apparent, cogitauerit aliquis ventriculorum cerebri ſpiritum, duorũ alterum, ſi quidem corpore caret anima, primum eſſe ipſum eius vt ſic dicam domicilium: ſi verò habet illum ipſum ſpiritum, animam eſſe. Sed cùm ventriculis illis confractis, paulò poſt rurſum ſentiat rurſumque moueatur animal, dici non poteſt illã eſſe ſpiritum. Satius eſt igitur arbitrari, in ipſo quidem cerebri corpore animam habitare, quali tandemcumque ſit ſubſtantia, non enim id iam quæritur, primum verò ipſius inſtrumentum, ad omnes animantis cùm ſenſus tum voluntarios motus, illum eſſe ſpiritum. Proindeq; eo diſſipato, dum nouus denuo collectus ſit, non quidem vita, ſed ſenſu tantùm ac motu priuari animal. Quod ſi ille fuiſſet ipſa animæ ſubſtantia, eo profectò diſſipato, animal ſtatim ipſum ſimul interiiſſet. Deinde ait: Itaque arteriarum ſpiritus vitalis & eſt & appellatur, animalis autem in cerebro conſiſtit, non tanquam animæ ſubſtantia, ſed quaſi organum primarium ipſius in cerebri habitantis, qualiſcunque ea ſit ſubſtantiæ. Mox rurſum: Quòd autem animalis ſpiritus neque ſubſtantia ſit animæ, neq; eius domicilium, ſed duntaxat inſtrumentum primarium, inde didicimus, quod ipſo per vulnera euacuato, ſtatim veluti mortuum redditur animal, recollecto autem reuiuiſcit. His palàm aſſeuerat animam noſtram præſtantiorem ſimplicioremq; ſpiritu eſſe, eamque peculiarem ſubſtantiam habere, quæ ſimplex eſt & vniuſmodi. Br. At ea ſubſtantia corporeáne eſt an incorporea? Evd. Simplicem hanc & corporis expertem eſſe, conſentaneum & conſequens eſt iis, quæ iam aſſumpta ſunt. Si enim anima præſtantior eſt ſpiritu, & ſpiritus corporum præſtantiſſimus eſt, neceſſum eſt eam corpore carere. Brv. Ea fortaſſe naturalis eſt calor. Sic enim ait Galenus libro de tremore & rigore: Ducetur autem hæc ratio de principiis Hippocratis, neque pro corporis noſtri elementis ponemus corpuſcula quædam & poros, neque ſtatuemus calorem è motu aut attritione quadam & colliſione ſuſcitari: ſed corpus quidem totum confluxiſſe & conſpirabile, calorem verò non aſcitum aut aliunde quæſitum, neque genito iam animali ortum, ſed inſitum & qui ab ipſo ſtatim principio extiterit. Nec ſanè aliud eſt vel natura vel anima, quàm is ipſe calor, quem ſi eſſe ſubſtantiam per ſe mobilem ſemperque mobilem intelligas, non errabis. Hæc ille. Evd. Verum, ſed excutiamus ſingula. Quum naturalem calorem illam eſſe dicis, túne qualitatem duntaxat, an etiam caloris ſubſtantiam comprehendis? Br. Subſtantiam ſanè: non enim animam qualitatem eſſe duco. Ev. At caloris ea ſubſtantia ſpiritus eſt, non is quidem è principibus partibus emanat, ſed qui partibus ſingulis innatus eſt & inſitus. Quocirca eòdem reuolueris vnde iam te ſubduxeras: ac neceſſariò concedes, animam ſpiritum eſſe. Ne inuidia verbi labefactetur oratio, vna ea ſub-

Accedamus itaque, & hîc molliter ac delicatè recumbamus. PHIL. Locus ſanè amœniſſimus, quo vel Muſę plurimum oblectentur: conferet huius amœnitas non nihil ad rei quam expetimus perſpicuam dilucidamque explicationem. Eia tu iam quum voles ad rem aggredere, à medicinæ principiis exorſus. EVD. Tria quidem hæc materiam, ſpeciem atq; temperamentum in vniuſcuiuſque rei naturalis compoſitione contineri, multis ſupra rationibus eſt confirmatum. E quibus duo vt principia rem omnem conſtituunt: at temperamentum duntaxat ineſt in materia, quæ ex primorum mundi elementorū permiſtione concreuit. Nunc vt ab iiſce tribus neque à pluribus rerum omnium vires profectæ ſint, & quales ediſſerendum. PH. Rectè tu quidem viam quam nos tenere oporteat ingrederis: perge igitur reliquum iter conficere, & dic cur rei procreatæ, alias à materia, alias à temperamento, alias à forma vires ineſſe putes: quum vnica ſit totius ſubſtan-

9. Meta. cap. 2. tia, à qua omnis actio omniſq; effectus enaſci & emanare creditur. EVD. Ariſtoteles efficientium cauſarum alias eſſe proponit rationis expertes, alias participes.
» Quæcunque (inquit) rationis ſunt participes, contrariorum operum ſunt effe-
» ctrices: expertium aūt rationis vnaquæq; vnius duntaxat operis eſt principium.

Hinc autem argumentum ſic ratione comprehendam. Cauſarum facultatumq; naturalium quæ ſunt rationis expertes, vna vnius eſt effectus principium, neque ab vna & eadem poſſunt complures diuerſique effectus prodire. Atqui vnius cuiuſque ſimplicis naturaliſq; corporis velut ſtirpis, complures notamus effectus, eoſque admodum varios & diſpares: Nequeunt igitur hi ad idem communemq; principium referri, ſed eſt neceſſe horum multæ ſint cauſæ. PH. Etiam ſi hoc vnum complures cauſas & facultates habeat, eas tamen omnes temperamento acceptas feram, ni tu mihi patefeceris, harum nonnullas à materia, & nonnullas à ſpecie conferri. EV. Primùm quidem in temperamēto vires aliquas ineſſe haud inficiatis. PH. Idne inficiarer quod omnium philoſophorum medicorumq; ſententiis ſtabilitum eſt? EV. Neque tamen id in ſe vno functionum omnium vires comprehendit. PH. Quarúmnam igitur? EV. Earum duntaxat quę quodammodo primarum qualitatum naturam conditionemq; redolent. PH. Quomodo? EV. In permiſtione neceſſum eſt omnino aut vnam aut duas qualitates excellere: quæ quoniam ſuperiores ſunt, omnem temperamenti efficientiam ſibi vendicant; vt quicquid ab illo efficitur, id ab iis perfectum eſſe dicatur, quamuis otioſa non ſint cætera. Quod enim calidum perhibemus, id quidem calefacit, licet imbecillius quàm ignis: quod calidum ſiccumque eſt, calefacit ſimul & exiccat. Neque ex temperamento poteſt vlla functio prodire, quæ non ad vincentis qualitatis naturam vimque referatur. Hæc ſi ſola ſit & pura, elementi vires habebit: ſi contrarij permiſtione temperata, eaſdem proſus etiamnum vires, licet obſcuras & inferiores, obtinebit. Contrarij enim repugnantia, vincentis qualitatis vires & exuperantiam impedire quidem poteſt, at illius naturam ac vim nequit prorſus obterere. Ergo in temperamento neceſſe eſt vincentis elementi vis maneat, atque dominetur, licet depreſſa & infirmior: quæ ſemper naturæ priſtinæ memor, alterius diuerſique generis nullum poſſit effectum proferre. Id ita eſſe vt tibi perſuadeam, ſubtiliore mihi ratione opus videtur. Vera permiſtio corporum eſt: temperamentum ſolarum eſt qualitatum. Contrariæ autem qualitates non in ſe mu-

1 de gener. cap. 6. tuò tranſeunt, inquit Ariſtoteles (neque enim calor abit in frigus, neque humor in ſiccitatem, aut contrà) ſed ipſum duntaxat corpus ſubiectum mutationem ſubire conſtat. Neque enim calor frigori neque frigus calori, ſed quod ſubiicitur vtrique eſt materia. Ergo ſi contraria exiſtimat in ſeſe commigrare non poſſe,

2 de gener. cap. 1. quî fiet vt ex principum qualitatū temperatione aut vis aut qualitas noua emergat, quæ diuerſam naturam adepta, illarum mihi redoleat? Neceſſum eſt igitur vires quæ ex principum qualitatum temperamento prodiere, ſuperioris dominantiſq; qualitatis naturam imitari. PH. Huius ſanè concluſionis rationes video. Materiam verò quas tandem ad efficiendum vires accepiſſe putas? rudis enim & informis quum ſit, atque duntaxat ſuſtinendis rerum formis ſubiecta, nihil prorſum efficit, ſed patitur ſuſtinetque omnem mutationis ordinem. EVD. Simplici

nudæq;

nudæque rerum materiæ vires nullas aut functiones ineſſe ſtatuo: ſed ei quam ex [2. de gener. cap. 2.] permiſtis elementorum ſubſtantiis concretam eſſe confirmauimus. Hanc autem [Cap. 1.] luculentius explicare conſtitui. Demonſtratum eſt ab Ariſtotele cùm aliis locis, tum maximè quarto Meteorologicorum, è quatuor primis qualitatibus duas, calorem nempe & frigus agere, ob idque efficientes appellari: duas verò humorem atque ſiccitatem pati, idcirco & patibiles dici. Sic & de primordiis naturæ; ignis & aër tanquam cauſæ efficiunt, aqua & terra patiuntur vt materia. Quæ enim potentiora ſunt & viribus excellunt, ſimpliciter efficientia pronunciat: aquam verò & terram, quæ minus poſſunt, materiam facit concretorum corporum, horumque qualitates ſiccitatem & humorem patibiles. Animantes, inquit, in terra & in aqua duntaxat perſiſtunt atque degunt, in aëre autem & in igni minimè: propterea quòd terra & aqua corporum materies exiſtunt. Mox ſubiun- [4. Meteor. cap. 5.] git: Quod itaque patitur, aut aridum aut humidum, aut ex vtroq; conflatum eſt. Atque aquam humidi, terram ſicci corpus eſſe ſtatuimus: quippe quæ inter humida & ſicca maximè pati ſolent. Et alio loco: Quum autem ſimilaria alia ratio- [Cap. 10.] ne ac via quàm diſſimilaria cõſtitui ſoleant ex quibus ea fiunt, ſunt materies quidem ſiccum & humidum, & terra & aqua, horum enim vtrumque vtriuſque poteſtatem habet euidentiſſimam: efficientia verò calor atq; frigus: hæc enim ex illis ſimilaria corpora conſtituunt. Quid autem hinc eliciam videto. Humorem atq; ſiccitatem patibiles qualitates ſtatuit Ariſtoteles: terram verò & aquam quibus illarum plurimum ineſt, materiam naturalium corporum. Itaq; quas receſet ille ſecundarias qualitates à patibilibus ortas, quoſq; corporeos affectus nuncupare ſolet, nos etiam optima ratione videbimur materiæ vires & qualitates appellare. Eiuſmodi autem ſunt durum & molle, craſſum & tenue, viſcoſum & friuolũ. Sic enim verto quod Græci ψαθυρὸν, Plinius friabile appellat, læue & aſperũ, rarum & denſum, & quæ huius ſunt ordinis, omnia in materiam penitùs immerſa. Poſſum & aliter hanc ipſam materiam eiuſque vires exprimere. Ariſtoteles de [2. de gener. cap. 5.] his diſputans ſubtilius, omnia elementa appellat efficientia, illorum qualitates ac vires contemplatus. Dum autem ad illorum ſubſtantiam animum mentemque adhibet, omnia patibilia & naturalium corporum materiam ſtatuit, ex qua conſtent quæcunque citra hoc vniuerſitatis medium collocantur. Hæc eſt igitur miſtorum corporum materia, quæ ex elementorũ materiis qualitatum vi concreta, vires habet, eaſq; quas nuper appellaui ſecundarias: & à qua vnumquodq; molle vel durum, craſſum vel tenue eſt. Ea ipſa cauſa eſt cur cibus ocyus tardiùs ve alat, & cur vires habeat aut obſtruendi aut aperiendi aut detergendi. PHIL. Id (puto) perinde eſt atq; ſi dicas, alias ab elementorum qualitatibus, alias ab eorũ materie vires naſci: at nihilominus vtræq; ab ipſis planè ſunt elementis. EV. Vtraſq; dices ſi videbitur elementarias, cæterùm ni quæ à qualitatibus ſunt, ab iis diſcernantur quas materia edit, magna ſe certè in rebus offeret ambiguitas, magnaq; confuſio & perturbatio: quam ſi expedire conſilium eſt, qualitatũ effectus à temperamento, conſiſtentiæ verò à materia deriuabis. PH. Perplacet homonymiæ diſtinctio: iam obſecro quod tertium erat virium genus perſequere. EV. Si rei naturalis forma quæ totius eſt perfectio, & materia & temperamento longè præſtantior eſt; quis quæſo tam demens ſit & in rerũ contemplatione tam cæcus, vt illa quidem exiſtimet agere, formã verò prorſus otiari? Accidens vim effectricem ingenitam habere, ſubſtantiam eam quæ omnium eſt præſtantiſſima ab omni agendi & aliquid efficiendi vi & facultate eſſe deſtitutam? Equidem tãtum virium corporum formis attribuo, vt ab his exiſtimẽ omnes quoſcunq; cernimus effectus primùm maximeq; proficiſci. Quod & Ariſtotelem cenſuiſſe video. Is enim philoſophos inſectatus, qui naturalium corporũ facultates atq; vires ex calore & frigore deducebant, rati ex his & per hæc omnia confici: planũ facit demonſtratione eas qualitates inſtrumenta duntaxat eſſe cauſæ cuiuſdam præſtantioris atque ſuperioris, quam & naturæ nomine inſigniuit. Nam qui has dicet primùm & per ſe agere, perinde faciet ac ſi ſertæ aut cuiuis inſtrumento efficiendi cauſam poteſtatemq; tribuat: & perfectione formaque rei exterminata, veram amittet cauſam, inſtru-

mentis actiones feret acceptas, quæ per ſe tamen otioſa manerent, niſi formæ vi cierentur. PH. Si tanta vis ineſt & facultas agendi in forma, vt illi motus omnis & actio primùm feratur accepta: quas paulò antè ad temperamentum & materiam functiones referebas, non ab illis ſed à forma primùm & per ſe ortas eſſe ducemus. Quid cauſæ eſt igitur, cur à temperamento & à materia illas prodire decieueris? EVD. Qui ſupra ſenſus nihil inueſtigant, à materia & à temperamento eas naſci aſſeuerant, tametſi prima eſt in his obeundis forma: hos etiam ſequuti à materia & à temperamento illas prodire diximus, quia per hanc tanquam per inſtrumenta fiant. Quas autem à forma eſſe ſimpliciter pronuntio, eas ipſa nullius inſtrumenti interpoſitu aut ſubſidio per ſe obit. PH. Agè verò, nónne materia & temperamentum quæ tanquam inſtrumenta proponis, vires quædam ſint efficientis formę? EV. Non ſanè, ſed vt (quum aliquid arte fit) faber aut fictoris eſt qui primùm agit & præcipuè, & cui vis ineſt ſua & facultas efficiendi, ars nempe ipſa aut robur corporis: artifici verò adiumento eſt inſtrumentum, ſecuris vel dolabrum: & in inſtrumento vis quædam eſt adſcita, non quæ agat, ſed per quam melius agatur, ea eſt ſecuris apta conformatio, vel acuta ad expeditè ſecandum acies. Ita propemodum in naturali rerum effectione, ſpecies primum eſt & præcipuum efficiens, in quo vis quædam efficax ineſſe intelligitur: temperamentum verò & materia tanquam inſtrumenta ſubſidio veniunt efficienti cauſæ. Horum vtrique ſua vis ineſt & facultas, quippe temperamenti & materiæ apta conſtitutio per quam ſit commodior effectio. Itaque in vnoquoque naturali corpore tres ſunt cauſæ efficientes, forma, materia, & temperamentum: & vniuſcuiuſq; ſua quædam vis eſt, qua validius vel hebetius agat. Ne autem à ſimili duntaxat tantam rem duxiſſe videar, demõſtrationem ſubiiciam. Forma ex ſe efficiendi principium eſt, nec vt ea conſiſtat principiique naturam habeat, ab inſtrumento mutuata eſt, quod poſterius tanquam adſcititium incidit. Vim igitur & facultatem agendi forma prius acceperat, quàm per inſtrumentum ageret: quemadmodum & faber priuſquam ſecuri vel dolabro quicquam effingat, vim artemque habet agendi, neque hanc ab inſtrumento ſumit. Ex quo intelligitur eam facultatem quæ ſua ineſt cuique formæ natiua, & quæ illius proprietas appellatur, à materiæ temperamentique viribus longè diſtare. PH. Quónam quæſo diſcrimine formæ vires ab his quæ tum materiæ tum temperamento aſſignantur, re ipſa diiunges? EV. Nónne poteſt artifex ſola arte (quæ vis eſt ſua) nullius externi inſtrumenti ope, ſtatuam animo effingere? PH. Poteſt opinor. EV. Sic vtique & rei ſpecies quippiam efficit, ad quod neque materia neq; temperamentum quicquam confert, quin pariter alias tum à temperamento, tum à materia. Tria illa quum ſint in naturali corpore implicita mutuoq; nexu colligata, vix poteſt ſpecies effectu ſuas ſeorſum vires expromere, quin pariter & materia & temperamentum ſuas velut ſuccenturiatas edant, neque è contrario. Hincne quæſo concludendum putes in vnam eandemq; omnes confundi, neque illas reuera diuerſas eſſe? Huius generis plurima videas ſic inter ſe connexa vt mutua opera indigeant, nullumq; poſſit ſeorſum conſiſtere: ea tamen qui te ipſa non diſcernet, omnem conturbabit veri cognitionem. Quoniam autem facilè coniector, te horum vniuerſalium demonſtratione (licet certiſſima) nihil aut parum commoueri, ſingula iam perſequar eaq; medica, in quibus hanc triplicem virium differẽtiam planè commonſtrabo: vt quum quaſi exemplis inſtructa fuerit vniuerſa demõſtratio, quæcunque ſparſim tota arte medica de his traduntur, facilè percipias, & ſingulorum ſpeciatim obſeruatio vehementius te alliciat, oblectet ac iuuet. BR. Ego tacitus & quaſi mutus cum magna ſpe iam expecto, quorſum hoc tuum vertas inſtitutum, vt omnibus in vnum concluſis ac dilucidè explicaris, perſpiciam quid noui hæc tua ſententia ferat. EVD. Altiſſima quæque ac difficillima inſtituti noſtri theoremata attingimus, quæ velim optimè Brute, acerrima attentiſſimaque cogitatione excipias: atque dum audies, oro atque obſecro ne quid vlla præuaricatione indulgeas aut condones nobis, quo putes aut artis præcepta labefactari atq; conuelli, aut eius authorum exiſtimationẽ minui: ſic enim planior erit cognitio veritatis, quum

quum ſingula dicendo in controuerſiam aut diſceptationem vocabuntur. BRV. Eia, tu iam ad hanc diſputationem aggredere, vt qui hactenus impellente aut potius vrgente Philiatro, iuſto plus viſus es philoſophari, nunc quæ medica ſunt, nõ minus diſertè pertractes.

Vires eas quas forma profert, uti & ipſam formam, planè diuinas eſſe atq́; dici, ut quarum nulla ſit certa manifeſtaq́; ratio. CAP. II.

EVDOXVS.

PERIPATETICÆ philoſophiæ, quam matutina diſputatione ſumus complexi, hæc ſumma erant capita: Primas quatuor ſimplices rerum naturas in compoſitorum materiam cedere, Cœlum autem ſpeciem illis atque formam conferre: hoc quintum eſſe elementum, cuius conuerſio curſuſq; per obliquum circulum rebus omnibus cauſa ſit ortus ac interitus. Supra autem hos naturæ limites quum ferrur Ariſtoteles, miris argumentorum viribus docet, Deum maximum, ſubſtantias ſimplices, ſeparatas & immutabiles tũ extra cœlos tum in cœlis condidiſſe, à quarum diuinitate omnium vita contineretur. Iſtarum viribus cœlum admirabili celeritate circum axem verſari, hac motuum cõſtanti & ordinata æquabilitate, quæcunq; hic caduca cernimus & mortalia, alternata ortus ac interitus viciſſitudine moueri eamq; eſſe iſtarum continẽtem ac proximam cauſam. Itaq; formarum origo proximè cœlo, deinde intelligentiis atq; Deo, qui vitæ fons eſt perennis, fertur accepta, quã Platonici in ſimplices illas procreatrices ideas contulerunt. Iã verò ſi quod antemeridiana diſputatio cõfecit, ex Deo & per Deum nobis inſunt omnia, ſi is rerum omnium conditor, omnium principium & finem mediumq; tenet: ſi deorum plena ſunt omnia, diuinaq; virtus atq; poteſtas per omnia commeat, per quam ſunt & permanent omnia: ſi quum Deus hanc vniuerſitatem compleret, rerum ortus perpetuos inſtituens, per omnes naturas propriis ſeminibus generatim & per ſpecies diuiſus eſt, & ſi tum rebus ſingulis vitæ ſpiraculum indidit: dubitabitne adhuc aliquis illis quippiam ineſſe quod verè diuinũ & ſit & appelletur? Temeritas profectò ſit aut furioſa potiùs dementia, hanc diuinitatis præſtantiam, quam veterum omnium conſtanti traditione, Deorum munere rebus inditam accipimus, velle nulla ratione, non dicam minuere, ſed ex toto auferre. Sed & pluſquam furor ſit, fateri rebus quibuſq; diuinitùs quippiam eſſe datum, neq; tamen id diuino nomine dignari. BR. Eſto, rebus diuinum quippiam inſit, quid tamen id qualeq; ſit, nõ eſt vnde coniiciam. EV. Quidni? Quum in naturali corpore nihil ſit ſimplici forma præſtantius, nihil prius: cætera verò quæ ad materiam pertinent, illi ſubſtrata ſint vt caduca & abiecta, conſequens eſt ſimplicem rei formam, diuinum id eſſe quod inueſtigatur: & quicquid illius naturam refert ac exprimit, id quoque diuinitatis eſſe particeps. BRVT. Sed quas vires habituram putas ſimplicem illam rerum ſpeciem, quas non poſſim elementorum miſtioni attribuere? EVD. Si propriæ quædam ſunt elementorum, & qualitatum vires, diuinitatis certè multò maiores erunt, neque poterit viribus hæc deſtitui, quæ omnis generis dignitate & perfectione præſtantiſſima eſt. Atque omnes quidem eius functiones & opera ſub ſenſuum cognitionem recidunt, neq; nos poſſunt latere: ſed vnde & quomodo prodeant, qualiſq; ſit effectricis illius cauſæ aut facultatis ſubſtantia, æquè occultum & ignotum id plerunque eſt atque ipſa diuinitatis eſſentia. Magnetem ferrum allicere videmus, & rhabarbarum bilem, agaricum pituitam, epithymum atram bilem: inſuper ſtruthiocamelum ferrum coquendo atterere, viperæ aut ſcorpii veneno hominem necari: veratrum & cicutam eſſe homini peſtifera, illo tamen coturnices, hac ſturnos veſci. Horum tamen obſcuræ ſunt cauſæ, & adeò occultæ vt percipi à nemine poſſint, nullaque certa ratione comprehendi. Latent enim obſcuritate inuolutæ naturæ, quæ dum neque euidenter percipi neque verbis dici poſſunt, occultæ nobis rerum proprietates appellantur, vti Græcis ἰδιότητες ἄῤῥητοι. Nec verò (inquit Aphrod.) ſolùm medicæ artis authores rerum ſtatuere proprietates coguntur, ſed etiam Philoſophi atque Grammatici eodem perſæpe veniunt, " *Proœmio Problem.*

Tum enim eò venire neceſſe eſt, quoties effectæ rei cuiuſpiam ratio nequeat vel acutiſſimi hominis ingenio explicari, lucemque recipere, neque quoquo modo primorum elementorum naturis atttibui. Hæc itaque quoniam vires & naturas elementorum exceſſerunt, ſupra naturalem philoſophiam (quæ tota in illis verſatur) conſtitui, nec demonſtrationum cancellis coarctari meritò iureque dicemus. Præclarè Theophraſtus, eorum quæ ſciuntur, & quorum naturalis quædam ratio haberi poteſt, certos limites hac oratione præſcribit, Siquidem qui de omnibus rationem quæritant, ſimul cũ ratione ſcientiam tollunt: immò verius erit dicere eos rationem petere eorum quorum neque eſt, neque fuit. Quamobrem (multis in hanc rem propoſitis exemplis) in natura & in vniuerſa ſubſtantia, eo ait terminum quendam conſtituendum eſſe eorum, quæ vnde & cuius gratia, exiſtunt, ratione cognoſci poteſt: in hoc enim dicendo aliquouſque progredi poſſumus, ſupra naturæ limites non poſſumus. Ariſtoteles naturalem philoſophiam inſtituens, quæ ex primis rerum naturis atq; ex rebus ſenſu perceptis demonſtrationes adfert, dum fortè in abſtruſas & inexplicabiles huiuſmodi quæſtiones incidit, earum ſolutione certaque definitione ſe abſtinens, inquit, omnes eſſe ſupra captum humanæ mentis. Hinc palam eſt veteres illos philoſophię proceres, non omnium quæ fiunt, ſed quorundam duntaxat rationes ab elementis petiiſſe, neque cauſas eas attigiſſe, quas generali fuſoque nomine occultas rerum proprietates appellant. BR. Si inter omnes conuenir et diuinitatem quandam rebus ineſſe, nihil equidem reclamarem: cæterùm quum diligenti obſeruatione videam ſummos viros, maximeq; Galenum illius nuſquam, occultæ aũt proprietatis parcè & timidè mentionem feciſſe, cur quæſo à tanto viro ſine magna neceſſitate ſponte deſciſcam? EVD. Videbam te non ſatis animo certo & confirmato poſſe in iis quæ nuper conceſſeras conſiſtere: non equidẽ te à Galeni dogmate conor diuellere, quin in eo corroborare potius. Quanquam enim diuinitatis nomen is minus apertè celebrauit, rem tamen ipſam, quæ variè ac multifariam dici poterat, frequenter attingit. Quod ne poſthac dubites, tibi iam demonſtrandam ſuſcipio quantum dignitatis ac virium Galenus occultis rerum cauſis deſtinarit. Is enim etſi eſt in ratione multus, & quanquam rerum omnium cauſas omnes, ne quid ignorare videatur, in prima elemẽta referre vult, idq; ex inſtituto proponit, perſæpe tamen vix ſuis principiis ac limitibus ſe continens, cogitur clam & quaſi furtim in occultas rerum proprietates illabi: idq; tã frequenter, vt artis nulla parte id deuitare poſſit. BR. Mira ſanè pollicerls, quæ optarem tam facilè ex Galeni verbis oſtendi, quàm breuiter dicuntur. EV. Dicta quidem breuiter ſed diffuſa tamen res eſt, à qua ſi quis expectandus eſt fructus, paucis certè illa verbis nec comprehendi neq; coërceri poteſt: ſi patienter & conſtanter audies, locos eos ſigillatim patefaciam, quibus neceſſariò Galenus abditarum proprietatum dignitatem celebrauit, illiſq; tum rationes tum medicorum philoſophorumq; ſententias addam, quò ſtabiliora & firmiora ſint omnia. BR. Si quid eſt eiuſmodi, maximũ profectò eſſe fateor, & ſine quo ars medendi manca ſit & mutila. At non ego pollicitationibus, ſed reipſa moueor, quam vehementer exopto. Hanc aggredere dum voles, me docilem ac beneuolum præbebo, niſi quam obſcuritatem & quaſi tenebras ob ſenſus offundas, quas illuſtrari velim.

Rerũ omniũ cauſas Galenus refert ad prima elemẽta.

Corporis humani & cuiuſcunq; animantis diuinam eſſe fabricam. CAP. III.

EVDOXVS.

AB hominis natura exordium inducens, primam illius in vtero conformationem qualem & quibus ex cauſis Galenus inſtituerit, ex variis locis depromam. Libro de fœtus conformatione, in quæſtionem id atque dubitationem ſic adducit: Sicut iam oſtendi corporis noſtri ſtructuram ſummam architecti ſapientiam & poteſtatem referre: ita velim mihi philoſophos iſtos opificem indicare, deuſne ſit aliquis ſapiens ſimul ac potẽs, qui primùm ſanè cogitauerit, quale cuiuſque animantis corpus fingere conueniret: deinde potentiam ipſius oſtendere,

dere, qua quæ propoſuit, abſoluit: an anima quædam ſit à diuina differens. Mox autem huius ſolutionem ſcrutatus ait, Atqui neceſſarium eſt vel ex motu quodã ſine ratione & arte fœtuum conformationem ad optimum finem perduci: vel deos ſimiliter atq; eos qui miracula moliuntur (hi quum motus initium dederint, diſcedunt quidem, machinæ verò aliquantum artificioſè mouentur) ſtirpium animaliumq́; ſemina in quandã motuũ continuationẽ idoneã præparaſſe, poſtea verò nihil ipſos agere. Diſiunctę autem & ancipitis huius ſolutionis vtram partem ſit ſequutus, declarãt ea quæ mox ſubiungit, Oratio (inquit) de anima ea quæ particulas conformarit, omnino incerta eſt, minimeque demonſtrari poteſt: at certè ea manifeſtè indicare mihi videtur, artificis qui nos condidit artificium, quod nemo qui libero animo rem perpenderit, in temerariã rationiſq; expertem fortunam referre poteſt. Et concludens, Summam (mox inquit) in fœtuum conformatione & ſapientiam & potentiam video: neq; poſſum exiſtimare eam quæ in fœtu eſt animam quidem, ſed naturam appellatam, fœtum ipſum conformare: vt quæ non modò ſapiens non ſit, ſed omni prorſus ratione careat. His profectò ſtatuit Galenus fœtum non à ſemine, non ab vlla rationis experte facultate, ſed à ſapientiſſima quadam & potentiſſima vi extrinſecus appellente effingi. Br. Si locis pugnandum eſt, ego tibi eum opponam, quo inquit: Naturalem porrò animam omnium principem fœtus obtinet, quæ non ex ſanguine, ſed ex ipſo ſemine, arteriam, venam, neruum, os, & membranam procreat. *(Lib. 1. de semine.)* Quumq; pro certo ac rato poſuiſſet, ſtirpes ab anima naturali fingi, ſic demum concludit: itaque ſi non aliis viribus natura ſeminis plantam efficiat, aliis animal, ea quæ in ſtirpibus vides ad animantia traducito; eandem namque in vtriſque rationem reperies. Libro autem Aphoriſmorum primo cauſam illam efficientem fictricemque aſſeuerat calorem eſſe natiuum: *(Commen. aph. 15.)* Huc quoque animum (inquit) aduerte, quòd aliis quidem omnibus ratio eſt inexplicabilis, ſoli autem Hippocrati atque eius ſectatoribus explicari poteſt. Neq; enim aliud quicquam animal ab initio conformauit, neque rurſus adauxit, aut vſq; ad mortem enutriuit, præterquam iſte calor innatus, de quo nunc habetur ſermo: hic enim eſt omnium operum naturalium cauſa. Ergo cauſam quæ fingit, nos alit, nos auget, nos ad extremum vſque tuetur ac gubernat, aliàs animam, aliàs naturam, aliàs natiuum calorem, plerumq; inſitum temperamentum appellauit, vnam quidem ſubſtãtiam variis deſignans nominibus. Quid tu ad hæc? Negabis ſcilicet ea eſſe Galeni, an ſententiam aliqua obſcuritate tectam eſſe dices? Ev. Nolim hîc ego locorũ varietate pugnare, neq; locos omnes inter ſe conciliare, neque indicare vbi Galenus ſecum ipſe pugnet, & ſibi aduerſetur: ſed quid quum accuratè & ex profeſſo animæ formatriciſque facultatis ſubſtantiam inueſtigat, de illa ſtatuat. Libris de ſemine non eſt exquiſita illa & ſubtilis de rerum veritate quæſtio, ſed popularis & craſſiori philoſopho conueniens oratio: vbi autem abſtruſa illa & recondita ſcrutatur, & qualia ſint non hominum opinione, ſed re ipſa inquirit, iam non illam naturalem, vt quæ bruta ſit & inſipiens, ſed planè diuinã & ſapientiſſimam eſſe confirmat: cuius ſanè ſubſtantiam quum ſe prorſus neſcire fateatur, nec vlla demonſtratione comprehendere potuerit: multis tamen eam nominibus illuſtrat. Hippocratem vulgaremque veterum morem ſequutus, naturam appellauit, quum inquit; *(Lib. de formatione fœtus.)* Nemo tam ſtolidus eſt, qui non intelligat quandam generandi fœtus cauſam eſſe; quam omnes naturam appellamus, quæ eius ſit ſubſtantia ignorantes. Quam naturæ appellatione deſignauit, negat tamen ex elementorum concretione naſci. Brv. Vbi? Evo. Quo loco maximè ſolet elementorum temperamentorumque vires, tanquam rerum omnium cauſas ſummis laudibus efferre. Eos enim exagitans qui ex vna quapiam particula de toto corpore pronunciant, ſic ait: Verùm ambo à veritate aberrant, vno modo eoque communi, quòd vnius particulæ occaſione, de toto pronunciare ſunt auſi. *(1. de temperamentis.)* Altero quòd formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas eſt, & particulas ſecundum animi mores effingit, non meminerunt. De hac namque Ariſtoteles dubitauit nunquid diuinioris ſit originis: atq; à calido, frigido, humido & ſicco res diuerſa. Quo mihi minus rectè facere viden

tur, qui tam temerè de rebus maximis pronunciant, & ſolis qualitatibus formandarum partium cauſam aſſignant. Conſentaneum enim eſt, hæc (id eſt has qualitates) organa eſſe: formatorem verò alium. Hic quum elementorum vires celebret, ſupra has tamen formatorem noſtrum collocat. BRV. Quibus verò locis putas Ariſtotelem hanc vim inter diuinas retuliſſe? EVD. Libro Meteorol. quarto, vbi de ea hæc planè verba facit: Similaria autem alia ratione & via, ab aliaq; cauſa quàm quæ diſſimilium ſunt partium conſtitui ſolent. Nam (quod deinde ait) ex elementis ſimilaria conſtant, ex ſimilaribus autem tanquam ex materia, integra naturæ opera confici ſolent. Rurſum, Partes ſimilares calore & frigore & miſtis motibus fiunt: at diſſimilares, quale eſt caput, aut manus, aut pes, ex illis conſtitutæ nemini videbuntur. Sed quemadmodum caloris & frigoris motio cauſa eſt vt æs argentûmve fiat, vt verò ſerra aut phiala aut arca fiat, nô item, ſed ars cauſa eſt: ſic ſanè vt diſſimilares partes fiant, in cauſa eſſe putabitur natura, aut alia quædam cauſa. Itaque inſtrumentorum conformationem non primis elementis horúmve temperamento, ſed vel naturę, quam ab iis diuerſam facit, vel prętantiori dignioriq; cauſæ addicit deſtinatq;. Imò verò nec ſimilarium partium propriam eſſentiam atque formam ab elementorum temperamento ducendam putat. BR. Noua penè & incredibilia narras, & quæ niſi citato atque indicato loco, nunquam credam. EVD. Libro de ortu animalium ſecundo: Dura (inquit) mollia, viſcoſa, tenera & quicunque alii affectus partibus inſunt animatis, à calore frigoreve effici poſſunt. At ratio qua iam hoc caro, illud eſt os, non poteſt: ſed à motu efficitur proficiſcente ab eo, quod genuit quodque actu & re ipſa id iam eſt, quod eſſe poteſt id ex quo res gignitur. PH. Iſthæc quidem rectè: ſed ad Galenum reuerſus, tu extrema perſequere quæ inchoaſti, vt omnia perfecta videamus. EVD. Quùm ſupra Galenus affirmauerit vim fœtus conformatricem, non eam eſſe animam vel naturam, quæ in eo ipſo fœtu continetur, quæ nam ea ſit vis conformans, libro de vſu partium decimoſeptimo, altiorem ſpeculationem inſtituens, planius & apertius dixit, eamque non diſſimulanter mentis verbo notauit: Quis ita demens vel hoſtis & oppugnator operum naturæ eſſe poſſit, qui non ſtatim ex cute ipſa, omnium primum conſpiciat artem creatoris? Quis mox non cogitabit mentem quandam aut intelligentiam admirabili vi præditam per terras vehi, & in omnes extendi partes? Nuſquam enim non gigni videntur animantia, quæ omnia admirabilem quandam ſtructuram acceperunt. Omnium mundi partium ea certè eſt viliſſima atque ſordidiſſima, quæ circum terram eſt, & eo tamen pertinere videtur mens à ſuperis illis deducta corporibus. Hæc mi Brute, quid aliud quæſo quam Platonis ſententiã confirmant, qui mundi animum cunctis in rebus vigere tradit? Aut quid magis quàm Ariſtotelicum dogma, quod formam rei cœlitus demitti prodit? PH. Quænam obſecro, ea ſunt ſuperiora corpora, à quibus deductã mentem huc vſq; pertinere ait? EVD. Id continuata patefacit oratione. Hæc ſuperiora corpora qui viderit, confeſtim dignitatem pulchritudinemq; ſubſtantiæ eorum admirabitur, maximè quidem Solis, poſtea verò Lunæ, deinde aſtrorum. In quibus quanto corporis ſubſtantia purior eſt, tantò decet mentem inhabitare meliorem & præſtãtiorem ea quę in terrenis eſt corporibus. Si enim in luto, in ſorde, in limo, in ſtagnis, in plantis & fructibus, quum putreſcunt, animalia quædam gignuntur, eaq; mirabilem oſtendunt generantis ſplendorem, quid oportet exiſtimare in ſuperioribus corporibus? Si eximia eſt mẽs & intelligentia quæ in tantã ſordem accedit, quantam exiſtimare oportet eſſe eius excellentiam in Sole, in Luna, & in pleriſq; aſtrorũ? Mihi certè hæc cogitanti, per ambientem nos aërem mens quædam non parua porrigi & extendi videtur. Hæc ſi quis libera ſolutaq; mente circunſpiciet & contemplabitur, videns in tãta carnium humorumq; colluuie inhabitantem tamen mentem, videns præterea animalis cuiuſque compoſitionem & ſtructuram (omnia enim ſpecimen & dignitatem præ ſe ferunt ſapientis conditoris) illius quæ in cœlis eſt mentis magnitudinem & excellentiam admirabitur. His planè Galenus vniuerſi naturam ipſumque mundi animum deſignauit, cuius ſapientiam, iuſtitiam & prouidentiam

paſſim

Qualitatis inſtrumenta.

Cap. 10.

Cap. 1. ad finem.

De vſu partium 17.

paſſim admiratur & ſuſpicit. Nunc verò vt is ſupra naturam Deum ſtatuerit primum rerum omnium cõditorem, hinc deprehenditur quod ait, Deos olim ſtirpium animaliumq; ſemina in perpetuam motuum continuationem idonea præparaſſe, vt nihil poſtea ipſi ageret. Hoc enim quid aliud eſt quàm Deum propriis ſeminibus generatim & per ſpecies eſſe diuiſum, cuius virtus per omnia commeet? Quod ſi eſt, quicquid matutina diſputatio confecit, id omne etiam Galenus aſſeuerat, neq; aliud Plato, aliud Ariſtoteles, aliud Galenus principium cauſamq; ſtatuit procreationis formarum. Placet hũc locum plenius tractare, & ſententias proferre, quibus Galenus cõditorem hunc genitoremq; rerum, non modò naturam aut mẽtem, ſed ſumma animi agitatione & contemplatione Deum appellauit. Nos (inquit) ortus principium à creatore acceptũ ſeruamus. Et mox, *Lib. 11. de vſu partium.* Non enim ſatis erat velle tales fieri: neq; ſi creator lapidem repentè voluerit hominem efficere, id in illius eſt poteſtate ſitum. Hoc autem eſt in quo à Moſis opinione tum noſtratum Platonis & aliorum qui apud Græcos naturæ rationes rectè pertractauerunt, diſſidet. Nam illi ſatis eſt Deũ ornare velle materiam, eam enim ſtatim vbi ille voluit ornatam eſſe: omnia ſi quidem in eo poſita illiq; parere exiſtimat, etiam ſi cinerem voluerit equum vel bouem efficere. Nos autem non ita ſentimus, ſed eſſe quædam dicimus quæ natura fieri non poſſint: & hæc omnino à Deo non attentari, ſed ex iis quæ fieri poſſunt id duntaxat eligi quod eſt optimum. Hæc Galenus, qui etſi non (vt Moſes) Deum ſolo arbitrio, ſolo verbo, ſolo nutu quæcunq; vult illico perficere cenſet, eum tamen profitetur rerum omnium conditorem, pro naturæ legibus & inſtitutis omnia efficientem: & quæcunque vi naturæ orta dicimus, à Deo illa primum ortus ſui principium duxiſſe. Quod ipſum libro de Hippocratis Platoniſque placitis nono, luculentiùs his explicat: Quemadmodum de humanis affectibus facimus iudicium, ita etiam de diuinis facere conuenit, ac corporis noſtri opificem admirari, quicunque tandem ſit Deorum. Si autem quòd illum non videmus, idcirco neque eſſe dicimus, iam non eodem modo iudicamus atq; de artibus iudicari ſolet. deinde, Ridiculum enim quam optimè conſtructa naui aut domo aut lecto, ignoto autem opifice, putare illa nulla arte, ſed temerè & fortuitò facta eſſe. Et mox, *Plato quid Hippoc.* Hippocrates quæ ſubſtantia ſit naturæ nos conformantis ac regentis, non eſt auſus pronunciare, opificem noſtri cauſam, (vt omnibus mos eſt hominibus) naturam appellans. Verùm efficientem noſtri cauſam Plato definiuit: fabricatorem enim mundi Deum ſuis filiis præcepiſſe, vt ratione genus humanum fingerent, accepta quidem ab ipſo immortalis animæ ſubſtantia, addito autẽ quod naſci quodq; interire poteſt. Hanc Platonis de conditore rectoreq; Deo ſententiam minimùm à Moſis arcanis diuerſam locis compluribus vt ſuam Galenus tutatur. Diuinam is quum ſibi perſuaſiſſet eſſe formarum originem, conatus inſuper altius inueſtigare diuini conditoris ſubſtantiam, mira rei obſcuritate quaſi tenebris offuſus, diuturna ancipitique indagatione defeſſus, ita demum in medio curſu reſiſtens queritur: Quamobrem maximo dolore affectus mecum ipſe cœpi inueſtigare, *Lib. de fœtus format.* an aliquam de ſtructura animalium validam rationẽ poſſem inuenire, ac nullam deinde inueniens (id quod in hoc libro fateor ingenuè) philoſophos quibus ad hanc rem plus eſt vel ingenij vel facultatis, hortor vt in hanc quęſtionem ſedulò incumbentes, ſi quid pro ſua ſapientia inuenerint, nobiſcum id velint ſine inuidia communicare. Et paulò pòſt: Cæterùm quum nullam inueniam opinionem cum ſcientiæ certitudine demonſtratam, fateor me de ſubſtantia animæ dubitare, nec probabile quicquam de ea quod afferam habere: quin & de fœtuum fictrice cauſa nihilo plus certi me habere fateor. Paulò pòſt: Tantum igitur hoc de cauſa animalium formatrice pronunciare me poſſe confido, quòd & ars & ſapientia in ea ſit maxima. Quamobrem facto iam periculo, cæteros admonet ne *Lib. 15. de vſu part.* in eandem inquiſitionem penitus incumbant: Hæc (inquit) creator noſter talia fieri voluit. Quæ autem facta iam ſunt, neq; tentes, neq; audeas quærere quemadmodum facta ſunt. Quæ enim facta eſſe ignorabas, niſi ab anatome edoctus fuiſſes, qualiter meritò audes quærere qua ratione facta ſint? Satis ergo tibi ſit no-

non autem formam aut vim huius effectricem adhibere. Si aliis rationibus voles contra hæc agere & pugnare, philoſophicam eam diſputationem repete, cum qua vires tuas ſi voles periclitaberis. Medicam nunc ſuſcepi, in qua ſatis videbor præſtitiſſe, ſi planum fecero Galenum diuinas illas cœleſteſque cauſas in omnem artis partem quodammodo admiſiſſe, quod eſt huius loci ac temporis inſtitutum. Br. Perge igitur viam tenere quam ingreſſus es, & ordine quàm optimo ſingula perſequere.

Animam noſtram non ab elementis ortam, Galeni decreto. Cap. IV.

Evdoxvs.

PROXIMVM his videtur vt quid præſtantiæ tum anima tum eius facultates acceperint, ediſſeramus. Ac primùm quidem æſtimatione dignum eſt quid de animæ eſſentia Galenus ſtatuerit. Libro de placitis Hippocratis & Platonis ſeptimo, eam ipſam ita inueſtigat: At ſi de animæ eſſentia definitum quid dici oportet, de duobus alterum fateri neceſſe eſt, aut velut ſplendidum quoddam & æthereum corpus ipſam eſſe, quò vel inuiti cùm Stoici tum Ariſtoteles quadam conſequentia ducuntur: aut eſſe ipſam quidem corporis expertem ſubſtantiam, primum tamen ipſius vehiculum eſſe hoc ipſum corpus, cuius interiectu cum cæteris commercium habeat corporibus. Hæc ille, qui non multò antè rem totam certius expreſſerat. Ex his igitur quæ apparent, cogitauerit aliquis ventriculorum cerebri ſpiritum, duorũ alterum, ſi quidem corpore caret anima, primum eſſe ipſum eius vt ſic dicam domicilium: ſi verò habet illum ipſum ſpiritum, animam eſſe. Sed cùm ventriculis illis confractis, paulò poſt rurſum ſentiat rurſumque moueatur animal, dici non poteſt illã eſſe ſpiritum. Satius eſt igitur arbitrari, in ipſo quidem cerebri corpore animam habitare, quali tandemcumque ſit ſubſtantia, non enim id iam quæritur, primum verò ipſius inſtrumentum, ad omnes animantis cùm ſenſus tum voluntarios motus, illum eſſe ſpiritum. Proindeq; eo diſſipato, dum nouus denuo collectus ſit, non quidem vita, ſed ſenſu tantùm ac motu priuari animal. Quod ſi ille fuiſſet ipſa animæ ſubſtantia, eo profectò diſſipato, animal ſtatim ipſum ſimul interiiſſet. Deinde ait: Itaque arteriarum ſpiritus vitalis & eſt & appellatur, animalis autem in cerebro conſiſtit, non tanquam animæ ſubſtantia, ſed quaſi organum primarium ipſius in cerebri habitantis, qualiſcunque ea ſit ſubſtantiæ. Mox rurſum: Quòd autem animalis ſpiritus neque ſubſtantia ſit animæ, neq; eius domicilium, ſed duntaxat inſtrumentum primarium, inde didicimus, quod ipſo per vulnera euacuato, ſtatim veluti mortuum redditur animal, recollecto autem reuiuiſcit. His palàm aſſeuerat animam noſtram præſtantiorem ſimplicioremq; ſpiritu eſſe, eamque peculiarem ſubſtantiam habere, quæ ſimplex eſt & vniuſmodi. Br. At ea ſubſtantia corporeáne eſt an incorporea? Evd. Simplicem hanc & corporis expertem eſſe, conſentaneum & conſequens eſt iis, quæ iam aſſumpta ſunt. Si enim anima præſtantior eſt ſpiritu, & ſpiritus corporum præſtantiſſimus eſt, neceſſum eſt eam corpore carere. Brv. Ea fortaſſe naturalis eſt calor. Sic enim ait Galenus libro de tremore & rigore: Ducetur autem hæc ratio de principiis Hippocratis, neque pro corporis noſtri elementis ponemus corpuſcula quædam & poros, neque ſtatuemus calorem è motu aut attritione quadam & colliſione ſuſcitari: ſed corpus quidem totum confluxiſſe & conſpirabile, calorem verò non aſcitum aut aliunde quæſitum, neque genito iam animali ortum, ſed inſitum & qui ab ipſo ſtatim principio extiterit. Nec ſanè aliud eſt vel natura vel anima, quàm is ipſe calor, quem ſi eſſe ſubſtantiam per ſe mobilem ſemperque mobilem intelligas, non errabis. Hæc ille. Evd. Verum, ſed excutiamus ſingula. Quum naturalem calorem illam eſſe dicis, tunc qualitatem duntaxat, an etiam caloris ſubſtantiam comprehendis? Br. Subſtantiam ſanè: non enim animam qualitatem eſſe duco. Ev. At caloris ea ſubſtantia ſpiritus eſt, non is quidem è principibus partibus emanat, ſed qui partibus ſingulis innatus eſt & inſitus. Quocirca eòdem reuolueris vnde iam te ſubduxeras: ac neceſſariò concedes, animam ſpiritum eſſe. Ne inuidia verbi labefactetur oratio, vna ea ſub-

ſtantia quæ noſtri adminiſtrationem gerit, quocunq; eam nomine deſignes, ſimplex eſt, incorporea & immortalis, nō Galeno ſoli, verumetiam Hippocrati, qui tum de hac, tum de altera quæ nos conformauit, à phyſicis illis elementis ad ſubtiliorem rationis calculum reuocatus, diuinam hanc ſententiam protulit: Communibus equidem ſententiis & opinionibus tum eorum qui prius fuerunt, tum meis hactenus vſus ſum: nam neceſſe fuit quū de medica arte tractaremus, principium commune plurimorum ſententiis & opinionibus proponere. De cœleſtibus autem rebus & ſublimibus, mihi nihil dicēdum videtur, niſi quatenus homines animaliaq; cætera quæ in terris degunt & gignuntur, principium inde & originem habent: quodq; anima de cœlo eſt. His Hippocrates animæ cœleſtem facit originem: illius verò ſubſtantiam, quam caloris nomine appellat, immortalem. Inquit enim, Nunc verò ſententiam meam patefaciam: Profectò mihi videtur id quod calidum calorémve dicimus, quiddam non mortale eſſe. His plura non addam: arctius enim quàm iſtis ſententiis adſtringi ratio non poteſt. Br. Eſto certè illis adductus & quaſi ſatiatus: adde ſi videtur, qua ratione ſimplex & immortalis, hoc caduco corpore coërcita omnia gerat. Evd. Id ex alia Galeni oratione coniicio, quam hunc in modum vertimus: Nam & animam noſtram, alii corporis expertem eſſe rentur, alii ſpiritum eſſe, alii ne eſſe quidē illius propriam vllam ſubſtantiam, ſed proprietatem ſubſtantię corporis earumq; rerum facultatem habere, quas natura facere poteſt. In his igitur ego medium quendam ordinem teneo. Br. Quem hunc quæſo medium appellat ordinem? Evd. Quòd anima neque ſola proprietas ſit ſubſtantiæ corporis ex elementorum orta qualitatibus, neque ſimpliciter ſubſtantia ſit incorporea, quæ per ſe conſiſtens nullo corporis egeat ſubſidio. At ſic ea medio ordine poſita eſt, vt incorporea quæ ſit, corporis tamen commodis inſeruiat, neq; poſſit citra bonam conuenientemq; eius temperiem integras functiones obire. Quandiu enim corporis eſt cōſtricta vinculis (nihil enim ſupra hæc Galenus inueſtigat) illius ornatu bonaque conſtitutione indiget. Hæc mea interpretatio illius ſententia corroboratur. Illud certè euidenter apparet, animam vt in corpora commigrauerit, ipſam eorum naturis inſeruire, quæ ſunt (vt dixi) ex certa elementorum temperatione prognatæ: neq; quod ad artem medicā pertinet, quicquā mihi officere puto, quod ignoro quemadmodum immittantur, aut ab aliis in alia corpora concedant animi, Græcè id ἐμψύχωσις, & μετεμψύχωσις dicitur. Oportet enim profectò idoneū id eſſe corpus, quod animam recepturum eſt, & ſi ſui temperamenti magnam ipſum mutationem ſubeat, ex eo ſtatim animam ipſam emigrare. Ex his planam facit animam, quam ſimplicem & corporis expertem dixerat, corporis legibus & natura teneri. Ph. Quid illa quæſo deſignant, anima in corpora commigrat, aut protinus emigrat: Nonne quod animæ propria ſit ſubſtantia, quæ per ſe ſine corpore conſiſtat? quod ſi eſt, illam apertè renunciat immortalem eſſe & indiſſolubilem. Evd. Rectè tu quidem colligis, quanquam vix audet Galenus in id conſequens incidere, quod eodem loco ſe prorſus ignorare profitetur: De anima porro (inquit) an immortalis ipſa, cum ſubſtantiis corporis confuſa, animalia gubernet, certò equidem me ſcire non profiteor, ſicuti neque an ipſius vlla ſit per ſe ſubſtantia. Br. Vndeq; mihi ſalebrę ſunt. Ego quippe ex aſſumptionibus illis concludēdum potius fuiſſe exiſtimem, animam noſtram mortalem eſſe, neq; poſſe illam per ſe ſolitariamque conſiſtere. Si enim nec epotum venenum, nec malos corporis affectus ſuſtinet, ſed ab illis emigrare cogitur: ab illis ſanè perpetitur aliquid: iam ſi patitur, vinci tandem poteſt & occumbere, quū nempe grauior aliqua cauſa premet. Item, ſi quicquam anima à corporeis affectibus patitur, quiddam illi communionis & ſocietatis cum corpore intercedit: quocirca nec expers eſt corporis nec immortalis. Ev. Hac malè colligis. Nihil enim quicquam perpetitur anima: veruntamen ea quorū quaſi vinculorum nexu, ſocietate quadā cum corpore cohæret, affici poſſunt: ſunt autem innatū calidum & inſitus ſpiritus, quę quum extremo corporis vitio diſſoluuntur, illa libera & expedita neceſſariò de corpore decedit. Br. Sed aliud iam vrget acrius. Si enim corpus inſtrumentum eſt animæ, quo

Lib. de carnibus.

Digitized by Google

quo ea ad obeundas functiones indiget, nihil illa quicquam ſolitaria & à corpore ſeiuncta poſſit efficere. Atqui ridiculum eſt & abſurdum otioſam & inertem animã eſſe, vt quam efficientē cauſam eſſe definiuimus: non igitur poteſt ſolitaria conſiſtere. Quòd ſi à corpore ſeiungi nequeat, neque ipſa per ſe conſiſtat, planè mortalis erit vnà cũ corpore: ſi mortalis, corporis quoq; & elementorũ particeps eſt, non autē diuina. Hæc ſanè illius ſubſtantiã & naturam ratiocinatione inueſtiganti, mortalem & corporeã eſſe demonſtrant, qualem & Galenum ſtatuiſſe credibile eſt. Evd. Offendis in ipſo ſtatim limine. Non enim anima ſic eſt obligata corpori, vt aſſidua illius ope indigeat: ſed quæ Dei ad naturam ad ipſumq; mundum, eadē eſt & humanæ mentis ad corpus ratio. Neutrius enim ſubſtantia corpori cui regendo præeſt obſtringitur, aut vllo modo ſubiecta eſt: ſed prærer eas functiones quas Deus per naturã, mens per corpus exequitur, nullius corporis aut naturæ adminiculo alias quaſdã præſtantiores efficit. Non enim anima vt ratiocinetur vllius indiget opera, quo vt inſtrumento vtatur, ſed per ſe ſolaq; rationem init ac intelligit. Br. At læſo tamen cerebro animaduertimus mentem omnemq; animæ vim perturbari, omnemq; actionem impediri: eo autem bene valente, ſanas eſſe & conſtantes animæ vires. Ex quo intelligitur, hanc, quandiu eſt immerſa concreto corpori, illi quodámodò inſeruire, eoq; apto egere & idoneo. Evd. Eget ſanè, non vt inſtrumento, ſed vt proprio domicilio. Brv. Quomodo? Evd. Vt artifex qui integra eſt valetudine, ſed domicilio coërcetur, ſi quod opus rectè effecturus eſt, non ſolùm conuenienti aptoque inſtrumento inſtructus ſit, ſed etiam domicilium lumine colluſtretur, nec obſcurum nec tenebricoſum ſit oportet: ita ſanè ſtatuo animam, dum corporis eſt irretita compagibus, non corporis tanquam inſtrumenti, ſed tanquã domicilii bona conſtitutione ad ratiocinandum & ad intelligendum indigere. Hoc ſi deſit, vel nihil, vel vitioſè aget, vel fortaſſe emigrare cogetur. Vt autem omnis ambigendi occaſio deſit, audi quæſo quid libro de vteri conceptu diuinè pronunciet: Anima eſt vniuerſitatis animæ defluxus è cœlica regione deſcendens, ſcientiæ capax, quæ ſemper ad ſibi ſimilem viam cognatamq; ſubſtantiã adſpirans, terreſtribus relictis omniũ ſuprema petit, cœlicæ diuinitatis particeps, ſuper cœleſtem locum ſæpius contemplans, vnà omnium rerum moderatori aſſiſtit. Iſthæc dilucidè cõmonſtrant, Galeni ſententiã nihilo à Platonis & Ariſtotelis dogmate deſciuiſſe: ſed ſumma illos conſenſione animam noſtram ſimplicē, incorpoream & immortalē ſanxiſſe. Br. Caue ne Galenum iis concordē reddas, à quibus palam voluit diſſidere. Conſtat enim illũ libro de animi moribus, Platonis de animæ immortalitate ſentētiam multifariam exagitare, ac modeſtius inſectari: tametſi & hanc, & vim quæ nos conformauit incorpoream, planeque diuinam & ſapientiſſimam eſſe alicubi confirmat.

Quid animæ facultas Galeno. Cap. V.

Brvtvs.

His tamen miſſis ad animæ facultates oratione deducta, quænam earum ſubſtantia ſit dilucidè cõmonſtres. Evdo. Quoniam omnes hæ mortales ſunt & caducæ, maior eſt controuerſia, ſintne diuinitatis quoque participes. Ph. Priuſquam in hanc diſputationē deſcendatis, lubens ſanè audiam quid facultatis nomine veteres complexi ſint: quandoquidem admodum dubiam & incertam eſſe video hac de re ſententiam, quod & Galenus ſanè exiſtimauit. Qui verò naturalem contemplationem tractarunt, aliud alii ſibi perſuaſerunt. *Lib. de facul. ſubſt.* Hi namque incorporeas quaſdã facultates corporibus ineſſe cõfirmant: illic contrà, corpora ipſa operari pro ſua cuiuſq; natura, quæ ex quatuor elementorum temperamento conflata ſit. Cæterùm quid ea de re iudicio decernat, non exprimit: ſi quid Eudoxe aliud occurrit quod dubitationē patefaciat & illuſtret, id nobis ob oculos expone. Ev. Rem inueſtigas mi Philiatre, cognitu in primis neceſſariam, quam in ſuis monimentis Galenus occultam & inuolutam reliquit. Br. Hîc mihi videmini rem minimè dubiam, interrogando dubiam facere. In promptu ſiquidem eſt, Galeno nihil aliud facultatem dici, quàm efficientē rei cuiuſq; cauſam, quæcun-

que tandem ea ſit. Nam libro de Plenitudine, facultatem appellat cauſam effe-
» ctricem, nihilque putat referre δραστικὴν an ποιητικὴν das: vnde liquet facultatem
» actionis cauſam fore. Et libro de facultatum ſubſtantia: Verùm quoniam quæ ſit
» operum horum cauſa parum conſtat, facultatem appellauimus effectricem. En
vobis locus extat libro de cauſis pulſuum primo, vbi pulſationis quæ in arteriis
fit cauſam inueſtigans ſcribit hunc in modum, Quæ ſit illa cauſa haud procliue
» id inuentu eſt: alius enim innatum calorem eſſe cenſet, alius naturæ robur, ali-
» us temperamẽti quandam proprietatem, alius totam corporis conſtructionem,
» alius ſolum ſpiritum, alius horum quædam, alius omnia ſimul. Iam verò ſunt qui
» facultatem introduxerint incorpoream, quæ accommodatis ad mouendum iis
» quæ diximus inſtrumentis vtatur, aut omnibus, aut quibuſdam, aut certè vno a-
» liquo. Hanc igitur pulſus cientem cauſam quæcunque ſit, etiam ſi eius ignora-
» mus ſubſtantiam, quia pulſus tamen efficere poteſt, facultatem ipſam appella-
» uimus, quemadmodum & alia opinor omnis facultas ab eo appellari ſolet, quod
» ipſa facere poteſt. Nam cuius rei ſit facultas, & ipſius etiam facultatis notionem
» (vt quæ ſit comparationi relationique ſubiecta) ita demum concipimus, quum
» ad aliud quiddam animũ retulimus: ideoq; ſic eam appellamus, quum eius igno-
» ramus ſubſtantiam. Hic ſanè locus facultatis nomine efficientem cauſam intel-
ligit, non eam quidem ſimpliciter, ſed qua ratione in hunc illúmve effectum ſe
comparat atque refert. Hanc verò comparationem relationémve alia ſententia
» hunc in modum explicat: Hoc autem multi ſtatim ſapientes perturbantur, quòd
» deprauatam habent de facultate notionem. Nã perinde ac ſi qua res in ſubſtan-
» tiis habitet, vt nos in ædibus, ita mihi de facultatibus videntur exiſtimare, non
» intelligentes omnium rerum quæ fiunt, efficientem quandam eſſe cauſam, quæ
» conſideretur ſecundum comparationem & reſpectum ad aliquid: atque eius
» cauſæ, vt certæ cuiuſdam rei, propria eſt quædam & per ſe appellatio, ſed pro
» habitu quem cum ea re quæ ab ipſa fit habet, eius quæ fit rei eſt facultas, vt quot
» ſunt cuiuſque rei actiones, tot & illius eſſe facultates dicamus. Vt aloën purgan-
» di facultatem habere, & ſtomachi roborandi, & recentia vulnera glutinandi, &
» vlceribus planis inducendæ cicatricis, & palpebrarum humores exiccandi, non
» quòd horum quicquam aliud efficiat quàm aloë. Hæc enim eſt quæ ea facit o-
» mnia, quæ quoniam facere poteſt, totidem facultates habere dicitur, quot res
» facit. Itaque aloën purgare poſſe dicimus; & ſtomachum roborare; & vulnera
» glutinare, & vlcera cicatrice inducere, & humentes oculos ſiccare, quaſi nihil
» interſit, aloën purgare poſſe dicamus, an purgandi facultatem habere. Item &
» humentes oculos ſiccare poſſe, idem ſignificat atque facultatem habere deſic-
» candorum oculorum. Ad eundem modum, quum ratiocinatricem animã, cuius
» eſt in cerebro ſedes, per ſenſus ſentire poſſe dicimus, & ex rebus ſenſu perceptis
» ipſam per ſe meminiſſe, & tum conſequentiam, tum pugnam rerum videre, &
» tum diſſolutionem, tum compoſitionem, non aliud ſignificamus, quàm ſi com-
» prehenſim dixiſſemus, ratiocinatricem animam multas habere facultates, ſen-
» ſum, memoriam, intelligentiam, & de reliquis vnamquamque. Et quoniam non
» ſentire tantùm ipſam poſſe dicimus, ſed & ſpeciatim videre, audire, olfacere, gu-
» ſtare, tangere, ipſam rurſum facultates habere dicimus videndi, olfaciendi, au-
» diendi, guſtandi, tangendi. Iſtis quidem Galenus perſpicuè decernit facultatem
non propriam eſſe rei ſubſtantiam, ſed efficientis cauſæ comparationem, & vt
Aph. 34. & 2. dicere ſolent, relationem ad hunc illúmve effectum. Quam hîc paſſim ſe ignora-
re fatetur facultatũ ſubſtantiam, alio tamen loco affirmat non aliud quàm tem-
peramenti proprietatem eſſe, quo nomine naturam paſſim appellat, tum in A-
phoriſmis, tum in libro de natura humana. Libro de præſagatione ex pulſibus,
» de illa hunc in modum ſcribit: Facultatis ſubſtantia in ſingularum partium po-
» ſita commodo temperamento eſt. Nam tum demum ſuum quæq; munus obit
» ſtrenuè, vbi ſit temperatiſſima: contrà malè fungitur, ſi intemperata eſt. Et libro
» ſecundo. Nihil in illis commentariis attulimus de facultatis eſſentia: neq; enim
» prius hoc decretum, quàm vndique reperiſſem conſtans, pronunciare fui auſus:
nunc

Digitized by Google

hunc verò eſſentiam facultatum adducti ſumus, nihil eſſe præter qualitatē temperamenti. Libro autem de Plenitudine hanc rem totam lucidius definiuit. Ego verò aliam eſſe arteriarum facultatem à neruorum & venarum facultate, docui in libris de Hippocratis & Platonis decretis, in iiſdemque illud etiam, arteriarum facultatem è corde velut è fonte quodam manare, neruorum è cerebro, venarum ex iecore. In libro autem de Elementis ſecundum Hippocratis ſententiam, oſtendi ſubſtantiam quæ generari quæque interire poteſt, per ſe totam immutari, dum quatuor qualitatum vi vel incaleſcit vel frigeſcit, vel humeſcit, vel ſicceſcit, eſſeque ſuam cuiuſq; corporis ſubſtantiam in iſtorum quatuor, calidi inquam, frigidi, humidi, ſiccique temperatione ſitam, ideoque gubernantium quodq; corpus facultatum ſubſtantiam, illam eſſe temperationis proprietatem. Hæc ſunt quibus de facultatum ſubſtantia nihil dicere potuit apertius. EVDO. Magnum quiddam tibi perſuades attuliſſe, atque his omnem facultatum ſubſtantiam deſignaſſe, parum opinor intelligēs quid proprietatis appellatione notet. Ea ſubſtantia non eſt, ſed qualitas intima efficienti cauſę: neque igitur ipſa facultatum eſſentia, ſubſtantia ſimpliciter eſt, ſed qualitas. quemadmodum & ea quam coloris eſſentiam veteres vſu appellare ſolent, non ſubſtantia, ſed ſimpliciter qualitas eſt. Quid autem de facultate verè ac ſincerè Galeno ſit viſum relictis ambagibus, hæc vna ſententia commonſtrat: Non quidem ſubſtantias in ſuas facultates diuidi exiſtimamus; ſed vnamquamque ſimplicem indiuiduamque ſubſtantiam, ſuis facultatibus omnia efficere. Non ſimpliciter & abſolutè ſubſtantiam dicimus facultatem habere, ſed interim adiici ſolet vrendi aut refrigerandi, aut ſiccandi, aut madefaciendi, interim fingendi, ratiocinandi, aut mouendi ſeipſam, aut aliud eiuſmodi, quæ in participe rationis anima percipimus: hæc anima quum vna ſit, multas tamen habet facultates quas omnes alio opere enumeraui. Quæcunque igitur cauſa res efficiet varias, tot ea nimirum facultates obtinebit quot res faciet, non quòd ſimplex ea in facultates quodāmodo diſtributa ſit, ſed quòd quibuſdam rationibus ad ea quæ facit variè ſe gerat. BR. Id igitur perinde erit ac ſi quis vnus ſit & pater & auunculus & auus, quod ratione reſpectuq; diuerſo fit. EV. Hac ſimilitudine non poſſis rē perfectè exprimere: nam quod facultate præditum dicimus, id certè proprietatem quandā & qualitatē in ſe obtinet: qui autē vel pater vel auus eſt effectus, nihil in ſe magis quàm ante habet. Decedente filio licet tum pater non ſit, nil tamen is in ſe mutationis accepit: at rei facultas perire nequit re ipſa non mutata. PH. Multa quidē hîc dicuntur à vobis, quibus obruor potius quàm docear, ex quibus ſanè nondum mihi planè conſtat quid facultas. Id tu verbis & iuſta atque explicata oratione quid ſit expone, & ſitne quippiam à ſubiecta re diuerſum. EV. Volo equidē: Ariſtoteli agendi poteſtas eſt nunc ipſa efficientis cauſæ ſubſtantia, nūc aliquid cauſæ penitus inſidens, quod illa tanquam principium quoddam ad agēdum adhibet, id ſiue poteſtatem, ſiue facultatem, ſiue virtutem atq; vim appellare velis, minimùm refert. Prior horum nominum ſignificatus rarior eſt, poſteriorem crebrius authores vſurpant, dum paſſim aiunt, vim, facultatem ac poteſtatem agendi rei cuipiā ineſſe, tanquam ea quippiam ſit à ſubiecta re diuerſum. Ei igitur inſidet, at intimè & penitus, vix vt vnquam diiungi ſeparatique poſſit. Quòd autem intima eſſet & ingenita, idcirco inſitam rei proprietatem dixerunt: quam Themiſtio definire placet quippiam eſſe, quod rei ſubſtantia ex ſe profert, & tanquā de ſinu ſuo promit. Non id quidem vlla eſt ſubſtantiæ portio, ſed intimum quiddam & ingenitum ab illa dimanans. PH. Nondum planè aſſequor ne cogitatione quidem, quo pacto rei vis atque ſubſtantia inter ſe diſtent, ſintq; diuerſæ: dic ſi lubet planius. EV. Vis & facultas imminui augerive poteſt, nonnunquam verò quaſi impedita teneri: ſubſtantia nulla ratione vel intendi vel remitti poteſt. Hoc declarant inueterata medicamenta, quorum vires prorſus infirmæ & quaſi eneruatæ iacent, forma verò ſuaq; ipſorum ſubſtantia integra etiamnum manet. Hos virtū facultatumque ordines Galenus roboris infirmitatiſq; gradibus definit. Etenim vis & facultas, ad functionem interim melius, interim deterius eſt comparata: vnde

modò præclarius, modò deterius functionem adminiſtrat. Ea (inquit) præſtantior ad functionem conſtitutio facultatis, virtus eſt & robur: deterior infirmitas atque vitioſitas. Lapis Heraclius allio perunctus imbecillus adeò redditur, vix vt tenuiſſimum ferri fragmentum alliciat, eius tamen forma temperamentumque permanet. Huius vis & facultas foras emittitur ac tranſilit, dum procul remotum diſiunctúmque ferrum attrahit: at ſpecies atque ſubſtantia immota ſuis ſe tota limitibus continet. Ex quo intelligitur quantum ab efficiente cauſa vis illius facultasq́; diſtet, vtq́; robur & infirmitas quidam ſint facultatis ordines. PHIL. Quid igitur? Túne dices omnes qui de re medica vel diſſerunt vel quotidie diſputant vitioſè loqui, dum aiunt facultatem attrahentem, quicquid in alimento vtile eſt allicere, expultricem aliena depellere, concoquentem cibum conficere, vti & quartam cõtinere? Hi profectò vnamquamq; facultatem quaſi efficientem cauſam proferunt, auditorumque ſenſibus illas obiectant tanquam ſecretas ſubſtantias. Qua in re id etiam ſequuti videntur quod Auerrhois ait, ipſas facul-
1. Collecta. cap. 7. tates animas tum eſſe tum appellari. EV. Quid Auerrhoidi hac de re ſtatutum ſit, nec laboro, nec mea refert. Sed tamen ipſa rerum affinitas atque coniunctio efficit, vt plerique vim & facultatem eſſe ſtatuant efficientem cauſam, qui nihil maius aut præſtantius inueſtigantes, effectum omnem facultati attribuunt: quod & Galeno frequens eſſe ſolet. Quando (inquit) efficientis cauſæ eſſentia incognita nobis ſit, eam facultatis nomine appellamus. Qui ſic vſu quodã & conſuetudine facultates agere pronunciant, quanquam nec ſatis aptè nec propriè, dilucidè tamen planeq́; loquuntur: at magnam certè ambiguitatem & erroris occaſionem tollunt, lucémque rebus afferunt diſtinctione. Si Lucas peritus eſt canendi, pingendi, pulſandæ citharæ, vnus is multarum functionum efficiens cauſa cenſetur, quippe qui vnus omnium vires facultatesq́; obtineat. Atque quanquam facultas ipſa nihil per ſe poteſt efficere, vſu tamen dicimus citharœdũ pulſare, cantorem canere, pictorem pingere: quum nec cantor nec citharœdus nec pictor ſubſtantia ſit, neque prima efficiendi cauſa, ſed Lucas. Sic res habet in natura, quæ vna principium & omnium functionum cauſa, omnia quidem efficit, at facultatibus vſa diuerſis. Quod igitur eſt ars parta artifici, id naturæ eſt vis & facultas: niſi quòd hæc ingenita eſt, illa vſu & exercitatione cõquiritur. BR. Hæc quum ita conſtitueris, quórnam ex Galeno putabis facultatum ſubſtantias nobis ineſſe? EV. Tot nimirum, quot efficientium cauſarũ propriæ inſunt differentiæ. Galenus Platonis imitatione atque contemplatione tres animæ partes, ſubſtantia ſedibúsque diſcluſit: tres itidem deſignabuntur omnium quæ in nobis ſunt facultatum ſubſtantiæ. Vnius eiuſdemque ſubſtantię ſunt facultates omnes naturales, alterius vitales, quemadmodum & animales ſunt ſentientis animæ tanquam proprietates. BR. Equidem tres has partes animæ, omnium quæ in nobis ſunt facultatum ſubſtantias eſſe perſpicio. Has autem partes ſi mihi demonſtraris vti & animam totam diuinas eſſe, neque ab elementorum natura perfectas, grauibus ſeriiſq́; rebus ſatisfeceris.

Trium partium animæ diuinam eſſe ſubſtantiam, ex Galeni ſententia.

CAP. VI.

EVDOXVS.

PARTIVM animæ quæ locis ſedibusq́; diſcluſæ ſunt, eam duntaxat quæ rationis eſt particeps, immortalem ac ſempiternam haberi, cæteras autem mortales & caducas, omnes quidem aſſeueranter pronunciant: quæ qua ratione vnam eandemq́; ſimplicem animam efficiant, plenius alio explicauimus opere. BR. His non immoror: ſed quid illæ diuinitatis habeant expecto. EV. Principis animæ quæ ratiocinatur ſimplicem diuinamq́; eſſe ſubſtantiam, ne Galenus quidem inficiabitur, etſi quandoque id videtur in dubitationem traxiſſe. BRVT. Huic iam nec repugno nec obſiſto: ſed quid aliis mortalibus ineſſe poteſt diuinitatis? EV. Animal vnumquodque diuinitus eſt conformatum, & quæ id vis effinxit, Galeno prorſus eſt diuina. BR. Id agnoſco. EVD. Atqui quæcunque fictum

iam

iam & conformatum corpus regit anima, eadem eſt quæ id effinxit, hæc igitur non minus quàm illa diuinitatis eſt particeps. BR. Id vnde, & ex quo authore tibi aſſumis? EV. Ex Galeno, quo loco hunc in modum ſcribit: Quid autẽ in partium functionibus accidit, perſpicuitatis quidem gratia, vno aut altero exemplo concludemus. Deinde propoſitis exemplis de pueris & infantibus qui digitũ vnumquemque porrigunt vel inflectunt, ac linguam variè contorquent & conuoluũt in conuenientem figuram concinnæ vocis exprimendæ, neque tamen nouerunt quibus muſculis ad ſingulas motiones ſit opus, ſubiungit: Nã animal vnumquodque videmus ea ſe parte corporis tueri qua præ cæteris plurimum valet: cornu enim petit vitulus etiam ante nata cornua, & equinus pullus calce, nondũ ſatis firmis vngulis, ſic & catellus mordere conatur, etiam ſi adhuc infirmos habet dentes, & auium genus omnẽ volatum molitur, etſi per infirmitatẽ nondum poteſt. Hæc enim videntur declarare, animam quæ partibus vtitur, ipſarũ partium vſus noſſe, perinde vt ſi eas ipſa feciſſet, nõ ab alio factis vteretur. Mox deinde ait: Atque hac quidem ratione in animantium corporibus illa anima quæ partes conformauit, adhuc videtur permanere. Neque enim fieri poteſt, vt quæ nunc præſens adſit, ea quaque parte conuenienter vtatur: quæ verò totum cõſtruxerit, ea fugerit. Paucis deinde interpoſitis addit: Nam quum puellos videamus loquentes, quicquid iubentur ſonare, vt myrrham, vt ſcalpellum, vt ſmegma, quum nec intelligant à quibus muſculis lingua ſic moueatur, vt eam vocem cõuenienter ſonare poſſit, multoque minus iſtorum muſculorum motores neruos, probabiliſſimum id videtur vt quiſquis linguam formauit, is vel in formatis à ſe partibus etiamnum permaneat, vel ſic eas partes fecerit, vt animalia ſint gnara voluntatis eius qui noſtræ animæ principatum tenet. Quum autem huius conſequens eſſe videam, aliam eſſe quæ principatum in nobis teneat animam, alias quæ in ſingulis ſint partibus, aut certè vnam omnino quæ communiter omnia diſpenſet, magna profectò circumuenior perplexitate, vt de opifice qui nos ſit fabricatus, nihil quod conſiſtere poſſit mihi in mentem veniat: tantũ abeſt, vt certã habeam cognitionẽ. Nam & quũ audio philoſophos quoſdam dicentes, materiam ab æterno animatam, defixis in ideas oculis ipſam ſe perfectè exornare, tum vel multò magis cogito, vnam eſſe oportere animam, quæ nos tum formarit olim, tum ſingulis nunc vtatur partibus. Sic enim legitur, ἔτι καὶ μᾶλλον ἐννοῶ μίαν εἶναι δεῖν ψυχὴν, τήν τε διαπλάσασαν ἡμᾶς, καὶ τὴν νῦν χρωμένην ἑκάστῳ τῶν μορίων. In cuius ſentẽtiæ confirmationẽ ſupra dixerat: καὶ φαίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἐπιδιαμένειν ἡ διαπλάσασα ψυχὴ τὰ μόρια. οὐ γὰρ οἷόν τε χρῆσθαι μὲν ἑκάστῳ προσηκόντως τὴν νῦν οὖσαν, εἰ χεῖρον δὲ τὴν κατασκευάσασαν. Eam verò opinionẽ, quæ animalia quædã ponebat particulas noſtras primũ conformaſſe, atq; deinceps in illis omni vitæ tẽpore permanere: quia voluntatẽ principalis animæ cognoſcerent, illius imperiũ ſequebãtur: paulò antè his exploſerat. Sed & hoc à diligẽtioribus medicis quæſitum eſt, & quum quidam diceret, muſculũ quemq; nõ ſecus atq; animal, voluntatẽ noſtrã ſentire, atq; attrahere & circumagere linguã, vt figuram ſortiatur ad illam vocẽ concinnè exprimendam accommodatam: cæteris omnibus id minimè probabile viſum eſt. Itaq; Galenus eam ſolã opinionem probat, quæ in ſingulis animaliũ particulis primam vim illam fictricem inſidere & permanere, illaſque ad ſuum opus excitare cõfirmat. Sed hic te obteſtor & obſecro mi Brute, id mihi paulò altius cogita quod dixit, eum qui corpus noſtrum finxit, quicunque is fuerit (hũc autem cœleſtem mentẽ, nonnunquam & Deum eſſe profitetur) adhuc in conformatis particulis permanere & his ſingulis nũc vti, nónne id ipſum eſt quod paſſim vulgauit Plato, Deũ & opificem & rectricem noſtri cauſam eſſe? Quodq; Ariſtoteles, Deũ verè genitorem eſſe & conſeruatorem rerum omnium, quarũ ipſe principium & finem mediumq; tenet? Nónne & quod ait Theophraſtus, diuinum quidem eſſe omnium principiũ, cuius beneficio & ſint & permaneant vniuerſa? Quod etiam, ſed planius, Theodoritus: Deus creator naturæ, gubernator eſt eiuſdem, non enim quam ipſe fecit nauiculam deſtituit. Omnium verò apertiſſimè Galenus, qui interpretationem ſubiiciens pleniorem, dixit eum qui corpus

Lib. de fœtu format.

noſtrum finxit, adhuc in conformatis particulis permanere, hiſque nunc ad proprias functiones vti. Itaque ſi aut Deus aut certè diuina erat vis illa noſtri conformatrix, diuina etiam eſt ea quæ nos regit, & quæ functiones moderatur in nobis. Brvt. Hæc de mouẽte vi & facultate quæ in muſculis inſidet forſan aſſeruntur, quam tu diuinam eſſe poſſis contendere: cæterùm vim naturalem atq; vitalem vnde cõſtat eundem tenere dignitatis gradum? Ev. Quid eſt quod eas, obſecro, de ſtatu illo deque gradu deiiciat? nónne omnes æquè mortales ſunt & diſſolubiles? nónne & omnes æquè corporeæ? Neque verò ſentientis animæ quam iſtarum functiones vel præſtatiores ſunt, vel admirabiliores. Nam cor, ventriculus, iecur, lien, renes, vtraq; veſica, venæ & arteriæ non minus, immo etiam amplius præ ſe ferunt adminiſtrationis quàm muſculi, & nerui. Quum enim ſuprà Galenus mentem quandam & intelligentiam admirandæ virtutis, in omnes terræ partes ex ſuperioribus deduci commemoraret, & eam vnamquamque particulam, quemadmodum vtilitas exigit, conſtruxiſſe, non muſculos duntaxat aut neruos quorum vis motus ſenſuſque ciet, ſed reliquas partes omnes, nullo diſcrimine mihi certè quidem complexus videtur. Itaque ſi vis & natura quæ nos effinxit in muſculis atque neruis reſidet, cur non ſimiliter in cæteris conſedit? Et ne fortè hæc mea, eoque parum firma, videantur, alium tibi locum profero ex libro de ſemine, vbi de partium inſtauratione diſſerit his verbis, Nã carnoſa omnia è ſanguine orta ſunt, membranoſa è ſemine, ideoque ſi quando corrupta fuerint illa ſanguinea, facilè denuò generantur, largè enim ad id ſuppetit materia: ſed quæ conſtant ex ſemine aut nunquam prorſus; aut rarò certè denuò generantur, etiamſi efficientem ſui cauſam habent, non ſecus atque integra. Mox verò rationem ſubiiciens cur effectrix illa fictrixque cauſa animantium particulis derelicta permaneat, ita ait, Neque enim natura animal deſeruit, neque inſitarum virium ipſa oblita eſt: quas enim ab alio nõ accepit, ſed ab ipſo ſemine habuit, fieri non poteſt vt eas abiecerit. Naturam dicit effectricem illam cauſam, quam alibi conformantem intelligentiam appellauerat, ab ea minimè diuerſam quæ animantia gubernat. Hoc nudè poſitum & infirmum, ſi voles ratione firmabo. Partis compoſitio, ſitus & figura, ad agendi commoditatem & vſum comparantur. Quamobrem natura & facultas quæ agit, & partes ad actiones eiet, eadem neceſſariò aut illas partes concinnè conformauit: aut ſi qua alia vis eas condidit, illa certè facultati agenti præparabat, ac velut inſeruiebat. Itaque agens hæc facultas (quæ tanquam finis eſt optimus) illa formatrice præſtantior habetur. Hæc igitur ſi inter diuinas numerantur, multò certè magis agens illa dignior. Brvt. Inſtat ſanè ac vrget hæc ratio, & quò me cunque vertam perſequitur. Sed quando aliis atque aliis in animum incurrentibus, nouæ exoriuntur dubitationes, hæque rationes controuerſias non diſſoluunt tantùm, ſed & nouas plerunque nectunt, liceat mihi quæſo tecum pauliſper veritatis ſtudio contendere rationum tuarum ductu & auſpiciis. Si natura vires (vt paulò antè Galenus aiebat) à ſemine accepit, ipſa ſemen non eſt, non enim à ſeipſa diceretur vires aſſumere: ſed erit natura & diuerſum & poſterius quiddã ſemine. Rurſum ſi natura à ſemine vires ſuas accipit, vt ſemine hoc terrenum de parentibus fluxit, ita & quæ ab hoc profectæ ſunt vires: quare neque cœleſtes erunt, neque diuinitatis participes. Evd. Satisfacit hunc in modum Galenus: Videtur ſiquidem rurſus quæ corpus conformat anima, vtpote in ſemine contenta, à parentibus in fœtum peruenire. Cuius quidem ſubſtantia quænam ſit, dicere non poſſunt: quum à quibuſdam audiuerim eam quum incorporea ſit vt aiunt, ſimul cum ſemine ingredi. Animæ ac naturæ ſubſtantiam aliorum exiſtimatione atque iudicio, incorpoream eſſe ait, & in ſemine contineri. Quanquam enim plerunque ſolet ſemen ſimpliciter naturam appellare, quandoque alterum ortus noſtri principium, nonnunquam opificem fortiſſimum: tamen vbicunque exquiſitiorem dicendi rationem inſtituit, non id quidem artificem, ſed in ſe artificem habere pronunciat. Vt quum ait: Si verò ex ſanguine conuerſo mutatoque ſingulas fieri particulas dicamus, in ſemine artificem qui hæc facturus eſt, ſtatuere conuenit. Et alio eiuſdem libri locos

Lib. de fœtus format.

Lib. de vſu part.
De ſemine.
De natural. facul.
Lib. 2. De ſemine.

Conſtat

Conſtat ſimilitudinem formæ cum vtroque parente, ei facultati quæ ineſt in ſemine opifici atque fingenti acceptam referri. Quum igitur facultas agens ipſaq; natura verè ſit in ſemine, quod ſuprà dicebat naturam vires à ſemine accepiſſe, perindeac ſi cum ſemine dixiſſet: Simul enim (ait libro de fœtus formatione) ea facultas cum ſemine ingreditur, hęcq; illa tanquã conueniẽte materia ad formãdum fœtum vtitur. Ergo natura incorporea in ſemine concluſa, ab hoc haud ſecus vires accipit, quàm artifex ab inſtrumento: nam reuera eæ diuinitùs acceſſerunt. BRVT. Durum eſt profectò iis aſſueſcere, quæ ne per ſomnium quidem hactenus mihi venerant in mentem. EVD. Vſu aſſiduaque meditatione ea tibi mollienda erunt: quibus quum animum imbueris & inſtitueris, mira te cognitionis ſuauitate & delectatione perfundent. Ac ne noua tantoperè exiſtimes, vide vt familiaris tuus Auerrhois præter eas formas quæ à temperamento emerſerunt, aliàs inſtituat facultates nobis ineſſe, eaſque animas vocitari. Quòd ſi hæ neque elementa ſunt, neque elementorum participes, reſtat vt prorſum diuinæ ſint atque cœleſtes. BRVT. Ego hanc Auerrhoidis mentem eſſe perſpicio, planeque rei veritatem aſſequor. Ex quo mirari ſubit cur quum ſuprà citatos Galeni locos toties verſarim, nunquam tamen eos euoluerim, nec quid latentis veritatis includerent explicarim. Mens puto aut peruagatorum elementorum obſeruatione, aut communi vulgarique hominum iudicio obruebatur, à quo non promptum eſt citra nominis & gloriæ iacturam diſcedere. EVD. Quam ſis conſecutus veritatem tene ac promulga: iniquum ſiquidem eſt in altiſſimis philoſophiæ quæſtionibus aliud ſentire, aliud dicere.

Humani corporis, vt omnium viuentium ſpiritus eſſe diuinos, ingenitumq́, illis calorem diuinum.

CAP. VII.

PHILIATROS.

SI de humanis ſpiritibus differendum proponitis, optem mihi implicatam huius nominis rationem expediri. EV. Propria ſpiritus ſignificatio ventus eſt, omnibus in linguis. Atque quum ventus præpotens ſit, mirabiliaque efficiat, & oculorum obtutum effugiat, affinitate quadam & ſimilitudine factum eſt vt ſpiritus nomen ad rem omnem quæ ſub aſpectum non cadit transferet, ſiue corporea ea ſit ſiue incorporea. Hinc fit vt quæ in nobis ineſt ſubſtantia, auræ tenui perſimilis, ſpiritus appellationẽ ſubeat. Eſt autẽ à corpore & humoribus quippiam diuerſum, quod Hippocrates τὸ ἐνορμῶν ceu incitans nuncupauit, non à ſubſtantię tenuitate, ſed quod eius vt venti magna vis ſit & incurſio. Qua igitur ratione iſtos ciet impetus, intelligitur affinitatem habere cum corpore: qua autem videri non poteſt, ad incorpoream ſubſtantiam accedere: ex quo fit, vt amborum medius ſit & vtriuſque particeps: Quæcunque ſubſtantia intelligitur corporis expers, noſtroſque ſenſus effugiens, ea ſuas vires nobis caduciſque corporibus prouehente ſpiritu impartit. Itaq; vt viuentis Dei & vniuerſæ naturæ, ſic & animæ ſuus eſt ſpiritus. Dei ſpiritus, occultam Dei maieſtatem poteſtatemque præferens, per omnia ſparſus permeat, vbique præſens omnia complectitur: hic animos habet in poteſtate, & eos quocunque vult adducere poteſt. Naturæ ſpiritus, is eſt quem omnes philoſophi iuxtà ac poëtæ celebrant: quem Plato mundi animum, Galenus mentem huc ex ſuperioribus deductam appellauit: quem Ariſtoteles de mũdo differens hac definitione planius expreſſit. Spiritus dicitur quædã tum in plantis atq; in animalibus, tum per omnia commeans animata fœcundaq; ſubſtantia. Hic ergo longè lateque diffuſus omnia continet, omnia lætificat vitalem mundi animam ipſamq́ue naturam ſecum afferens: quæcunq; ſubierit, vitalia faciens. De quo Latinæ philoſophiæ princeps Tullius, ordinem conſtantiamq; rerum ſuſpiciens, ſapientiſſimè: Hæc ita (inquit) fieri omnibus inter ſe mundi partibus concinentibus profectò non poſſent, niſi ea vno diuino & cõtinuato ſpiritu continerentur: paucis certè ſpiritus tum præſtãtiam tum diuinitatem Græcorum philoſophorum imitatione complexus. Iã verò peculiaris rei cuiuſq; mortalis &

concretæ ſpiritus: illius formæ ſubſternitur, eamque denſo concretoque corpori nectit, mediam inter vtrunque conditionem ſortitus, iungitq; diſparia res vtrique affinis ac familiaris: atque hic profectò ab altero, qui vniuerſitatis atque totius naturæ eſt, regitur atque continetur. Hic eſt animi omniumque facultatum vector propriaque ſedes, & quem fortaſſe illarum corpus rectè dixeris. Sic enim olim Platonici corpus quoddam excellentis naturæ perlucidum & æthereum, animæ facultatibusq; ſubſterni prodiderunt, quo illæ cum terreno & denſo corpore conſociarentur. Hoc in problematis imitatus verè eſt Alexander Aphrodiſęus: quod Ariſtoteles planè indicauerat, ſpiritum animę facultatumq; corpus & illius diuinã ac cœleſtem eſſe naturam, quę reſpondeat eleměto ſtellarum. Locus eſt quem libro ſuperiore produxi: Sed enim (inquit) omnis animæ ſiue virtus ſiue potentia, corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum, quàm ea quæ elementa appellantur. Verùm prout nobilitate obſcuritatéve animæ inter ſe differunt, ita & natura eius corporis differt. Ineſt enim in ſemine omniũ, quod facit vt fœcunda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, nõ talis facultas aliqua eſt, ſed ſpiritus qui in ſemine ſpumoſoq; corpore continetur: & natura quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens eleměto ſtellarum. Ergo denſum hoc corpus ex variis partibus coagmentatum, ſpiritus eſt propria ſedes, in quam nullo intermedio incumbit: & ſpiritus animæ eiuſque facultatum velut baſis. Itaque in denſo corpore, ſpiritus in ſpiritu calor innatus; in his natura & facultas. Vtrumq; & ſpiritum & calorem qui in eo eſt, diuinum cenſet: neq; enim ignis eſt neq; ortus ab igni, quoniam (vt mox inquit) ignis nullum animal generat. Denique natura quæ in eo eſt ſpiritu, nónne præſtantiorem magiſq; diuinam quàm ſpiritus conditionem obtinuit? Natura, inquit, quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondet elemento ſtellarum. Potuitne quicquam manifeſtius proferre? Quanto interuallo cœleſtia corpora ab elementis ſeiuncta cernimus, tanto eam naturam à denſo & mortali corpore diſtare putat: ſpiritum verò medium inter illa collocari. BR. Sed hunc quæſo mihi ſcrupulum dilue: Calor is quem natiuum appellas, nónne inſitus nobis eſt & interior? EV. Maximè. BR. Qui fiet igitur vt ſit cœleſtis? Qui enim cœleſtis nuncupatur, externarius eſt ambienſq; nos circumſidet. EVD. Hoc illud verbum eſt, quo plurimi circumuenti in errorem inducti ſunt, qui, quoniam cœlum ipſum extra nos eſt, putãt, quicquid cœleſte eſt, extraneum eſſe, neque in nobis inſidere, quaſi nulla vis cœleſtis in nos commigrare poſſit. Et clarè tamẽ interim vident, frugum fructuumq; procreationem & incrementum, non niſi cœleſti hoc calore perfici. BRVT. Eſt is quidem neceſſarius, ſed iccirco duntaxat vt interiorem inſitumq; temperet ac gubernet. Quod quomodo nonnulli interpretentur paucis aperiam ſi permittis. Inſitus noſter hic calor temperatus eſt, & ex elementorum permiſtione natus: ignis quippe is eſt, ſed eatenus contrarii permiſtione impeditus vt neque feruidus ſit neque exurens, neque violentiam illam retineat, quæ eſt igneæ naturæ propria, ſed totus moderatus ac benè temperatus ſit, & vt ait Galenus frigidi ſit particeps, & quaſi ex calido frigidoque temperatus. Nec verò hic Ariſtoteli ſimpliciter cœleſtis eſt appellatus; ſed proportione quadã reſpondens elemento ſtellarum: quod autem alteri comparatur eique ſimile eſt, nemo idem idipſum iure probeque cenſuerit. Verùm enimuero hunc noſtrum bene temperatum inſitumq; calorem, functionum opificem, certa ratione moderatur atque gubernat ille cœleſtis ſalutariſque calor, ſicque continet & ad functiones promouet; vt illius complexu fotuq; deſtitutus calor noſter mox pereat & extinguatur, aut nihil quicquam efficiat. EVD. Olfacio cuius authoritate perſuaſus triplicem calorem ſtatuas: igneum, temperatum, qui idem natiuus ſit, & cœleſtem. Cæterùm non ſatis acutè perſpexit vir ille, cuius te patrocinio tutum fore confidis, Ariſtotelem dixiſſe inſitum hunc nobis calorem & in animalibus ſtirpibuſve contentum, nec igniem eſſe, neque ab igni originem ducere. At quem inſitum ille facit, is tametſi non eſt ignis, ex igne tamen (vt ait) temperatus eſt ab eoque ortum habet. Rationem autem cur noſter calor non ab igne trahat originem, hanc reddit Ariſtoteles, quòd ignis nullum animal generat.

In præfat.

Lib. 2. De generat. animaliũ, cap. 3.

Lib. De tremore & palpit.

Leonicenus.

Digitized by Google

nerat. Quòd ſi nec totus ignis nec eius portio quicquam generat, multò certè minus quicquid ab eo ortu quodam proceſſit. Conuenit enim longè præſtatiorem vim effectionemque toti quàm parti concedere. Rectè igitur hunc inſitum nobis calorem neq; ignem eſſe neq; ab igne originem ducere, ſed totũ planè cœleſtem eſſe, literis memorieq; mandauit. Iam verò donemus ex elementorum permiſtione quendam ortum in nobis temperatum. Hic ſanè quiſquis erit, ſimilitudine quadam eum duntaxat exprimet, qui lapides & metalla continet, neque aliud in nobis quàm ſimilarium partium molem coagmentationemque ſeruabit, ne diſſipetur aut defluat. Age obſecro, in oſſibus, in neruis, in aliis denique partibus ſimilaribus emortui animantis, nónne is calor ineſt quem in lapide fateris? Br. Ineſt ſanè. Ev. Quum adhuc in viuis erat animal, nónne iis ipſis partibus aliquid inerat præſtantius illo lapidis vel oſſis demortui calore, quòd vitæ functiones obiret? Br. Nihil fortaſſe ſupra temperamentũ: veruntamen id temperamentũ in viuente quoniam inerat præſtantius, poterat ſanè eas vitæ functiones (quæ perfectiores ſunt) obire. Ev. Id autem viuentis temperamentum qua ratione putas quàm demortui præſtantius? hoc enim in diſceptationem vocatur. Br. Aliud vix queam verbis exprimere. Ev. Atqui neceſſe eſt id apertius clariusque dici. Quod vt efficiam, aliud exemplum diſputationis huius noſtræ ſupponam. Viuens piper temperamento impenſè calidum alitur, increſcit, omniaque vitæ munera exequitur. Id iam donemus emoti. Quoniam omnes in illo vitæ functiones perierunt, neceſſe eſt opinor vnà cum functionibus harum efficientem cauſam periiſſe: naturalis enim quum ſit, otioſa manere haud poteſt. Itaque piper interitu cum vitæ functionibus nonnihil etiã perdidit, quod erat vitæ cauſa. Id verò quid eſſe dicas? non temperamentum, quum emortuum exiccatumque piper non minus immò etiam magis quàm viuens calidum ſit: nam id ſiue ſeorſum conſideres, ſiue ad hominẽ temperatum referas, & ſimpliciter & comparatè calidum iudices. Perdidit igitur interitu quidpiam à temperamento diuerſum, quod functionum cauſa fuerat. Id autem quid fuerat? Si omnia ratione animoque luſtres & accuratè circunſpicias, non aliud occurret quàm ſpiritus vitalis, & calor in eo ſpiritu qui morte ſit extinctus. Hunc igitur neceſſe eſt à temperamento diuerſum, & ſupra temperamenti naturam conſtitui, qui vnus vitæ omniumque functionũ ſit author. Br. Eò certè vel nolens adducor. Ev. Is autem ſi ſupra temperamentum eſt & ab elementi conditione alienus; nónne optimo iure ſtatuetur cœleſtis ac planè diuinus? Is eſt quo omnis omnium tum ſtirpium tum animantium vita continetur, & cuius vnius extinctio mors eſt. Hunc ab elementari facilè diſcernes ac internoſces in ſtirpibus & in animantibus frigidis, vt in lactuca, in mandragora, in ſalamandra: quæ quum temperamento abſolutè frigidæ ſint, non hoc ipſo certè, ſed ſolo vitali ſpiritu & calore viuunt. Brv. Ea tamen Galenus frigida eſſe pronunciat. Evd. Calidáne an frigida ſint, hîc non diſputo: quanquam dici poſſunt temperamento frigida, at calore vitali (quantuluſcunque ſit) calida: quemadmodum & viuens omne quod ſalutaris huius caloris vim in ſe continet. Si hæc ſimpliciter frigida ſunt, in eorum temperamento elementum frigidum vincit atque dominatur, præpolletque calido. Quocirca temperamenti vi quicquid efficiunt, à dominante frigido prodit. Atqui alimentum trahunt & concoquunt, inde aluntur & increſcunt, hiſque ſimilia opera edunt: hæc verò quomodo poſſint vel à temperamento frigido, vel à diminuto & victo calore, qui in temperamento eſt, proficiſci, vt qui præcellentis frigoris præſentia nihil agat? Neceſſe eſt igitur hæc alterius caloris ſint opera, ad quem planè referuntur ac pertinent. Is autem eſt vitalis ac diuinus, quem niſi Galenus ab elementari diuerſum ſtatuat, vix ab iis quas proponit philoſophorũ tricis ſeſe explicabit. Quòd igitur calor hic in viuentibus opera edit temperamento non conuenientia, & quòd morte interdum extinguitur permanente temperamento, palam fit illum in viuentibus diuinum ac cœleſtem eſſe, ab elementarique diuerſum. His rationibus adductus Ariſtoteles, apertè pronunciauit calorem hunc viuentis corporis diuinum & ſupra ele-

Temperatus calor.

Lib. de ſimplic. 4.

ment naturam eſſe. Quin & illum puto alias tam præclaras rationes in id ſecum quæſiuiſſe, totque in animo habuiſſe quibus id ſibi perſuaſerit, vt ſi nullam adferret, ipſa tamen illius authoritas me frangeret. Plurimi autem veſtri ſimiles contrà nituntur, quibus non aliud quicquam eſt, cur incredibile ſit hunc calorem diuinum eſſe, niſi quòd nequeunt ipſam diuini naturam intelligere & cogitatione comprehendere. Brvt. Id iam conſpicuum certumq; videtur. Cæterùm hoc mihi loco cum multis dubitare licet, hicne calor in nobis diuinus ſubſtantia ſit, an accidens. Evd. Quod multorum mentes occupat. poſſum hac perbreui ſententia explicare. In materia quæ & temperamento & omni inſtructione ſit apparata, ſpiritus ineſt, plurimum quidem æthereus, ſed tamen ex aliorum elementorum permiſtione conſiſtens. Calor qui in eo eſt ſpiritu, qualitas eſt, quæ nuſquam ſeorſum ſubſiſtit: eſt igitur & verum accidens, ſed planè diuinum ac cœleſte, ſicuti & lumen calórve ſolis, & vna quælibet vis alia cœlitus in corpus iam apparatum demiſſa. Natura autem ea ſeu forma, quæ interuentu ſpiritus & caloris in materia conſiſtit, puriſſima eſt ſubſtantia, eaque tota cœleſtis ac diuina, elementorum haudquaquam particeps. Quocirca (vt iam ad penſum redeam) præter igneum calorem qui partibus ineſt ſimilaribus, neceſſum eſt in nobis, & in cunctis viuentibus præſtantiorem quendam inſidere, qui ſalutatis ac verè diuinus functionum opifex ſit aut adminiſtet. Hoc tuus Auerrhois dilucidè videtur comprobare primo collectaneorum, ſtatuens partium ſimilarium propriam formam eſſe temperamenti rationem, quæ ex quatuor elementorum moderata menſura ac permiſtione procedit. Præter hunc verò in cunctis viuentibus calorem innatum quendam ineſſe, ab eo diuerſum quem à temperamẽto partes adipiſcuntur. Hunc ipſum calorem partibus diſſimilaribus & inſtrumentis pro forma datum, quanquam non inficiatur facultates & animæ partes his inſuper conferri. Br. Tu commemorata hominis ſententia animum mihi præteritarum deliciarum dulciſſima recordatione recreaſti: tanta enim & tam admirabili ſuauitate ea olim ſenſus mentemque deliniuit, nihil vt exiſtimarim aut ſubtilius aut præſtantius dici poſſe. Iſtorum ego dulci recordatione ſentio defenſionem meam periclitari, meque ad defenſionem ſegniorem reddi: ac prorſus in tuam ſententiam adducerer, ni me reuocaret neoterici illius ratio, quæ calorem hunc iccirco diuinum aut cœleſtem dici non poſſe contendit, quòd in pleriſque excrementis contineatur, ſordidis certè quidem illis, & quæ iam à naturæ bonitate deſecerunt. Ev. Portentoſa deliria! parum quidem is animaduerterat » quid de excrementis ſubiungat Ariſtoteles: At verò Solis calor (inquit) & ani» malium non modò in ſemine continetur, verumetiam ſi quid excrementi ſit, » quanquam diuerſum à natura, tamen id quoque principium habet vitale. Et quid quæſo hic eſſe poſſit, quod ad cœleſtia compararum, ſordidum non deprehendatur & abiectum? & tamen hic etiam viget & quaſi habitat cœleſtis ille calor. Vt in noſtrum hoc vtile ac lutulentum corpus, diuina mens immergitur: ſic tum in ſemine tum in animalium excrementis, hic inſidet calor diuinus & vitale principium: hoc planè indicant quæcunque ex illis gigni cernimus animantia. Phil. At iſtorum ortus plerumque ex his eſt materiis quę ſponte ſua putreſcunt. Tune etiam in hiſce putridis cœleſte quippiam ineſſe putes? Evd. Quæcunque putruerunt corporis noſtri ſuperuacanea, quanquam receſſerunt à natura eius à quo dimanarunt, adeò vt illi interdum ſint aduerſa & inimica, naturalia tamen & accommodata ſunt aliis, quæ inde gigni prodireque ſolent. Quamobrem in illis calorem ineſſe dicimus & principium vitale, aptum quibuſdam gignendis imperfectis animantibus, inutile autem & incommodum iis de quibus illa pulſa ſunt. Phil. Cœleſtis ergo caloris complures fient ordines, neque qui vni eſt naturalis (quanquam cœleſtis ac vitalis) continuò omnibus peræque naturalis erit & amicus. Evdo. Neceſſe id quidem: vt enim formarum quæ omnes cœleſtes ſunt ac diuinæ, alia alii materiæ conuenit aut aduerſatur: ita calor cœleſtis, alius alii animãti proprius eſt & familiaris, alius alii alienus & incommodus. Brvt. Sunt hæc quidem in primis conſentanea, imò matutina diſputatione Themiſtius

tis duntaxat quæ ex putrida eluuie pronenerunt, exiſtimabat communem illam mundi animam conferri, iisque ſolis principium vitale accedere ex ſuperioribus: quod nihilominus docuiſti quodam diſcrimine, & pro rata cuiuſque conditione impertiri. Ev. Hæc velim ob oculos proponas & ſæpius mente colluſtres, expenſiſque ſingulis decernas, quantum Galenicum hoc dogma ab Ariſtotelico diſtet. Brvt. Germanum quidem prorſus eſt, nulla diſſimilitudine ſeiunctum. Quandoquidem Galenus in vniuſcuiuſque partis ſolida ſubſtãtia, humidum primigenium & inſitum ſpiritum collocat: in his verò calorem ipſamque partis naturam, quorum nihil ex puris elementis originem habet. Evd. Andent nihilominus inſuper plurimi acriter obſiſtere, qui nec ſpiritum eum, nec calorem aiunt à Galeno diuinum appellari, quemadmodum neque naturam diuinam. Vim eam quæ nos conformauit Galeno diuinam dici fatentur, neque tamen eandem, quum nos regit ac moderatur, eo nomine exprimi deſignarique volunt: itaq; dum illorum omnis de nomine contentio eſt, ſi rei nomen ſupprimatur continuò putant rem ipſam de medio tolli. At dum res maneant, verba illi fingant arbitratu ſuo. *Diuinũ quid.* Ph. Dic quæſo breuiter quid diuini appellatione intelligi velis. Evdo. Quicquid ſuprà dixerat Ariſtoteles proportione reſpondere elemento ſtellarum. Ph. Quid hoc ſibi vult elementorum? Evdo. Vt quatuor ſimplices naturas elementa vocamus, quòd in rerum omnium concretionem confluunt, illisque cedunt in materiam: ita cœlum ac ſtellas, quòd ſuas etiam illis vires adhibeant ac impertiant, elementa iure appellemus. Si in primam animantis procreationem, quæ ex ſemine ex maternoque ſanguine fit, mentem cogitationemque figes, animaduertes ſanguinem ex quatuor elementis quæ in cibis inerant conſtitui, ex eiſque materiam ſeminis, quam purior vtiliorque ſanguis contulit. Ad naturam, ſpiritum & calorem, quos ſemen in ſe comprehenſos continet, quum aliunde prodiiſſe memineris, intelliges ſupra elementorum vires & ordinem eſſe, neque poſſe illorum præſtantiam vel ad caduca hæc & ſordida elementa, vel ad temperamenti proprietatem pertinere. Partium humani corporis ſubiectam materiam ab elementis & à temperamentis: at facultates, ſpiritus, inſitum calorem, & figuram, ab eò ſeminis ſpiritu, in quo tum calor, tum natura, viſque diuina inſidebat, proficiſci. Phil. Corporis noſtri gubernatrices facultates & vim eam quæ nos conformauit, quemadmodum & animam, non ex elementis, ſed diuinioris cuiuſdam eſſe originis, copiosè ac ſolidè videris explicaſſe. Operibus verò & functionibus, de quibus ne verbum quidem vnum feciſti, tune etiam latens & ſecretum aliquid adſcribes?

Plurimas functiones & opera in nobis, occultis ex cauſis eſſe. Cap. VIII.

Evdoxvs.

QVid me præterea quæſtionibus fatigas Philiatre, & ad ſententiam de operibus ferendam hortaris? Si iam planum feci animam & facultates in nobis ineſſe diuinas, eaſque non otiari, non ceſſare, ſed continentes actiones ciere, & in opere eſſe ſemper: ſpiritum quoque illarum vectorem, itemq; calorem eſſe diuinitatis participem, nónne quæ illarum ſunt opera, iure debent diuina appellari? Vix tu ſanè poſſis numerando percenſere functionum genera quæ ſupra elementorum vires ſunt, & quæ nequaquam ad illorum temperaturam pertinent. Phil. Auſimne eas functiones diuinas nuncupare, quæ cernuntur & ob oculos mihi obuerſantur? Ev. Quidni? Nónne admiranda Dei opera in conſpectu & in oculis ſunt omnium? Ph. Quam igitur diuinã functionem cenſebis? Ev. Vt quæ trans naturam ſunt & ſupra captum humanę mentis, quia nos in ſui admirationem trahunt, admirabilia ſolemus appellare: ita functiones admirabiles iure diuinas appellem, quarũ cauſa & ratio abdita, deliteſcens & occulta, neq; demonſtrari, neq; certò explicari poteſt. Huiuſmodi autem eſt, quæcunque non à primis ſimplicibuſq; rerum naturis ortum habuit: ſed illarum ordinem prætergreſſa, vix vlla poteſt mentis acie comprehendi. Phil. Hanc ſi diuinam eſſe cognoſcis, non

incerta eſt & abdita. Ev. Certum quidem eſt & comprehenſum hanc cauſam ſupra elementorum ordinem eſſe: ac nihilominus occulta eſt & inexplicabilis illius

Proœmio problem. ſubſtantia, quæ (vt ait Alexander) modum humani ingenij prorſus excedit, Deo duntaxat cognita immortali, qui rerum omnium parens atque author eſt. Operis quidem ſolertiſſimi cuiuſdam rationem artifex qui extruxit integrè tenet: cæteri verò qui artis ſint illius ignari, rationem nullam reddere queunt, ſed tantummodo rem inſpectant & demirantur. Vnde (paulò poſt inquit) apud medicos abditæ illæ deliteſcenteſque cauſæ earum rerum putantur, quarum nulla ratio reddi poterit. Ea fuit Galeno abditarum rerum definitio, eadem & Ariſtoteli, qui ſupra captum humanæ mentis illas collocauit. Ph. Dilucida hæc quidem explicatio: quod autem ſequitur ediſſere, quæ functiones occultis ex cauſis & quæ ex manifeſtis procedant. Ev. Hoc ſanè protinus adorior ab iis auſpicatus quæ naturales functiones appellantur: earum genera, ſunt procreatio, nutritio & accretio.

1. De natur. facult. Procreationem ſupra demonſtrauimus occultis ex cauſis eſſe, non eã qua prima rei ſubſtãtia generatur, immutationem primã appellant, primordiorum vi & permiſtione factam: ſed eam quæ cuiuſque rei rationem continet, qua iam caro, aut os, aut neruus exiſtit, & quæ inſtrumentorum conformationem figuramq; perficit. Ph. De hac prorſum nihil addubitem. Ev. Iam verò nutritionem & accretionem vt intelligas eadẽ eſſe præſtantia, ad eas animũ mentemq; adhibe, quæ iſtarum adminiſtræ vocantur, ſunt autem attractio, retentio, concoctio & depulſio. Alimenti confectionem tum eam quę in ventriculo, tum alteram quę in iecinore ac venis, tum tertiam quæ in ſingulis particulis perficitur (omnes ſiquidem vna eademq; ratione conſiſtunt) vnde & qua ratione fieri putas? Phil. Nónne à mediocri calore qui ex iuſta primordiorum confuſione ſuſcitatur? Sic enim Auerrhois ex Ariſtotelis, Alexandri, Galẽnique ſententia putat elementa quum perfectè miſta commutataque fuerint, & quaſi coctione purgata purioraque facta, tum nobiliores & altiores cuiuſdam ordinis functiones edere, quales nequeunt pura illa atque ſyncera. Hæ ſunt quas pleríque inter admirabiles collocarunt, vt theriaces vis & effectio ex tam multorum medicamentorum compoſitione ſurgens. Ev. Hæc quidẽ ſimilitudo multorum admiratione celebratur, quæ vbi ſemel in vulgus prodiit, omnium ferè vinctos tenuit animos, atque eorum imbecillitatem occupauit qui omnia elementis attribuunt. Sed ſi (quod ſupra docui) ex horum permiſtione vis nulla enaſci poteſt, quæ non ad vnum quodpiam elementorum maximè pertineat: neceſſum eſt id quod in permiſtione vicerit, vires ſuas præ cæteris oſtentare. Quî fiet igitur vt vniuſcuiuſpiam animantis calor poſſit, quæ duriora ſunt atterere & comminuere, molliora & tenera non poſſit? vt ſtruthionis calor ferrum, columbæ venter lapillos exterat, leonis verò calor, qui tum vehementior tum acrior eſt, non poſſit? Rei igitur naturalis ſi qua eſt affectio quæ nullius ſimplicium naturam & vim redolet, ea iure nequit ad permiſtionis vim pertinere. Huiuſmodi eſt, tum ventriculi tũ cæterarum partium concoctio: quæ non tam elementorum calori, quàm efficientis patientiſque familiaritati & ſimilitudine aſſignanda eſt. Philia. Hoc etiam affirmant, quicunque calorem hunc ab elementis eſſe contendunt. Evdo. Iam igitur nihil erit quod noſtræ ſententiæ aut concluſioni aduerſetur. Quandoquidem vnicuique animantium generi ſi proprium deſignatumque eſt alimentum, quòd illi ſubſtantiæ affinitate familiare ſit & iucundum, fiet illius concoctio non ab elementorum qualitatibus, ſed ab ea ſubſtantia cum qua familiaritas eſt atque ſimilitudo. Philia. Hoc ipſum cenſuerunt tum alij complures, tum imprimis Alexander Aphrod. & Galenus.

Proœmio Proble. Evdo. Quanquam omnis concoctio maximè fit à cœleſti calore, iuuatur tamen bono temperamento & mediocri elementorum calore, qui ſi non ſubſtantia, temperie tamen & mediocritate ad cœleſtem proximè accedit. Si qua

Proœmio de Simplicibus & tertio. integra & laudabilis eſt in nobis concoctio, ea diuini caloris eſt effectio: deprauata autem & vitioſa omnino ab elementis eſt. Temperies diuini caloris vim & effectionem corroborat, qualitatis exuperantia deprauat atque peruertit. Bilis non ab illo quantumuis aucto, ſed ab elementorum ſolo calore profertur,

quum

quum mediocritatis legem velut per vim oppreſſit. Ergo id veriſſimum reputo quod à quibuſdam dictum accepi, cœleſtem illum calorem, quantuſcunque ſit, ſalutarem eſſe & vitæ conſeruatorem: eum verò qui ab elementorum permiſtione natus ſit, quoties ſupra modum increuerit, peſtiferum & perniciosum eſſe. PH. Valdè placet hæc interpretatio quæ meo certè quidem iudicio difficilium & obſcurarum quæſtionum claram habet & facilem explicationem. Reliquarum effectionum eſtne quæſo par ratio? EVDO. Eſt ſanè. Nulla ſiquidem elementorum temperatura cauſa eſſe poteſt cur ventriculus cibum arctiſſimè comprehendat, eumque contineat quoad ſit plenè concoctus, huncque depellat mox vt concoctus ſubactuſque fuerit. Equidem video vetuſtiſſimæ opinionis approbatione, omnibus in ore verſari, omniumque opinione tritum, ſiccitatem retentioni adiumento eſſe. Sed hac vnica cauſa ventriculum vel aliam quandam particulam, vtile alimentum auidiùs amplecti & tenere, noxium & ſuperuacaneum reiicere & aſpernari, aut vterum nouem integris menſibus fœtum ſuo complexu tenere, neque hunc ſinere prius elabi quàm ad abſolutionem peruenerit, non niſi futili commentitiaque opinione dici poteſt. Nam has functiones efficit vis quædam elementis præſtantior atque diuinior, quæ partibus ſingulis à prima origine eſt inſita. Iam verò quid eſt quod attractionem ſolius caloris, depulſionem autem frigoris aut humoris vi fieri comminiſcũtur? Calidum omne allicere & ad ſe quaſi rapere, frigidum contrà expellere atque propulſare compertum quidem habemus, ſed tamen promiſcuè & citra delectum. Cæterùm quum quippiam non quiduis ſed familiare ſolùm prolectat, non id ſolo calore, ſed alia præſtantiore facultate efficit. Si enim in partibus corporis nulla alia quam communis illa caloris ratio ineſt, quî fiat vt vnaquæque ex confuſa & multiformi maſſa ſanguinea, id ſolùm quod ſibi accommodatum eſt & amicum proliciat: os craſſiorem ſubſtantiam, caro tenuiorem ſibiq; finitimam, & cætera pro ſuæ quæq; naturæ modo? Vnúſne elementi calor vtile internoſcet, vt id demum attrahat, frigus verò noxium ſentiet depellendum? Id ipſum ſi eſt, eædem etiam vires cæteris inanimis inſidebunt, vt quæ eiſdem vigent qualitatibus. Rectè Galenus affirmat. non modò nutritionem & concoctionem, ſed & attractionem fieri ſubſtantiæ ſimilitudine, & vnamquamque particulam eadem vi qua lapis Heraclius ferrum, quod ſibi familiare eſt attrahere. PH. Plura non opto, quibus iſtorum fidem facias. Si enim ab elementorum qualitatibus attractio depulſioque naſcerentur, harum perquàm euidens eſſet demonſtratio, neque de illis veteres inter ſe tanta contentione decertaſſent, neque Galeno alia atque Eraſiſtrato vel Aſclepiadi ſententia fuiſſet, quum eaſdem omnes ſtatuerint elementorum vires. *Lib. De facul. 2.* Perge reliquas functiones ſimiliter excutere, ad vitales accedens. BR. Galeno placet præcipuum cordis opus eſſe, tum ipſius tum arteriarum pulſationem, idque vitale appellat, quoniam refrigeratione innatum calorem, qui vitam tuetur, temperat. *Vitalis functio.* Pulſationem à calido fieri ait quod frigidi particeps eſt. Verba eius hæc ſunt: Nam calor inſitus ceu ſemper mobilis, neq; intrò, neq; extrà ſolùm fertur, ſed alterum ipſius motum alter ſemper excipit. *Lib. de cauſis pulſuum.* Verùm (paulò pòſt) ad ſuperiora exterioraq; motionẽ & quaſi explicationem, quòd natura calidus ſit experitur: intrò autem deorſumq; fertur, hoc eſt ad proprium principium viam init, quoniam frigidi aliquatenus particeps eſt: quippe ex calido & frigido temperatus. His apertè omnem vitalem functionem elementorum qualitatibus aſſignat. EV. Vt tibi, ſic & aliis fortaſſe multis, ita videtur. Sed id animo tamen penitus intuere, nũ poſſit ſola calidi frigidiq; temperies iugem hunc & irrequietum diaſtoles ſyſtoleſq; motum efficere atque moderari? Pulſationem equidem magna ex parte gratia refrigerationis eſſe non dubitem: & quoties caloris intemperies modum exceſſerit, ex refrigerandi neceſſitate crebriorem celerioremque pulſationem reddi, contrà verò rariorem ac tardiorem quum frigus dominabitur. At calorem atque frigus perpetuæ motionis efficientem cauſam ponere, id omni ratione caret, neque & euentis refellitur. Cur enim non reliquis partibus ſimiliter atque arteriis hæc indita eſſet pulſatio, quum ſint omnes æquè ex calido frigidoque temperatæ? Quanquam

igitur populari ac craſſa philoſophandi ratione pulſationis cauſam illic videtur attigiſſe, aliam tamen pro dignitate grauitateque rei præſtantiorem, alio loco acutius vidit, vbi eam cauſam nunc facultatem, nunc vim pulſantem appellat. In ipſo cordis corpore vis illa eſt vnde id contrahitur ac dilatatur: quæ in omnes arterias per tunicas earum influens, ſic eas cogit aperirique quemadmodum ipſum cor. Quoniam ergo inſitus & vitalis calor per arteriarum capacitatem vna cum ſpiritu in omne corpus effunditur: cauſa autem quæ pulſationem efficit, per arteriarum ſubſtantiam celerrimè defluit, perſpicuum vel ex Galeni ſententia fiet, hanc ab inſito calore & à vitali facultate diuerſam haberi. Phil. Concluſa iam mihi videtur hæc omnis oratio: ex qua etiam probatum video, functiones quas dicimus animales, vt quæ altioris ordinis, planè diuinas eſſe, ac modo quodam inenodabili perfici. Evd. Conſequens eſt omnino: animalis quippe functionis gratia, corporis partes diſſimilares & organicæ concinnam aptamque figuram acceperunt. Atqui figuram ipſamq; conformationem non poſſe elementis acceptam referri, ſed planè diuinam haberi, Galeni eſt ſententia. Neceſſum eſt igitur animalem omnem functionem non ab elementorum temperatura, ſed ab inſtrumenti ratione modo quodam inexplicabili maximè primumque perfici. Hæc inſtrumenti ratio & vis, ea ipſa eſt quæ illud initio confinxit: ita enim Galenus prodidit vim illam fingentem quæ diuina eſt, conformatis inſtrumentis perpetuò aſſidere, eamque ſingulos muſculos vt nouit ad vnumquemque motum neceſſarios impellere, quòd inſtrumentis ea vis ſola vti poſſit quę illa conformauit. Quin „ etiam quod vitiata quouis modo figura, aut inſtrumenti proprietate, etiamſi vi„ tiata non ſit illius temperatura, neceſſe eſt inſtrumenti animalem functionem „ lędi, (plerunque enim manus vehementer incaleſcens vel contabeſcens, integrè „ mouetur atque apprehendit) planum facit non elementorum temperaturam, ſed inſtrumenti rationem cauſam eſſe præcipuam quæ motum ſenſumque perficiat. Ph. Contradici video à nonnullis. Nam ſi quod inſtrumentum ſalua figura, magnitudine, numero atque ſitu, ingens ex intemperie vitium quale eſt in paralyſi contraxerit, id non ſolùm deterius, ſed & nihil penitus aget, etiam ſi nullus inſtrumenti, ſed ſolius temperamenti morbus ineſt. Quæ ratio viros ſpectatæ probatæque eruditionis eò adduxit, vt commodam elementorum temperaturam ſtatuerent primam cauſam & præcipuam, è qua tanquam è radice naſceretur animalis functio: inſtrumenti verò rationem, cauſam ſecundariā & adiuuantem per quam functio melius obiretur. Ipſeque adeò totus in hanc ſententiam concedo, niſi me fortè aliò retrahis. Ev. Hoc ſi voles paucis perſpicueque perfici, debes ad ſingula quæ propoſiturus ſum, reſpondere. Ph. Fiet pro virili. Evd. Similares partes quæ omnium primæ coagmentantur, ex elementorum permiſtione conſtant, perficiunturque harum temperamento. Ex ſimilaribus autem conſtant organicę: quare neceſſum eſt has etiam ex elementis conſtitui, ipſorumque conuenienti temperamento indigere. Ph. Hoc ipſum eſt quod dicebam Ev. At præter eam ſimilarium compoſitionem, inſtrumento inſuper ex conformatione, ſitu, numero & magnitudine, ſua ratio acceſſit, longè quidem à temperamento diuerſa. Ph. Eſt hoc ſanè manifeſtum. Evd. Temperamentum igitur omnibus eſt partibus commune, ſed ſimilaribus primùm & per ſe: organicis verò cum figura. Quocirca tum nutritio tum naturalis quæque functio, omni ex æquo parti organicæ atque ſimilari neceſſaria videtur. Animalis autem functio, ſiue ad motum ſiue ad ſenſum comparata, ſolius eſt inſtrumenti, nulli parti ſimilari quantumuis perfecta conceſſa. Hæc igitur à ſolà inſtrumenti ratione, non autem à temperamento profecta eſt. Quid dici poteſt obtuſius, quid peruerſius, quid intolerabilius, quid inſcitius, quàm temperaturam cauſam motionis haberi, quæ nihil ſola, ne eius principium quidem efficere poſſit? Si pars ſimilaris gratia organicæ eſt, erit illius temperamentum propter inſtrumenti rationem. Atqui finis perfectior eſt iis quæ in finem contendunt, quare ipſa inſtrumenti ratio perfectior eſt temperamento, quanquā hoc magis videtur ad vitæ neceſſitatem & vſum conuenire: ipſaque inſtrumenti ratio imperatoris, temperamentum verò gregarij & auxiliarij militis perſonam.

I ib. de vſu pulſuum.

I ib. de fœtus formatione.

Conciliator differētia. 63.

perſonam geret. Si extincto inſtrumenti natiuo calore, partibuſque vehementer refrigeratis in paralyſi motus ſenſuſque perit, id non idcirco fit, quòd bona temperies cauſa motus eſſet principalis, ſed quòd eſſet præparatio quædam adiuuans & facultati mouenti neceſſaria, qua certè ſublata omnis illius actio intercidit. PH. In paralyſi de qua iamdiu diſſero, ſalua eſt & integra inſtrumenti ratio, quam actionum cauſam ſtatuis: cur igitur ea motum non efficiat? EV. Quòd plerunque functionem præpediri cernamus, nequaquam læſa principali cauſa, ſed duntaxat ſublatis læſisve adminiculis, quibus in agendo nitebatur: quanquam in paralyſi vitium quoddam eſt inſtrumenti, obſtructus quippe neruus eſt, quo animalis ſpiritus illabitur. Sed iam id velim alio tibi argumento firmari, animalem functionem ab inſtrumenti ratione perfici. Animal nónne quauis ſtirpe nobilius eſt & præſtantius? PH. Eſt opinor. EV. Hanc vnde coniecturam facis? PHIL. Quoniam corpus video & maiori figurarum varietate, & numeroſo magis inſtrumentorum apparatu inſtructum. EVO. Quoniam igitur vnicuique corpori indita eſt anima, quæ ad illius functiones & vſus accommodatur, ſi animanti præſtabilius abſolutiuſque quàm ſtirpi datum fateris, neceſſum eſt tum illius functiones, tum animam harum effectricem, præſtantiorem diuinioremque putes. PHIL. Id omnes philoſophi profitentur. EVO. Si primæ illæ cauſæ tam longè diſtant, diſſidebunt ſanè & præmunitiones, & inſtrumẽta quibus agunt, fientq; alia naturalis, alia ſentientis animæ, hæcque illis multò præſtantiora, nempe animalis ſpiritus & inſtrumenti ratio, non ab elementis ſed diuinitus accepta. Iam verò quid de principibus animæ functionibus, apprehenſione, ratiocinatione, & memoria dicam? Vt enim eæ longè cæteris antecellunt, ſic & cauſas habent iis multò præſtantiores, quæ rectè nequeunt ad elementorum permiſtionem referri. PHIL. Audiſtin' Brute, hanc omnem de functionibus interpretationem? BRVT. Audiui, planeque totam memoriter complector. PHIL. Quid illa veritatis tibi videtur præ ſe ferre? BR. Superiorum ſanè conſequens eſt, & illis naturali colligatione conſertè contexteque connexa. PHIL. At ea plurima functionum genera inſtituit, quæ omnino ſint ſupra vim elementorum & demonſtrationis philoſophicæ. BRVT. Video, neque id putem alienum à philoſophia, vt neq; cætera omnia, quæcunque hactenus in diſputationem adducta ſunt. Inauditum id parumq; vſu tritum, cœleſtis aut diuini nomen me multò vehementius quàm res ipſa torſit. In medicinæ phyſiologia ſatis quidem mihi eſſe duco, ſi humani corporis compoſitionẽ ac ſtructuram ſingularumq; partium functiones & vſus mente conſequar: parum curans, ſiue illarum cauſas rerum primordiis & temperamẽto, ſiue diuiniori origini attribuas. Id enim parum confert ad medendi rationem planè philoſophicum, & in quo ſatis fuerit probabili ratione niti. Quocirca ſubtilius quàm ſatis eſt illis perquiſitis, ad ea quæ magis ſeria ſunt diuerte. EV. Iamdudum animus erat hæc tentare ac periclitari, ſed obſtinata iſta veſtra pertinacia nobis in mora fuit. BR. Nunc igitur demum, ſi ita videtur, quod totius eſt diſputationis noſtræ caput aggredere: morbos dico occultos, quibus diuinum quiddam ineſſe commemoras.

Parti ſimilari non vnicum ſed tria morborum genera inſidere, & qui ſint materia morbi. CAP. IX.

EVDOXVS.

IN hunc vaſtiſſimum medicinæ campum ſi deſcendemus, ſæpe quidem hærebimus in ſalebris, quibus is vndique conſperſus eſt: eritque neceſſarium in vias incurrere non ſatis tritas, & quæ fortaſſis parum vos oblectent. PHIL. Huc ipſi conceſſimus vt ardua quæque, ſpinoſa & inuia conſectaremur, quæ nos fortaſſe terendo plana reddemus. Agè igitur omiſſa omni contentione, reconciliataque voluntate noſtra, ne ſit moleſtum communi ſtudio rem omnem veritatis cognoſcendæ cauſæ indagare. BRVT. Pulchrè mones, iamdudum illius contemplationis efferor deſiderio. Cùm itaque ſimus grauioribus laboribus curiſq; vacui, in hoc diuerticulo ab omni turba & ſtrepitu ſeiuncti, liberè ſcrutemur ipſam veritatis lucẽ, neq; vlli authorum tã ſis addictus, quin tuã de morborum cauſis ſententiam

(tametſi à popularibus ſenſis alienam) in medium proferas. Non enim hæc ipſi conceſſimus audituri quid hac de re alij, ſed quid tu ſentires. Evd. Quando his me ſuaſionibus tanquam ſtimulis acriter vrgetis, ad rem aggredior, & demonſtrandum ſuſcipio in parte ſimilari tria eſſe morborum genera, quæ vix quiſquam aperte videtur perſecutus: hoc autem vt expoſitione perſpicua illuſtretur, altius Galeni ex arte morborum ſumma genera repetamus. Ph. Tria ille conſtituit, ſimilare, organicum & commune quod continui diſſolutionem primus appellauit. Evd. Organico & communi ſuppreſſo, de vno ſimilari quæratur. Quot ergo huius ſtatuis differentias. Ph. Tot nimirum quot intemperiei genera: neq; enim aliud eſt ſimilaris morbus, quàm noxia intemperies. Hæc autem diſtribuitur in quatuor ſimplices, totidemque compoſitas: haſque ſingulas volunt nunc ex humoris cuiuſpiam vitio, nunc citra humorem prægreſſa ex cauſa contrahi. Evd. Age Brute, hinc ſunt omnes partis ſimilaris morbi? Brv. Nullum his adnumerat Galenus: nam qui in bona ſimilaris partis tempetie omnem illius ſanitatem conſtituit, omnem profectò eius morbum ex læſa mutataque temperie naſci confirmat. Ev. Cæterum ſi qua ſunt in parte ſimilari præter temperamentum, quibus ſanitas illius & integritas conſeruetur, nónne neceſſe fuerit in bona illorum conſtitutione ſanitatem, in mala morbum collocare? Brv. Neceſſarium profectò. Ev. Atqui duo in vnaquaque ſimilari parte inſunt temperamento præſtantiora, ſubiecta materia, & ſpecies. Brvt. Id ſanè eſt quod tantopere ex te audire poſtulamus: vtque in illis morbos ineſſe putes. Evd. Eſt id quidem explicatu perquàm arduum, quod etiam ſi dilucidè explicetur atque demonſtretur, minimè tamen tutum ſit inuulgare. Br. Expedit tamen in hanc contemplationem paulò acrius grauiuſque incumbamus, vt eius obſcuritate diſcuſſa veritas illuceſcat, & à nobis fructus percipiatur vberior. Ev. Meminiſtis non ita pridem me demonſtraſſe medicamentis alias à materia, alias à temperaméto, alias à forma vires ineſſe: id nunc ad corporis partes commodè transferemus, quarum quæ ſimilares appellantur, tria hæc in ſe diſcreta continent, materiam, temperamentum, & eſſentiam, quæ illarum ſpecies dici conſueuit. Temperamentum quum ex elementorum fit qualitatibus, in accidentium genere meritò recenſebitur, materia verò illi ſubſternitur, à qua pars laxa aut adſtricta, mollis & dura, craſſa aut tenuis euadit. Cor calido ſiccoq; temperamento eſt, neque admodum diſſimili ſunt pulmones: at materia diſtant abſuntque longiſſimè, vt quæ illi denſa grauiſque ſit, his rara atq; leuis. Haud ſecus renes frigidum nacti temperamentum, cor verò calidum, ſummo diſcrimine diſiunguntur: vtriuſque tamen materia compacta eſt, atq; denſa. Hanc materiæ vim ſpectantes tum philoſophi tum medici, vt renes ita cor & iecur terrenum appellant, quo nomine conſtat non temperamentum, ſed materiam deſignari, quæ illis perinde ac terræ craſſa, compacta adſtrictaque ineſt. Iam verò partis eſſentiam atque ſpeciem à materia & à temperamento diuerſum quiddam eſſe, mihi perſuaſit Ariſtoteles cùm ait, rationem eam qua caro aut os eſt, non à primis elementis, ſed à ſemine & diuiniore principio naſci. Non enim quicquid ſimiliter atque os denſum tactuque frigidum deprehendimus, id continuò os eſt, ſed eſt præterea neceſſe oſſis eſſentia propriaque ratio accedat, qua detracta ne ipſa quidem elementa vel idonea temperie permiſta os effecerint. Br. Hæc mihi cum ſuperioribus ſatis videntur cohærere, ſi modò tu his eum Galeni locum concilies qui in vnaquaque ſimilari parte ait ſubſtantias tres haberi, ſolidam, carnoſam & ſpirituoſam, ex quibus is ait virium ſubſtantiam compleri. Evd. Id quidem facilè: nam ſolida atque carnoſa, eam quam dixi partis ſimilaris materiam conſtituunt. Spirituoſa, in qua calor eſt inſitus, ad formam refertur ac pertinet. Hæc porrò ſingula Galenus ait ex congrua elementorum temperie conſiſtere. Quæcunque igitur in parti ſimilari ineſſe cogitamus, vel illius materia ſunt vel forma vel temperamentum. Br. Importunus orationem tuam interpellaui: reliquam verò contemplationem perſequere. Ev. Tria igitur quum ſint ex quibus pars vnaquæque ſimilaris conſtituitur, tria quoque ſunt per quæ illa ſubſiſtit atque conſeruatur, quorum vnoquoque pereunte continuò pars tota

perit.

perit. Vt autem tria ſunt per quæ pars ſubſiſtit, ita & tria ſunt per quæ vel benè vel malè ſubſiſtit: quandoquidem contrariorum eadem eſt ſubiecta materia. Illorum trium integritas & moderatio partis eſt ſanitas, eorundem contraria immoderatio morbus. Quocirca vt partis ſimilaris ſanitatem, ita & morbum neceſſe eſt in tribus conſtitui, triaque fieri ſimilarium morborum genera, vnum materiæ, alterum temperamenti, tertium totius ſubſtantiæ. Hoc autem iam velim ex partis ſimilaris actione confirmare, ac docere huius robur à tribus illis dimanare atque conſeruari. Quanquam enim ſimilaris partis actio illius formæ atque eſſentiæ refertur accepta, ad illam tamen materiã atq; temperamentum maximum habent momentum, quorum ope deſtituta nihil quicquam forma ſit effectura: vt vnoquolibet iſtorum pereunte continuò pars tota perit, omniſque illius actio intercidit, ita etiam vnoquolibet læſo & natura ſua diſcedente, pars tota longè deterior & infirmior euadit & ad opus ſuum inexpeditior. Brv. Id obſecro nobis paulò apertius ob oculos pone, & inductione quadam illuſtra. Evd. Faciã ſedulò. Principio congruens partis temperamentum ad actionum perfectionem conferre, vitioſum autem illas impedire, & imbecillitatem accerſere, ſatis ſuperq; notum arbitror. Brv. Id certè tibi aſſentior, quod omnibus obuium clarumque eſt, non alia fulciendum demonſtratione: ſiquidem Galenus paſſim contendit ac tuetur, omnem imbecillitatem intemperiei ſobolem eſſe, qui & temperamentum omnis actionis principium cauſamq; ſtatuit. Ev. Vitiata porrò materia partis robur atque valetudinem infringi, hinc docere velim, quòd nonnullis ventriculus neque acetum, neque ſinapi, neque piper, nec denique quicquam acre aut mordax, aliis omnia facillimè toleret: deinde quòd odoribus alii oblectentur, alii citra offenſionem eos ferre nequeant. Brv. Conſentiunt certè hæc cum vero omnia, ſed tamen ſi permittes, cauſam eorum ex Galeno dicemus, quòd aliis exquiſitior & quadam veluti exuperantia acutior, aliis hebetior atq; obtuſior ſit ſenſus. Evd. Rectè quidem, at verò exuperantis deficientiſve ſenſus, quænam cauſa ſtatuetur? Non intemperies, multi namque intemperati, eiuſmodi nihil experiuntur aut ſentiunt. Vna igitur cauſa ſit oportet, quòd ventriculus cerebrique meninges raræ ac laxæ, quaſi diſſolutæ atque imbecilles, à quibuslibet externis iniuriis promptè offenduntur. Permultos videas optimo temperamento, qui neque calorem, neque frigus, neq; laborem, neq; vllam exuperantiam perferunt: hac ſola ratione, quòd molli, raro laxóque ſint corpore. Tale autem euaſit vel ex pauco imbecilloque ſemine, vel ex molliore delicatioreque vita: ex qua etiam molles ſolent appellari. Plurimos econtrario vides intemperatos, vt ruſticos & agreſtes, qui tamen validi ſint, & multò facilius externas iniurias perferant, hac ratione quod partes ſingulas, oſſa, neruos, tendones, omneſque fibras ſolidas habent atque denſas: ex quibus compactum corpus firmum atque robuſtum euadit, ad omnia perferenda comparatum. Tale vel ex robuſtiorum parentum copioſo validoq; ſemine procreari ſolet, vel exercitatione, conſuetudine & vſu conquiri. Quanquam autem Galenus locis quibuſdam omnem corporis actionem temperamento refert acceptam, paſſim tamẽ libris Methodi fatetur partis materiam 11. *Methodi* atque ſubſtantiam non parum ad robur pertinere. Quum enim ait naturam omnemq; virium ſubſtantiam ex ſpiritu, ex carnoſa ſpecie ac ex ſolidis ipſis conſtare, horumq; ſingulorum & qualitatem & quantitatem ſeruandam eſſe, nonne hoc ipſo conuincitur non ſolùm temperamentum, verùm etiam illorum ſubſtantiam quæ partis ſimilaris eſt materia, ad virium robur magnam opem conferre? Præterea vbi in medendi præceptis, partis quæ vim & vſum habet toti corpori communem, cuiuſmodi eſt ventriculus, aut iecur, robur ſeruare iubet, à relaxantibus abſtinet, quòd partis ſubſtantiam ſtatumq; optimũ diſſoluant: adſtringentia verò quorum vis eſt ad corporis ſubſtantiam & ſtabilitatem commendat. & 9. Libris de tuenda ſanitate, duas frictiones actus corroborare tradit, quòd illorum ſubſtantiam atque materiam compactiorem firmioremq; reddant. Ac ne ſingula longius perſequar, is paſſim docet partis bonam habitudinem atque agendi vim non à ſolo temperamento, verumetiam ab ipſa illius materia proficiſci, vitiumq;

Digitized by Google

materiæ imbecillitatis actioniſq; læſæ cauſam & morbum eſſe. PHIL. Probè id aſſequor, quod pro ſumma tua eruditione nobis planum feciſti: quod autem reliquum eſt exequere, vt à partis eſſentia ac ſpecie, illius robur & agendi vim teneri putes. EVD. Id non admodum anxiè tibi expoſuero. Vt enim ſtruthiocamelus non elementorum calore, non inſito temperamento, ſed totius eſſentiæ natura ferrum exterit & concoquit: ita & quæcunque in nobis ſunt partes totius ſubſtantiæ vi concoctionem, nutritionem harumque adminiſtras functiones obeunt, quemadmodum motum atque ſenſum. Partis autem tota ſubſtantia eſt, quam & ſpeciem & interdum facultatem appellamus. Plurimus eſt Galenus vt eiuſmodi facultatum præſtantiam dignitatemque demonſtret, tum principum partium quæ corpus vniuerſum gubernant, tum earum, quę vnicuiq; parti regendę fuerunt addictę: omniumq; ſubſtantiam acrius ſubtiliuſq; philoſophatus, à partis materia & à temperamento diuerſam inſtituit. Tria igitur omnino ſunt quibus ſimilaris partis ſubſtantia completur & cohæret, quibus illius robur ſtabilitaſq; conſiſtit, & quibus omnis illius actio perficitur. BR. Nihil iſta demonſtratione luculentius. EVD. Si vnum quod iſtorum tum roboris, tum obeundæ functionis cauſa eſt, bene conſtitutum integras, malè vitioſas deprauataſq; functiones obibit. Atqui bona ea conſtitutio ſanitas eſt & appellatur, mala verò morbus. Quocirca neceſſe eſt in tribus illis & ſanitatem & morbum collocari, & in parte ſimilari tria fieri morborum genera. Vnum eſt materiæ immoderatio, alterum intemperies, tertium totius ſubſtantiæ corruptela: quæ ſingula partis actionem primùm ac per ſe præpediunt. Si diſputationem totam velis Galeni ſententia concludi, in hunc locum quo tres imbecillitatis cauſas, triaque morborum genera expreſſit, mentem aureſq; erige. Quæ (inquit) immoderatè laxant, ſoluunt robur, quare & partis virtutem: quæ autem ſupra modum refrigerant, natiuum calorem extinguunt, qui fortaſſis (vt nonnulli arbitrantur philoſophi ac medici ſummi) ſubſtantia virtutum exiſtit: aut ſi non hoc, ſaltem primum & maximè neceſſarium earum inſtrumentum. Iam verò & qualitates quædam extraneę virtutes diſſoluere poſſunt. Hac oratione Galenus læſarum virtutum cauſas tres vel inuitus fatetur, relaxantia refrigerantia & alienas qualitates: quidq; horum ſingula in parte ſimilari immutent & labefactent, atque relaxantia materiã, refrigerantia temperamentum, extraneas qualitates facultatum ſubſtantiam demoliri: has quidem primùm ac per ſe, id eſt proximè, alia duo ex accidenti, qua ratione vel materiam vel temperamentum peruertunt, quæ prima ſunt facultatum inſtrumenta. Ex his perſpicuum euadit tria illum in ſimilari parte morborum genera ſedibus diſcluſiſſe, hæc ipſi appellauimus materiæ immoderationem, intemperiem, & totius ſubſtantiæ corruptelam. Hæc iam placet non modò in animis, ſed etiam in oculis conſpectuq; omnium exponere, & quaſi exemplis illuſtrare. Ventriculus vt pars ſimilaris tanta plerunque imbecillitate corripitur, vt nihil alimenti concoquat, & cruditas ac lienteria ſequatur. Hanc autem contrahit, aliàs impensè refrigeratus vel immoderato frigidæ potu, vel lactucarum eſu: aliàs relaxatus immodico olei tepentis hauſtu: aliàs extraneis venenatiſque qualitatibus laceſſitus: hoc & epoto veneno, & in exanthematis, & in aliis compluribus morbis popularibus obtingit, quibus cardiaca remedio ſunt. Imbecillitatis læſæq; functionis tres hę cauſæ, tria in parte ſimilari morborum genera ſunt. BR. Iſthæc quidem magna probabilitate dici video: quæ tamen fient illuſtriora magiſq; conſpicua, ſi minutius concidantur, illorumq; differentias perſequatis: nam in ſingulis vtilior eſt exercitatio doctrinæ. Similarium morborum genus in octo intemperies diſtribui recipimus, quarum ſint ſimplices quatuor, coniugatę totidem, hæque aliàs puræ, aliàs ex humorum influxu natæ. Immoderatæ autem materiæ, quas tu nobis differentias enumerabis? EVD. Ea quidem mollis eſt aut dura, laxa aut adſtricta, tenuis aut craſſa, rara aut denſa, quæ cùm immoderatius excreuerint, vnius materiæ morbi ſunt. Hæ tametſi poſſunt quotidianis obſeruationibus deprehendi, inſignioribus tamen exemplis clariores fortaſſe fient. Quod Ruellius non ita pridem literis memoriæq; mandauit, id ipſi vidimus in

9. Metho. diuinas facultates appellat.

Lib. 2. artis ad Glauconē.

milite

muliere quodam oſſa crurum, brachiorum & femorum ex morbo tam mollia & flexibilia euaſiſſe, vt ceræ modo facilè ſequerentur quocunque torqueres: quæ tandem balnearum naturalium vſu (eiuſmodi erant aluminoſæ) in priſtinum vigorem roburq́; reſtituta ſunt. Puellam cernimus noſtra vicinia articulorum vinculis adeò laxis, vt quocunq; velis artus inuertas, quod illi ab ortu vitium eſt. His qui argentea vaſa inaurant, ſolius hydrargyri vapore nerui eouſq; emolliuntur ac ſi paralyſi laborent: quam idcirco non pauci è iunioribus medicis neruorũ mollitiem, alii neruorũ diſſolutionem appellarunt. Hęc vitia nulla intemperie, nullo vel conformationis vel quantitatis vel numeri vel ſitus errore comitabãtur: quocirca nec temperamenti nec inſtrumenti, ſed vnius materiæ morbi exiſtimari poterant. Si quando ventriculus, corporis membranæ, aut cutis præter modum tenuis raraque, aut contrà ſi craſſior denſiórve exiſtit, quis tam ſomnolentus eſt ac nihil cogitans, vt illam morbo & vitio teneri neget, videns vel vltrà modum diſſolui corpus vel vitę neceſſariam tranſpirationem cohiberi? Hîc autem quum dico rarum aut denſum, laxum aut adſtrictũ, non ea intelligo vitia quæ venarum, arteriarum, aliorúmve inſtrumentorum ductibus incidunt, quòd morbi ſint in figura: ſed quæ pars ſimilaris ex primordiorum concurſione & permiſtione contraxit, ea quis non iudicet morbos eſſe partis ſimilaris. BRV. Certior ſum multò quàm dudum: ſed quid obſecrò ſi illa ad intemperiem referat Galenus, ex qua tanquam ex cauſa prodire velit? nam & ſecundæ qualitates omnes à primis, & à temperamento ortum initiumq́; ſumpſerũt. EV. Vide quò res euadat, & ne dum Galeni partes tueri conaris, rebus ipſis quaſi noctem offundas. Etenim ſi omnia partium vitia quæ à ſecundis ſunt qualitatibus ad intemperiem reuocat, neceſſitas profectò ſimul coget morbos quoſdam inſtrumentarios eôdem pertinere: cuiuſmodi ſunt læue & aſperum. Et qua ratione dicis ſecundas qualitates ad primas tanquam ad cauſam referri, eadem inſtrumentarii morbi omnes referentur ad intemperiei genus quòd vnum temperamentum conformationis & inſtrumẽti cauſam Galenus inſtituat. Quæ qui ita eſſe cõtendit, quid aliud quæſo quam ſumma morborum genera confundit ac perturbat? Quid aliud quàm omnem doctrinæ vim inexpiabili ſcelere peruertit? Omnis quippe docendi via ac ratio, artificio quodam & expolitione diſtincta proponi debet, quam ſi tollas, omne doctrinæ lumen extinguitur. Itaq; ſi dilucida conſpicuaq́; morborum cognitio quæritur, neceſſe eſt ſumma primaque illorum genera ex partium quibus inſunt generibus conſtitui, vnũq; ſimilarem appellari, alterum inſtrumentariũ, tertium communem. Ac deinde horum ſingulorum differẽtias, ex eorum quæ vel partis ſimilaris, vel inſtrumenti rationem complent differentiis ſumi. Quamobrem vt omnis vel figuræ, vel magnitudinis, vel numeri, vel ſitus permutatio, inſtrumentarius morbus eſtitat: profectò & omnis vel materiæ, vel temperamenti, vel formæ, id eſt, totius ſubſtantiæ offenſio morbus eſt ſimilaris, fientq; neceſſariò molle & durum, laxum & adſtrictum; tenue & craſſum, rarum & denſum morbi ſimilares ab intemperie diuerſi, in vna materia poſiti, qui & immoderatæ materiæ differentiæ ſint. Hæc autem quæ dixi velim ex curandi ratione confirmare. Medicamenta quæcunq; hominum ars atq; induſtria inuenit morbis curandis idonea, vel ex primis, vel ex ſecundis, vel ex tertiis qualitatibus vires habent, quibus & nonnulli quartas adiiciunt. Primæ illorum vires ac facultates intemperiei morbis ſuccurrunt ac medentur, ſecũdæ verò immoderationi materiæ, tertiæ & quartæ iis qui totius ſubſtãtiæ vim roburq́; diſſoluunt. Quanquã autem Galenus omnes neruos contendit vt ſecũdas illas facultates ex primis prodire atque naſci demonſtret, quemadmodum tertias atq; quartas ex primis & ſecundis: illas tamen neceſſario diſtinctis generibus ſeiungit. Si qua pars corporis inde facta eſt imbecillior, quòd immodicè relaxata aut diſſoluta ſit, huic medicamentis non calidis aut frigidis, ſed planè corroborantibus ſuccurritur: Huiuſmodi ſunt adſtringentia, quorum vis & facultas non in ſolo temperamento, ſed in materia penitus inſidet, quæ craſſa denſaque eſt aliàs comite calore, vt in abſynthio, in myrrha, in aloë, in rheobarbaro: alias cum frigore, vt in roſa, in flore mali punici, in gala, in rhoë-

Materiæ morborũ differentiæ.

tinctio. Per vigilias, per labores, per inedias atroceſque dolores ſpiritus diſſipatur: calor autem inſitus extinguitur, in ſtrangulatu, & in penetrabili extremoque frigore. Putredo eſt ſubſtantiæ partis diſſolutio: talis eſt in gangræna & ſphacelo, in phthiſi, in iecoris, lienis aliarumque partium corruptela. Neq; tamen putridæ febres, in quibus dūtaxat venarum humores arteriarumq; ſpiritus computreſcunt, totius ſubſtantię, ſed ſimplicis intemperiei morbi ſunt. Per has enim partium ſubſtantia nondum putredine, ſed intemperie ſola tentatur: nec quæ in ſpiritu aut in humore eſt putredo, morbus eſt, ſed morbi cauſa. Br v. Vt tu putridas haſce febres, ita ego ipſam partium putredinem atque corruptelam intemperiei adnumerabam, cuius certè ſoboles eſt. Evdo. Et malè quidem. Non enim ſi putredo intemperiei ſuccedit, eadem idcirco cenſeri debet, ſed eſt, vt dixi, genus diuerſum. Valida intemperies, tum humores, tum partes ipſas plerunque obſidet, cui nulla putredo ſuccedit. Et quum in ardente febre humores computruiſſe dicis, non ſolùm intelligis eos vehementer incaluiſſe, vt ſolo refrigerio ad curationem ſit opus: ſed præter calorem aliud vitium, idque grauius animo concipis, quod ſolis refrigerantibus emendari non poteſt, ſed vacuari indiget & è corpore procul amandari. In partibus ſingulis intemperiei atque putredinis conſpectius diſcrimen elucebit. Nemo quippe pulmones, lienem, vel iecur incaluiſſe idem eſſe dicat, atque computruiſſe. Intemperata illa minimè, putrida verò facilè oculorum iudicio in diſſecto cadauere animaduertes. Fueritne vlla demonſtratio ſenſuum fide præſtantior? Poſſum tamen & hoc intemperati putridique diſcrimen curandi legibus ſtabilire. Quandoquidem membrum inflammatum refrigerando perſanamus: putridum & ſphacelatum non item, ſed præcidendum id extirpādumque eſt: nam omnino præter naturam cùm ſit, ſeſe auferendum indicat. Br. Hinc conſpicuè animaduerto ſubſtantiæ corruptionem ab intemperie diſtare, eaſque in morborum diuerſa genera referri. Reliqua ſi videtur perſequere. Ev. Totius ſubſtantiæ morbus, ſiue ſimplex eſt corruptio, ſiue putredo, aliàs ex manifeſta cauſa ſit, aliàs ex occulta. Qui ex manifeſta procedit manifeſtus, qui ex occulta occultus appelletur. Manifeſtus eſt, quum vigiliis, inediis, laboribus doloribúſve immodicis inſitus partium ſpiritus diſſipatur: aut quum inſitus earum calor ſtrangulatu frigoréve extinguitur. Eſt & manifeſtus quum partis cuiuſdam ſubſtantia immutatur ac ſenſim putreſcit, putredine quidem ex intemperie præter naturā. Occultus totius ſubſtantiæ morbus eſt qui non ex his manifeſtis, ſed ex abditiore quadam cauſa proceſſit. Abditior illa cauſa ſupra elemētorum conditionem eſt, quæ dum nobis eſt infenſa, nōn corporis temperamentum, ſed totam illius ſubſtantiam (quo nomine calor inſitusq; ſpiritus continetur) primùm ac per ſe offendit, vt cui ſit prorſus inimica. Hoc cauſarum genere numerantur omnia peſtifera, deleteria & venena, quorum ferocia in natiuum noſtrum diuinumq; calorem, in ipſumq; vitæ principium maximè ac primùm ſæuit atq; debacchatur. Non enim eiuſmodi cauſæ ſola putredine (vt rudioribus pleriſque viſum eſt) ſed occultiore quadam vi infenſę ſunt. Qui vnam putredinem, epidemiorum, peſtilentium, contagioſorum & venenatorum morborum cauſam eſſe contendunt, maximis tenebris offuſi omnia permiſcent atque perturbant: vt qui inueſtigandi ſolicitudine abiecta, vehementiſſimos quoſque morbos nullo delectu vel ad plethoram, vel ad cacochymiam, vel ad obſtructionem, proximè verò ad putredinem, quæ ex illis genita ſit referunt. Non aliud quàm has cauſas tota arte illos audias circumferre & intonare, quaſi nihil maius poſſit in corpus irruere. Quum aliquis integrè ſanus acceſſu ac peſtiferum peſte corripitur, aut à rabido cane demorſus in rabiem agitur, aut ſcorpionis compunctu, aut hauſto toxico extinguitur, quis quæſo tam hebes ſtatuat vnam omnium putredinem cauſam, quæ tam varia, tamque multa efficiat nullo alterius concurſu? Quę poſſit tam vehemens tamque pernicioſa putredo in hominem nec plethora, nec cacochymia, nec obſtructione correptum repentè irrumpere? Magna certè pernicies plerumque hominem rapit nullis eiuſcemodi cauſis inquinatum: quemadmodum & hæ cauſæ interdum iugulant, nulla comitante pernicie, ex quibus à putredine pernicies internoſci diſcernią; poteſt. Bre-

uis certè & compendiaria, ſed periculoſa nimis iſthæc medendi ratio, quæ ſolas
putredinis cauſas animaduertit. Ex Ariſtotelis ſententia nuper demonſtrauimus
res quaſcunque interire & corrumpi, aliàs ſenſim diſſoluta temperie inductaque
putredine, aliàs tota illius ſubſtantia ab externis quibuſdam cauſis offenſa. Quis
ergo dubitet & hominem vtriſque ex cauſis occidere atq; diſſipari? PH. Non pro-
babilia ſolùm, ſed neceſſaria quoque hęc eſſe video, & ad vnguem memini vt parti
ſimilari tres morbos ineſſe, intemperiem, materiæ immoderationem, & totius
ſubſtantiæ corruptelam, ex Galeni mente deduxeris. Quoniam verò totius ſub-
ſtantiæ morbum tanti in arte ponderis eſſe iudicas, nunc preſſius & diligentius
locos quibus hunc Galenus affirmare videatur, ſi quos habes, exprome. EV. Vnus
Cap. 11 è quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus elicitur, vbi hunc in mo-
» dum ſcribit: Oſtenſum eſt medicamento naturam eſſe alterandi aut vna quapiam
» qualitate, nempe aut calfaciendo, aut refrigerando, aut humectãdo, aut exiccan-
» do, aut dictorum coniugatione quapiam: aut tota ſua ſubſtantia, ſicuti complura
» lethalium venenorum, nec pauca alexiteriorum ſeu amuletorum, & purgantia
» omnia, & multa quæ vocant attrahentia. Duplicem audis commutationem (ſic
enim ἀλλοίωσιν verto, quam alterationem iuniores dixere) vnam primarum quali-
tatum, alteram ſubſtantiæ: nos ſi naturæ modum exceſſit, hanc ſubſtantiæ corru-
ptelam appellamus. Eſt & alter eodem libro locus, quo in eandem ſententiã ſcri-
» bit duplicem eſſe alexiteriorum naturam: aut enim commutare, aut ex affecto
» corpore pellere beſtiarum virus corrumpendi natura præditum, vel mortiferum
» medicamentum: & commutare quidem, aut vna tantùm qualitate, aut duabus
» in vnũ coniugatis, aut totis ſubſtantiis, inanire verò totius ſubſtantię ſimilitudine,
» & calore cum partium tenuitate coniuncto. Quid iſtuc eſt, κατὰ τὰς ὅλας οὐσίας? Si me-
dicamenta nos afficiunt aut ſuis qualitatibus aut tota ſubſtantia, neceſſe eſt cor-
porum noſtrorum, aliàs qualitates, aliàs totam ſubſtantiam mutari. Hæc autem
mutatio ſi multum de optimo ſtatu decedat, & naturæ limites prætergreſſa ſit,
totius ſubſtantiæ morbus erit. Ne autem vnius loci authoritate parum firma vi-
deatur teſtimonii fides, alium proferam ex commentario ſecundo libri de natura
humana. Quum Hippocrates morbos alios à victus genere, alios à ſpiritu quem
trahimus fieri proponit, hunc idcirco in omnes publicè graſſari putat, quòd in-
ſpiratus aër omnes attingat, qui morbidam in ſe quandam excretionem habet.
Ad cuius pręcautionem atque curationem, iubet loca in quibus morbus graſſatur
mutare, & quàm pauciſſimum ſpiritum ducere: quem [illegible] dixit, Gale-
nus expirationem interpretatur proprietate totius ſubſtantiæ infenſam. In expi-
» rationibus, inquit, quæ proprietate totius ſubſtantiæ magis, quàm qualitate cor-
» pora offendunt, rectè curationem tradidit Hippocrates in duplicem redigens
» ſcopum, loci mutationem, & exiguæ inſpirationis vſum. Hanc inſalubrem pro-
» prietatem vt medicamentis & aëri, ita & alimentis quibuſdam, velut ſemiputri-
» do tritico, & aquæ, interdum ineſſe confirmat. Iam ſi hæc tota ſubſtantia nos of-
fendunt, conſequens eſt profectò, totius corporis noſtri ſubſtantiam interdum
mutari, fierique in nobis, tum Hippocratis, tum Galeni ſententia, quoſdam totius
ſubſtantiæ morbos. Nam dum vel aër, vel medicamenta totius ſubſtantiæ pro-
prietate nos afficiunt, corporis quidem noſtri neque qualitates, neque tempera-
mentum, ſed totam ſubſtantiam primùm ac per ſe immutant. Cùm enim omnis
actio ſit ex contrariis quæ ſub vno eodemque genere comprehenduntur, illo-
rum qualitates, corporis etiam noſtri qualitates, tota verò illorum ſubſtantia to-
tam corporis ſubſtantiam afficiet, neque fieri poteſt vt qualitas in ſubſtantiam, aut
ſubſtantia in qualitatem primùm ac per ſe agat. Eſto igitur, quiſpiam deleterium
medicamentum hauſerit, quo è vita ſit exceſſurus. Id quidem ſenſim partium
omnium maximeque principum ſpiritus, humores, totamque ſubſtantiam labe-
factabit atque corrumpet, dum tandem mors ſequatur & interitus. Partium au-
tem corruptio & affectio tanta, quæ actionem primùm ac per ſe lædit, morbus
eſt, iſque verè ſimilaris, quòd tum omnis inſtrumenti ratio integra perſiſtat. At-
qui intemperies non eſt. Idipſum igitur ſit oportet ſimilaris morbi genus, quod
nos

nos ſubſtantiæ corruptelam appellauimus. PH. Quid tu, Brute, iam velut erubeſcens tecum ipſe mente contrectas? túne meditaris quid poſſis contradicere? BRV. Nihil ſanè, Iampridem eminus olfaciebam quò ſpectaret tantus rationum progreſſus. PH. Miror equidem neminem tot ſeculis in tam apertas perſpicuaſq; demonſtrationes animum mentemque erexiſſe? BRV. Id puto magna obſeruantia factum, qua poſteritas Galenum tanto cultu & honore dignaretur, vt nefas duceret quicquam illi vel addere vel demere. PHIL. Veritatis potiùs, quàm honoris & amicitiæ vinculo obſtringamur, à vero nunquam abducamur nec prece, nec precio, nec vi, nec ſorte ſuprema. EVD. Quem hîc totius ſubſtantiæ morbum conſtituo, is interdum ſimplex ſolitariuſque conſiſtit, plerunque verò permiſtè aliis implicatur affectibus, inter quos vix elucere poteſt. Hoc genus vniuerſum Hippocrates diuinum appellauit, iubens vnumquemque agnoſcere & obſeruare ſi quid in morbis diuinum ineſt, vt & bonum & admirabilem medicum ſe præſtet. Hoc loco Galenus diuinum interpretatur ambientis nos aëris cõditionem. Sed quam? non eam ſanè quæ in primis eſt qualitatibus, ſed multò præſtantiorem occultioremque, quam morbidam excretionem Hippocrates appellauit. Nam quum ille prędictionem libro tertio præcipit accuratè obſeruare ſuperuenientium morborum impetum, nec non tenere temporis conditionem: ea oratione diſtinctè & explicatè duo deſignat. Nam temporis conditio eſt tempeſtatum primarumque qualitatum conſtitutio: ſuperuenientium autem, id eſt vulgarium morborum impetus, cauſa alia eſt abditior, quam licet (vt obſcuram) hîc verbo non expreſſit, libro tamen de natura humana appellauit morbidam excretionem, qua totus aër conſperſus eſt. Hæc autem eſt vis quædam deleteria toti noſtræ ſubſtãtiæ prorſus infenſa. Quoniam verò ea nec calore, nec frigore, nec odore, nec colore dignoſci deprehendique poteſt, rectè à noſtris cæca eſt appellata, & qui inde gignuntur, cæci morbi rectè dicti ſunt. Eadem ratione ea ipſa cauſa admirabilis, obſcura, nec vllo ſenſu comprehenſa, Hippocrati diuina nuncupatur. BRVT. Veterum more quicquid admirabile videretur diuinum appellauit: quemadmodum homines eos quorum vel robur, vel animi geſtorumq; præſtantiam admirarentur, in Deos illi retulerunt, etiam dæmonum vi impulſos. Nondum ſiquidem, quo dæmones à Deo, quo boni à malis ſeiungerentur innotuerat: quod ita quidem apud Theodoritum monebat Porphyrius. Ij autem qui Dei nominantur, re ipſa mali ſunt dæmones. Quin & Tullius, cui iure eloquentiæ primas Roma tribuit, pro dæmonio diuinum reddit. Hoc, inquit, de Socrate accepimus, eſſe diuinũ quoddam quod dæmonium appellat, cui ſemper ipſe paruerit, nunquam impellenti, ſæpe reuocanti. PH. Quonam quæſo prorepis inſtituti parum memor? BRV. Non alienum inſtituto putaui, hæc ad diuini nominis interpretationem proferre. Si quid tamen eſt quod præterea huc pertinere videatur; id iam quæſo producite. EV. Non hîc quidem media via ſubſiſtendum, ſed ad metam pergendum. Non pauci ex his qui in nobis fiunt diuini occultique morbi, efficientem cauſã habent toto confuſam aëre, quaſi ſparſum quoddam malorum ſemẽ, cuius vis eſt ad morbos gignẽdos maxima. Eam Hippocrates morbidam excretionem, & quaſi morborum ſeminarium appellauit: quã neq; ex primis qualitatibus conſtare, neq; ex illis proficiſci, ſed ſublimiorem cœleſtemque originem habere profitetur. BRV. Id ne certò poſſis docere? EVDO. Poſſim fortaſſe. Nam vt dierum decretoriorum atq; criſium, ita & plurimorum euentorum cauſas is pariter atque Galenus cœlo ſideribuſque tribuit. Libro de aëre & aquis maximas anni mutationes obſeruare & plurimùm cauere iubet, nullam in iis iubens medicam potionem offerens, priuſquam decem aut plures dies tranſierint. Vtræque enim Solis mutationes, ſolſtitiaq; pręſertim æſtiua, ac æquinoctiũ vtrunq;, ſed autumnale potiſſimùm, decem dies periculoſiſſimæ putantur. Præterea ortus aſtrorum, præſertim caniculæ, eanere & obſeruare, deinde arcturi, Vergiliarumque occaſus, mala ſiquidem potiſſimum decernunt. Hæc ſidera ſi obſeruauit Hippocrates mala decernere, nec eſſe ad medicationem tuta, quãnam obſecro id ratione fieri dicas? Æſtúne immoderato? At brumale ſolſtitium frigidiſſimum eſt. Frigorisne inclementia? At ęſtiuum

τὸ θεῖον

ſolſtitium atque canicula, magnam vim habent caloris. Aliáne vlla qualitatū exuperantia vel intemperie? Atqui vernum æquinoctium temperatiſſimum eſt, à quo non longè abeſt Vergiliarum exortus. Hæc igitur ſidera ſi non caloris, frigoris, humoris aut ſiccitatis exuperantia, alia certè vi quadam abditiore, mala quæ dixit Hippocrates decernunt, poſſuntque morbidam illam exctetionem occultorum morborum cauſam diſſeminare, & quaſi ſemina quædam in aëra ſpargere. Quas autem Hippocrates obſeruauit ſiderum vires, eas poſteriras confirmauit, addens & alia præſtantiora, ad quæ ætas illa vetuſtior nondum penetrauerat. BR. Iam ſatis videris oſtendiſſe quoſdam haberi totius ſubſtātiæ morbos, qui corporis ſpeciem corrumpant: proximum eſt audiamus num & illis ſuæ ſint differentiæ: quod ſi à te impetrauerimus, non modò ſumma nos obſcuritate confuſioneque liberabis, ſed etiam inceptis magnum addes incrementum.

Occultorum morborum differentiæ. CAP. XI.

EVDOXVS.

DIFFICILE quidem hoc in loco bene verſati, neque promptum vnde poſſint ex differentiæ deduci. Non enim facilè perſpici poteſt quis optimus formæ ſit ſtatus, nec quibus illa modis de ſtatu optimo decedat. At quoniam huius rei cognoſcendæ vos in primis ſtudioſos video, non committam ſanè vt mea opera vobis vſquam defuiſſe videatur. Morborum totius ſubſtantiæ, alij quidem manifeſti ſunt, alii occulti. Manifeſti vt ſcabies, phthiſis horumq; ſimiles. Totius ſubſtantię occulti morbi, corruptelam & perniciem habent ab occultioribus iiſq; maximè externis cauſis. Horum multæ differentiæ, quas omnes (quoniam aliud nobis aſſequi non licet, ex efficientium cauſarum differentiis, Hippocratis imitatione conſtituam, qui morbos alios à victus genere, alios à ſpiritu quem trahimus prouenire diſtinxit. Occultorum porrò morborum efficientes cauſæ ſunt, quæ tota ſpecie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant. Ex toto genere & prorſus venenatæ habentur: quarum vis eſt clam ac furtim corporis noſtri ſubſtantiam, non temperamentum immutare. Sic enim tota eſſentia contrariæ ſunt & infenſæ nobis, vt ſi quicquam earum nos vt decet attingat, omnino lædat & aſſiduum incrementum ſumat, nec in nos agere deſinat, dum quicquid noſtræ ſubſtantię attigerit in ſuam naturam trahat atq; mutet, dumq; ſenſim ſerpat in omne corpus. Nunquam enim poteſt à corpore noſtro vinci aut miteſcere, vt in illius ſubſtantiam mutetur: poteſt tamen (exiguum ſi fuerit) vi noſtri caloris extenuari, diſſolui, tandemque foras propelli: poteſt & antidotis propriis extingui. Iam verò eiuſmodi cauſarum quæ tota ſpecie nobis contrariæ ſunt, aliæ cum aëre ſpirando trahuntur, vt peſtilentiæ ſemina: aliæ extrinſecus nos attingunt vt rabidi canis, & venenatarum beſtiarum virus: aliæ intrò ſumuntur, idque vel cibi, vel potus, vel medicamenti ſpecie. Venenum quod halitu nos ferit, omnium præſentiſſimum & efficaciſſimum eſt, nec humore, nec craſſiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat atque commigret. Sed tenuiſſimum quum ſit, ſpiritu hauſtum celerrimè per pulmones in cor viſcus vitæ nobiliſſimum, & in arterias, in omne denique corpus obrepit, primumque ſpiritus, deinde humores, poſtremò ipſam partium ſubſtantiam labefactat. Morbi (inquit Hippocrates) qui à corporis membrorum validiſſimo proficiſcuntur grauiſſimi ſunt, atque ſi vbi cœperunt permanſerit, neceſſe eſt validiſſimo membrorum laborante totum corpus laborare. Quodcunque autem venenum contactu ferit, minus efficax eſt, neque in ſolo ſpiritu vel in aëre, ſed in humore quodam prouehente vires habet. Hic verò in partem cute detectam quum inſederit, contactu eam quidem primùm, deinde verò proximas, reliquumque corpus omne conſequutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis ſolus halitus contagione quenquam polluit: ſed in partem demorſu apertam & ſaliuam vel humorem eructat, cum quo virus illinc ſenſim in omne corpus euadit, in integram verò cutem ſi incidat, nihil officit. Sic omnium beſtiarum quæ virus eiaculantur,

2. De natura humana.

venenum

venenum prouehente deducitur humore. Sic elephantiaſis, aut luis venereæ, virus non inſpiratu, ſed humore in quamuis partem cute nudam defixo, ſenſim prorepit in omne corpus. Venenum quod non niſi intrò ſumptum vires habet, omnium infirmiſſimum exiſtit, non in ſpiritu, non in tenui humore, ſed in craſſiore quadam ſubſtantia inhæreſcens. Hoc genere ſunt fungi, arrhenicum, auripigmentum & alia propè innumera quæ non odore, non adhæſu, ſed hauſtu ſolo enecant. Hæc chirurgi plerunque in malignorum vlcerum curatione, citra vllam partium corporis iacturã magnoq; vſu extrinſecus adhibere ſolent: ex quo intelligitur non eſſe illa contactu deleteria. At verò ſi quid iſtorum ſumatur è craſſiore materia, venenum vi noſtri caloris ſuſcitatum, in principes dein partes ſeſe inſerit, profertq; ſui furoris incommoda. BR. Iſt hæc ſanè dilucida & in primis expedita deleteriarum cauſarum diſtinctio. EVDO. Iam verò cùm tres occultæ ſint & venenatæ cauſæ, totidem occultorum morborum qui ex illis ortum habuerint differentię ponentur, vt alii maximè quidem ab aere, alii contactu, alii à venenata quæ intus ſit materia procedant contrahanturq;. Hi quidẽ omnes venenati ſunt, at non ſimiliter neq; iiſdem ex cauſis. Nam qui ex intus concluſa materia proceſſerunt, quia non foras emigrant, nec in vicinos contagione prorepunt, ſimpliciter venenati nuncupentur, reliqui omnes contagioſi, quòd vel externæ eiuſque venenatæ cauſæ occurſu geniti ſint, vel contagione mutuaque ſocietate vicinos contaminent. Summa igitur hæc ſit diuiſio: Occultorum morborum alij ſimpliciter venenati ſunt, alij venenati contagioſi. Horum alij ſimpliciter contagioſi, vt hydrophobia & qui virulentarum beſtiarum ictu fiunt: alii contagioſi peſtilentes. Si quis fortè hanc venenati repetitionem faſtidiat, breuius dici permittemus, occultorum morborum tres eſſe differentias, venenatos, contagioſos & peſtilentes. Ex aere primùm maximeque fiunt peſtilentes, qui quanquam etiam contactu mutuaque hominum communitate & vitæ ſocietate contaminent, prima tamen illorum origo viſque maxima & validiſſima in aere quem ſpiritus ducimus ineſt, illincque proceſſit. Qui contagioſi dicuntur emiſſo halitu nihil aut minimùm offendunt, at maximè plurimumque contactu. PH. Poſſúntne hæc genera rurſum minutius concidi? EV. Poſſunt vtique. Nam morborum in multos vagantium, alii pandemii aut pancoini appellantur, id eſt totius plebis morbi, aut omnibus communes, alij verò diſperſi. Pandemiorum alij ſimplices, alij endemij, alij epidemij: rurſum epidemiorum alii ſimplices, alii peſtilentes: & peſtilentium alij conſueti, alij inſolentes. PHIL. Apta quidem diuiſio, at ſingulas ſpecies propriis notionibus explica. EVDO. Diſperſos morbos vt quum hic pleuritide, iſte nephritide, ille phthiſi laborat, non perſequor, quòd non ex communi quadam cauſa, ſed ex vniuſcuiuſque proprio vitio & errore procedant. Pandemii cauſam habent communem. Ea ſi eſt in communis cibi vel potus vitio, pãdemij ſimplices fiunt: ſi cauſa eſt in aëre, endemij vel epidemij. Aer quippe ſi ab inferioribus terreniſque cauſis inficitur, endemij fiũt: ſi à ſuperioribus, id rurſus aut ex temporum tempeſtatumque mutatione, tum fiunt ſimplices epidemii: aut ex cœleſtiúm corporum viribus & influxu, ij ſunt verè peſtilentes: quorum alii grauiores, alij mitiores, alii conſueti, alij inſolentes. Hæc iam exemplis illuſtremus. Conſueti peſtilentes morbi ſunt peſtilens febris, carbunculus, bubo peſtilens, iique grauiores: in leuioribus conſuetis ſunt exanthemata tum rubra tum purpurea quæ ſumma cute maculis non extuberantibus efflореſcunt: & quæ ectymata Hippocrati Plinió papulæ & pituitæ eruptiones dicuntur. Inſolentes ſunt paraplegia quædam lethalis, inſueta & inaudita, quam Hippocrates commemorat in Thaſo contigiſſe, & flagrãtes ardores, grauedines anheloſæ, ſudorifica febris, hanc *ἱδρωπυρετὸν* nonnulli dixere, qui noſtro æuo in regiones plurimas inuaſerunt, aliique non pauci his finitimi, qui aut veterum obliuione deleti ſunt, aut noui poſthac emergent. Reliqui communes, & epidemii ſimplices, & endemij & pandemij, quia manifeſtam cauſam habent, ſub occultorum morborum genere non continentur, neque præſentis ſunt contemplationis, de his tamẽ affinitatis gratia dicemus. Simplices epidemij ſunt ićterię, dyſenterię populares, sãguinis eruptiones, tuſſes, ophthal-

παγκοινά. (margin, beside "minutius concidi")

σποράδες. (margin, beside "nibus explica")

1. Epide. (margin, beside "culis non extuberantibus")

Digitized by Google

miæ, pleuritides, tubercula, artuum dolores, ſebres omnes putridæ, & alii qui ab Hippocrate in epidemiis commemorati, ſub diſperſorum ſpecie plurimùm graſſantur in vulgus. Hi non vt peſtilentes mutua ſocietate homines contaminant, ſed quà epidemii ſunt, nonnihil reſipiunt malignitatis vulgaris, eóque diſtant à diſperſis. Endemii ſunt tum quidam horum, ſed qui ex putridis aquarum, terrarum vel cadauerum exſpirationibus orti ſunt: tum etiam quibuſdam regionibus familiares, vt phthiſis Luſitanis, ſtruma Hiſpanis & Alpinis, hydrocele Narbonenſi Galliæ, omnes quidem ex aëris grauitate nati. Pandemii ſimplices iiſdem appellantur nominibus, ſed quorum cauſa in victu ſit communi: eiuſmodi ſunt febres, alui profluuia, tubercula, aliaque plura incommoda ex communis aquæ vſu profecta. His miſſis ad ſuſceptam de occultis morbis tractationem reuertamur. Contagioſi morbi ſunt, qui externi cuiuſdam veneni occurſu & contagione primùm cõtracti ſunt, vt ſtupor à torpedine piſce vel abopio, hydrophobia, & qui ſcorpionum beſtiarumq́ue venenatarum morſu, vel telorum venenatorum ictu fiunt. Et qui tametſi ab externis cauſis primam originem non habuerunt, geniti tamen contagione afficiunt, vt lues venerea, elephantiaſis, & qui ex iſtorum permiſtione fieri poſſunt. Hos neque inſpiratio, neque commune alimentorum vitium vnquam protulit: quocirca nec multos communiter inuadũt, nec debent in pandemiis recenſeri, ſed peculiaris eſt ſua cuiuſque cauſa. Manifeſti totius ſubſtantiæ morbi ſuprà appellati, vt phthiſis, pruritus, ſcabies, lepra, achores, faui, & qui huius ſunt generis, contactu quidem & fiunt & afficiunt, neque tamen in hoc contagioſum genus referri debent, quòd nihil occultum malignumq́ue reſipiant, hîc autem contagioſos duntaxat occultos perſequimur. Venenati morbi alij ex veneno intus genito, alii ex veneno aſſumpto. Ex intus genito è veneno hi fiunt, ſtrangulatus vteri à putredine ſemine ortus, morbus comitialis, cuiuſcunque ſit ordinis: ſyncope ex putreſcente grumo ſanguinis ſubeunte veneni naturã, cordis quædam palpitatio, ſphacelus ex ſeptico humore, & alia cæca ſymptomata, quæ venenatus humor inferre conſueuit. Venenum quippe non id duntaxat appellamus quod ſemper enecat, aut quod cordi vitæque principio ſit infenſum, ſed quicquid tota ſubſtantia & cæca vi facultatum ſubſtantiam vel extinguit vel laceſſit, & cæco modo earum functiones offendit. Intus autem gignitur venenum & à lumbricis computreſcentibus, & ab eſculentis potulentiſq́ue vitiatis. & à vario viuendi errore. Ex aſſumpto autem veneno morbos atque ex his plerunque interitum ſequi, omnes vel plebeii compertum habent. Venena lædunt corrumpúntve noſtram ſubſtantiam, alia totius ſubſtantiæ diſſidio, alia exuperantibus qualitatibus. Totius ſubſtantiæ diſſidio & diſſenſione napellus, aconitum, rhododendron, apium riſus: qualitatum exuperantia euphorbium, anacardus, opium cicuta. Venenati morbi neque ex aëris inſpiratu, neque ex cauſarum corpori occurſantium contactu, ſed ex intimis duntaxat cauſis fiunt & excitantur. Qui venenum hauſit, aut comitiali morbo laborat, neque halitu neque contactu alios inquinare poteſt, qua ratione hi ab epidemiis & à contagioſis diſtant. Brv. Occultorum morborum differentias hac quaſi figura rectè videris expreſſiſſe: rurſum tamen de iiſdem ſigillatim paulò altiùs meditemur, à peſtilentibus auſpicati.

Σποράδες νόσοι.

Epilepſia.

De peſtilentibus morbis, quòd illorum occulta ſit cauſa.

Cap. XII.

Evdoxvs.

Morbi quicunque omnibus communes & vniuerſales appellantur, ex communi quæcunque ea ſit cauſa procedunt. Horum qui ſimplices dicti ſunt ex ſemiputridis leguminibus aut frugibus, vel ex aquæ infectæ potu ſæpe prouenerunt, quomodo in caſtris aliquando contigiſſe memoriæ proditum eſt. Solent autem aquæ ſtagnantes in quibus linum, aſphaltum, canabis, rhododendron, aut alia ſtirpium cadauerúmve inquinamenta diutiùs macerata ſunt, iſthæc afferre. Qui ex cauſis illis ortum acceperint, ſimpliciter pancomi aut pandemii,

nondum

nondum verò epidemii appellantur, quòd non ex aëre, ſed ex prauo victu ptocedant. Aër morbos efficit, quoties vehementer aut immutatur aut inficitur. Licet enim aëris ſubſtantia ſimplex quum ſit, putreſcere nequeat, variam tamen primis qualitatibus mutationem ſubit, multa inquinamenta tanquam ſparſa morborum ſemina, aliàs ex inferioribus: aliàs è ſuperioribus excipit. Ex inferioribus quidem velut ex ſtagnis, paludibus vel lacubus inquinatis ac putridis, è quibus expirans vapor ambientem permiſtione labefactat. Ex terra graui & inquinata, ex antris, ſpecubus, aut barathris graues interdum expirationes in aera attolluntur nobis plurimùm infenſæ. Animantium, maximè verò ſerpentium & hominum non cremata ex bello cadauera, reſeruata illorum excrementa, euulſæ ſtirpes venenatæ, aliæque ſordes computreſcentes, plerunque aeri graues & exitiales offenſas induxerunt: non aliter quàm metallorum, ſulphuris, arrhenici, hydrargyri aut prunarum fumus coarctatus, non paucos iugulauit. Huius autem generis inquinamenta, quoniam nec longius in multas regiones euagari, nec diutiùs permanere poſſunt, ſed ipſa aeris immenſa puritate facilè diſſipantur, vincuntur & pereunt, epidemios morbos non ingenerant. Sed qui ab hiſce cauſis, ex ipſaque loci natura aut ſitu morbi fiunt, endemii id eſt illi plebi aut populo peculiares & vernaculi dicuntur. Solæ igitur affectiones è motibus ſuperioribus in vniuerſum aera diffuſæ, epidemios id eſt ſuperuenientes & vulgares morbos inuehunt. Sic enim ſtatuit Galenus epidemiorum cauſam in aere, quos & Hippocrates à ſpiritu cuius attractione viuimus, prouenire dixit. Cœlitùs autem fiunt in aere affectiones conſtitutioneſque duplices, aliæ ſunt qualitatum exuperantiæ, vel inæqualitates ex temporum tempeſtâtumque mutatione, ex quibus putredines plurimùm graues: aliæ verò ſunt inquinamenta eò cœlitùs demiſſa. Ex temporum mutatione tempeſtatumque magna vi quicunque morbi fiunt, ſimpliciter ſunt epidemii. Cœli verò inquinamenta non hos ſolùm, verumetiam peſtilentes ingenerant, qui ſunt epidemiorum pernicioſiſſimi. Itaque ſimpliciter epidemii, à peſtilentibus diſtant. Illi ſiquidem non niſi ex multis temporum tempeſtatumque mutationibus quæ aliæ poſt alias fiant, aut ex vnius temporis ſolius magna quadam alteratione & vehementi permutatione proueniunt, pro quibus non ſolùm præſentes conſtitutiones conſiderandæ ſunt (inquit Galenus) ſed ex qualibus & quales fiant permutationes. Ab his cauſis qui & quales morbi obtingere ſoleant, paſſim commemorat Hippocrates libris epidemiorum, & aphoriſmorum tertio, vt cùm ait: Si hyems ſicca & Aquilonia fuerit, ver verò pluuioſum & auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri, & ophthalmias & inteſtinorum difficultates. Quum enim corpora noſtra ipſaque terra ex pluuiis vernalibus & ab auſtro humore multo ſcateant & madeant, neceſſe eſt æſtate æſtum conduplicari, ipſumque corpus & carnem inflammari, vnde & febres acutiſſimæ & reliqua mala fiant. At verò epidemiorum qui peſtilentes appellantur, non ab ea cauſarum longa ſerie, nec ab ingenti temporum permutatione quæ corporum humores perturbet, ſed à venenato inquinamento aeri inſperſo prodeunt: quod cum ſpiritu intrò ſubiens, cor viſcus nobiliſſimum & validiſſimum inficit: ex quo cenſuit Hippocrates morbos fieri pernicioſiſſimos, qui vires omnes vniuerſumque corpus proſternant. Hi morbi ſunt quos ſæpius iam dixi cauſam occultam & abditam habere, nec ab illis peruulgatis primis qualitatibus originem ducere, quod plenius illuſtrandum demonſtratione fuerat. Quanquam peſtilentia vt morbus omnis acutus, æſtu immoderato vel intemperantia excandeſcit, & æſtate grauius affligit, ſæpe tamen animaduerſum, æſtatem feruentiſſimam nullum peſtilentiæ genus protuliſſe: interdum peſtilentiam hyeme initium cepiſſe, quæ æſtate media vel autumno ſoluta ſit: argumentum planè euidens illius cauſam non eſſe primarum aeris qualitatum exuperantiam. Iam de putrida cõſtitutione æſtimandum. Hæc ſi à terrenis exhalationibus profecta eſt etiam circumiecto aeri permiſta, peſtilentiæ cauſa ſtatui non poteſt, cùm ne epidemium quidem morbum (vt ſuprà dicebam) ſed duntaxat endemium ingeneret. Quæ à noxia tempeſtatum mutatione, vt ab inconſtanti, ab intem-

Aphor. 3.

perato, à pluuioſo, æſtuoſo aut nubiloſo cœlo tracta ſit: ea licet longè dimanet atque propagetur, & ex graueolentia pruinæ aut roris magna eſſe deprehendatur, plerunq; tamen ſine peſte euenit. At verò peſtilens conſtitutio hyeme ac æſtate, ſicco ac pluuioſo cœlo, bene temperato ac inæquali, plerunque citra graueolentem putredinem, adeo obſcurè & furtim inuadit, vt nullo vnquam ſenſu internoſcatur: ſuntque peſtilentiæ ſemina vſque adeò occulta, cæca & à ſenſibus aliena, vt nos prorſus effugiant, inopinataque feriant, nec vnquam niſi effectibus & euentis deprehẽdi poſſint. Hoc quidem imprimis mortalibus miſerabile impendentem ſibi tantam perniciem ne odore quidem ſentire, nec vitare poſſe. Nulla putrida, nulla intemperatior aëris conſtitutio, poteſt in valde multas mundi regiones euagari, in illiſque vigere: at peſtilentia tam immaniter interdũ ſæuit vt vniuerſum penè orbem occupet, frigidas atque calidas regiones, ſiccas ac humidas, hyeme vt æſtate. Huius generis duas ſub Marco Antonio fuiſſe commemorant toti orbi grauiſſimas, quibus penè vſque ad internecionem humanum genus deletum fuerit. Qualem & aui noſtri narrant obtigiſſe anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo. Hæc in Aſia exorta per Illyricum Dalmatiamque ſerpſit in Italiam, per Germaniam verò in Galliæ & Hiſpaniæ fines, compluribus annis miſerè in omnes ferè populos debacchata, vix vt tertia pars viuentium ſuperſtes euaſerit. Hac cauſarum viciſſitudine res humanæ permutantur: corruunt enim ac quaſi neglecta vileſcunt omnia ex tam ſæua & miſeranda clade. Summa verò (vt nunc) inſtauratione facta, omnia in pretio ſummoque ſtatu vigent, aliquando rurſum collapſura. Tantas quæſo mutationes quis non putet cauſam è ſublimi maximè generalem habere, neque poſſe ex ſola tempeſtatum mutatione naſci? BRV. Hic denuò quid putrida conſtitutio efficiat contemplemur. EVD. Ea epidemios quoſdam morbos inferre ſolet, nunquam tamen ſola peſtilentes: ad peſtilentiam interdum confert & incrementum addit, at non illam excitare poteſt, ſed cauſæ altioris hoc opus eſt. Si vna putredo tantæ perniciei cauſa foret, omnes animantes peræquè attingeret. Nam vt ſalubris aër ſpiritu ductus, omnes animantes tuetur ac ſuſtinet, toti illarum generi ſalutaris: ita qui à putrida illuuie labefactatur, toti animãtium generi æquè pernicioſus euadit: & vnus omnium ſanitati vitæque principio aduerſatur & inſpiratus omnes peræquè lædit, neq; homines magis quàm boues, aut hos potius quàm oues aut ſues. Itaque ſi qua illinc peſtis incidet, omnium peræquè communis erit. Hoc tamen rerum euentu arguitur, vſuque falſum deprehenditur. Compertum ſiquidem id omnes habent, quòd ab optimis agriculturæ authoribus memoriæ proditum eſt, peſtilentiam aliam incidere quæ ſolos boues iugulet, qualem meminimus anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimoquarto irrepſiſſe: aliam quæ ſues aut quæ oues, aliam quæ gallinas, aliam quæ ſolos homines. Quæ pecudes feraſque interminat, pulchrè eſt à Virgilio deſcripta.

Hic quondam morbo cœli, miſeranda coorta eſt.
Tempeſtas, totoq; autumni incanduit æſtus:
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.

Diſcriminis vero cauſam paulò ante expreſſerat.

Quàm multæ pecudum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt. Iam igitur cùm homines ſoli peſtilentia corruunt? quænam cauſa hanc ſtragem facit? Non ſimplex putredo, vt quæ omnes animantes pariter attingit. Neceſſe igitur fuerit abditiorem cauſam peculiarem eſſe, ipſumque aërem peculiari quodam quaſi veneno inquinari, quod huic non illi animantium generi ſit infenſum, totaque ſubſtantia contrarium. Si quis ex vobis contentioſè aſſeueret putredinem cauſam eſſe peſtilentiæ, ſed quæ tamen non vna ſemper ſit & vniuſmodi, verùm nunc illi nunc alteri animantium generi pernicioſa: neceſſe eſt fatetur malignam hanc eſſe quæ huic illive præcipuè aduerſetur. Id autem quid aliud eſt quàm venenum tota ſubſtantia non manifeſta qualitate infenſum? Nemo enim explicare poſſit quis modus, aut quæ

ratio

ſaclo ſit eius puttedinis, quæ vel bobus, vel ouibus, vel hominibus ſolis ſit infenſa. Id ſi nec dilucidè exprimi, nec animo percipi poteſt, debet in eorum genere cenſeri, quæ cæca, obſcura & abdita nuncupamus: & tota ſubſtantia contraria ſunt, totoque genere deletetia, quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerunt. Itaque quicquid aſſeratur, omnis peſtilentiæ cæca & delitescens eſt cauſa, & aliunde quàm ex primis qualitatibus aut ex putredine profecta. BRVT. Vndénam quæſo hanc fluere putas? EVD. A cœlo nimirum. At non à firmamento, nec à motu primo, vt qui ſemper ſui ſimilis eſt: non à Solis obliquo circumactu, ſed à certa permiſtione ſyderum. Sol motu ſuo anni tempora æquabiliter facit ac diſterminat, ver æſtatem, autumnum & hyemem. Quòd autem non omnes æſtates æquè feruidæ ſint aut ſiccæ, non omnes hyemes pariter rigeant aut humeſcant: quòd æſtas quædam muſcarum & ſcarabæorum quaſi nubes proferat, alia ſit ab his omnibus puriſſima: quòd omnium admiratione locuſtæ tanto exercitu in Galliam conuolarint anno octingenteſimo ſexageſimoquarto: & in Italiam anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimooctauo, vt omnia germina depopulatæ ſint: id iam non à Solis motu, ſed à varia ſyderum commiſtione petendum: quorum motus non inutiles & præter rationem ſummus rerum conditor certis legibus definiuit. Vt alia horum commiſtio imbres, alia ſerenitatem: alia auſtrinam, alia aquiloniam, aliámve tempeſtatem mouet, ita ſanè fatendum, quandam obtingere quæ aëri peſtilentiam immittat. Vtque multa ſunt peſtilentiæ genera, ita vniuſcuiuſque peculiarem quandam eſſe commiſtionis rationem & propriam cauſam, quæ aliàs mitius, aliàs ferocius in aërem atque in nos furiat & debacchetur. Grauis eſt eorum ſtupiditas qui ſydera nihil in aëra niſi calorem aut frigus, imbres aut ſiccitatem lumine motuque ſuo inducere contendunt. Si illa bene conſtituta omnium vitam tuentur ac conſeruant, cur malè conſtituta vitæ non incommodent? Illinc prima præcipua eſt rerum omnium ſalus & conſeruatio, illinc quoq; interitus. Has cauſas atque vires ſoli de medio tollunt, & tãquam nullæ ſint negant, qui huius ſunt contemplationis imperiti. O verè felices qui ſecretiore hac cognitione ſapientiſſimi fiunt: qua neque ad præcauendos, neque ad perſanandos peſtilentes morbos eſt vlla præſtantior. Itaque puræ ſimpliciſque peſtilentiæ cauſæ eſt cœleſtis configuratio vim inferens, quæ neque temporum mutatione, neq; vlla manifeſta qualitate, ſed ſolo euentu deprehendi poteſt. BRV. Quam verò puram ſimplicemque peſtilentiam eſſe definis? EVD. Id par eſt explicem. Tria diximus in aëre communium morborum genera, Endemium à terrenis inferioribuſque exſpirationibus, Epidemium à vehementi temporum tempeſtatumque mutatione: Peſtilentem ab occulta malignaque qualitate cœlitus demiſſa. Hęc interdum ſimplicia puraq; ſeorſum apparent, plerunq; verò permiſcentur & coëunt, eorum cauſis in idem conſpirantibus: tumq; difficilis admodum eſt eorum diſtinctio. Licet enim variæ hæ ſint & diſcretæ cauſæ, quoties tamen coniunguntur, coëunt & confunduntur, quadam generis affinitate ſeſe iuuant impetuſq; ſuos augent. Harum vnica eſt verè peſtis efficiens, duę autem præparatoriæ. Peſtilentia grauior euadit è regione putridis exſpirationibus infecta, quàm in ſicca atque pura: rurſumque grauior ęſtate quàm hyeme, & auſtrina tempeſtate quàm Aquilonia, & inæquali intemperatoq; cœlo quàm æquali & temperato. In ſumma grauior eſt peſtilentia quæ Epidemiis aut Endemiis conſtitutionibus permiſcetur, quàm quæ pura ſolaque conſiſtit. Ergo graues terrenæ inferioreſque exſpirationes peſtilentiam ſolę non inferunt, ad illam tamen non parùm præparant & excitant. Hæc cauſa eſt cur vna peſtilentia non omnes regiones, nec omnes homines peræquè afficit & lædit. Peſtilentia pernicioſius tanguntur loca maritima, auſtro obiecta, calida & humida, tetris exſpirationibus infecta, alta atque patentia: quàm mediterranea, Aquilonia, ſicca, pura & contecta. Rurſumque inter homines magis læduntur, qui calidi & humidi, multo ſcatent humore putredini obnoxio, patentiore laxoque corpore, quàm qui frigidi ſunt & ſicci, humore pauco eoque puro, & corpore moderatè laxo vel adſtricto. Nimia corporum laxitas quemadmodum & obſtructio præparat ad peſtem. Quam-

Digitized by Google

quam autem hæc vera ſunt, propria tamen & peculiaris conſtitutio atque præparatio quæ loca vel corpora reddit peſti obnoxia, omnino nos latet, neque ſenſu, neque ratione, ſed ſolo euentu & experimento, vti ſuperior illa peſtilentiæ cauſa, comprehenſa. Multos videas in peſtilentia ſimplici, febre vel continua vel tertiana vel quartana, corripi, qui licet putridis ac vitioſis humoribus ſcateant, peſte tamen nequaquam polluuntur: argumentum non ſola putredine in hanc luem corpus præparari. Alios quos optimè ſanos iudices, facilè peſte corripi: hunc verò qui multorum peſtiferorum occurſu nihil ſit perpeſſus, vniuſcuiuſpiam cum quo vel familiæ vel temperamenti ſimilitudo ſit, ſocietate prehendi. Vt ergo efficiens, ita etiam patiens excipienſq; peſtis cauſa cæca eſt & occulta, non qualitatum primatum intemperie, non ſimplici putredine, ſed totius ſubſtantiæ proprietate nobis infenſa. B r v. Rectè mihi videris peſtilentiæ externas cauſas exequutus. Cæterùm hoc ſcire vehementer opto, quibus ſignis vel optimè exercitatus medicus peſtilentem febrem ab ardente diſcernet. E v d. Siue tu illarum ſubſtantiam, ſiue ſymptomata contemplaberis, latum eſt diſcrimen: de ſymptomatis primùm, mox de eſſentia. Vis peſtifera in corpus irruens ſpiritibus & humoribus confertum ſymptomata quæ eam infert, aliis ex putredine morbis communia. At huius propria quædam ſunt, quibus prudens exercitatusque medicus, illam agnoſcat diſcernatque à cæteris & vno quouis obiecto morbo nulla cunctatione iudicet ſimpléxne is ſit, an diuinum quiddam habeat: qua diſtinctione prætermiſſa, nulla rectè curatio ſuſcipi poteſt. P h i l. Eia igitur peſtilentia morborum propriam ſpeciem nobis depinge, ſingulos ordine perſecutus. E v d. Peſtilentiæ ſemina pariter cum ſpiritu hauſta in pulmones, quam mox ſine ſenſu in cor penetrant. Hoc, ſi affectioni præparatum eſt, nec ſatis obſiſtere valet, labefactant, continuoque arteriarum ſpiritus: poſtremò (quanquam non ſemper) humores vniuerſumque corpus inquinant. Affecto inquinatoque corde, vires omnes præcipuéque vitales infringuntur & ſpiritus ſqualent. Hinc arteriarum pulſus exilior & imbecillior ſimulque frequentior ac celerior, quo vno febrem ineſſe iudicant illam ephemeram, peſtilentium omnium pernicioſiſſimam. Ea nec ardore mordax nec ſiti vehemens, qua nec laborantes ſe febrire credunt: non vrinis, ſed vel animi defectione, vel ſyncope, vel pulſu paruo ac preſſo, vel aſſidua vomitione, vel vigiliis, inquiete & iactatione corporis, vitiumque proſtratione conſpicua, quæ plerunque ſine ſenſu doloris, hominem inopinatò rapit. Quum labes altiùs permanat in humores, mitior quidem febre infert peſtilentem ſimplicem, vehementior verò carbunculo vel bubone inſignitam. Licet ſanguis & humores labefactentur, non tamen putreſcunt, vnde nec turbidæ, nec confuſæ viſuntur vrinæ, ſed ſubſtantia, colore ſedimentoque laudabiles. Bubo atque carbunculus priuſquam febris apparens, mitiorem peſtem denuntiat: robuſtamque cordis naturam veneno laceſſitam, huius ſtatim nonnihil foras propuliſſe. At poſt ortam febrem prorumpens, dominantis veneni impetu fit, eſtque quaſi victæ naturæ pernicioſum indicium. Ea eſt peſtilentis febris exquiſita deſcriptio. Quòd ſi præterea vel capitis dolor, vel deliriũ, vel ſitis, vel incendium vehemens, vel vrina turbida comitabitur, non ex labe, ſed ex putrida permiſtione fiet, quæ aliàs aliam partem laceſſit. Hæc autem permiſtio ex quadam cœli conſtitutione non ita pridem elapſa eluceſcet, in qua febres hac lege graſſabantur. Initiò calor vehemens, ſitis, capitis dolor, vigiliæ, nauſeæ, inquies, aliaque vehementiæ ſymptomata exercebant: ſimul & vrinæ cernebantur rubicundæ, craſſæ, turbidæ atque confuſæ: omnia in ſeptimum diem perſiſtentia. Hoc verò ipſo die vrinæ puriores euadebant cõcoctione manifeſta, quotidie in melius procedente, ſimulque ſymptomata leuiora. Quum ita ſe mox perſanatum iri magna ſpe ægri medicorum iudicio ſibi pollicerentur, plerique non multo pòſt peribant. Pulſus quippe hinc in dies ſenſim imminuebatur & langueſcebat, totiuſque corporis robore pedetentim diſſoluto intra quattũ decimum mortem oppetebant. In his ergo febribus putredini permiſta erat peſtilentia: at die ſeptimo euicta iam putredine, perſeuerans dein peſtilentia tacitè

ac fur-

ac furtim iugulabat. Itaque peſtilentis febris eſſentia ex propriis ſymptomatis perpenditur. Si peſtilentes febres (quod Galenus memoriæ mandauit) calore non admodum vehementes ſunt, ſi earum vrinæ ſimillimæ ſanis & cum ſedimento, planum eſt & euidens aut nullam aut admodum exiguam his ineſſe putredinem, neque hanc exitii cauſam haberi. Non pauci editis de peſte quæſtionibus & libellis vehementer æſtuant, vt tueantur peſtilentem febrem non aliunde quàm ex putredine proficiſci: vtque illis diſcrimen ſtatuant à cæteris putridis, aiunt propriam cordis ſubſtantiam vel primigenios humores in illa computreſcere, neq; aliud eſſe venenatam peſtis malignitatem (de qua diſſerimus) quàm putredinis modum. In aliis febribus atque etiam in cauſo, neque cordis ſubſtantiam neque inſitos humores putreſcere, at vno putrium vaporum occurſu incaleſcere. Hi vel neceſſitate adacti fatentur omnem peſtilentem febrem ex putrida & hectica conſtitui, quaſi earum quædam ſit compoſitio. Alii quibus hæc commenta non placent, non minus abſurda fingunt, peſtilentis febris profundam, ſordidam ac tenacem, cæterarum extimam duntaxat & leuem eſſe putredinem. Multa vtrinque ſubtiliter diſputant, ſed quoniam à veritate deſciſcunt, neceſſe eſt multis figmentorum technis ſe irretiant. Qua quæſo illi ratione fieri poſſe exiſtimant, vt vel cordis ſubſtantia, vel primigenii illius humores putreſcant? Nihil eiuſmodi tolerare poteſt viuens animal, ſed prius vita excedat quàm eò veniat. Vt cordis ſubſtantia neque vlcus neque eryſipelas, ita neque vllam putredinem admittit. Illa etiam quo pacto cohærere poſſunt, cordis ſubſtantiam putreſcere, neque admodum vehementem eſſe calorem? Si in cauſo putreſcentis bilis ſolo contactu cor vehementer calet, multò certè vehementius incenderetur id vniuerſum ſi putreſcat. Adde non poſſe cor vniuerſè putreſcere, quin iam antè acriter incaluerit, proinde neque poſſe in hoc extremum perueniri, quin calor antè ſit deprehenſus multò vehementior quàm in cauſo. At non eiuſmodi, ſed toto morbi decurſu mitis obſeruatur: ex quo intelligitur peſtilentem nulla affinitate cum putrida febre coniungi. Cum hectica verò quid affinitatis habeat? Obſidet (aiunt) vtranque cordis ſubſtantiam. Eſto ſanè. Non tamen peſtilens febris cor ſiccitate torret vt hectica, vt proinde illi ſit affinis. Deinde quum ex confirmata hectica omnes decedant, deberent vel maiori neceſſitate ex peſtilente interire: quis enim putrido corde viuat? At non paucos videmus ex peſtilente ſeruari: nihil igitur ſimilis eſt hecticæ. Quoniam igitur peſtilens febris neque caloris incendio vt cauſus, neque ſiccitate vt hectica cor torret: ab vtraque plurimum differt, habetque præſentem vim & perniciem omni intemperie omni putredine maiorem, quæ vna veneni ſpecie cor vitæ fontem obſidet demoliturque. Hanc autem ſpeciem qualis ſit, euentis ponderemus. Quum peſte correptus ſolo halitu aut excrementorum exſpiratione aſſidentes vel integrè ſanos labefactet, hique veſtibus contagionem longius exportent teneantque diutius, conſtat hanc non ſimplicem putredinem, ſed multo immaniorem perniciem eſſe, quæ tenui eoque admodum repentino aëris inquinamento tenetur, hancque aliо quouis veneno expeditiorem. Non enim ſi quis toxicum ebiberit aut ſit à ſcorpione demorſus, halitu alios inquinet. Reliqua ſymptomata ſi diligenter expenderitis, pulſum paruum & obſcurum, animi defectionem, ſyncopen, vomitionem, aſſiduam iactationem cum vigiliis, omniaque nullo ferè ſenſu doloris, quis veſtrum hæc non potius veneni quàm putridi caloris ſobolem dicat? Qui aiunt in peſtilentibus febribus idcirco vrinis ſedimentum ineſſe, quòd natura perterrita putredinis exuperantia, quaſi ſuccumbens morbum aggredi non audeat: ſingularem corporis noſtri naturam conſilij atque rationis participem efficiunt, quæ tamen ſine ratione ciet motus in corpore neceſſarios, nec vnquam otio perfruitur. Fieri certè non poteſt quin ex ſumma putredine quæ in venis eſt aliquid profluat cum vrinis, in hiſque putredinis indicia ſe proferant. Itaque ſi illatum vrinæ ſanis ſunt ſimillimæ, fieri nequaquam poteſt vt in vaſis mala putredo ſubſiſtat quæ interitus ſit cauſa, ſed latet nonnihil grauius peſtilentiuſque putredine, quod nimirum cordi totius ſubſtantiæ repu-

gnantia & diſſidio aduerſum ſit & tanquam deleterium. BR. At Galenus nõ alia ratione bolum armenam peſtiferos iuuare tradit quàm quòd vehementer exiccet, exuperantemque humorem exorbeat, qui putreſcens peſtem inducit. EVD. Viſne igitur hanc meam ſententiam medendi ratione confirmem? Si peſtis in corpus inciderit, quod iã vel plethora vel cacochymia vel obſtructione laboret, fieri vix poteſt ea ſimplex, ſed ferè tũ putridæ febri implicatur. Hac morborum permiſtione miſta ſigna apparent, & amborum quaſi miſta medendi ratio tenenda. At ſi purum corpus erat quum peſtis inuaſit, omnino ea ſimplex obtinget. In hac medici celeberrimi & qui longo artis vſu doctrinæ ſtudia compleuerunt, prorſus abſtinent à venæ ſectione, niſi admodum ingens adſit plenitudo, experti, eos quibus ſanguis ſiue initio ſiue poſtea eſſet miſſus, aut paulò poſt obiiſſe, aut in deterius lapſos eſſe. Non enim (vt quibuſdam videri poſſit) vacuatio hanc perniciem ſummouet, aut imminuit, aut cohibet, vt quæ non eſt in humoris vitio poſita: neque laborantem vlla ratione leuat, ſed contrà grauius offendit. Etenim extrinſecus nos circunfundens pernicies, vacuato ſanguine & ſpiritu, in pulmones, in cor & in venas facilius penetrat, ac ferocia maiore inualeſcit: ſanguis etiam phlebotomia concitatus, promptius labem contrahit, quemadmodum aqua cui fellis tantulum iniieceris, ſi agitetur, ocyus quàm ſi conſiſtat amareſcet. Quinetiã vires vacuatione imminutę, inſilenti perniciei minus obſiſtunt. Hæ rationes experientia confirmatæ, vt à venæ ſectione, ita magis à valida purgatione docent abſtinendum: clyſteribus & leuioribus medicationibus vtendũ. Quum igitur in peſtilenti febre ſimplici, tota pernicies à venenata qualitate impendeat, extremo morbo extrema remedia diligenter adhibenda ſunt, non quæ vacuent, ſed quæ tum frigore & adſtrictione leui, ſpiritus, ſanguinem & humores cohibeant reprimantq́, cuiuſmodi eſt mali punici, citrei, medici, & vuæ acerbæ ſuccus victuſque perſimilis; tum quæ totius ſubſtantia proprietate huius veneni vires aut obterant, aut hebetent, aut foras ſudore exterminent. Huius & vniuſcuiuſque veneni, propria eſt antidotus, antipathia & totius ſubſtantiæ diſſidio aduerſa. Huc tamen nonnullas etiam antidotos plurimi accommodant aliis venenis communes, ſcordium, dictamnum, gentianam, veronicam, theriacen, & mithridatium. Adde & terram lemniam, & bolum armenam de qua modò quærebas. Hæc igitur non exiccando, ſed totius ſubſtantiæ proprietate in id vires habet. Cur enim non etiam inediæ ad peſtem multo maiorem vim obtinerent, quum & potentius & tutius quàm bolus corporis vniuerſi ſuperfluentem humorem abſumant diſſipentque? Quin etiam bolus ſiccitate omnibus peræquè putridis febribus, neque peſtilenti quàm illis potius conferret, niſi peculiari quaſi priuilegio ornaretur. Siue igitur peſtilentium febrium cauſam, ſiue ipſam illorum ſubſtantiam, ſiue ſigna, ſiue curandi rationem animaduertes, vbique proculdubio vim illam agnoſces abditiorem, aliàs quidem manifeſtius, aliàs obſcurius. BRVT. Rectè tu quidem. At de exanthematis & ecthymatis quod à te in medio poſitum fuerat perſequere. Scio quam his cauſam Auicennas & Neotericorum plurimi deſignent: reliquias quaſdam menſtrui ſanguinis quo fœtus in vtero alebatur, in pueris & infantibus etiamnum permanere: quæ feruidiore cœlo vel auſtrina tempeſtate, vnà cum reliquo ſanguine efferueſcentes, naturæ vi propulſæ foras proſiliant & effloreſcant in cute. EVDOXVS. Hæc quidem ab illis ſcio proferri, at quàm conſentanee ipſe diiudices. Ex ea ipſa cauſa, mulieres quibus ſuppreſſi menſes in omne corpus redundant, iiſdem malis obnoxię iacerent, quod tamen rarum videas. • In pueris & infantibus quod dicebatur menſtrui reliquias permanere, Galeni ſententia redarguit, quæ aſſeuerat fœtum in vtero non è fœdiore illo ſanguine menſtruo, ſed è materni puriſſima portione alimentum capeſſere. Neq; ſi quid mẽſtrui fœtui cedit in alimentũ, id tandiu poteſt poſt multas febres, poſt multos morbos ſuperatos, in annũ ętatis trigeſimum aut quadrageſimum perdurare, qua nos ætate non paucos vidimus hiſce exanthematis grauiſſimè conflictari, alios occumbere. Adde vnumquenque his aliquando in vita neceſſariò conflictari debere, & neminem his poſſe ſecundò

1. *De ſanit. tuent.*

aut

aut tertiò ptehendi: quotum vtrunque manifeſtè falſum animaduertimus. Hæc verò mala ex communi quadam cauſa toti aëri cōſperſa originem habere, luculenter demonſtrant, quòd non ſolùm feruidiore cœlo, ſed & hyeme interdum graſſantur. Quòd annos cōplures ſileant, & certis annorum interuallis ſæuiant in plebem, aliàs quidem ſeorſum exanthemata, vt grauiſſimè anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto: aliàs ecthymata ſola, vt anno milleſimo quingēteſimo quadrageſimo ſecundo. Quæ qui videt, quomodo cauſam illam ſuperiorem non intelligat ac iudicet mundo graſſari? Vt igitur carbunculus & peſtilens bubo, ita ſanè exanthemata & ecthymata cauſam habent è ſublimi: at ea peculiari quadam malignitatis ſpecie aërem contaminat. Aliaq; in his exiſtit quàm in carbunculo vel in bubone: & alia in exanthemate quàm in ecthymate: & horum quàm illorum minor eſt ferocitas. Cauſa autem cur infantibus & pueris magis familiariā hæc ſint, reddi poteſt, quòd firmior ætas & adultior, tātulis malis non laceſſitur, niſi quum fortè conſtitutio grauior inualuerit. Hæc autem rurſum ex ipſorum morborū deſcriptione & figura conſideremus. In cute ii quidem eſfloreſcunt, non ex ambientis contactu, ſed ex inſpiratu, quo vt cor afflatum delibutumq; fuerit ipſo ſtatim initio vniuerſum corpus, maximè vero caput ingraueſcit, hoc etiam plerunque dolore conentitur, oculi tument & illachrymantut, facies quaſi inflammata rubeſcit, vox rauceſcit, ſpiritus crebrior ac difficilior euadit, pulſus frequens ac celer febris nuntius. Malo dein ingraueſcente venenum ex humoribus die tertio aut quarto foras proſilit, & in cute eſfloreſcens mali ſpeciem detegit. Ecthymata puſtulis multis toto corpore cōfertim albo colore extuberant, quæ pituitæ & bilis permiſtioné præ ſe ferunt. Exanthemata verò quaſi pulicum maculis ferè rubra apparent, interdum purpurea, interdum viridia aut nigra. Tandem compreſſo furore, ſoluta aluus humorum qui contaminati fuerunt reliquias criſi expurgat. Hic ita apparētibus, nullum tamen putredinis indicium (ſi modò ſimplices ſint morbi) cernitur in vrinis: argumentum eos venenata qualitate virium corporiſque noſtri totam ſubſtantiam demoliri. Hoc & morborum fœditas teſtatur, tam deformis aliquando viſa vt occæcatis oculis, vniuerſa cutis in ſquamas fœtidas & in cruſtas ingentes ſolueretur: corpus omne non aliter contabeſceret & macie nigroreq; torreretur, quàm ſi menſes quatuor è furca pependiſſet. Neque verò ſolius cutis hæc vitia, verùm etiam omnium interiorum, muſculorum, viſcerum, ſolidarumque partium omnes priuſquam cutis labefactatæ. Sæpe etenim deprehenſum prægnantes maturos partus edidiſſe hac lue perfuſos, quarum aliæ nihil omnino foris, aliæ non niſi multis poſt diebus incommoda ſenſerunt. Et quoſdam ab interitu diſſectos, quibus iecur, lien, pulmones omniaque interiora haud ſecus atque cutis, ſordidiſſimis papulis manentibus ſcaterent. Quinetiam raucitas ſpirituſque difficilis initiò premens, & prima eruptio in faucibus & ore, in ano & partibus obſcœnis apparens, planum facit ex intimis partibus hæc mala originem habere. In has etiam finiri, argumentum eſt quòd ſanatis & raucitas & ſpirandi difficultas manet, aliàs ſine tuſſi, aliàs cum tuſſi ad tabem deducta. Phil. Iſthæc adeò luculenter explicata video, vt fides abrogari non poſſit. Evd. His finitimæ & quadam ſimilitudine coniunctæ ſunt febres ſudorificæ, quæ inſolentes magno terrore in omnem inferiorem Germaniam, in Galliam Belgicam & in Britanniam, ab anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo quinto, in annum milleſimum quingenteſimum trigeſimum, autumno potiſſimum peruagatæ ſunt. Vt primum lues hæc in ciuitatem quandam inuaſerat, derepentè ſupra trecentos aut quingentos indies corripiebat, dum hinc aliò commigraſſet. Perculſi mox quaſi eſſent languore diſſoluti, animi defectione corruebant, decumbenteſque perpetuò ſudore diffluebant, cum febre, cum pulſu crebro, celeri & inæquali, neque ſudoris motus erat ante morbi ſolutionem. Soluebatur autem vno aut ſummum altero die, quanquam liberati diu poſtea languebant. Omnibus cordis palpitatio conquiſita, alios quidem duos trésve annos, alios omnem vitam comitata. Initiò multos ſuſtulit quum nondum illius vis erat percepta: at poſtea admo-

dum paucos, vbi exercitatione & vſu deprehenſum eſt, eos qui ſudores exciperent proliceréntque & ſe cardiacis munirent, omnes reſtitui. Inſolentium morborum quum nec vis nec medicatio cognita eſt, grauis ſolet eſſe calamitas. Hoc ſtatu aër tenui nec admodum peſtilenti veneno perfuſus, ſuppar infirmiórque vitali robore, cor vt laceſſinerat in cutem corporis extimam foras propellebatur, nec carbunculo, nec bubone, nec exanthemate, nec ecthymate, ſed ſudore ſolo prorumpens, quòd venenum ſpiritui quàm humori potius inſideret. Omni quippe ratione hæc febris in ephemerarum cenſu habetur. Eam igitur tempeſtatem quis quæſo non peſtilentem iudicet, quæ tam multos, tam multis fenſim mundi regionibus, repentè ſine ſenſu oppreſſerit: cum cordis indeſinente palpitatione, cum animi deſectione perpetua, cum eruptione foras ad cutem, quæ multorum eſt peſtilentium morborum communis? Illa porrò omnibus decantata grauedo anheloſa, anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimo, in omnes ferè mundi regiones debacchata, cum febre, cum ſumma capitis grauitate, cum cordis pulmonúmque anguſtia atque tuſſi, quanquam multo plures attigit quàm iugulauit: ſe ſuo tamen impetu proprióque ac inaudito veneni genere, peſtilentem prodidit. PHIL. Quos propoſueras peſtilentes morbos, omnes iam videris exequutus. At quos ſimplices epidemios & endemios appellas, ſiccine putes abditioris illius perniciei quippiam redolere, & ex tacitis incomprehenſiliq; cauſis proficiſci?

Epidemiis morbis occultum quiddam ineſſe.

CAP. XIII.

EVDOXVS.

PVTO equidem, & cur putem dicam, quanquam non æquè euidens eſt in illis demonſtratio. Dyſenterias, lienterias, pleuritides, ophthalmias, febres acutas, huiúſque generis morbos vulgares, temporum mutatione tempeſtatúmque vi ſuſcitati, perſpicuis rationibus ſuaderi poteſt: in idque multus eſt Galenus, multus & Hippocrates libris de locis, aëre & aquis, libris epidemiorum, & aphoriſmorum tertio. Cæterùm quum longa obſeruatio tempeſtates non paucas iis quas Hippocrates commemorat ſimiles notauerit, eaſque admodũ ſalubres, multas verò temperatas & æquales cũ primis inſalubres & pernicioſas, non poſſum equidẽ non ſuſpicari, præter qualitatum tempeſtatumque mutationem, occultius quiddam & pernicioſius in ambiẽte nos aëre tum volitare & circumferri. Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo octauo, dyſenteriæ graues vniuerſa Europa tanta ferocitate populabantur, vix vt ciuitas vlla immunis euaſerit, cum tamen nec exuperans intemperies, nec temporum inæquabilitas, nec valida tempeſtas vlla aut vigeret, aut ante viguiſſet. Annus autem ab hoc ſecundus, qui à Chriſto nato quadrageſimus erat ſupra ſeſquimilleſimum, omnium quos maiorum memoria notauerat, toto orbe feruentiſſimus, maximè tamen ſalubris obtigit. Poſſum itidem & de lienteria, quam meminiſtis circa hæc tempora plurimum inualuiſſe, ratiocinari quemadmodum de pleuritide, de febre omnis generis, deq; aliis non paucis epidemiis quos vt noſtra, ita maiorum ætas & vidit & animaduertit. Hi porrò morbi quũ in omnes terræ regiones calidas ac frigidas, Auſtro & Aquilone perflatas, peræquè inuadant, id quæſo exiſtimate, num præter intemperiem aut ſimplicem putredinem, ſit neceſſe quippiam in aëre contineri, quod omnium cauſa communis exiſtat. Non enim poſſit calida vel humida intemperies, regionem tam longè latéque diſtantium communis eſſe cauſa: nam quæ Auſtrales offendet, Aquilonios iuuabit. Nec igitur poteſt vlla putredo ex intemperie nata, omnium regionum eſſe communis. Quocirca præſtantioris & occultioris cuiuſdam originis ſimplicium epidemiorum cauſa ſit oportet.

Prædictionum 2. Hippocrates ad explorandam morbi cuiuſque naturam, & ad euentum prænoſcendũ, iubet tum temporis conditionem, tum epidemiorum morborum impetum animaduertere: deſignans cauſas duas planè diuerſas, temporis conditionem & latentem tacitumq; impetũ, morbos quo-

que

que ex illis prodeuntes diuerſos. Quicunque celebres medici popularis dyſenteriæ, pleuritidis, aliorúmve morborum qui graſſantur in vulgus, naturam & curationem literis mandarunt, eos certè quàm eiuſdem cognominis diſperſos, multò pernicioſiores notauerunt, quaſi tanta tamq; communis cauſa, perniciei expers eſſe non poſſit. Sidera vt peſtilentes ita & alias interdum minus pernicioſas, eaſque occultas excitant qualitates, quę fiunt epidemiorum morborum cauſæ. BRVT. Rurſum quæſo de febribus vulgaribus paulò attentius meditemur. Equidem continuas febres non modò in quibus ecthymata erumpunt purpurea, verùm etiam omnes quæcunque graſſantur populariter, non admodum inficiabor præter peculiarem humoris putredinem, nonnihil etiam publicæ cõmuniſque perniciei redolere, cùm proximè ad peſtilentes accedant. At de intermittentibus, etiam ſi populares ſint, maior foret controuerſia: quòd illarum genus vniuerſum Hippocrati ſalutare habeatur. EVD. Quod morbus quiſpiam ſalutaris ſit, non idcirco poſſis inficiari peſtilentem aut occultum eſſe. Galenus libro de criſi ſecundo, ſingularum febrium iudicia perſequutus, poſt ea quæ à ſymptomatis petuntur, alia ab efficientibus antecedentibuſque cauſis deducit: & præter primarum aëris qualitatum exuperantiam, aliam abditam & deliteſcentem cauſam inuenit. Ne autem in his referendis nimius ſim, ſatisfuerit de quartana ſola ſententiam proferre. Primùm verò (inquit) hoc ipſum conſidera, nunquid autumnus frigidam & ſiccam inæqualemque temperaturam acceperit: tunc enim certius ſperabis quartanos circuitus in ipſo fore frequentiores. Poſthæc ſi regio ipſa talium febrium ſit procreatrix: ſi ægrotantis natura atræ bili ſit obnoxia, ſi ratio victus anteceſſerit, quæ huiuſmodi humorem coaceruauit: & ſi eo tempore quartanæ febres populariter fiant. Hoc loco Galenum videtis præter ægrotantis, regionis, & victus conditionem, duplicem in ambiente nos aëre conſtituiſſe cauſam, vnam frigidam & ſiccam inæqualemque temperaturam, alteram nec nomine nec verbo expreſſam, quæ tamen cauſa eſt cur quartanæ febres populariter fiãt. Hæc tametſi adeò obſcura eſt & naturæ arcanis inuoluta, vt nec propria eſſentia, nec nomine comprehendi poſſit, eam tamen & eſſe conſtat & aliam ab intemperie. Iam verò ſi quartanarum popularium cauſa obſcura & deliteſcens eſt, neceſſe fuerit ipſas quoque quartanas, eſſentia obſcuras & occultas haberi. BRVT. At nihilominus vno omnes ore quartanarum cæterarumque intermittentium eſſentiam in humoris putredine, & ex huius differentiis, illarum differentias conſtituſit. EV. In illis (fateor) putreſcit humor aliquiſpiam: cæterùm neque is, neque calor illius ſoboles, tota febris eſt eſſentia. Grauis ſæpe humorum putredo & coercetur in nobis & expellitur, quàm nec febris anteceſſit, nec comitatur, nec conſequitur. In elephantiaſi, in lue venerea, tanta plerunque putredine corporis tum interiores, tum externæ partes obſidentur, vt exeſæ quaſi laceratæ excidant, idque nullo febris indicio. BRVT. Hæc duntaxat mihi perſuadent non ex quauis ſine delectu putredine, etiã ſi grauiſſima ſit, febrem enaſci. EVD. Ediſſere quænam putredo febrem & quæ nullam accendet. BRVT. hoc ſi verbis explicare coner, fruſtra laborem. EVD. Id igitur fatendum eſt vnum quippiam ex eorum numero eſſe quæ nos fugiunt, tacitũ & obſcurum. Ne quid autem ſuſpiceris aut metuas, non magnoprere contendo, idipſum de quo noſtra eſt diſputatio à cœlóne prodierit, an intus ſit in corpore genitum, vti & venena non pauca. Satis ſit in re controuerſa demonſtrare id quicquid eſt, occultum nec ſolius intemperiei ſobolem eſſe. Agè igitur graui ille putredine ſcateat ſine febre: hic verò cum febre. Hic præter ſimplicem putredinis rationem, aliud quippiam circumgerit, à quo febris incitatur, & quod accedens febrem inducit, decedens abducit. Id quocunq; nomine appelles, à putredine diuerſum quiddam eſt, in quo conſiſtit febris eſſentia. Hoc autem vt conſtet luculentius paucis referam quę obſeruationibus olim animaduerti, quorum & vos ſimilia videre potuiſtis. Miſellus quidã quartana febre ſimplici & lue venerea, ſordidis vlceribus deformi, duobus ſanè quàm contumaciſſimis malis conflictatus, opem medicam expoſcit. Conuenienter prępurgato, ligni guaiaci decoctum imperatur cũ victu

Aph. 44.
quarti.

tenui & admodum exquiſito. Horum perſeuerantia, vniuerſi corporis putridus humor partim abſorptus partim diſſipatus eſt in ſudores: omniſque partium intemperies ſic abacta eſt, vt maligna quæque & ſordidiſſima viſcera, quibus tum naſi extremum exciderat, tum reliquum corpus omne ſcatebat, ad cicatricem perducta ſint. At nihilominus cum à lue venerea integrè vindicatum corpus videretur, omniſque illius obſtructio ſoluta, omniſque exhauſta putredo: quartana tamen contumaciret in tempus longiſſimum producta eſt. Ex quo intelligi poteſt proximam illius cauſam non in obſtructione, non in humorum putredine, ſed in affectione quadam ſecretiore ſtatui, quæ partibus ipſis inhæreſcit. Hanc

1. *de Diff. feb. cap.* 17 Galenus iam ſenex agnouit, de febribus intermittentibus ita ſentiens: Harum circuitus repetere minimè deſinit, quoad diſpoſitio in parte generante excrementa ſeruetur. Quin & eo loci paulo altius quàm libris methodi, & primo artis ad Glauconem, febrium curationem inſtituens, præcipuum ſanationis ſcopum eſſe ait diſpoſitionis huius correctionem. Ea autem febrilis diſpoſitio eſt ab intemperie longè diuerſa. Hoc ipſum ex euentu ſuperiori contrario æſtimemus. Sæpenumero quartana febre ſoluta, corpus etiamnum permanet impurum, aliàs quidem aliis febribus, aliàs cruditati, aliàs lienis ſcirrho, aliàs cachexiæ, vel hydropi, aliàs aliis ex putredine malis obnoxium. Hoc non modò in peſtilentibus & contagioſis, verumetiam in venenatis morbis omnibus Dioſcorides accidere

Lib. 6. tradit, vt quum tempore vis illa venenata & præſentanea perdita fuerit, vitioſa quædam affectio diuturna relinquatur, quæ communia aliorum morborum remedia communemque medendi rationem efflagitet. Sæpe etiam ex impuro corpore & putredine conferto, vidimus quartanam febrem non ſimplicem modò, ſed & duplicem & triplicem propriis antidotis abigi nulla purgatione præmiſſa & ſtabili impuritate. Non præter rationem propria quædam febrium remedia inuulgantur, quibus vel aniculæ optimis medicis calumniam texunt illorumque artem infimulant. B R V. Multa in peregrinatione vidi hac de re incredibilia, quæ tanquam omnino ridicula ſum aſpernatus. E V D. Itaque ſi putredo profligari poteſt manente febris eſſentia, rurſumque eſſentia diſſolui, manente putredine, perſpicuum eſſe debet, illa variis diuerſiſque tum naturis tum eſſentiis teneri. Quoniam autem de quartana febre exempli gratia ſermo habitus eſt, reddat veſtrum aliquis manifeſtam cauſam, cur ea licet interdum annos quatuor perſeueret, nunquam aut rariſſimè eundem hominem bis tota vita prehendat. Equidem hactenus vnicum bis prehenſum audiui. Aut cur quartanæ febris ſtatæ & quæ errabunda non ſit, circuitus pomeridianis duntaxat horis inuadat. Hæc quis tam occulta & inuoluta eſſe credat, ſi non etiam occulta planeque obſcura quartanæ ſit eſſentia? B R V. Noua audio. E V. Immo peruetera, licet nondum fortaſſe animaduerſa. Adde etiam quartanam eò contumaciorem fore, quo meridiei propius inuaſerit. B R V. Ea fortaſſe cauſa ſit, cur medicus admodum prudens, in quem aliquando incidi, ad earum febrium omniumque popularium morborum curationem, ſelectus antidotos diligenti ſyderum obſeruatione adhiberet, noſq; frequenter magna operum ſuorum teneret admiratione. Magna etiam probabilitate eò ſuadebat quod eſt ad finem libri de natura humana, ſiue Hippocratis, ſiue Polybi, ſiue alterius is eſt, omnes febres ex bile eſſe. Nos præterea graui in errore verſari, qui vt omnis continuæ febris materiam in maioribus eſſe venis, ita omnium intermittentium cauſam exiſtimaremus in carne ſeu in ipſa corporis mole contineri, vno Galeni argumento, de rigore, & de ſudoribus inclinatione erumpentibus. Is magna rationum efficacia, ex cauſis, ex ſignis, ex curandi ratione, docebat intermittentium materia ſæpius in ventriculo, aut in viſceribus, aut in ventre inferiore contineri: hincq; nihilominus quàm ex corporis mole & rigores & ſudores moueri. E V. Optimè nunc tecum ageretur, ſi ex his paucis, abditiora quædam ab illo diligenter perueſtigaſſes. Multa quippe viri docti vſu longo parta, ſibi tanquam in theſauros recondunt, quæ etiamſi publicæ vtilitatis deſiderio tenentur, inuulgare dubitant, ne multitudinem veterum doctrina confirmatam vellicent ac irritent. B R. Tu verò de his quid ſentis? E V. Hæccine vis in

ſinu tuo dicam? Galenus nondum artis operibus confirmatus, ſecundo de Criſi *Cap.3.* hoc continentem febrem ab intermittente diſcrimine ſeiunxit: In tertiana per totum corpus bilis defertur, atque ideo vehemens fit rigor, bilisque ſuperuenit vomitus vrinæque ac ſudores billioſi ſunt. In ardentibus verò, quæ nullam habent intermiſſionem, bilis humor in vaſis vnà cum ſanguine continetur: atque hæ ipſæ à tertianis differunt (quamuis eo qui vtrunque facit morbum humore communicent) quòd in his quidem intra venas continetur, in illis verò cùm vehementer moueatur, per ſingulas corporis partes diſſeminatur, quo fit vt delationis impetu ipſa per ſeipſam expurgetur, & ſudoribus atque vomitionibus finiatur. Et alio *Cap.6.* loco: Nam quæ in ſola flaua bile febris accenditur, ſi quidem bilis adhuc intra vaſa maneat, exquiſita febris ardens nuncupatur: ſi verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & ſi ab atra bile fit febris, quum per totum corpus delata fuerit, quartana: efficitur quum immobilis, illa quæ quarto quoque die excreſcit. Sicuti ſi ex pituita ortum habeant, vel quotidianæ ſunt, vel quæ ſingulis diebus accenduntur: vno ſolo differentes, quòd vel per venas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores: & quòd cum rigore & vomitibus & ſudoribus fiunt, vel ſiue his. Hæc igitur ſunt quæ à Galeno iuuene pronunciata haudquaquam receperim: quandoquidem tum ætatis non aliam ſedem humoribus quàm venas deſignabat, in quibus vel illi putreſcerent, vel illinc in corporis habitum irrumperent. Cæterùm ætate & rerum obſeruatione iam maturior, ſecundo de differen- *Cap.17.* tiis febrium anxiè admodum cauſam inueſtigans intermittentium, & cur hæ circuitione quadam repetant, aliam his originem aliumque fomitem inſtituit. Neque enim humorem, qui putreſcens circuitus eſt materia, ſemper è venis maioribus exilire aut illic contineri, ſed in vna quapiam corporis parte quæ propria ſedes eſt propriusque fomes febris intermittentis. Etenim poſt aliquot de circuitu repetentium morborum demonſtrationes, ita colligit: Vbi pars aliqua debilis efficietur, id ei cauſa erit cur non excrementa ſolùm, ſed ipſe etiam ſanguinis corrumpatur ac putreſiat, & febris accendatur. & mox: Quinetiam vbi nequeat concoquere quælibet pars genita in ſe excrementa, aut expellere ad aliam, tale ſibi ipſi initium febricitandi, quale ea quæ tranſmittit alteri adfert. Ita enim in parte vnaquapiam excrementa colligi putat, vel partis ipſius vitio & imbecillitate, vel alterius mittentis robore. Itaque vt alio inquit loco, Sæpe diſpoſitio in iecore & in ſplene attulit febrem, quoties aut inflammatio aliqua aut obſtructio *Cap.5.* putredinem accendit. Hinc primo artis ad Glauconem inquit, vix citra oris ventriculi iniuriam fieri quotidianam, nec ſine lienis vitio quartanam, nec tertianam abſque iecoris offenſione. Quod autem de hiſce partibus attulit, idem & de vicinis omnibus quæcunque circa meſenterium, pancreas & inteſtina inſident, accipiendum eſt. In his enim intermittentium febrium cauſa fomesque reſidet. Quod autem ſecundo de Criſi adferebat, rigorem fieri flaua bile mota delataque *Cap.3.5.&6.* per corporis habitum, id certè perpetuum non eſt. Immò ſecundo de differentiis febrium per quæcunque loca ſententia ea feratur, vt per præcordiorum membranas, rigorem excitare tradit, quemadmodum & ab æſtu, à laſſitudine, à medicamento calido & acri quod vlceri adhibetur. Licet autem putredo in quapiam parte tanquam in fomite coërceatur, neque illinc putridus humor in omne corpus permeet, vapor tamen calorque putredinis illinc in omne corpus effunditur, quod ſanè Galenus ſic confirmat: Vbi verò calor ſuperat materiam, appel- *2. de diff. feb.* latur incrementum & aſcenſus tale tempus. Atque eo tempore augetur calor tam multus, vt non ſolùm deurat locum ipſum qui veluti cauſa putredinis eſt, ſed iam per continuitatem depaſcat vniuerſum corpus. Hæc ſunt quæ de re propoſita ex Galeni mente deprompſi, quę curando imitor, omnia ſanè iis conſentanea quę à celebri medico audieras. Plura adiicere poſſem, ſed inclinans iam dies, nec ipſam nos curandi rationem perſequi, nec ſuſcepti argumenti metas tranſilire ſinit, quod omne in rerum abditarum cauſis poſitum erat. PHIL. Cognitis ergo epidemiorum peſtilentiumque morborum cauſis, ad contagioſos venenatosque morbos diuertamus.

De contagioſis morbis. CAP. XIV.

EVDOXVS.

De nuce.

NVx vmbra proximis ſtirpibus arboribusque grauis, apud Ouidium ſic queritur: Me, ſata ne lædàm, quoniam ſata lædere dicor, Imus in extremo margine fundus habet. Narbonæ taxus tam præſentis eſt veneni, vt authore Dioſcoride, ſi qui dormiant ſub ea, aut in eius vmbra ſubſideant, lædantur & ſæpenumero moriantur: quandoquidem corpori vniuerſo ſtrangulatum & celerem interitum infert. Baſiliſcus tantæ perniciei ab Auicenna deſcribitur, vt non eos modò qui vel manu vel alia corporis ſui parte, ſed etiam qui virga attigerint, momento necet: quod & viſu & ſibilo efficere tradunt. Torpedo piſcis piſcatorem, qui ſe haſta attigerit, in ſtuporem inducit. Sunt & alia non pauca tum in animantium tum in ſtirpium generè, quæ poſſint integræ cutis contactu hominem interimere. At multò plura quæ aperta cute, vt venenatæ ſagittæ, aſpidis, hydræ, viperæ, ceraſtis, diſpadis anguis, ſcolopendræ, ſalamandræ, ſtellionis, paſtinacæ, lacertæ, draconis, crocodili, phalangii, ſcorpii, & rabidi canis morſus. Epidermis denſa quum ſit atque valida, hebetiorum & craſſiorum venenorum ſubſtantiam altius penetrare non ſinit, niſi vel findatur vel dilaceretur: quæ autem in venenis efficaciſſima ſunt; illam quantumuis validam ac denſam penetrant, introq; penitus ſubeunt. Omnium quidem vis & pernicies, ex ea ſede quam primùm attigerit, ſenſim in corporis principes partes & in artus inuadit, dum corpus omne labefactet, idque omni veneno peculiare, vt pedetentim ſerpat, aliud quidem ocyus, aliud ſegnius. Rabidis canis demorſu ſaliuæ aut humoris quiddã eructat, in quo vis eſt veneni. Id intro ſubiens. ſpiritus, ſanguinem, humores, partisq; ſubſtãtiam contagione labefactat: hinc ſenſim ſerpit longius in partes principes, ſed tam ſegniter, vt raro ante diem vigeſimum, interdum non niſi anno ſymptomatis ſe prodat. Per has moras nec febris, nec malum aliud vllum percipitur, nec ſcit æger quanta pernicies lateat. At quum hæc tempore in cor penetrauerit, vellicantur præcordia, æger indignabundus euadit, nec ſtare, nec quieſcere potis, furentis in morem huc illuc effrenatè agitur, manibus ora dilacerat, alios dente petit, ex ore ſpuma promanat, oculi torui & aſpectu horrendi, febris valida, ſitis inexhauſta, & tamen æger aquam omniaq; liquida adeò perhorreſcit, vt emori potius eligat quàm haberi aut ad aquam deduci. Quibus malis defatigatus tandem miſerè cedit è vita. Phalangii aut ſcorpii aculeo, tum alia tum breuiori tempore fiũt ſymptomata, quòd promptius expeditiusq; venenum ſerpat. Itaq; omnium perniecſès ab ea corporis parte exoriri, quã primùm lethifera vis attigerit, illinc ſenſim in omne corpus irrepere, ipſumq; permutare, & perimere animaduertitur. Id & inuenta comprobataq; curandi ratio confirmauit, quæ veneni perniciem ea parte quà intrauerit reuocat, vulneris dilatatione, partis demorſæ ſuctu, ſcarificatu, affixis cucurbitulis, medicamentis acrioribus. Et ne longiùs intrò ſerpat, eam arcet iniectis vinculis arctioribus, carnis circumſcriptione, vrentibus medicamentis, vel candente ferro, nonnunquam extremę partis amputatione. Perniciei verò ſæuitiam reſtinguit atq; domat antidotorum vſu, vt rabiem fluuialium cancrorum vſtorum cinere, gentiana & alyſſo: cuius vires exæquare rubiam experimur. Vacuatio nulla aut admodum rara adhibenda. Hæc igitur optimorum medicorum diligentia atque fide comperta demonſtrant non modò rabidorum canum aut ſcorpionum, ſed & omnium quæ aut morſa, aut quouis contactu enecant: perniciem eſſe venenatam eamq; contagione vires ſuas exprompere. BR. Equidem de iſtis nihil dubitem quæ ſint celeberrimorum medicorum conſenſu confirmata: quanquam non deſunt qui putent canem ſolo ardore & æſtus vehementia in rabiem agi, ipſumque illius quod dicimus venenum eſſe velut caloris exuperantiam. PH. Nondum potes veterem pellem exuere. Hac æſtate venatores quidam in lupum ſæuiorem irruerunt, trucidatum in varia obſoniorum genera appararunt & coxerunt. Omnes quicunque eſitarunt, non multo pòſt tempore rabie correpti, alii perierunt, alii ſociorum morte prudentes ſibi proſpexerunt.

Digitized by Google

runt. In ea carne tam diligenter apparata, quam tu teſtare putes ardoris exuperantiam? At vis lethifera & venenata permanſit, quæ vix igne miteſcit: quemadmodum nec cantharidum vis deleteria vſtione tota perit. Ev. Qualis eſt virulentorum animantium pernicies atq; contagio, talem velim exiſtimetis latêre ac teneri in lue venerea, niſi quòd hæc fortaſſe minus præſens ac mortifera ſit. Brv. Gaudeo te in huius morbi ſermonem incidiſſe, de quo tam multi multa ſcripſerunt, quæ palato meo non ſapiant: quocirca tuam ea de re ſententiam magnopere optamus audire. Huius primam originem alij ſiderum inſolenti conſtitutioni, alij aquarum inquinamentis, alij cuiuſdam ſcorti impuritati referũt acceptam. Cæterùm licet ea lues ſenſim cõtagione in omnem Europam, Aphricam, Aſiam & extremam Indiam defluxerit omnemq; orbis partem quæ noſtratium commerciis vtitur, impleuerit: quoniam tamen deprehenſa eſt ab vno quopiam aut admodum paucis Neapoli originem habuiſſe, non potuit ſanè epidemiorum morborum conditione, à certo aſtrorum influxu deriuari. Quamplurimos enim paucis diebus afflixiſſet, tãdemq; tempore deſiiſſet. Ego proinde exploratiorem duxerim poſtremam originis rationem. Evd. De origine haud magna contentione decertem, ſed de illius cauſa, de vi & natura, ex qua curandi ratio omnis ducenda. Primùm autem occultam & venenatam illius eſſe naturam, tum ex inuaſionis modo, tum ex iis quæ mox tradentur perſpicuum fiet. Atq; cùm neminem vnquam hac lue labefactauerit inquinari aëris inſpiratio, non debet ea inter epidemios recenſeri. Quum nec alimentorum impuritate nec vitio vnquam ſit orta, non numerabitur in ſimpliciter venenatis. Reſtat igitur habeatur in contagioſis. *Lues Venerea.* Veneni quidem ac perniciei huius vis & efficacia tempore deliteſcit, & tempore copioſis ſignis & argumentis ſe prodit. Vtq; rabidi canis aut ſcorpionis, ita huius venenum ab ea ſede quæ ſit contagione labefactata, ſenſim in omne corpus pertepat atq; ſæuit, vt planè cõtagioſorum morborum naturam imitetur. Qua parte contactus & ſocietas eſt, ab ea maximè prehendit & initium ducit. Qui venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis luem contrahit. Nutrix à qua pollutus infans lac ſugit, à mammis: condormiens inquinato ſudore diffluenti, à cute & à ſummis corporis partibus: qui effuſiore oſculo ſaliuam exceperit, ab ore: infans vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: obſtetrix quæ infectæ parturienti opem tuliſſet, à manu, quæ tandem excidit. Huiùs tamẽ veneni quia vis eſt hebetior, non niſi in apertam nudamq; partem inuadit. Partium à quibus lues exordium capit, aliæ aliis grauius vitæ diſcrimen adferunt: omnium exitioſiſſima eſt, quæ ab interioribus & reconditis viſceribus, aut à partibus obſcœnis inchoatur, cæteræ leuiores & minus periculoſæ. Quanquam autem illius vna eademque perpetuò eſt eſſentia, vt tamen corpora quibus inſederit, natura, temperamento, affectu & habitudine variant, ita diſtincta multiplicia que ſymptomata inducit, alia quidem in bilioſo, alia in pituitoſo, alia in melancholico: non enim ſi bilioſus pituitoſe concubuerit, eiſdem atq; illa ſymptomatis premetur. Nõ igitur poſſint ex ſymptomatum differẽtia, propriæ morbi differentiæ conſtitui. Cuicunq; particulæ lues primùm inſederit, illic inhæreſcens puſtulam excitat, interim & vlcuſculum. Inde longius prorepens radices figit, ſenſimq; partium continuatione adacta, interiora ſubit. & ad extremum, ni medicamentum adhibuetis, ſutore corpus vniuerſum vaſtat atque depopulatur. Hinc venenum malo ſubeſſe intelligitur, non aliter quàm ſcorpij aut rabioſi canis virtus, perreptans in omne corpus. Illius ſigna varia efficit partium natura ad quas pedetentim repit & permanat. Quum viro (exempli gratia) concubitu à pudendis madore perfuſis initium habet, puſtulas in his primum & vlcuſcula euocat contumacia maliq; moris. Vapor dein aut ſpiritus ductu cauo pudendi intrò irrepens (neque enim credibile eſt humoris quicquam eò ſubire) venæ eauæ ſanguinem arteriæque maioris ſpiritum labefactat: tumque bubo prorumpit in inguine. Hinc vaſis ſpermaticis renibuſque affectis gonorrhœa ſe promit, qua virus turpiſſimè velut eructando eiicitur. Quum execrandum malum in iecur & in ventriculum inuaſit, leuis quidam alui fluor ſuboffendit, moxque eum iecore ſanguis polluitur, quo cunctæ

corporis venæ participes fiunt, eoque in artus, in muſculos & in cutem diſſeminato, compreſſum maleficium atque tacitum erumpit: proſiliuntque liuidæ rubenteſq; puſtulę, vlcuſcula cruſtoſa & herpetes, nonnullis vlcera caua atq; maligna: biliosis quidem phagedænica & exedentia, melancholicis cancroſa: pituitoſis leuiora, ſed ſordidiora, & humore quodam mucoſo fœtidoque manantia: ſanguineis crebriora & carbunculi effigie. Omnia quidem labris præduris, tumentibus & inuerſis, quæ exeſa carne, ipſa etiam oſſa depaſcunt, primùm tenella qualia ſunt naſi & palati, deinde ſolidiora, quæ putria carioſaq; tempore excidũt. Ab iis, cùm malum iam cerebrum ſummamq; corporis arcem obſidet, multa ſuperuacua pro partis conditione pituitoſa colligi neceſſe eſt: quæ ſi intercluſa capite teneantur, magnum & acerbum dolorem commouent: ſin foras ſub cutem capitis promineant, & in articulos vel in artus deturbentur, his aut cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè inualeſcunt, aut tophos producunt ros ſcirrhoſoſq; tumores, haudquaquã tamẽ doloris expertes. Quanquam enim pituitoſa videtur materia, veneni tamen maleficio perfuſa, acrimoniæ particeps eſt. Hinc ſub oſſium membranas ſe recondens, tum acrimonia, tum diſtentione dolorem excitat. In oſſium verò ſubſtantiam per tenues quaſi tubos ſe inferens, illa diffundit dilatatque in tumorem, quæ tandem carie conſumpta putreſcunt. Si minus acris & mordax materia cutem non exedit, ad pilorum radices effuſa malignitate aut venenata vapore, effluuium concitat, quo plerique viſi ſunt ſine capillis, ſine ſupercilio, ſine barba, ſine pilis, qui poſtea tempore repullularunt. Quum tam multa vbique ſint huius perniciei ſigna, nullum tamen cernitur in vrinis, neque ex his quiſquam aut hoc aut aliud vllum veneni genus poſſit deprehendere. Iam verò hæc paucula de venerea lue ſi adhibito animi iudicio ſtudioſè obſeruabitis, cui veſtrum non perſpicua ſit eius pernicies? Quis ex vobis eam veneni participem eſſe inficiabitur? Si in omne corpus diſſeminata ſerpit, non aliter quàm quæ à rabidi canis morſu infertur, poſsítne expers eſſe veneni? Neq; verò in externas duntaxat quæ ſub aſpectum veniunt, verumetiam in interiores quaſque partes in ipſaque viſcera penetrat, quæ (quod de exanthematis afferebatur) diſſectis mortuis comparent puſtulis vlceribusque fœda. Plurimi ſanè hoc in morbo in aliiſque venenatis captioſa eaque admodum inani ratione falluntur, quòd dum vident ſymptomata hæc omnia cum humoris cuiuſdam vitio inſultare, nihil præter humorem ineſſe putant, nihil maius animo concipiunt, neque acriore illa animi acie perſcrutantur num aliud quippiã in humore ſubſit in quo præcipua affectionis cauſa conſiſtat: quale proculdubio ſi ſenſu non cernimus, oportet certè ratione & intelligentia comprehendere, alioquin in maximarum rerum ignoratione verſari. Itaque vis illa veneni, tenuis admodum ac ferè corporis expers, ſenſuſque noſtros effugiens, aut in humore aut in alio quouis corpore inhæreſcit, quod ſubiectum duntaxat quaſi vehiculum eſt eius quæ nos afficit maleficioſæ facultatis. Quî enim poſſit corpori noſtro vim inferre ſola virtus incorporea? Br v. Omnem certè hac de re dubitationem & velut caliginem, dilucida interpretatione diſcuſſiſti. Velim tamen inſuper mihi aculeos ex animo euellas, quos nonnulli infixerunt. Aiunt illi hanc luis venereæ contagionem, & in dies mutari, & iam prorſus inclinare atque conſeneſcere, vt ſit poſthac breui finẽ habitura. Quid quæſo hac de re ſtatuis? Ev. Hanc niſi ſua clementia Deus optimus extinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, nunquam extinctum iri, ſed fore humano generi comitem & immortalem? Ph. Circumferũt tamen olim puſtulas fœdas erupiſſe complures, dolores admodum paucos: nunc contrà, puſtulas eſſe nullas, dolores autem atroces cum tuberculis ſcirrhoſis. Ev. Id fortaſſe effecerit non luis conditio, ſed præpoſtera multorum curatio. Adeò enim nunc ea mortalibus eſt formidabilis, vt vel illius minima ſuſpicione confeſtim ad remedium ex hydrargyro concurratur: quod ſanè puſtularum ardorem extinguit, at deſtillationes articulorumque dolores exagitat. Br v. Túne igitur vulgatem illam medendi rationem confirmas? Ev. Nihil equidem minus, quòd ea morbi ſymptomatis duntaxat ſuccurratur, radice neglecta? Ad tetræ huius & immanis

immanis beluæ oppugnationem omnes machinas adhibuerunt. Alij ſperant ſe initio radicem vacuationibus euulſuros: purgant validè, dehinc quibus competit ſanguinem mittunt, mox reliquias idoneis ſyrupis præparant, quas & ſecundò & tertiò interdum & quartò expurgent. Ea certè curatio ſi malum inter initia conſiſtit, ſoluſque corporis ſpiritus vel humor inquinatur, plerunque liberat, non item ſi iam partium ſubſtantia obſidetur. Alij ratione non admodum diſſimili, tenui extenuanteq́; victu, & potu ex hebeno guaiacina vel ſancta vel ex Cinarum radice corpus abſumunt, humores detergunt diſſipantque in vrinas & ſudores. Hinc neceſſe eſt puſtulas & vlcera cum corpore ſiccari & ſaneſcere, tophos præduros incidi atque diſſolui, ex hiſque natos dolores miteſcere. At ſymptomata iſthæc putato, morbi verò eſſentiam multò diuerſam, quæ illis abeuntibus, etiamnum tanquam radix ſolidarum partium ſubſtantiæ firmiùs inhæreſcit. Alii vnctionibus ex hydrargyro curationem ſuſcipiunt. Cum enim hydrargyros non (vt pleriſq; viſum eſt) calida ſit, ſed adeò frigida vt vi narcotica dolores quoſcunque ſopiat & leniat, optima ratione ſanguinis eruptiones, bilis ardores exeſioneſque retundit: puſtulis vlceribuſque malignis opitulatur. Quum eadem vehementer humida ſit, præduros tumores emollit concretoſq; diſſoluit. Et quoniam adeò tenuium eſt partium, vt omnia vel duriſſima metallorũ corpora ſubeat, penetret atque diſſoluat, multa è corpore per ſudores diſſipat, quædam purgatoria vi in aluum deturbat: multamque pituitam ex ore prolicit. Quocirca ex accidenti deſiccans, vacuanſq; ſymptomatum materiam, illis non parum ſuccurrit: at certè crudeliùs quàm guaiacum magno oris tædio, grauiore virium iactura & imminentiore periculo. Etenim cerebrum tanto frigore offendit, vt rheumatiſmis deinceps opportunum maneat: neruos, articulos eatenus laxat & debilitat, vt in omnem fluxioné proni euadant, ſuſcitenturq; tremores immedicabiles, & recentes cruciatus priſtinis grauiores. Non vt in ſimplici arthritide hi repentè oboriuntur, neq; foras prominent, ſed ſenſim radice altiùs defixa, penitiùs ferè in oſſa tibiæ & humeri ſubeunt. Hydrargyrus tanto periculo ſymptomatis opem ferens, mali radicem haudquaquam euellit. Quo fit vt tum hæc, tum ſuperiores inefficaces ſint & parùm tutæ cum periculo recidiuæ, quum præſertim lues initium prætetlapſa, ipſam partium ſubſtantiam obſedit. Tempore ſiquidem reuiteſcit, recurritq; interdum poſt annum trigeſimũ, tantoq; interuallo mali fomes quaſi ſepultus deliteſcit. Et nihilominus qui tũ expertes mali prorſuſq; expeditos ſe putant, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolemq; gignũt ea lue conſperſam, indicium profectò tum temporis mali fermentum in venis in ipſiſq; partibus reſeruari, & vt dicere ſolent, in ipſis quaſi medullis latere. Recidiua rarò perſimilis eſt radici, neque iiſdem ſymptomatis, ſed ferè deſtillatione, arthritide, artuum dolore, tophis, vel oſſium carie moleſta: neque pari contagione, eos cum quibus ſocietas eſt, afficit: quòd auxiliis humoris furor & impetus repreſſus ſit, etiam nondum mali radice euulſa. Br. Hanc igitur quànam alia ratione putas extirpari poſſe? Evd. Propriis antidotis & alexipharmacis. Neque enim hydrargyros, neque hebenus alexipharmacorum aut antidotorum vim obtinent: ſed empiricorum inuenta ſunt, quæ plerique vulgi imitatione inducti tanquam fucum adhibent malo, quum certè foret conſultius imitatione curationis rabioſorum à veteribus inſtitutæ, remedia in id meditari conſentanea. Br. Miror equidem ſæpeq; ſum miratus, neminem hoc toto ſeculo veram luis curationem attigiſſe, perſuaſus ſatis veram eam non eſſe quæ circunfertur. Ph. Omnes quæſtui inhiant, & poſthabita inueſtigatione veri, quicquid primùm ſors obtulit ſequuntur. Malè nobiſcum ageretur ſi noui ſæpe morbi emergerent, quando ne vnius quidem remedia aſſequi valemus. Evd. Itaque vt rabiei, ita luis venereæ propria quædam eſt antidotus, quę etiam ſi neq; victum admodum tenuem neq; vacuationes multas præmittes, vna poſſit labem eluere. Symptomata verò, vlcera, dolores, tophi, & quęcunq; acriter vrgẽt, idoneis nec tam longè petitis auxiliis expeditius tutiuſq; leniri poſſunt. Br. Hæc ex te diſcere vehementer optamus. Ev. Vos me rei nouitate impuliſtis, vt nimis multa de tã fœda lue narrarem.

Vis argenti viui.

Temporis breuitas plura non fert: neque hic abditorum morborum curationes, ſed cauſas duntaxat ex profeſſo inueſtigamus demonſtramuſque. BR. Huc ſal- tem ſi quid de elephantiaſi animo concepiſti, in medium profer. EVD. Elephan- tiaſin in contagioſorum morborum genere contineri, omnes certè vel plebeii perſuaſum habent, quòd non vt peſtilens halitu ſolo, ſed vt lues venerea concu- bitu, accubitu, omniq; contactu prehendat. Quanquam ciuitatum legibus Ele- phantici ſepoſiti & à reliqua plebe ſegregati degunt, nunquam tamen vel ſeduló ſciſcitati accepimus quenquam adminiſtrorum, etiam ſi perpetui illis aſſideant, ſola ſpiratione contaminatum. Si quis fortè malum hoc ſponte proprio intimo- que vitio contraxit, non ideirco debet à contagioſorum cenſu reiici. Non enim contagioſum morbum ex ſolo ortu, verumetiam ex inuadendi ſerpendiq; modo definiuimus. Elephantiaſin autem non ex ſola atra bile fieri demonſtrant melan- cholia morbus & mania: in quibus etiam ſi bilis atra & in cerebro & in toto cor- pore redundet, citra tamen elephantiaſin eſt, quemadmodum & quartana inter- mittens & quartana cõtinua, in quibus melancholiam putreſcere fatemur. Hæc igitur & inſuper eruptio fœda foras in partes extimas & in cutem proſiliens, ele- phantiaſin perniciei cuiuſdam eſſe participem declarat. Ea primum dura, craſſa, aſpera, & quã redditur, colore ſubliuido vel purpureo, cum ſenſu quodam ſtupo- ris. Puſtulæ dein extuberant, verrucis initio ſimiles, ſed quæ poſtea grandeſcant dureſcantque, interdum etiam magna fœditate exulcerentur. His notis facies potiſſimum & naſus, manuum pedumque digiti fœdantur, oculi rubore puſtu- liſque ſuffuſi caligant, pili toto corpore decidui ſunt; maximè in ſupercilijs & in mento. Omnia igitur foras erumpentia, ipſumq; pilorum defluuium, quis mali- gnitatis & latentis veneni notas eſſe non agnoſcat? Multus humor plerunque in cutem confertim effunditur, bilioſus quidam in ictero, pituitoſus in leucophle- gmatia, melancholicus in melancholia, à quo nihil tale fieri cernimus. Itaque in elephantiaſi præter humoris vitium malignum etiam virus ineſt, quod tum hu- mores tum partium ſubſtantiam polluit. Illa quippe non ſolius cutis (quod Ga- lenum dixiſſe miror) ſed totius corporis eſt affectio. Quales in linguæ radice ver- rucæ extuberarint, tales in omnia viſcera in omneſq; partes intimas diſſeminari comperimus. Curandi difficultas morbi malignitatem atque perniciem docet. Hanc idcirco tot ſeculis veram curationem non inueniſſe reor, quòd propria illi antidotus perquiſita non ſit, quam tamen & eſſe & inueniri poſſe non diffido. PH. De contagioſis morbis ſatis abundè: nunc recepto traditionis ordine de ve- nenatis morbis tranſigendum. Non enim hoc loco de phthiſi, de lepra, de ſca- bie, de prurítu, deq; aliis huius claſſis ſermo habendus eſt, qui quamuis in conta- gioſis numerari ſoleant, manifeſti tamen ſunt, à manifeſta putredine orti, neque (quod ſuprà monebas) huc quoquam modo referendi.

Elephātiaſis.

1. De nat. facult.

De venenatis morbis. CAP. XV.

EVDOXVS.

IAM ANE præterea exigitis vt de venenatis morbis ſermo habeatur? Si iam planè inter omnes conuenit quamplurima eſſe venena, quorum vis cæca & delito- ſcens vario nos ſymptomatum cruciatu fatigat, nonne euidens eſſe debet, ab illis morbos in nobis excitari, qui non manifeſtis qualitatibus, ſed totius ſubſtantiæ diſſidio vitæ noſtræ primordia demoliuntur? BR. Neque id ipſi demonſtrari vo- lumus, ſed dilucidius explicari quot & quas illorum differentias eſſe putes. EV. Quem venenatum morbum definiuimus, is nec ducto inſpiratoq; aëre, nec ex- ternorum contagione, ſed vna deliteſcentis intus veneni pernicie prouenit, ſub- offenditq;. Hoc iam dixi cæteris hebetius, & in craſſiore denſioreq; materia in- hæreſcere, quæ non niſi interioris caloris eiuſq; copioſi vi excitetur. Venena alias imprudentius intrò aſſumuntur, alias intus progignuntur. Quæ intrò ſumuntur, alia quidem in metallorum, alia in ſtirpium, alia in animantium genere ſunt: In metallorum genere, arrhenicum, auripigmentum, chryſocolla, calx, æs vſtum, atramentum ſutorium, ſulphur, adamas, lapis cæruleus & armenus: itemque hy- drargyros,

drargyros, cinnabaris, ceruſa, plumbum, minium, gypſum. Hæc putant nonnulli ſola qualitatum exuperantia, priora quidem cauſtica vel ſeptica, id eſt vrente vel putrefaciente vi, poſteriora verò aſtringente & præfocante nobis infenſa: proinde non ſimpliciter venena, ſed venenata medicamenta appellari. At quanquam manifeſtis omnia qualitatibus vehementer obſunt, totius tamen ſubſtantię diſſidio nonnihil etiam veneni reconditum habent. In ſtirpium ordine ſunt aconitum, chamæleo, taxus, ephemerum, thymælea, laureola, thapſia, rhododaphne, ranunculus, dracuntium, tithymali genera, & quæcunque immodicè purgandi vim obtinent, vt veratrum, ſcammonium, cypariſſias, cyclaminus, colocynthis, & alia eius generis non pauca, omnia verè deleteria. Sunt & quę qualitatum duntaxat exuperantiis infenſa putantur, quod genus ſunt euphorbium, anacardus, itemq́; opium, mandragora, hyoſcyamus, cicuta, ſolanum manicum, fungus: quæ tamen malignitatis expertia haudquaquam putamus. In animãtium genere numerantur cantharides, lepus marinus, ſalamãdra, bupreſtis, deuorata, hirudo, pinorum eruca: felis cerebrum, ſanguis tauri, lac corruptum, piſcium aut pecudum fulgure vel peſtilentia interemptorum carnes, & quæcunque ſuprà diximus demorſu vel contactu enecare. Porrò ex his quęcunq; intro ſumpta ſint, multò pręſentius & atrocius quàm contactu offendunt. Hæc igitur omnia non modò qualitatum exuperantiis, verumetiam totius ſubſtantiæ diſſidio exitialia eſſe & deleteria, morbosq́ue inferre venenatos, tum ex inſequentibus ſymptomatis, tum ex alexiteriis quæ veteres ad curationem inuenerunt, facilè intelligi poteſt. Quæ porrò intus gignuntur venena, nõ vt ſuperiora primo ſuæ naturæ ortu, ſed longo ordinis progreſſu atq; mutatione talia euaſerunt. Vt enim ex varia humorum putredine, ſiue ea ex intemperie, ſiue aliis ex cauſis orta ſit, diuerſi generis febres excitantur: ita ſanè ex putredine longius progreſſa, vel alia cæciore ex cauſa venenum in nobis prouenire gigniq; poteſt. Galenus ait veteres hanc quæſtionem diſputaſſe, euidẽtiſſimisq; rationibus collegiſſe, eoſdem affectus fieri & à lethalis veneni potione, & à corruptione quæ è corpore ſcaturire poteſt. Hanc autem quam appellat corruptionem, re ipſa venenum eſſe mox canis exemplo demonſtrat: in quo tanta plerũq; fit humorum corruptio, vt totus in rabiem agatur, quæ veneni ſoboles eſt. Atq; tum & canem ipſum & omnes illius humores venenatos haberi, argumento eſt quòd eius ſputum humanum corpus attingens rabiem excitet. His perſuaſum vobis eſſe debet, in nobis ſimiliter corruptionem quandam ſponte gigni poſſe, quæ non modò veneni vires æquet, ſed & ipſa tota venenũ ſit. Itaque ſyncope admodum grauis & periculoſa plerunq; fit ex concreto ſanguinis grumo, maximè ſi vel in ventriculo, vel inteſtinis, deinde ſi in pectore vel veſica putreſcat: fitq́; ea cum pulſu paruo, reſpiratione difficili, extremorum frigore, & ſudore frigido ſuborta interdum febre. Rei autem ſic perſpectæ veteres conuenientia remedia non à manifeſtis, ſed ab occultis qualitatibus quaſi alexiteria quædam attulerunt. Non admodum diſſimilia ſymptomata tradunt & à concreto putreſcenteq́ue lacte gigni, quibus eadem propè ſuccurrunt. Extremum pedem aliquando repentè ſphacelatũ vidimus, ſine cauſa externa, ſine tumore aut rubore conſpicuo. Oborto primùm dolore immaniſſimo, mox ſenſum in eo ac motum periiſſe, partem totam liuore contabuiſſe, exulcerationem fœdam inſequutã, quæ acerrima cauſticaq́; medicamenta ſine ſenſu admitteret. Non multò pòſt arteriam brachii dextri, deinde etiam ſiniſtri pulſare deſiiſſe: ita ſenſim vniuerſo corpore obſeſſo, miſerũ extingui, ſine febre, ſine ſymptomatis admodum grauibus. Tot tamq́; pręſentium malorum quis intemperiem aut ſimplicem aut cum humore, cauſam eſſe ſtatuat? Quis nõ potius venenatam qualitatẽ in partes omnes propagari putet, quæ extremam hanc perniciem inferat? In vteri porrò ſtrangulatu plerunque mulier ſine motu, ſine ſenſu quaſi extincta iacet cum pulſu obſcuro paruoq́ue, eatenus vt interdum ne percipi quidem poſſit, cum animi defectione & difficili ſpiratione, quæ non modò pectus opprimit, ſed & fauces quaſi manu prehenſas præcludit: hunc autem tam immanibus ſymptomatis comitatũ tradit Galenus vel à ſuppreſſis menſibus vel à cohibito ſemine proficiſci,

Lib. 6. De locis affectis.

quod vitiatum maiorem quàm menſes vim & noxam corpori infert. At quũ non ipſa corrupti ſeminis ſubſtantia, ſed vapor duntaxat in cordis cerebrique ſedem ſublatus iſtorum ſit author, quis non illum vaporem, multoq; magis vitiatum ſemen, vnde is prodiit, cenſeat venenatæ qualitatis conditionem ac vim obtinere? Quænam obſecro manifeſta, ſiue ex primis, ſiue ex ſecundis ſit qualitatibus hæc tam ſæua poſſit inuehere? Hanc ſanè cauſam quæ mole parua, maximas ſolo con-
6. De locis affectis. tactu alterationes inducit, rectè Galenus & ſcorpionis & phalangij ictibus comparat, quibus exiguo veneno per minimum foramen iniecto, totum corpus afficitur, breuiq; admodum tempore ſæuiſſima ſymptomata inualeſcunt. Poſſim opinor ipſa rerum ſimilitudine itidem de comitiali morbo ratiocinari. Quum enim à crure vel à digito manus vapor quidam in cerebrum conſcendere deprehenditur auræ frigidæ perſimilis, qui ipſum attingens ſenſus menſemq; turbat & epilepſiam infert, quis non facilè credat corruptionem quandam in affecta parte genitam eſſe, eamq; adeò validam vt phalangij, ſcorpionis, aut aliarum pernicioſarum ferarum venenis queat comparari? Equidem id puto veriſſimum quod
Lib. 6. De locis affectis. apud Galenum Pelops dicebat, poſſe præter naturam in corpore eſſentiam ſponte generari quæ mole minima ſit, facultate autem quàm maxima: & quæ quum neruoſam aliquam ſedem occupauerit, per continuatas partes vſque ad neruorum principium vim ſuam trãſmittat, ſiue id alteratione fiat, ſiue ſpirituali eſſentia veluti aura ad ipſum elata, ex eaque comitialem circuitum excitari. BR. Hæc facilè ſuadere poſſint epilepſiam quæ vniuſcuiuſuis partis conſenſu fit, à venena-
3. De locis affectis cap. 5. ta malignitate promoueri, de qua productus Galeni locus traditus eſt. Cæterùm quæ primario cerebri affectu contrahitur, aliam fortaſſe cauſam habet, quam is mihi videtur paulò antè ſic expoſuiſſe: Conſtat epilepſiam in cerebro conſiſtere,
" impediente humore animalem ſpiritum qui in ventriculis eius continetur, quo
" minus poſſit exire. Hunc deinde humorem ait craſſum & viſcidum eſſe, aliàs pi-
" tuitoſum, aliàs melancholicum. Et quoniã velox eſt epilepſiæ diſcuſſio, eũ ipſum
" humorem obſtruere meatum ſpiritus qui in cerebri ventriculis eſt, cerebrumq;
" ipſum concutere, quò excutiat id quod noxium eſt. A craſſo ſemper humore (in-
" quit) hanc affectionem induci argumento eſt quòd & ſubitò fit & ſoluitur confe-
" ſtim. Nam ſubitariam meatuum obſtructionem à craſſo viſcoſoque humore fieri conſtat. Hac etiam varietate epilepſiam ab apoplexia diſiungit, quòd in hac frigidus, craſſus & viſcoſus humor omnes principes cerebri ventriculos affatim impleat obturetq; in epilepſia verò aut non omnes aut non affatim & vſquequaq; Ev. Id ſi illarum ſolùm diſcrimen eſt, neceſſe ſit omnem apoplexiam quædam antecedat epilepſia: non enim poſſunt omnes ventriculi repentè & affatim impleri, quin prius modicè & leuiter obturentur. At contrà fieri deprehẽdimus, apoplexiam primò & derepentè inuadere, quàm nulla præuenerit epilepſia. Quinetiam ſi in epilepſia craſſus & viſcoſus humor cerebri ventriculos meatusq; ſemper obſtruit, eo per acceſſionẽ, dum neruorum principium (vt inquit Galenus) ſeipſum quatit, diſcuſſo, non aliis præterea acceſſionibus fatigabitur. Atqui multę nihilominus recurrunt. Aut ſi ſemper alius & alius humor per acceſſiones influat, qui fieri poterit vt quũ aliquis in dies quater aut ſexies primario affectu corruit, quales non paucos videre licet, tã multus tamq; craſſus humor ſuccreſcat? Quænã ea ſcaturigo vnde toto vitæ curriculo dimanet, & in meatus incurrat? BR. His rationibus ipſe etiã ſæpe ac multùm de epilepſiæ, quẽadmodum ſanè & de apoplexiæ cauſis dubitaui. Quum. n. aliquando vidiſſem virũ viribus integrum, ſiniſtri oculi ictu vehementiore, repentè attonitum corruiſſe, moxque ſenſu ac motu priuari, cum ſpiritu difficili ac ſtertore, & cũ aliis ferris apoplexiæ indiciis; eũq; nec venæ ſectione nec alia potuiſſe ratione ſeruari, quin horis duodecim interiret, mortis cauſam inueſtigatione dignam putaui. Diſciſſo apertoq; capite, neque oſſis, neq; meningũ, neq; ſubſtantiæ cerebri quicquã confractum diuulſumve, ſed duntaxat interiores oculi venas conuulſionis vi diruptas animaduertimus, è quibus ſanguis cochlearium duorum menſura, in cerebri baſim procubuerat, qui concretus arterias eas obſtringebat, quæ retiformem contextum conficiunt, & quæ illinc in

cerebri

Digitized by Google

cerebri ventriculos propagatæ, choroidem alterum conſtituunt. Cerebri autem ventriculi prorſus illæſi inanesque cernebantur. Hinc edoctus, alterum qui citra cauſam externam apoplexia extinctus eſſet, diſſecare viſum eſt, in quo humor craſſus & viſcoſus ſimiliter ad contextum retiformem inuentus eſt, cerebri ventriculis nec oppletis nec obſtructis. Hinc ego ratiocinatus, conſentaneum putaui, iis arteriis vel obſtructis vel cõpreſſis apoplexiam gigni, quòd tum cerebrum nihil ſpiritus è corde per ſubiectas arterias recipiat, ſitque neceſſe illius motum ſenſumq́; perire. Quidã hæc opinor animaduertens, rectè dixit fieri apoplexiam interceptis viis quæ ſunt cerebro cordiq́; communes. At ne videar penſi parum meminiſſe, ad epilepſiam reuerſus ediſſere cauſam eius quæ ipſomet affecto cerebro fit. E v d o. Non alia profectò videtur, quàm eius quæ per conſenſum. Vt enim aliquando obſeruauimus è ſummo capitis vertice, in quo ſub pericranio vitiatus venenatusque humor coërcebatur, vaporem manifeſto ſenſu intro ſubire, qui epilepſiam concitaret, hancq́; poſtea cauſtico perſanatam medicamento, ita proculdubio exiſtimari debet intus, vel circũ meninges, vel circum cerebri ſubſtantiam vitium contineri veneni æmulum, cuius ex interuallis impetu facto, epilepſia ſuſcitetur. Aperto epileptici philoſophi qui deceſſerat capite, qui vehementiſſimo eoq́; ferè perpetuo dolore, vix digitum lato, circa ſinciput torquebatur, deprehendimus craſſiorem meningem ea ſede, caluæ oſſi adhæreſcere, pauculo humore putri interiecto. In altero cerebri ſubſtantia humorem fœtidiſſimum, eumq́; exiguum contineri: vtriuſq́; tamẽ ventriculos & meatus omnis humoris, omniſq́; obſtructiones expertes. Multos ipſe (ſcio) vidiſti inde epilepticos euaſiſſe, quòd in curanda lue venerea, dum vnguentis ex hydrargyro illinerẽtur, nonnihil in aurem & in cerebrum penetraſſet. Hisne quæſo dicas cerebri ventriculos humore multo impleri & obſtrui? B r. Minimè quidem, ſed ipſum corrupti hydrargyri pernicie laceſſiri. E v d. Talem igitur & in omni alia epilepſia cauſam exiſtimato: atque ſi quid aliquando putridi humoris ineſſe deprehenditur, non ex ea ipſa putredine, ſed ex venenata quam concepit qualite, hoc mali ſuſcitari. Itaq́; quocunq́; corporis in loco is fuerit, venenatus illinc vapor in cerebrum ſublatus idipſum meningesq́; totius ſubſtantiæ inimicitia acriter ferit. Effertur autem ex interuallis haud ſecus atq́; in febribus intermittentibus, & in rabie, & in aliis pleriſq́; morbis quorum eſt ſtata recurſio. Cerebrum proprij veneni oſtenſione interdum ab omni mentis ſenſuumq́; functione prorſus vacat, vti & cor in ſyncope interdum ſeipſum vniuerſumq́; corpus quatiens adnititur offenſionem excutere, non aliter quàm cor palpitãs. P h. Ego complurium authorum lectione mihi perſuaſeram, id duntaxat venenum appellari, quod tota ſubſtantia cordi vitæ principio aduerſaretur. E v d. Periculoſa iſthæc perſuaſio. Vt cantharis ſolam veſicam, lepus marinus ſolos pulmones exulcerat: ita parti vnicuique quippiam totius ſubſtantiæ diſſidio contrauenit, quod illius venenum & deleterium eſt. Maximè hoc nomine digna ſunt quæcunque iecur, cor & cerebrum principes corporis partes totius ſubſtantiæ diuortio oppugnant demoliunturque. Cerebri venenum quoddam haberi Galenus quinto de ſimplicibus medicamentis hac expreſſit ſententia: At ſunt quæ tota eſſentia nobis contraria ſunt, proinde ſi vel minimum eorum aſſumptum fuerit, omnino lædat neceſſe eſt, ceu dryopteris & pityocampe, & thapſia, & ſolanum manicum, & hydrargyros, & fungorum nonnulli prærerea ſaliua & fel venenatorum animalium. Nam talia omnia genere ſunt deleteria, non quantitate. Siquidem hæc ſi largius bibantur, quædam dementant, quædam mortem inferunt, verùm cõuenienti quadam menſura aliis admiſta adiuuant. Porrò quæcunq́; inter ea mentem lædunt, continuò etiam pleraque caput degrauant, vaporum prauorum congerie ipſum implentia. Sed & quædam os ventriculi tentant atque affligunt, vt & inde caput per conſenſum lædatur. Communiter verò vniuerſa duobus modis cerebrum affligunt læduntque: aut quum tota ſubſtantia ſunt contraria, aut quum vna duabusve qualitatibus temperaturam immutant. Quę hîc Galenus tota ſubſtantia cerebro contraria ſtatuit, illius certè venena ſunt. Quod igitur partium maxi- *Cap.18.*

meque principum, tot & venenorum genera, à quibus & venenatorum morborum differentiæ fluxerunt: quas ſingillatim recenſere, propriis notis quaſi depingere, conuenientibusq; remediis & alexiteriis profligare, maioris eſt operis. Br. Hæc quando non licet, deinceps æſtimemus quem vſum ad medendi artem habere poſſint quæcunque matutina concertatione de Deo, de ſpiritibus & iis quæ trans naturam ſunt, tam accuratè differebantur à vobis.

Et morbos, & remedia quædam trans naturam eſſe. Cap. XVI.

Evdoxvs.

SVpra mundum aſpectabilem, alium ſenſibus nullis obuium, Deo ſpiritibusque conſertum cogitatione complectimur, mortalis huius ſummum cuſtodem & gubernatorem, à quo etiam multa homini aliàs ſalutaria aliàs noxia & peſtifera impendent. Deus itaque maximus, omnia in poteſtate habet quæ condidit, & quocunque vult ea deducit. Illius imperio cœlorum motus cohibiti ſunt, & ſol tanquam fixus conſtitit dimicaturo Ioſue, ſol plenilunio eclipſi adumbratus patiente Chriſto, ignis de cœlo deductus ab Elia: Aër plerunque, ſed maximè Dauidis peſtilentia grauiſſimè contaminatus: Aquarum exuperantia & cataclyſmo olim terræ facies obruta: terræ ſterilitas frugumque inopia & fames Ioſephi ætate. Sic quippe in cœlos & elementa ſumma viget Dei poteſtas. At in nos multo plerunq; maior. In ſacris Ezechias graui morbo percuſſus eſt, Iob vlcere peſſimo à Satana Dei iuſſu fœdatus: Centum octoginta quinque Aſſyriorum millia ab angelo interempta: & omne primogenitum Ægypti ſub Pharaone occubuit. Plenæ ſunt ſacræ literæ calamitatibus, quas Deus ſumma iuſtitia mortalibus inflixit, & beneficiis quæ placatus contulit. Quicunq; autem diuinitus morbi delabuntur, naturalium quodammodo ſimiles apparent, at quia cauſam habent medendi arti haudquaquam obſequentem, iure trans naturam appellandi videntur. Vt hos cacodæmon humani generis hoſtis ferus & immanis, ferè ſolet Dei permiſſu infligere, ita homines malefici miris dæmonũ artibus vim multis noxamq; inferunt: alii neſcio quos inuocant adiurantq; verbis, exorciſmis, imprecationibus, incantamentis & carminibus: alii collo ſubnectunt aliterve geſtant ſcripta quædam, characteres, annulos, imagines aliaq; nefanda: alii cantibus vtuntur, locis vel numeris: interdum potionibus, ſuffitibus & odoribus, interdum faſcinatione & præſtigiis. Sunt qui abſentis imaginem cera effingãt, & quauis illius parte compuncta, verborum atque ſiderum vi, in ſimilem abſentis ſedem morbum inferre iactitent, aliaque non pauca de infligendis morbis præcepta. Anum ſolo oculorum intuitu & radio naturaliter pueros aut infantes faſcinare non facilè crediderim, quanquam in Bucolicis ſcribit Vergilius, Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos. Sunt qui perſuadere contendant in anu menſtruam purgationem ſuppreſſam, in corpus omne redundare, tempore venenatam reddi, ſpiritus inficere, eosq; potiſſimum qui ab oculis foras exiliunt: hos aërem contaminare, pueros & tenellos infantes faſcino lædere. Quæ rationes parui ponderis ſunt. Menſtrua quippe purgatio quum anubus ex ætate & naturæ præſcripto deficiat, neq; ipſis neque aliis eſt incommodatura. Quinetiam tum prægnantes, tum quibus ex morbo ſuppreſſi ſunt menſes, multò vehementius pueros faſcinarent: adde quòd non oculis modò, verumetiam halitu & expiratione efficacior vis eſſet. Si qui fortè ſunt in Triballis & Illyriis aliiſque regionibus, qui authore Plinio viſu effaſcinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis, & hoc malum facilius ſentiant puberes: horum cauſam priuatim reddit, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis venena genuiſſe, ne quid vſquam mali eſſet, quod in homine non eſſet. Hæc verò rara, & quaſi miraculo priuatis quibuſdam irrogata. Ad ſuprà commemoratas artes redeo, quibus compertum habemus magos, ſagas, ſortilegas incantamentis nonnullos ita vinxiſſe, vt cum ſola vxore non concumberent: alios concubitus impotentes quaſi exectos reddidiſſe: alios in corporis extenuationem viriumque imbecillitatem cum languore ſummo traxiſſe, quos ſolæ quæ inflixerant precibus

& mul-

& muneribus reſtituere poſſent. Neque ſolùm morbos, verumetiam dæmonas ſcelerati homines in corpora immittunt. Hi quidem viſuntur furoris quadam ſpecie diſtorti, hoc vno tamen à ſimplici furore diſtant, quòd ſummè ardua obloquantur, præterita & occulta renuntient, aſſidentiumque arcana referent, eosque multis conuitiis impetant, & diuinorum verborum poteſtate terreantur, contremiſcant aut ſuccenſeant. Quidam non ita pridem quum per æſtus nocte vehementer ſitiret, è ſomno ſurgens potu non inuento obuium malum forte prehendit, id mandens fauces ſibi quaſi manu præcludi ſtrangulariq; ſenſit, ſimulque à ſubeunte dæmone iam obſeſſus, viſus eſt in tenebris videre ſe à prægrandi nigerrimoque cane vorari, quæ poſtea reſtitutus integra mente nobis ordine recenſuit. Hunc non pauci ex pulſu, ex calore & ſcabricie linguæ febricitare, ex vigiliis & mentis perturbatione ſimpliciter delirare iudicabant. Iuuenis alius familia equeſtri paucis antè annis corporis concuſſione & quaſi conuulſione ex temporum interuallis laborauit, qua nunc ſolùm ſiniſtrum brachium, nunc dextrum, interdum etiam digitum vnicum, aliàs crus alterum, aliàs vtrumque, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, vix vt à miniſtris quatuor decumbens cohiberetur. Caput autem inconcuſſum iacebat, lingua & locutio libera, mens ſana, omnesque ſenſus integri vel in conuulſionis ferocia. Decies minimùm quotidie corripiebatur: in interuallis ſanus, ſed labore confractus. Vera epilepſia iudicari poterat ſi mentis ſenſuumque læſio acceſſiſſet. Peritiſſimi quique adhibiti medici conuulſionem epilepſiæ finitimam à maligno venenatoque vapore ſpinæ dorſi impacto cenſuerunt: è quo vapor in eos neruos emanaret, qui à ſpina in artus quoquouerſum, non autem in cerebrum diſſeminantur. BRVT. Sana ea quidem me iudice ſententia. EVDO. Hæc credita cauſa vt ſummoueretur, clyſteres imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ infiguntur neruorum initiis, fotus, vnctiones, emplaſtra, primùm quæ diſcuterent, dein quæ roborarent venenatamque malignitatem obtererent. His parum proficientibus ſudores praliciuntur balneis, æſtuariis, & guaiacinæ hebeni decocto, quæ nihilo magis profuerunt. BRVT. Quid eſt quæſo cur tam accommodatis remediis id malum non ceſſit? EVD. Quoniam omnes longè aberamus à cognitione veri. Nam menſe tertio primùm deprehenſus dæmon quidam totius mali author, voce inſuetisque verbis ac ſententiis tum Latinis, tum Græcis (quanquam ignarus linguæ Græcæ laborans eſſet) ſe prodens. Is multa aſſidentiũ maximeq; medicorum ſecreta detegebat, ridens quòd eos magno periculo circumueniſſet, quodq; irritis pharmacis corpus hoc penè iugulaſſent. Quoties laborantem pater inuiſebat, is procul à conſpectu inclamabat, Appellentem hunc arcere & ab ingreſſione propulſare, aut torquem è ceruice detrahite: ex hoc enim, (vt Gallorum torquatis equitibus in more eſt) diui Michaëlis imago propendebat. Si ſacra diuinaq; verba coram legebantur, ferociùs ſubſultabat & inhorreſcebat. Quum intermiſſio erat ferociæ, laborans in quiete omnium meminerat, quæ inuitum ſe protuliſſe fatebatur & dolebat. Cerimoniis & execrationibus compulſus dæmon negabat ſe crimine damnatum, & ſpiritum ſe nuncupabat. Interrogatus quis eſſet, aut quomodo & qua hæc poteſtate moliretur, dixit multa intus eſſe domicilia in quæ ſe recondat, & in quiete ad alios commigrare: ſe in hoc corpus iniectum à quodam, cuius nomen non efferret, à pedibus ingreſſum in Regiam, & à pedibus egreſſurum quum præſtitutus dies aduentaret. De aliis non paucis diſſerebatur, quæ etiam ex aliis dæmonum laqueis irretitis interdum audiri ſolent. Neq; hæc vt noua profero, ſed vt conſtet dæmones aliàs intro ſubeuntes in corpus, idipſum variis & inauditis interdum modis laceſſere: aliàs non intro ſubire, ſed vel vtiles corporis humores exagitare, vel noxios in principes partes traducere, vel hiſce venas alioſq; ductus obſtruere, vel inſtrumentorum ſtructuram permutare, quibus ex cauſis innumeri morbi fiunt. Horum dæmones authores ſunt, ſcelerati perditiq; homines miniſtri: omniſq; eorum trãs naturam eſt ratio. BR. Illorúmne & remedia quædam trans naturam ſtatues? EV. Neceſſe eſt omnino. At remediorum quę trans naturam, alia verè diuina, alia magica ſunt.

Quàm multos legimus Deum per prophetas vel è morte ſuſcitaſſe, vel à lepra & elephantiaſi expurgaſſe, vel ab extremo mortis reuocaſſe periculo? Multò plures cæcos, claudos, mutos, paralyticos, leproſos, febricitantes, omniſq; generis morbo & languore confectos Chriſtus olim integrè reſtituit: à quo deinde Apoſtoli, nec pauci viri religionis ſanctitate conſpicui, vim poteſtatemq; ſunt adepti. Quos nunc vobis quaſi exemplo referebam, vidi execrationibus, precibus, verbis ſacroſanctis, votis & ieiuniis expediri: qui etiamnum ſaluberrimè & integerrima mente degunt. Hæc porrò diuina remedia improbi nefariique viri magicis artibus æmulantur, accita dæmonum ope: vt Moſis miracula Pharaonis magi, & ſummam Apoſtolorum admirationem Simon Magus. Plinius commemorat ætate ſua principem Neronē vanas falſiſſimaſq; comperiiſſe magicas artes. Quippe (inquit) non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit, fortuna rerũ humanarum ſumma geſtiente in profundis animi vitiis, primumq; imperare Diis concupiuit, nec quicquam generoſius voluit: nemo vnquã vlli artium validius fauit: ad hæc non opes illi defuere, non vires, non diſcendi ingeniũ aliaq; non patiente mundo, immenſum & indubitatum exemplum eſt falſæ artis quam dereliquit Nero. Magus ad eum Tyridates venerat, magos ſecum adduxerat, magicis cœnis eum inuitauerat, non tamen quum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita perſuaſum fuit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam veritatis vmbras, ſed in iis veneficas artes pollere, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulò curioſior, quòd nullum ſignum argumentumve perſpexiſſet, eas ſuſtulit. Generatio mala & adultera ſignum quærit, & ſignum ei non dabitur, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Illas tamen & eſſe & fuiſſe, quæ in ſacris extant de Pythoniſſa, de muliere ventriloqua, de Nabuchodonoſor Rege, de Magis Pharaonis, aliaq; non pauca perhibent. Et quæ ab Ethnicis authoribus, de Demarcho, quem narrat Plinius deguſtatis extis pueri immolati in ſacrificio, in lupum ſe conuertiſſe: & de Circe, quæ poculo ſocios Vlyſſis in illo errore diuturno mutauit in feras: vt eſt apud Vergilium:

Quos hominum ex facie Dea ſæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus & terga ferarum.

Et quæ de meſſibus aliò traductis ſcribit:

Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſa dedit Mœris; naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſyluis
Mœrim, ſæpe animas imis excire ſepulchris,
Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

Et in Damone,

Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam,
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis. Et:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Ouidius libro ſine titulo:

Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam,
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes cantataq; vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Hæc niſi multorum fide comprobata conteſtataq; forent, non tam multas leges Iuriſconſultorum prudentia in magos tuliſſet: nec iis qui meſſes excantaſſent, in lege duodecim Tabularum pœna eſſet conſtituta. Vt autem magicis artibus dæmon non res ipſas, quippe quas generare non poſſit, ſed ſolas rerum ſpecies & ſpectra quædam exhibet, quibus hominũ mentes quaſi præſtigiis illudat, & oculorum aciem præſtringat: ita & in his quæ ad medendi vſum quouis modo accommodantur, nec certa, nec tuta, ſed fallax, captioſa & periculoſa eſt ſanatio. Vidi ſcripta chartula collo ſubnexa vniuerſi corporis icterum vna nocte detergeri: vidi & febres verbis, cerimoniis quadamtenus profligari, ſed quæ mox ſimiliter, aut multo deterius recurrerent. Poteſt quidem dæmon quoſdã integrè perſanare, &

tantum

tantum beneficium in hominem, quem perpetua conſectatur inuidia, conferre haudquaquam velit. Fictam duntaxat ſimulatamque ſanationem exhibet, cuius admiratione peruerſas hominũ mentes irretiat, ſibiq; infidelitate ſubiuget, hoc vnum cum primis adnitens, vt ab his quos ſeduxerit diuino cultu & honore dignetur. Hæc tum diuina tum magica remedia ſunt trans naturam. Exiſtunt autem & quædam inania vereque anilia, quæ quoniam hominum imbecillitatẽ nimia ſuperſtitione iamdiu occupant, ſuperſtitioſa dicimus. Ea ſunt de quibus dicere nemo poſſit, cur & vnde creditas vires habent. Neq; enim à temperamento, neq; ab aliis manifeſtis qualitatibus, neq; à tota ſubſtantia, neq; à diuina vel magica poteſtate. Eiuſmodi ſunt ſcripta, ſigna, characteres, annuli, qui nec Dei nec ſpirituum opem implorant. Si nulla ſuperior cauſa acceſſerit, quid ſola figura, vel character virium poſſit ad profligandos morbos obtinere? Omnis quippe effectio ex contrariis eſt, quæ in eodem poſita genere, partim ſimilia, partim diſſimilia ſunt. Vt nec calor in ſaporem, nec ſapor in odorem vel ſonum, nec ſonus in figuram: ita ſanè nec verba, nec figuræ, nec characteres in morbos quicquam efficiant. Non ſolùm autem in iis quæ trans naturam, verumetiam in naturalibus pleriſque remediis ſuperſtitiones incidunt: vt dum herbis, ſtirpibus, lapidibus aut metallis vires attribuuntur, quæ nec ad manifeſtas qualitates, nec ad totam illarum ſubſtantiam accedunt. BRVT. Iuuaret exemplis iſthæc patefacere.

EVDOXVS. Superſtitioſum dico morbum comitialem his prolatis geſtatisve carminibus finiri:

Gaſpar fert myrrham, thus Melchior, Balthaſar aurum,
Hæc tria qui ſecum portabit nomina Regum,
Soluitur à morbo Chriſti pietate caduco.

Dentium dolorem miteſcere, ſi quis, dum ſacrum fit, dentes contingat, hæc verba efferens: Os non comminuetis ex eo. Strumas, aut laxiorem columellam ſaneſcere iis precibus, quas nobis Aëtius ſcriptis reliquit. Vomitiones conquieſcere ceremoniis & verbis quibuſdam, quæ medicaturi vel abſentes pronunciant, ſatis fore rati ſi modò laborantis nomẽ cognitum habent. Theophraſtus author eſt iſchiadicos carmine ſanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari. Dixit Homerus, profluuium ſanguinis vulnerato ſemine Vlyſſem inhibuiſſe carmine. Vidi quendã qui è quacunque corporis parte profluentem ſanguinem cohiberet, partis contactu verba quædam obmurmurans. Sunt qui hæc commemorent, De latere eius exiuit ſanguis & aqua. Ad febres ſanandas quàm multæ circumferuntur preces: Eſt qui laborantis prehenſa manu dicat, Æquè facilis tibi febris hęc ſit, atq; Marię virgini Chriſti partus. Alius ante paroxyſmum manus cum ægroto lauat recitans ſecretò pſalmum illum ſolemnem, Exaltabo te Deus meus rex. Si quis aſino in aurẽ dixerit percuſſum ſe à ſcorpione, tranſire malum protinus tradunt. *Plin.21.10.* Vt verba, ita & ſcripta in ſuperſtitioſis multa numerantur. Ad arcendam lippitudinem charta in qua duæ Græcæ literæ P. A. inſcriptæ ſint, circumligata lino ſubnectatur collo. *Plin.28.3.* Ad dentium dolorem ridiculum hoc ſcriptum appenſum: Strigiles falceſq; dentatæ, dentium dolorem perſanate. In his etiam quæ foris admouentur, non leuis plerunque ſuperſtitio eſt. Eiuſmodi illud eſt Apollonii apud Pliniũ: Vi interempti dente gingiuas in dolore ſcarificari. In caluã interfecti igneq; cremati, aquam è fonte noctu propinare comitialibus morbis. *Lib.28. cap.1.* Ex calua ſuſpendio interempti, catapotia fieri contra canis rabidi morſus. Nam ſi dens aut calua has vires non à temperamento, ſed (vt credi par eſt) à proprietate totius ſubſtantiæ & à tota ſpecie nãciſcitur, vniuſcuiuſque hominis vel dens, vel calua eadem facultate viget, neque quòd vi ſit interemptus, eam proprietatem facit. Eadem ſuperſtitione ſunt, difficiles partus ſtatim ſolui, cùm quis tectum in quo ſit grauida tranſmiſerit lapide vel miſſili quodam, ex his quæ tria animalia ſinguiis ictibus interfecerint, hominem, aprum, vrſam. *Lib.28. cap.4.* Et probabilius id efficere haſtam militarem euulſam à corpore hominis; ſi terram non attigerit. Comitialem morbum ſanari cibo è carne feræ occiſæ eodem ferro, quo homo interfectus ſit. Immatura morte raptorum manu, ſtrumas, parotidas, guttura,

Digitized by Google

tactu ſanari. E tribus puteis pari menſura permiſtas aquas, prolibare nouo fictili, reliquum dare in tertianis acceſſu febrium bibendum. In quartanis frangmẽtum claui à cruce, inuolutum lana collo ſubnectere. A quartana febre eum liberari qui vinum biberit, in quod immerſus fuerit gladius, quo ſit caput abſciſſum: & eum cuius vnguium reſegmina anguillæ viuæ collo ſubnectantur in linteolo, illa mox in aquam dimiſſa. Lienis dolorem ſedari, ſi pecudis lien illi ſupertendatur, dicatque medicus lieni, ſe medicinam facere. A tuſſi vnumquemque liberari, qui in os rubetæ ranæ inſpuerit, ea mox viua dimiſſa. Laqueum ſuſpendioſi circundatum temporibus, capitis dolorem ſedare. Faſcia mulieris alligato capite dolores imminui. Hoc verbum Abracadabra, chartæ ea figura inſcriptum quam Serenus tradit, ex collo appenſum, à febribus maximeque ab hemitritæo liberare. Quid etiam veri id habere poteſt, quod multi affirmant, lathytis quæ tithymali ſpecies eſt, folium ſurſum euulſum ſi ſumatur vomitionem mouere, deorſum ruptum deiectionem? Eſt qui profitetur icterum omnem ſanari, ſi laborantis vrina manè in ollam emicta igni ſenſim efferueſcat, dum tota in vapore exhaletur, diebus nouem continuis. Alius ad febrem omnis generis intermittentem, virgas duas parallelas verborum vi mediis partibus committit, ipſoque contactu vincit crucis effigie, quam collo ſubnectit: ſic quidem multos leuat, ſed qui ferè grauius recidant. Innumeris tum Plinius tum alii complures ſcatent magorum commentis, quibus vulgus in ſui admirationem trahant. Quin & in herbis non pauca videas ſuperſtitioſa figmenta, qualia Galenus ab Andrea & Pamphilo conſcripta commemorat, incantationes, transformationes & decanorum dæmoniorumque herbas ſacras. BRVT. Valde nobis arridet cordique eſt tua hæc luculenta & morborum & remediorum quæ trans naturam ſunt notatio: in qua dum à naturali contemplatione confuſa quæque ſeiungis, reddisque ſingula ſeorſum pura, nos certè vindicas à tetris tenebris & à denſa caligine. Nunc autem in naturæ limites regreſſi, ea potiſſimùm ſcrutemur, quæ poſſint occultis morbis opitulari, eaque vel à cœlo, vel ab elementis, vel ab animantibus, vel à ſtirpibus, vel à metallis & lapidibus: extra hæc nihil nos poteſt naturaliter vel iuuare, vel lædere.

6. De ſimplic.

Occultas quaſdam eſſe formæ ſeu totius ſubſtantiæ proprietates, & quot ſint illarum differentiæ.

CAP. XVII.

EVDOXVS.

QVONIAM dies hic vobis totus eſt conſecratus, quæ de occultis medicamentorum viribus dici optatis, paucis complectar. Primùm autem occultas illas tacitasque vires rebus ineſſe, easque naturæ limitibus contineri, ex ſuperioribus demonſtrationem habet. Nam ſi occulti morbi vſquam prouenient, neceſſe eſt & contraria illis occultaque remedia exiſtere. Nihil in hac rerum vniuerſitate ſubſiſtit, cui non & ſimile, & contrarium quiddam natura protulerit, etiam ſi noſtra diligentia nequit inueniri. Vt igitur morbis ex intemperie, contrarias ex intemperie vires: morbis ex materia contrarias materiæ facultates: & inſtrumentariis ſecundas medicamentorum vires ex permiſtis materiæ temperamentique viribus ortas opponimus: Ita ſanè occultis totius ſubſtantiæ morbis, neceſſe eſt natura contrarias vires compararit, quæ & ipſæ occultæ ſint, & totius ſubſtantiæ diſſidio illis aduerſæ. Etenim tam immanes morbi nunquid propriis deſtituti remediis iacebunt? Siccinè naturæ res tantopere ad vitam neceſſariæ defecerint? Itaque in earum & facultatum & qualitatum genere, quæ à tota ſubſtantia fluxerunt, ordines multi ceu gradus collocandi, quorum extremi ſint contrarii: ex his aliæ nobis infeſtæ & prorſus inimicæ, aliæ contra tota ſubſtantia familiares & amicæ, & quaſi noſtræ naturæ conſeruatrices. Hæ ſunt quas medicamentorum occultas proprietates vſus appellat. Poſſum opinor & aliter harum neceſſitatem perſuadere. Quæcunque animantium, ſtirpium, lapidum, metallorumque corpora gignuntur, quando ex primis quatuor rerum initiis ma-

tiis materiam ſumunt, ſimul ex permiſtis illorum qualitatibus temperamentum ſortiuntur, ex iiſq; vires habent, quas nos primas ſimplicium medicamentorum facultates appellamus. At quando non modò qualitates, ſed etiã elementorum ſubſtantiæ in genitis rebus confuſæ etiamnum manent ac perſiſtunt, neceſſum eſt hinc etiam vires quaſdam ſeruari, quas in materia ſitas eſſe diximus. Eiuſmodi ſunt grauitas, leuitas, mollitudo, durities & reliquæ à materia qualitates, quas de more ſecundas appellant, non quòd aliis poſteriorem ortum acceperint, ſed quòd minùs validæ ſint minusque effectrices. Præter has verò tertiæ ſunt à totius forma profectę. Si enim ſimplices qualitates viribus præditæ ſunt, neceſſe eſt rerum formas atque ſubſtantias multò præſtantioribus excellere. Hæ ſunt quarum genus vniuerſum Galenus à tota ſubſtantia prodire commemorat, parcè admodum, timidè & obſcurè quid hoc rei eſſet interpretatus. PHIL. Tibi verò quid eſſe videtur tota rei ſubſtantia? EVDO. Si ea neque temperamentum eſt ex primis qualitatibus, neque materia elementorum, quid aliud eſſe dicas quàm totius geniti formam? Hanc nónne aliàs ſummam rei perfectionem, aliàs ſubſtantiam, aliàs & eſſentiam nullo nominum delectu appellat? PHIL. At nuſquam Galenus tertiam hanc facultatem ad formam rei, multis autem locis ad prima rerum omnium elementa refert. EVDOXVS. Ita quidem facit, quoties omnia quæcunque fiant, probabili ratione illuſtrare, & quaſi ſub obtutum ponere contendit, ne quid ignorare videatur. At ſi verecundè veritatem quærimus, neque ad elementorum qualitates, neque ad illorum materiam, tota rei ſubſtantia accedit, ſed proprias à ſe vna vires eſt ſortita. Ita quidem Galenus quoties ſpretis argutiarum aculeis, rem omnem verè nudeque explicat, totam ſubſtantiam planè diuerſam facit ab elementorum facultatibus: maximè quo loco de medicamentis totius ſubſtantiæ ſimilitudine attrahentibus, hunc in modum diſſerit: *Lib. 5. ſimplic. cap. 16.* Eſt autem & aliud attrahentium medicamentorum genus, qualitatis familiaritate trahens, quod nihil aliud eſt niſi ſimilitudine totius ſubſtantiæ, ſicuti accommodatum ſibi alimentum trahunt quæ nutriuntur omnia. In his purgantia omnia, & quædam alexiteria. Hæc deinde vim non ab elementis accepiſſe ita demum confirmat: Calida autem eſſe oportet hæc omnia, nam de his inter quæ eſt ſubſtantiarum ſimilitudo, id potentius trahit quod eſt calidius, quippe quod ſimilitudini calorem addidit auxiliarium. Quum enim duabus de cauſis id trahat, ſuperabit profectò id quod vnicam habet cur trahat cauſam. Hæc Galenus. Quibus planè vel nolens fatetur quod eſt veriſſimum, totius ſubſtantię ſimilitudinem diuerſum quippiam ab elementorum qualitatibus, eamque attractionis præcipuam cauſam eſſe, ſolum autem iuuari elementi calore. Si duæ cauſæ hæ ſunt, ſubſtantiæ ſimilitudo atque calor, nónne diuerſæ ſunt & diuerſam originem ſortitæ? Non poteſt igitur Galenus non in eas incidere occultas rerum proprietates, quæcunque ſint illarum cauſæ. Quarundam facultatum probabilem cauſam deprompſit, idque facilè, aliarum certè difficilius, aliarum nullam prorſus eſt aſſequutus. Quò quoties fortè incidit, cogitur vel inuitus ad occultas rerum proprietates confugere, & illinc quaſi auxilium implorare. Libro ſecundo de naturalibus facultatibus, de vi attrahente cõtra Eraſiſtratum diſſerens, rurſum in eandem ſententiam tertio de ſimplici medicina inquit: Oſtenſum ſiquidem eſt à nobis in commentariis de naturalibus facultatib. quod qualitatũ quę in ſubſtantiis ſunt proprietatibus attractiones complentur. Quinetiam libro de reſpirationis vſu Eraſiſtratum ridet & criminatur, quòd curioſus multarum rerum cauſas conquirat ac inueſtiget. Ita enim ſuſcepta cum Eraſiſtratiis diſputatione ſermonem inſtituit: At ſi Eraſiſtrati (inquiunt) rationem reprehendis, aliam dicito. Dicam equidem, ſed ſi vos primum dixeritis quid in cauſa ſit, cur piſcatores contactu torpedinis obſtupeſcant: quod ſi non poſſitis, hoc ſaltem nobis concederis, vt illam animanti vim eſſe dicamus, qua ſtuporem contactu inducere poſſis, idque adeò potenter vt per ipſum tridentem ad piſcatorum vſq; manus facilè diſcurrat affectio. Ergo piſcium qualitates eſſe concedètis, quibus vel ſtuporem, vel calorem, vel frigus, vel putredinem, vel aliud malum ad-

ferre poſſint: aëris eandem vim eſſe negabiris? Sed oſtendere non licet (inquiunt) quæ ſit ipſa ſeu vis, ſeu qualitas. Iniquum eſt per obſcura & incerra quicquam euerti ac refelli. Itaque multas rerum virtutes occultasque proprietates vel ex Galeno competimus, quarum nulla ſit inueſtiganda ratio. Id nuſquam clarius quàm vndecimo de ſimplici medicina, vbi de cancris fluuiatilibus vſtis agens, Pelopem præceptorem ſuum vellicat, qui cauſam reddere veller cur ii medeantur demorſis à cane rabido. Sic enim poſt alia multa: Nam cancrorum cinerem, quia exiccandi vim habeant, mordentium canum venenum abſumere, ſimulque digerere: ita enim dictitabat Pelops ambirioſa profeſſione iactitans ſe talium omnium cauſas nouiſſe. At niſi me planè ſcire quippiam antè perſuaſum habeã, propinquis perſuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, contra quam videbam multa dici poſſe, pro vera recepi: nam & cancros prodeſſe puto ex proprietare totius ſubſtantiæ. Hæc Galenus, qui & paulò antè pollicitabatur ſeorſum librum ſe aliquando conſcripturum, de iis quæ proprietate totius ſubſtantiæ quippiam in nobis efficerent. Sunr & alia paſſim apud eum plurima, quibus conuincitur omnino, eas rerum proprietates in artem medendi introducere: ſingula ſi recenſere conet, longior ero quàm pro iſta temporis breuitate. Phil. Optarem docte Brute, de his paulò profundius & accuratius quædam ex te ſciſcitari, vnde nunc plurimi has rerum proprietates appellent occultas. Quum Galenus eas fatetur à totius ſubſtantiæ proprietate naſci, an nullam putas earum eſſe rationem, qua demonſtrari poſſint? Brvt. Nullam omnino. Phil. Agè, obſecrò, qui iam longo vſu compertum habet, magnetem ferrum allicere, nonne ſcit hanc illius eſſe proprietarem, vt ignis calfaciendi ac vrendi? Tu enim proinde quòd ignem calfacere ſenſiſti, calidum iudicas eaque illum vi pollere. Item quia magnetem ſæpenumero ad ſe ferrum trahere obſeruaſti, debes ex eo quod conſequutum vides, id quod anteceſſiſſe neceſſe eſt colligere, ex effectione & opere efficientem eius operis cauſam. Neque eſt quòd exiſtimes omnis philoſophicæ demonſtrationis initium ex principibus illis qualitatibus, non aliunde duci. Si quis enim albam roſam proferens coloris cauſam roger, hancque velis frigidiori temperamento tribuere, quid quæſo de rubra dices? Intybi ſpecies lacteumue idcirco ſuccum fundunt, quòd frigidæ ſint? At complures calidiſſimæ, quales ſunt tithymali, eodem ſucco madent. Et aloë idcirco ne eſt amara, quia calida? Atqui in opio, quod pernicioſo frigore necat, amaritudo ineſt eximia. In odoribus verò maior eſt ac magis impedita controuerſia, vix vt vllus ſit quem ab elementorum certis qualitatibus expirari, docere poſſis. Brvt. Quorſum hæc obſecrò? Phil. Nempe vt intelligas, nec totius ſubſtantiæ proprietates, nec odorum colorumque naturas ex primis duntaxat qualitatibus deduci. Brvt. Quàm gloriarere ſi tibi hac in re cederem! Phil. Ego verò nulla de re minus quàm de gloria laboro. Sed omiſſis ſeriis liceat mihi tecum parumper vrbanius iocari. Nuper ex India quidam meus familiaris lapillum mitè luminoſum deportauit, qui totus quaſi incenſus admirabili lucis ſplendore fulget, iactisque radiis ambientem aërem lumine quoquouerſus implet. Is terræ impatiens, ſuopte ipſe impetu confeſtim in ſublime euolat. Neq; verò anguſtè haberi poteſt, ſed amplo liberoque loco tenendus. Summa in eo puritas, ſummus nitor, nulla ſorde aut labe inquinato, figuræ ſpecies nulla certa, ſed inconſtans & momento mutabilis. Quumque ſit aſpectu longè pulcherrimus, ſeſe tamen contrectari non ſinit, & ſi diutius adnitaris feriet acriter: ſi quid illi demitur, fit nihilo minor. Aiebat inſuper huius vim eſſe ad plurima vtilem, tum ſummè neceſſariam. Brvt. Itáne fabuloſis ænigmatibus cũ OEdipodibus quibuſdam te locari putas? Phil. Nihil fabularum texo: rem ſi ante te conſtitui voles, oculorum fide veriſſimam fateberis. Brvt. Beſtiolam aut noui generis auiculam eſſe oportet. Phil. Nihil iſtorum, ſed res eſt prorſus inanima atque muta. Brvt. Nouam & admirabilem rem audio, cuius profectò, ſi cuiuſquam alterius, proprietas debet occulta cenſeri. At nullúmne illi eſt inditum nomen? Phil. Ignis, flamma. Brvt. Captus ſum, & quidem ſatis ſuſpicabar quippiam fallaciæ ſubeſſe. Phil. Quid me fallaciæ aut vanitatis inſimulas? rem profero

profero

præfero veriſſimam. BR. Sed tamen viliſſimã & maximè protritam. Hoc vno maximè ſpem meam fefelliſti, quòd ex India allatam diceres. PH. Ergo India ſi quid eiuſmodi rarum earumq; ſola protuliſſet, admirarentur ſcilicet omnes ac laudarent occultas eius proprietates: nunc quoniam vulgare eſt paruoque parabile, contemptum proinde erit & nullo in precio? Si (vt rectè protulit Auicennas) ignis inuentu admodum difficilis eſſet, nobiſque ab extremis & ignotis regionibus deferretur, illius quidem vim & proprietatem magis, quàm cæterorum omnium omnes admiraremur, illius cauſas attentius ſcrutaremur, illiuſque multo magis quàm magnetis effectus nos in admirationem traherent. Si quæram vnde ignis comburit, aut eas quas dixi vires accepit, non aliud dicere poſſis, quàm ſummo eſſe illum calore, & hanc eſſe illius naturam & proprietatem. Hoc enim certè reſponſo, doctè videberis ſatisfeciſſe. Et tamen quum magnetem dico ferrum attrahere, aut pæoniam comitialem morbum profligare ingenita ſibi proprietate, non videor tibi cauſam ſatis dilucidè exprimere. Quid ita? Aut cur quod vtrique commune eſt, alterius tantùm veluti quodam priuilegio proprium facis? Id vnum fortaſſe diſcriminis ſtatui poteſt, quòd ignis proprietas, quia vſitatior, peculiari nomine caloris & leuitatis definita ſit: magnetis verò, pæoniæ atque ſimilium proprietatibus nondum vllum ſit nomen inditum. Quo errore minutiores pleriq; philoſophi tenentur, rati quidem vnumquodque ſciri cuius nomen cognitum habeant, nihil verò ſciri, cui nomen deſit. At certè ſcientia ex rerum, non ex nominum cognitione ducitur: neque res ipſæ nominibus, ſed nomina rebus obſecundant. BR. Conclude tandem ſi potes, vt quid comprehendere vis intelligam. PH. Non omnia primis fieri qualitatibus, & ſi quæ ab illis fieri traduntur, ſciri putas, nihil eſſe quod neſciatur, neque occultarum proprietatum magis quàm elementorum affectionibus nos in admirationem duci oportere. Vt enim ſi quod medicamentum noui calidum tenuiumq; partium eſſe, id colligo obſtructiones expedire, icterumque perſanare: ita ſanè cognita ex effectu rhebarbari proprietate qua bilem expurgat, complector idipſum corpus refrigerare, icterum, tertianas bilioſaſque febres diſcutere, capitis dolores, vigilias, ſitim, aliaque ex bilis feruore ſymptomata compeſcere. BR. Id iam manifeſtum agnoſco rerum proprietates non ab elementis, non à materia, ſed à ſola forma prodire, neque has rectè occultas, ſed vel formæ vel totius ſubſtantiæ proprietates appellari. Iam verò quot qualeſque hæ ſint fuſius explicandum. EV. Hoc ſanè nomen Galeno latiſſimè patet, ad multaq; pertinet, quandoquidem alimentum nos alere, medicamentum expurgare, deleteria medicamenta & venenata omnia nos enecare, totius ſubſtantiæ vi docet: rurſumque alia in renes, alia in veſicam, alia in lienem atque in pulmones vel caput concedere, iiſque aut ſalutaria aut peſtifera eſſe tota ſubſtantia. BRV. Tibine in his videtur totius formæ appellationem variam feciſſe? EV. Maximè. Alimentum quippe idcirco nos alit, quia nobis tota ſubſtantia ſimile eſt. Hæc autem ſimilitudo nec temperamentorum eſt, nec materiarum, ſed vel formarum duntaxat, vel horum certè omnium, cuium proinde totius ſubſtantiæ ſimilitudinem dixerunt. Lactuca & vinum alimenta quidem ſunt, quorum neutrum nobis temperamento ſimile vides, & quorum materiæ admodum diſſimiles ſint. Idcirco autem nobis familiaria dico & amica, quòd ſpiritum quendam vitæ & caloris in ſe contineant benignum, nobiſque familiarem, cuius appulſu ſpiritus calorque noſter fouetur ſuſtentaturq;: & quorum materia quadã accepta mutatione, in corporis noſtri materiam abit, eiuſque molem alit & auget. Itaque ſi alimentorum alia calida ſunt, alia frigida, ſimilitudo quam quærimus temperamentorum haudquaquam eſt. Deinde ſi illorum alia dura ſunt, alia mollia, aut hæc rata, illa denſa, neque rurſum in materiis eſt ea ſimilitudo. Neceſſe igitur eſt hanc in ſpiritu & in cœleſti illo calore conſtitui, quæ ſunt formæ congenita. Quod vt perſpicuè & luculenter perſpicias, hæc tecum altius ipſe meditare. Lac è mammis ſuctum, lactenti optimum & in primis conueniens alimentum eſſe: idipſum verò ſi proprio calore diſſipato frigeſcat, nunquam quantumuis denuò igne recaleſcat, poſſe bonitatem vimq;

Facultatum differentia à tota ſubſtantia profecta.

priſtinam recuperare, & infantem qui eo ſolo aletur, breui totum extabeſcere. Quæcunque venatu viuunt animalia, vt in auium genere aquilam, miluum, accipitrem: in quadrupedibus leonem, lupum, vrſum, vulpem: in piſcium genere congrum, delphinum, thũnum, lupum, mulum, omnia quidem viua præda oblectari, nec niſi neceſſitate, abiecta cadauera attingere, præter vrſum fortaſſe. Dum itaque delphinus aut mulus viuos piſciculos ventre continet conficitque, non modò ſuam ſubſtantiam illorum materia verumetiam calorem calore natiuo fouet & auget: quemadmodum & lactis calor inſitus, infantis calorem multò euidentius quàm manus imbecillo ventriculo adhibita ſuſcitat atque fouet. His ergo rationibus ſtatuo, vtile nobis è viuis animantibus alimentum fore, ſi illorum materiam vincere & atterere valeremus: & recens cæſas carnes, quæ teneræ ſint, præmaceratis ac ſemiputribus vtiliores, quòd à viuis minus abſint. Magnus hic ſanè locus ac latè patens, quem vt totum animo perluſtres, velim ipſe tecum rationem habeas & contempleris, cur in tanta rerum multitudine nihil quicquam nos alere poteſt, quod non ipſum etiam alatur ſitque vita præditum. Non enim lapides aut metalla nobis alimenta ſunt, ſed duntaxat vel ſtirpes, vel animantia, vel quæ ex his prodierunt: quid ita? Quoniam noſtra vita noſterque calor non niſi aliorum vita & calore, neque corporis noſtri ſubſtantia non niſi illorum materia ſuſtineri poteſt. Quinetiam quæcunque ex his præſtantiorẽ vitam degunt, vtiliora & ſalubriora nobis alimenta ſunt. Nam auium quadrupedumque ſubſtantia melius quàm piſcium, & horum melius quàm fructuum aut ſtirpium ſubſtantia nos alit, ſi modò paribus paria referas. Ex quibus profectò comprehenditur alimentum nobis familiare eſſe, primùm quidem ſpiritu & calore diuino, deinde materia quæ in hæc præparationem acceperat. Hęcque nos totam ſubſtantiam appellamus. BR. Videberis igitur & cicutam & ſcorpionem nobis alimenta dicere, quòd & viuant & ſpiritu caloreque cœleſti inſtructa ſint. EVD. Si omne noſtrum alimentum viuere dixi, non continuò ſequitur è contrario, omne viuens alimentum eſſe: ſed eſt præterea neceſſe alimenti viuentis calor nobis familiaris ſit. At multorum calor ſpiritusque cœleſtis noſtro aduerſus omnino eſt, planè inimicus ac peſtilens. Alimentorum ſubſtantiæ ex diametro opponitur ea quæ deleteriorum ac venenatorum eſt tota ſubſtantia. Vt enim illa magna familiaritate nobis coniuncta ſunt, ita hæc prorſus inimica & peſtilentia, quæ adhibita non modò primis ſecundisve qualitatibus nos afficiant, ſed & toto genere de corpore noſtro quicquid attigerint corrumpant, idque ex tabeſcens in ſuam ſpeciem ac ſimilitudinem vertant. Quocirca in genere totius ſubſtantiæ extremè contraria ſunt alimenta & deleteria. Inter hæc medio quaſi ordine conſederunt medicamenta purgantia, quæ neque vt alimenta in noſtram ſubſtantiam conuerti, neque hanc prorſus corrumpere aut abſumere ſolent. Extremorum hæc naturam habent participem, partim quidem ſimilia, partim diſſimilia nobis. Dumque nec vinci omnino neque vincere poſſunt, inimica diſſimilitudine velut per ſeditionem exiguntur & exterminantur, ſecum interim ſimilitudinis neceſſitudine eum humorem abducentia cum quo maior erit affinitas. Einſmodi ergo ſunt medicamenta quæcunque inter illa totius ſubſtantiæ extrema, conditionem planè mediam acceperunt. Quæcunque autem ab his in alimentorum extremum propius acceſſerunt, qualia ſunt quæ benigna vocantur, ea ſi ſuo purgandi fine quauis occaſione fruſtrentur, in humorem ad quem educendum apta erant, conuertuntur,ceduntque nonnunquam in alimentum corpori. Quæ verò à medio in genus deleteriorum magis deuergunt, quod genus ſunt vehementiora, ſi quando purgandi finem non aſſequuntur, corpori grauiter incommodant. Vtriuſque generis conditionem Galenus ita perſequitur: Ideoque in pur- 5 De ſimp. cap. 23.
,, gantibus medicinis quædam ſunt quæ ſi purgatione fruſtrentur, præterquam
,, quòd nullo damno corpus afficiunt, in alimentum ipſius inſuper cedunt: aliæ ſe
,, ad animantis perniciem ac venenum conuertunt. Habet enim omnino purgans
,, medicamentum cum vno certè aliquo in nobis humore ſimilitudinem, neque
,, eſt illi ſemper admiſta vis veneni: quare ſi non purget, non tamen iniuriam ſem-

per ali-

per aliquem faciet, ſed & concoquetur, & talem gignet humorem qualem trahere poterat. Et rurſum: Quare vbi purgationem haud aſſequuntur quædam purgantium, alia malum corporibus noſtris inferunt, quædam verò alimentum exhibent. BRVT. Iam ſatis planè expoſitæ tres facultatum differentiæ, à tota ſubſtantia profectæ: at quarta reſtare videtur, qua alia medicamenta alias corporis partes quaſi delectu quodam aut iuuent aut lædant. EVDO. Id non minus totius fit ſubſtantiæ proprietate, non quæ ad vniuerſum corpus, ſed quę ad vnamquampiam particulam comparatur. Vt enim partium corporis aliæ aliis gaudent iuuanturque alimentis, noſtrum quidem cerebrum animantium cerebro, pulmo pulmone, iecur iecore, ſtomachus ſtomacho, & cor corde, idq; ob quandam ſubſtantiæ cognationem: ita & in deleteriorum genere, quædam proculdubio vnicuipiam particulæ, non aliis aduerſantur, ſuntque peſtifera. Quod cùm Galenus cognitum haberet, faſſus eſt à marino lepore pulmonem vnum ex omnibus corporis particulis, à cantharidibus veſicam ſolam exulcerari. Similis eſt & eorum ratio, quibus vis data eſt particulas expurgandi: quædam enim iecur, quædam lienem, quædam pectus pulmonesque, quædam verò caput purgant: alia renum, alia veſicæ calculos conterunt. Nihil eſt in vlla naturæ parte, quod non peculiari & occulta proprietate vigeat. Etiam ſi multa inter ſe conferamus, neceſſe eſt omnino has illorum proprietates, aut ſimilitudine quadam & affinitate ſibi conſentire, aut diſſimilitudine atque diſſidio aduerſari. Hinc ſympathiæ & antipathiæ id eſt conſenſiones & diſſenſiones profectæ ſunt, omnibus rebus inſertæ: arcanæ quidem illæ & abditæ, quas natura nos mirari potius quàm ſcire voluit. Hæ cauſæ habentur omnium occultorum effectuum, qui nullis rationibus euidentibus probabiles exiſtunt. Quòd igitur alia medicamenta alias corporis partes aut iuuent aut lædant, in cauſa eſt ſympathia vel antipathia. Itaque ſi tibi magnetem ferrum attrahere proponam: ſi ſelenitem quem annulo incluſum vidiſſe memini, nudæ cutis contactu ſanguinem quauis ex parte manantem ſiſtere, quam vim nonnulli iaſpidi concedunt: ſi tertio digito inditum minore quàm æquinoctialis horæ curriculo, dyſenterica alui profluuia cohibere, aut eum qui hæmorrhoidas ſiſtebat & compeſcebat, ſi felem nepita herba ſibi mederi, ranas, buffones, lacertas & ſerpentes herbæ ranunculi eſu & cõtactu recreari: ibidem paſtam ſerpentibus origano ſalutem quærere, muſtellam cum regulo dimicaturam ſe ruta munire, confixum ceruum dictamo ſibi opitulari: hæc inquam aliaque eius generis ſexcenta ſi tibi proponam, in promptu erit quod dicas, ea totius ſubſtantiæ ſimilitudine & amicitia, quæ noxia ſunt attrahendo hæc efficere. PH. Quid ſi fortè ſcammonium, & alia quædam vehementiora cholagoga foris admota, dyſenteriam perſanent? BR. At verò ſi tibi contrà ob oculos conſtituo magnetem vel allio perunctum vel adamantis præſentia ferrum non allicere: vaneſcere filicem, quæ copioſa in ambitu arundine obſita ſit: & contrà petire arũdinẽ, quam obſepiẽs multa filix in orbem cinxerit, Quercum iuglandi proximè aſſidentem, aut braſſicam cyclamino oppoſitam exareſcere, cicutam vino tanquam veneno inſperſam emori, Oleam in quercus ſcrobe poſitam extingui, Fraxini vmbram ſerpentes non ferre & quàm longiſſimè fugere, Vitem clauiculis ſolam braſſicam non complecti & in diuerſam partem ſe inflectere, Sapphirum anthracem aut fugare aut diſcerpere, Cancros fluuiatiles à rabido cane demorſis opem ferre, Scordion & centaurium minus lethalium beſtiarum ictibus, Terram lemniam hauſtis cantharidibus aut lepore marino ſuccurrere, Terram armenam à peſtilentibus febribus vindicare. Iam habes quod dicas hæc antipathia & totius ſubſtantiæ diſcordia fieri, qua etiam alexiteria, id eſt amuleta omnia nos tutos reddunt. Cæterùm ſi pæoniam tibi affero infantium collo ſubnexam, comitialem morbum ſanare (id enim de pæonia maſcula veriſſimum comperi) quam totius ſubſtantiæ aut conuenientiam aut repugnantiam dabis quæ id efficiat? Si quod pituitam, quæ mali cauſa eſt, è cerebro ſimilitudine ſubſtantiæ detrahit, idcirco medetur, cur non etiam aliis quibuſque à pituita morbis ſuccurret? aut cur non eaſdem vires obtineant medicamenta quæcunq; pituitam eliciunt? Scio Galenum

Selenitis.

mm

num hanc illi vim idcirco aſſignare, quòd exiccandi vi polleat tenuiſq; ſit ſubſtantiæ, ac propterea ventriculorum cerebri infarctus expediat. Sed quum alia plurima extent maiore ſiccitate prædita, tenuiorumq; partium, cur illa vim pariter eandem ad morbum comitialem non accepiſſent? Evd. Iſthæc eius vis non è manifeſtis qualitatibus, ſed à totius ſubſtantiæ diſſidio atq; repugnantia dimanauit, qua non pituitæ, non humoris lentori, ſed morbi comitialis eſſentiæ (quæ latens occultaq; eſt) prorſus aduerſatur. Ph. Mira verò plerumque Galeni ambitio, qui medicamentorum vires, quas Dioſcorides ſedulò ac diligenter eſt perſequutus, omnes cōnititur in vulgatas elementorum facultates refundere, hincque omnium cauſas & rationes deducere. Sed præclarum iſtum, ſi dijs placet, conatum tot ac tantæ circumueniunt difficultates, vt vni ac ſimplici rei non modò duas, ſed tres quatuórve contrarias pugnanteſq; ſubſtantias aſſignet: id autem quàm contortè, perſpectum vobis eſt, quibus quotidie præcipua cura eſt, iſta omnia diligentius excutiendi. Ipſe equidem nunquam de hoc artificio ita bene ſperabo, vt ex ſtirpium colore, odore vel ſapore, earum primas ſecundaſq; facultates conſequuturum putem, neque hanc ipſe noſcendi rationem, ſed eam quæ ab experientia ducitur, firmam habebo. Hincq; adeò factum eſt, vt vni Dioſcoridi qui ſimplicium medicamentorum vires puris nudiſq; verbis, nulla conſequente ratione enarrauit, plus fidei & authoritatis habeam, quàm Galeno tot vanis rationibus inſtructo: exiſtimemq; medicamentorum experientiam ratione potiorem. Evd. Placidè ac modeſtè omnia. Neque enim leuis neque inanis habendus hic Galeni labor.

Vnde nata totius ſubſtantiæ proprietas, vtq; à ſubſtantia diſtet, & vbi ſita ſit. Cap. XVIII.

Evdoxvs.

Temperamentvm accidens omnino quum ſit, in ſubſtantiarum genus verè conſtitui non poteſt. Materia quæ rudis & omnis formæ expers intelligitur, ſubſtantia iam eſt, ſed infimo & abiectiſſimo ordine. Præſtantiori gradu eſt naturale corpus. Corporis autem ſpecies ac forma, quæ illius eſt ſumma perfectio, qua tum in rerum natura conſiſtit, tum à cæteris diſtat differtq; rebus, cæteris quidem omnibus dignitate præcellit, & in ſubſtantiarum genere prima atque ſumma collocatur. Quocirca nihil omnium melius quàm ſpecies poteſt tota vel præcipua rei ſubſtantia aut eſſentia appellari: & quæ ſubſtantiæ totius proprietates nuncupantur, hæ ſpeciei ſunt & formæ. Quęcunq; igitur ſit formarum, eadem eſt & proprietatum origo. Deus autē maximus olim primùm cœlos ſtellis & viribus inſtructos, ipſaq; gignendarum rerum elementa, ſolus ex ſola diuinitatis ſuæ immenſitate condidit. Deinde verò & ſecundo loco animantium, ſtirpium & inanimorum genera, nō ſolus ex ſe ſolo, ſed ne illa (inquit Plato) eadem cum cœlis conditione forent, accitis cœlorum elementorumq; viribus. Vt enim ſingula de terra vel aqua proferens, materiam illis ab elementis aſſignauit, ita ſanè formam cuique ſuam è cœlo propriis ornatam viribus immiſit. Et ne poſthac aſſiduas operas ad continuandam perpetuandamq; rerum procreationem collocaret, ſingula quæ creauerat iuſſit ſemen proferre, quod gignendis alijs tum materiam, tum præparationē calore, ſpiritu & conformatione exhiberet: ipſum verò cœlum iuſſit formam præparatis illis impartiri: itaq; occultas rerū proprietates, quæ neque in temperamento, neque in materia inhæreſcunt, ſi è ſpiritu & calore deducis, diuinas fateri neceſſe eſt, quandoquidem calor & ſpiritus in ſemine verè proximeque diuinus eſt: ſin verò è forma, proximè cœleſtes, vti & formam. Non abs re igitur & Platonicorum & Theologorum ſententia cœlum intelligitur genitarum gignendarumq; formarum omnium ſeminibus cōſperſum, eius verò anima ſeminales rationes cōprehendit, ab his ideis profectas quas vna diuina mens omnes ſuo quaſi ſinu gerit. Quicquid mundi vniuerſitate comprehenditur, id Deus cœlo elementiſq; conſeruandū ortuq; aſſiduo continuandum ſubiecit, vt iam nihil vel ex ſemine gigni, genitúmve conſeruari ſine cœlo poſſit: niſi

niſi quid Deus iis quaſi miniſtris omiſſis, ex ſe proximè miraculo efficiat. Quæcunque etiam ſponte ſua nullo ſemine prodeunt, vt ſtirpes pleræque & animantes, metalla omnia omneſque lapides, ex vno cœlo formas proprietateſque ſumunt, quod ſemper præſto eſt & in omnem materiam idoneo temperamento aliiſque præparationibus inſtructam formam immittit qualem ea meretur. Itaque naturalis illa cauſa præſtantiſſima & nobiliſſima omnium eſt formarum exemplar, cuius per omnia diffuſa virtus quocunque penetrat: quam Plato mundi animam, alius quidā datorem formarum, Ariſtoteles vniuerſalē naturam appellauit. Hæc formā rebus non de ſubiecti præparatione ſuſcitat, ſed integram quaſi de ſinu ſuo confert præparato ſubiecto, in quo illæſa teneri ſeruarique poſſit. Illinc ſimul & tota formæ proprietas defluit, quæ quanquam accidens eſt, à forma tamen nunquam ſeiungi ſepararive poteſt: illius ingenita & indiuidua vis, cuius ope quæcunque ſua ſunt omnia efficit. Hoc vno maximè proprietas à ſua forma & à tota ſubſtantia diſiungitur, quòd plerunque imminuitur integra illæſaq; formæ ſubſtantia. Seammonii vis eſt bilem expellere, ea ſæpe adeò remittitur, vt exhauſta periiſſe tota credatur: magnes adamantis præſentia quaſi hebeteſcit. Quinetiam in vno eodemque genere, aliud alio potetius vegetioreque proprietate valet. Quæ quamuis ita ſint, nuſquam tamen dicimus, id cuius extenuatur proprietas, ſubſtantiam mutaſſe. Ex quo perſpicuum euadit, hanc proprietatem accidens & qualitatē, non autem rei ſubſtantiam eſſe. Id quod inde etiā conſtat, quòd vna eademq; rei complures ſæpe proprietates habet, at complures ſubſtantias nunquā. BR. Quæ rebus quibuſq; primo ortu ingenitæ ſunt proprietates, vllāne præterea cœli aſpiratione egent? EV. Maxima ſanè, qua nimirum integræ conſeruentur, & permaneant: quandoquidem, nihil huius ope deſtitutum, integris perſiſtit viribus. Vt enim in animantium corpore ſuus cuique parti inſitus eſt ſpiritus atque calor à ſemine, quem tamen genetalis iſque vitalis è corde per arterias in omne corpus emanans ſuſcitat, tuetur atq; conſeruat: ita ſanè quicunque animantibus & ſtirpibus à prima origine ſpiritus aut calor inſidet totius formæ cuſtos & propugnator, ab illo totius mūdi generali ſpiritu, qui vnus animam mundo conſociat, omneſque virtutes continet, excitatur, conſeruatur & augeſcit. Is enim omnium genitorum ſeminales rationes, omneſque omnium occultas proprietates complexus, omnia implet, per omnia diffuſus, in animantia, in ſtirpes & in metalla propagatur. BRVT. Semperne ſpiritus ille corporibus æquè preſens, & æquabili proſperitate vires ſuas impertit? Aut hęc illinc ne vires ęquabiliter vel hauriunt vel ſuſcipiunt? EV. In vnoquoque corporum quum alia aliis ceu gradu quodam validiora infirmiorave cernantur, conſtat non æquabiliter omnia, ſed vt varia fuerit ſuſcipientium præparatio atque conſtitutio, magis minusve rū ſpiritus tum occultæ proprietatis haurire. Quinetiam ſi efficientis cauſæ vim ſpectabimus, ſpiritus ille cælitus quoquouerſum defluens, licet ſemper & in omnia, nec tamen ſimiliter, nec pari menſura illabitur, ſed definitis ſyderum coitionibus cumulatiſſimè. Singula terrena potentiſſimas efficaciſſimaſq; vires experiuntur, propriis ſyderibus bene fœliciterque conſtitutis colluſtrata. Alia Solis, alia Lunæ, alia aliorum planetarum acceſſu, radio aut lumine vigent. Æſtiuo ſolſtitio ardore Solis aër incenditur, terrena flagrant, maria feruent: tumque motus illius conuerſione oleæ, tiliæ, populi, vlmi, & ſalicis folia circumaguntur, ipſoq; die alia quàm pridie facie cœlum ſpectant. Brumali autem ſolſtitio aridum pulegium propendens è tectis floreſcit vi admodum cęca. Cichorii, Heliotropii, & Scorpiuri flores ab ortu ad occaſum ſolem inſequuntur, abeuntem intuentur, cum eoq; vertuntur omnibus horis, etiam nubilo die: exortu ſe pandunt, occaſu ſe contrahunt. Lunæ porrò vires mare perſpicuè imitatur, cuius æſtus aſcendente illa inualeſcit, deſcendente miteſcit. Oſtrearum, conchyliorum & concharum omniū corpora cum luna creſcūt pariter, pariterq; decreſcunt. Materia è ſyluis cæſa cùm luna creſcens iam multo eſt lumine, quod humidi fiat acceſſio, breui tempore marcet & carie conficitur: cæſa verò quum luna decreſcens exiguo eſt lumine diutius perennat. Formica interlunio ſemper quieſcit, plenilu-

nio etiam noctibus operatur. Soricum fibræ, numero dierum lunæ reſpondere traduntur. Selenites lapis imaginem lunæ continens, eam reddit in dies ſingulos creſcentis minuentisq; numero. Vt hæc à Sole Lunaque vires, ſic & non pauca obſcuriores quaſdam ſenſibus incomprehenſas, à cæteris planetis ſyderibusque mutuãtur. Magnes ſi liber ſinitur, altero extremo in arcticum cœli verticem, altero in antarcticum ſe contorquet. Cinerem cancri vſti, Sole leonis ſignum peragrante Luna decima octaua, Æſchrion Empiricus Galeni laude celebratus, ad rabidorum canũ morſus afferebat. Sexcenta eius generis rectè philoſophantium ſententia confirmat, docetque pariter qui planetæ & quæ ſydera vnicuique corporis particulæ, & quæ vnicuiq; tum animantium tum ſtirpium generi præſint: quæ ſyderum conſociatio morbos ingeneret, quæ ſalutaria profligandis illis remedia ferat. Hac inſpectione cognitioneq; rerũ, mox ratione comprehenditur, quòd omni tempore rerũ proprietates cum mundi ſpiritu illabuntur, inſuntque rebus efficaciſſimæ, & quando herbas ſtirpesq; ſingulas legere, quãdo cõponere, quando ad curationẽ adhibere expediat. Ea obſeruatio cœleſtia vtiliter accõmodat aptatq; terrenis, & remedia plenis integriſq; viribus opportunè ſufficiens, opera profert admiratione digna, ad quę nõ alius quiſquã accedet, iiſdẽ etiam ſubſidiis inſtructus. Hinc quas veteres magna vigilantia peruestigarunt rerum proprietates, nũc permulti irritas cõperiunt, quarũ vſu intempeſtiuo plerumq; fraudantur. Non pauci, ſcio, Aſtrologiam ſuperſtitioſa rerũ vanitate contaminarunt, alii nefandiſſimis anilibusq; figmentis conſperſerunt, alii libertatem animi actionesq; noſtras ſyderum neceſſitati perperam obſtrinxerunt. Cæterùm elementorum corporumque naturalium vires, cæleſtium motu viribusque teneri atque conſeruari, quis iam eat inficias? BR. Tu nobis admirabiles noſcendarum proprietatum deſiderii igniculos accendis. EV. Nec ſine cauſa. Eſt quippe ea veriſſima præſtantiſſimaque cognitio, quæ nos vnà ſcientiſſimos reddat: difficiles tamen ſalebroſosque aditus habens, quaſi deſerta prætermittitur:

Multa tegit ſacro inuolucro natura; neque vllis
Fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia: multa
Admirare modo, nec non venerare: neque illa
Inquires quæ ſunt arcanis proxima, nanque
In manibus quæ ſunt, hæc nos vix ſcire putandum:
Eſt procul à nobis adeò præſentia veri.

Vna proprietatum cognitio res ipſas exercet, reliquæ omnes vix aliud quàm verba. Quæ quum ipſe mihi ante oculos propono, iam ferè antea ctorũ laborum me tædet vehementerque pœnitet; idemque opto quod Euripides, vt res ipſæ cum hominibus colloquantur, & ſe quales ſint explicent, vt procul amandentur artificioſi ſermones. BRV. Vt Polypus cirros ſuos auctos deuorat, ita & tu optime Eudoxe peritior iam factus, mihi videris redundantem hanc tuam eruditionem faſtidire. Agè verò proprietates iſtæ rerum ſiue à primo ſemine, ſiue cælitùs deductæ ſint; quum in animantes aut in ſtirpes inſederint, cuínam potiſſimum illarum parti inhærent? EV. Quum illæ ſint formæ proprietates, neceſſe eſt omnino in ipſa forma proximè inſideant, & in ſpiritu qui eſt formæ vehiculũ: at nihilominus penetrant & in totam illarum ſubſtantiam, hinc & totius ſubſtantiæ proprietates appellantur. BRV. Dic paulò explicatius. EVD. In viuentibus multæ vires inſunt, quæ illorum extinguuntur interitu: regulus viuens, non autem extinctus, viſu enecat. Cor hirundinis palpitans deuoratum, cõferre creditur ad memoriam & intelligentiam. Turturis cor ad febres omnes intermittentes, ſi viuens calensque voretur. Anas viua ventri admota, tormina compeſcere: Scorpius ſuo vulneri impoſitus, inſectum virus exhaurire: viuens aranea iuglandis teſtis incluſa colloque ſubnexa quartanam depellere. Hæc & quæcunque non niſi viuentia agunt, præcipuas vires in ſpiritu & forma viuentis obtinent. Multa autem tum in animantium tum in ſtirpium genere morte extincta, vires etiamnum retinent: ſed quas multo efficaciores habebant dum viuerent. Et partes & excrementa tum ſtirpium tum animantium è viuis illis, tacitas vires habent

bent multo efficaciores quàm quæ è mortuis eximuntur: & quæcunque à mortuis ſumuntur, efficaciora ſunt cruda quàm cocta. Ranarum oculi ante Solis ortum eruti viuis illis in aquã dimiſſis, alligati tertianas abigere traduntur: omnium ſerpentum dentes euulſi, quartanas ſanare: talpæ viuentis dens, dentium dolores compeſcere contactu. Omnium ſtirpium flores, ſurculi, comæ, radices deprehenduntur tacitis viribus præſtantiores è virentibus recens lectæ, quàm aridæ, & omnes crudæ quàm coctæ: quemadmodum & hominis calua, ad epilepſiam: oſſiculum è poplite leporis ad nephritidem, & ad ſpaſmum flatulentum: inteſtinum lupi ad colicum dolorem: piſcium quorundam oſſicula ad calculum: cor corui geſtatum ad inhibendum ſomnum: cor veſpertilionis ad hunc accerſendum: ceruorum exuuiæ ad ſenectutem, & quæcunque horum ſimilia tradũtur, cruda ſunto, ni qua fortè qualitate excellãt ſtomacho inſenſa. Vt enim viuentium interitu extincto ſpiritu, magna ſimul cœleſtis quæ eo tenebatur vis perit: ita coctione ignisque feruore multa diſſipantur quæ derelicta fuerant. Eò quippe vnumquodq; integrioribus pollet facultatibus, quò propius ad primam originem accedit. Multorum nihilominus vires eouſque penetrauerunt, vt non ſolùm in ſpiritu & in tenui ſubſtantia, verùm etiam in craſſiore materia & in tota ſubſtantia firmius inhæreſcant, permaneantque abeunte totius forma, illiusque temperamento diſſoluto. Nam quæ ex herbis, aut ex aliis purgantibus medicamentis aqua vaporatio elicitur, purgandi vim etiamnum retinet, aut deleteriam ſi herbæ in deleteriis fuere. Qui ex hydrargyro exuſtione fit puluis, præcipuas illius vires habet. Vſtarum cantharidum cinis vrinas abundè mouet, eſtque vt cantharides deleterius. Cancrorum vſtorum cinis, demorſorum à rabido cane amuletum eſt. Hoc quicquid de proprietatum ſitu quæſitum eſt, ſic rurſum expediam: Occulta rei proprietas tota quidem è forma, & è tota rei ſubſtantia manat, apta tamen & varia ſubiecti præparatione quo ſuſcipiatur conſeruetúrq; indigens, quæ magnum habet ad iuuandum impediendúmve momentum. Quanquam igitur tota è rei forma exiſtit, non tamen in illa duntaxat poſita eſt, ſed quodammodo in totum ſubiectum corpus diffuſa: & prima quidem illius origo atque fons è forma eſt, ſed cuius vis & habilitas agendi in totum deriuatur ac pertinet. Id quod perinde eſt ac ſi dicas, proprietatẽ à forma toti ſubiecto impertiri. Hæc ſic habere argumento eſt, quòd immutata ſubiecti præparatione, ea ipſa proprietas aut acutius aut hebetius agit. Succinum attritu incaleſcens, & pharmacum noſtro calore ſuſcitatum, celerius valentiusque redditur. Quum itaque in ſimplici corpore forma in omnem materiam penetrauit, ſimul in eam ſuas omnes vires & proprietates infixit, adeò quidem tenaciter, vt etiamſi forma pereat totiusque temperamenti ratio diſſoluatur, proprietates nihilominus permaneant, licet quadamtenus immutatæ & infractæ. Nihil igitur mirum videri debet ſi vapor aut aqua arte è ſtirpe elicita, ſtirpis vim proprietatemque retinet, aut ſi cantharidum cinis deleterius eſt, vrinasque mouet, & veſicam exulcerat.

BRV. O Deum immortalem, quos mihi aculeos iſthac interpretatione infigis! quàm dulci & iucunda recordatione animum exuſcitas! Tu mihi refricare videris durioris philoſophiæ memoriam propè intermortuam, & vulgaris illius ſophiſticæ cauillis obrutam. Agnoſco quàm ſit difficile in tanta philoſophantium turba, cernere quid potiſſimum ſequaris. Quod ipſe interpretaris, nunc primùm recordor ſæpius me certa oculorum fide animaduertiſſe. Etenim foſſilis & metallicę illius philoſophię τῆς χημείας (vt certè multorum) quum longa peregrinatione cum primis ſtudioſus exiſterem, exercitatiſſimo admodum præceptore vſus, ex vnoquoque cum ſtirpium tum viuentium genere ſubſtantias elicui planè varias, primùm quidem aquam, eamque vberiorem ſi ſtirps virebat, parciorem ſi areſcebat. Deinde oleum, non id quidem pingue ac ſordidum, quale preſſu ex amygdalis & ex pleriſque ſeminibus trahitur, ſed artis præſtantioris opus, quod tempore nec ranceſcat, nec facilè corrumpatur. Id autem duplex: vnum tenue & albicans, alterum ſiccius atq; rubens. poſtremo fecem terrenamque ſubſtantiam ſubſidentẽ inſtar cineris atri & exuſti. Hac diſſolutione conaba-

mur miris artibus, ex vnoquoq; corpore quatuor illa rerum primordia, quæ ortũ natura permiſcuerat, ſeiungere: aquam in concreto vapore, aërem in oleo albicante, in rubente ignem, in fece terram. Cæterum neutiquã præſtare licuit, vt ex iis quicquã prorſus ſimplex purumq; ſecerneretur: quòd, vt inquit Augurellus,

Quæ miſcet natura potens confundit eodem,
Haud ars vlla poteſt prorſus diſiungere.

Quanquam autem ſecreta hæc ſimplicia non ſunt, puriora tamen quàm in permiſtione elucent, iiſque ignis beneficio non parum ſordidæ materiæ ab elementis contractæ deceſſit. Quocirca ſi quæ denſandi, aſtringendi, corroborandi, detergendi, aut aliæ à materia vires inerant in compoſito, hæ in ſecretis illis minore ſunt efficacia. Iam verò totius ſubſtantiæ proprietatem, de qua maximè eſt noſtra diſputatio, nuſquam ſeorſum puram conſiſtere deprehendimus, ſed in ſingula illa etiamnum ſecreta penitùs immergi. Infirmiorem in aqua, quæ præſertim è ſtirpe viridi proliciebatur: in ea quippe humor exuberat alimentarius, nondum ſtirpis vim omnem ac proprietatē adeptus. Efficaciorem in oleo, multoque in rubente quàm in albo: illud ſiquidem & odore, & ſapore totius ſubſtantiã referens, propria ſedes dignoſcitur inſiti ſpiritus & caloris, in quibus proprietas tota ſubſiſtit foueturque. A fece terrena & ab aquoſo humore quaſi ab impurorum elementorum vinculis vindicatum olium, purius quidem euadit, perinde atque venarum ſanguis ab alui fece, & ab vrinis expurgatus. In terrena porrò ſubſtantia & in illa derelicta fece, nonnihil etiã occultatum virium manet, quod & arte eximi poteſt. Fex vritur dum prorſus albeſcat & in calcem redigatur, quę certè proprio humore aptè diſſoluta eximiis viribus præcellit. At verò qui neglecto quatuor ſubſtantiarum diremptu, quippiam ſecernere ſtudent in quo maxima ſit proprietatis efficacitas, & illa quæ multis dici ſolet quinta eſſentia, primùm è re ſubiecta aquã lento vaporario proleãant, hac deinde feces reſpergunt, vt ſecundò humorem eliciant: ſicque ſeptena reſperſione & expiratione feces torreri non ſinunt, & ex his vim facultatemque omnem exhauriunt, aquæ maximeque aſſidenti oleo innixam, quæ ad multa vtilis accommodataque ſit. Quinetiam exceptas aquas vaſe pelicani effigie, multa agitatione an fractuque longo circulantur, quò hæ vires fortiræ efficaciſſimas, in quintæ illius eſſentiæ naturam vix vlli corruptelæ obnoxiã faceſſant. PHIL. En multa refers admodum recondita: quibus auguror maiora te & abſtruſiora de peruulgato illo multiſque decantato philoſophorum lapide ſubolfeciſſe. BR. Non olfeci modò, verumetiam de hoc non parum fortaſſe deguſtaui. PH. Et fortaſſe magno tuo damno. BR. Imò lucro fœnoreque maximo, vt qui eo ſtudio verum comprobauerim, quod fabuloſo figmento vobis haud abſimile putatur. PHIL. Quid hoc quæſo rei? BR. Indignis hæc impertiri nefas. EV. Etiamſi iam dies inclinet, die tamen rogatus, nec in amicorum ſodalitate celes, quid hac de philoſophia acceperis. BRVT. Dicam veſtro hortatu, non hunc totum theſaurum, depromptururus, ſed edocturus quàm verè ſubſiſtat. Ne vos autem inſolens nominum ſermonisque obſcuritas offundat, quæ patres vmbra & ænigmate obuelarunt, in apertũ & in clariſſimam lucem proferam, ſtrictim tamen & quàm breuiſſimè. Lapis philoſophicus, elixir Arabibus, gignendi propagandique auri verum ſemen, non è ſulphure, non ex argento viuo, non ex vllo cæterorum quæ multi fraude proponunt, ſed ſolo ex auro eoque puriſſimo quærendus veſtigandusque eſt.

Hordea cum cordi, demum ſerit hordea, ne tu
Nunc aliunde pares auri primordia, in auro
Semina ſunt auri, quamuis abſtruſa recedant
Longiùs, & multo nobis quærenda labore.

Nihil eſt in vlla naturæ parte quod non in ſe generis ſui ſemen contineat, ſed quod vix poſſit arte prolici. Ex ſolo autem auro poteſt. Maxima vis ſeminis in oleo quodam inhæreſcit, atque id quidem in cæteris inflammari cremarique igne ſolet, in auro autem non poteſt, qua ex cauſa id nullius ignis ardore torreri abſumive poteſt, & omnem artis vim tolerat:

Vni

Vni quoniam nil deperit auro
Igne, velut ſolum conſumit nulla vetuſtas,
Ac neq; rubigo aut ærugo conficit vlla,
Cuncta adeò firmis illuc compagibus hærent.

Fœcundum autem id ſemen ſic eruito: Auri puriſſimi vncias duas, argenti viui magno artis ſtudio præparati decuplo permiſce, igneque languido diſſolue, dum argentum viuum prorſus expiret, priſtinumque auri pondus ſubſideat in atrum puluerem redactum, qui tamen liquatus poſſit in propriam auri naturam redire. Ex hoc dein puluere igne acerrimo vaporii, aquam continenter elicies, dum puluis totus in cinerem candidiſſimum, & in calcem deuergat. Calcem ſepties aqua reſperge, quæ & toties expiratione inde prolecta ſit: omniq; arte elabora vt hæc impulſione & incurſione crebra ſeſe extenuent, & ab omni ſorde feceque puriſſima reddantur, vires ſummas conſequuta. Hæc duo ſunt totius artis operiſq; conficiendi primordia, in quibus mundi quatuor elementa deuinciuntur. Nam in aqua aër etiam ineſt, in calce terra atque ignis, ſitq; quod in ſmaragdina Hermetis tabula tanquam inſculptum myſterium, legimus. Aſcendit à terra in cœlum, iterumque deſcendit in terram, ſicq; vim recipit ſuperiorum & inferiorum. Qui ænigmate hæc contexerunt, hanc aquam appellant argentum viuum, calcem verum ſulphur, quorum permiſtione lapis fit, perinde atq; ex aqua farinaq; panis. Alii aquam ſpiritum viuentem, terram fermentum: alii illam marem, hanc fœminam dixerunt, quorum complexu & coitione procreatur infans. Opus autem poſtremum vt compleas, calcem puram obturato vaſe reconde equino fimo calente, diebus quadraginta, dum in humorem album & craſſum liqueſcat. In hunc iuſtis dierum interuallis aquam ſenſim infunde: ea quidem via & ratione quam artis periti ad vnguem explicarunt, vt calx aquam ſuam omnem ſenſim combibens quaſi illinc enutrita, in lapidem verum concreſcat. Quàm variam colorum mutationem hoc temporis curriculo debeat lapis ſubire, & quæ indicia illius conſummati perfectiq; exiſtant, expreſſum etiam ab illis patefactumq; eſt. Hic theſaurus immenſus, hoc verum elixir, hoc frugiferum auri ſemẽ, cuius drachma ſi in ducentas & quinquaginta liquati plũbi aut ſtanni drachmas infundatur, id vniuerſum in aurũ puriſſimum cõuertet. Imò etiam, vt cum poëta loquar:

Ipſius vt tenui proiecta parte per vndas
Æquoris, argentum ſi viuum tum foret æquor,
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum.

Ph. Heu quid rerum audio? Equidem tibi artique condiſcendæ me totum dedo, meaſq; fortunas omneis periclitandi ſtudio deuoueo. Ev. Siccine è philoſophia ad diuitias habendi deſiderio quaſi inflammatus raperis? Vide ne quod poſtremo ad litum eſt, fabulam detegat. Miſſa igitur tam vehementi de pecunia opinione, ſatis nobis ſit è rebus ſingulis ſyncerum quippiam puriſſimumque elicere, in quo vis illa occultarum proprietatum ſumma inſideat. Pro qua re dilucidius explicata maximam Bruto gratiam habemus. Br. At pro beneficiis in me tuis meritam gratiam debitamq; referre nunquam poſſim.

Occultis morbis tacita medicamentorum proprietate ſuccurrendum non Empiricorum ritu, ſed arte & methodo. Cap. XIX.

Brvtvs.

Hanc autem de abditis proprietatibus diſputationem tandem vt concludas, ſi qua putas arte illas ad curationem adhibendas, hanc nobis expedi. Evd. Eſt certè quidem maxima: vt enim in cæteris, ita in his curandi ratio contrariorum lege completur. Vt repletio inanitione, inanitio repletione, omniſque intemperies intemperie contraria: ſic totius ſubſtantię morbus, medicamẽtis profligatur totius ſubſtantiæ proprietate contrariis: Vnicuiq; ſiue in epidemiorum, ſiue in contagioſorum, ſiue in venenatorum is genere ſit, peculiare quoddam remedium opponitur, ſecreta facultate efficax. Phil. Breuis hæc & expedita ratio medendi, quæ neque philoſophicis, neque medicis theorematis, neque vlla

methodo innititur, & qua quiuis è plebe ſemeſtri optimus medicus euadat. Hinc fortaſſe Galenus locis non paucis facultates quæ totius ſubſtantiæ proprietate fiunt, dixit à methodo & ratione alienas eſſe. Ev. Quò te rerum iſthæc ignorantia & ſtupiditas deuoluit? Siccíne putes tam præclaram artẽ nullis aliarum diſciplinarum ornamentis fulgere, neque illarum adminiculis fulciri? Grauis eſt eorum temeritas qui eximium quoddam remedium nacti, ſine iudicio, ſine arte, vt cunque ſors tulerit, ſtatim ad curationem proferunt. Olim Empirici ad vnumquẽq; morbum magna remediorum ſylua comparata, quodlibet nullo delectu ad curationem adhibebant. Id ſi fortè parum profuiſſet, continuò ad alterius opem concurrebant, ſubinde facta mutatione, dum morbus vel ſponte, vel naturæ beneficio quàm remediis potius ſaneſceret, poſtremò adhibitum totius curationis cauſam fuiſſe perſuaſi. Hæc ratio tantam remediorum ſyluam peperit, nihil vt toto obuerſetur orbe, quod non in medicinæ vſum accommodetur. Medendi viam, quæ vni remediorum multitudini fidit, parum tutam intelligẽs Hippocrates, ipſo artis quaſi veſtibulo dixit, Experimendum fallax: id nimirum quod nec ratione, nec methodo, nec iudicio ſuffultum ſtabilitumq́; ſit. Quod verò ex Galeno afferebas, facultates quæ totius ſubſtantiæ proprietate fiunt, à methodo & ratione alienas eſſe, non idcirco dictum putes quòd illis nulla methodo vti conueniat, ſed quòd non vt quæ ſunt in calefaciendo, frigefaciendo, humectando ſiccandoque, methodis reperiantur. Illas enim non ratione ab odore vel ſapore, ſed ſola experientia inuenire poſſis. Nam, inquit Galenus, cur hic lapis tacto vulnere ex quo ſanguis prorumpit, curſum eius reprimat ac ſiſtat, haud nouimus. At cur lapis quem vocant hęmatiten, in oculares facultates indatur, haud latet: nam id rationis inuentũ eſt. Itaque occultæ facultates quę manifeſta demonſtratione ſciri haud poſſunt, methodo tamen & ratione ad morborum curationem adhibẽdæ ſunt. Br. Placet hæc interpretatio. Cæterùm quas dicimus experientia ſola cognitas vires, putáſne caſu & animãtium imitatione inuentas? quemadmodum ferunt ab ibide clyſterem, ab hippopotamo venæ ſectionem, à ceruo venenatis ſagittis confixo, dictami vires edoctos nos eſſe? Evd. Potuit illinc fortaſſe experiendi quædam occaſio, & experientiæ initium deduci: at perfectio ipſaq́; experientiæ fides & conſtantia, non niſi ratione conquiritur. Quum hic remedium adhibet ieiuno, ille paſto: hic morbi initio nec præpurgato corpore, ille inclinante iam morbo: hic in affectu ſimplici, ille in cõpoſito: hic in leuiore & perfacili, ille in contumaci: vterq; experitur quidem, at non ſimiliter. Exiſtit ergo experiundi quędam ratio, qua ſpreta quęcunq; vtilia hic experietur, ille haudquaquam probabit, aliaq́; perquiret: hinc ſanè tot experimentorum procellis & vndis demergimur. Br. Qua quæſo ratione experimenta comprobare liceat? Ev. Eadem nimirum qua & morborum curationem exequimur. Br. Hanc igitur ſummatim breuiterq́; perſtringe. Ev. In quemcunq; curãdum morbum incideris, æſtimandum principio manifeſtúsne is ſit, an occultus: ſi occultus (nam manifeſtos hîc non perſequor) ſimpléxne & ſolus, an manifeſtò implicitus. Quum occulta pernicies inuaſit, ſi purum corpus erat & integrè ſanum, ferè ſolet ſimplex & ſolitarius eſſe morbus: ſin verò vel plethora, vel cacochymia, vel obſtructione, vel alia cauſa præter naturam corpus tenebatur, vix poteſt qui inuadit occultus morbus ſimplex eſſe. In hoc igitur curando non antè afferenda ſunt remedia quæ totius ſubſtantiæ contrarietate eum profligent, quàm plethoram, cacochymiam, obſtructionem aliámve cauſam medendi arte ſummoueris. Siquidem hæ & occultam perniciem fouent, & antidotorum vires infringunt. In cacochymia quæ præſertim ventriculum, primas venas viſceraque occupauerit, occultæ medicamentorum vires quaſi ſepultæ franguntur & hebeteſcunt, perinde atque ſi in lutum ſordidiſſimum demergerentur. In obſtructione præcluſæ ſunt & impeditæ viæ quibus iter eſt ad affectam ſedem, nec eò poteſt antidotus integris viribus peruenire. In plethora etiam obſtructio ferè ſubeſt, quibus ex cauſis infirmæ & parum efficaces redduntur medicamentorum vires. Itaq; non ante, quàm hæc vitia ſolueris, occultæ medicamentorum proprietates vtiliter afferentur. Cæterùm

ſi ſimplex

ſi ſimplex occulta pernicies eaque ſola ſubſit in corpore, ſtatim non alia curatione præmiſſa, conuenientia remedia afferantur, tum ad id eius quod etiamnum futurum eſt, tum ad id quod factum iam eſt. Quod fieri poteſt futurúmve eſt, inhiberi debet & intercipi, idque efficiente illius cauſa ſublata: hęc ſi in aëre fuerit, accenſo igne vel refrigerantibus, vel odoribus qui tota proprietate ſint efficaces, vel alia omni arte corrigetur, dum purior aër euadat. Pauca erit reſpiratio: à pleniore victu à vehementi exercitatione, & ab omnibus cauſis abſtinendum, quæ crebram magnamq́; reſpirationem inducunt. Quum vel à contactu vel ab introſumptis pernicies contracta fuerit, perueſtigandæ & diſcendæ ſunt illius cauſæ, quas poſtea declinare non difficile ſit. Nam virulentas beſtias, aut inquinatorum hominum conſortia, & loca quibus ii habitant, vitare poſſumus: & qui in veneni ſuſpicione ſunt, ad eſculentorum potulentorumq́; ſaporem diligenter attendere, & aliqua præſumere poſſunt, quæ veneni vires hebetent. Quod porrò morbi factum iam eſt, ſummoueri debet per ea quæ extirpant, retundunt & extinguunt. Extirpant autem quæcunq; virus exhauriunt, foraſq́; proliciunt. Qua in re & quanta veneni pernicies viſq́; ſit tenendum, & qua parte & quàm pridem intrò ſubierit. Primo quoq; tempore, etiam ſi nondum perniciei ſigna compareant, virus antequam inualeſcat & altius in corpus illabatur viſceraq́; tangat, coërceri debet, ſimulq́; valente auxilio reuelli, abſorberiq́; alioqui exitiali vi & pernicie occupatis iam viſceribus, fruſtrà ſuccurritur. Idq́; ea ſede reuellatur qua conceptum illapſumque eſt. In morbis peſtilentibus per os & nares valida expiratio concitetur, quæ & pulmones & partes cordi vicinas exinaniat, moxque aër igni expurgatus aut odoratus, cardiacúsve vapor inſpiretur. In morbis contagioſis paulò ſupra partem primùm infectam, vincula (ſi fieri commodè poteſt) arctiſſima iniiciantur, deinde pernicies protinus eliciatur: primùm quidem exuctu facto ab eo qui ieiunus non ſit, qui & os vino colluerit, & coroneum malum præmanderit, vel qui olei exiguum ore contineat. Quum ſuctio tuta non eſt, gallinacei diſſecti etiamnum proprio calore tepentes, percuſſo loco circumuoluuntur: vel gallinæ viuæ podex loco adhibetur dum intereat, alia ſubinde mutatur dum ſuo calore & ſpiritu partis venenum exigat. Locus etiam ſpongia noua fouēdus, quæ vel in lixiuio ſarmentorum aut ficus, vel in poſca, vel in acri ſalſamento, vel muria, vel aqua maris maduerit. Scarificatus altiores imprimendi, vt cū ſanguine virulenta materia profundatur. Affigendæ cucurbitulæ cum largiore flāma, quæ foras euocent. Emplaſtra ex porro, cępa, allio, ſinapi, adiecto ſale aut nitro, interdum aut ex rhapſia aut ex cantharidibus imponuntur, quæ venenum elicere & diſcutere queant. Loci in carne facta circumſcriptio & quaſi circinatio virus intro ſubire non ſinit, idq́; cum ſanguine profundit. Interdum & hamo prehenſa caro ſcalpellique acie circumſcripta amputari debet. Vſtio candente ferro virus omne domat & abſumit, nec in membra inſinuari patitur. Quum verò cruſtæ decident, vlcus diu ſordidum & manans prorogetur, ne illius labra coaleſcant, obducāturq́; cicatrice. Sectio ictæq́; partis (ſi extrema ea fuerit) amputatio in extremis & præſentibus ſerpentium ictibus imperatur. In venenatis porrò affectibus quū aſſumptum venenū eſt, ſine mora virus foras exhauriatur priuſq̄ inualeſcat. Vomitio protinus concitetur hydrelæo tepente, aut butyro, aut adipe anſerino ex aqua calente, aut maluæ, aut ſeminis lini, fœnigræci, aut vrticæ decocto. Quæ ſingula pręſertim oleū, non modò vi relaxante vomitiones mouent, ſed & perniciei vim acrimoniamq́; obterunt. Quinetiam reliquiæ inteſtinis inhæreſcentes, clyſtere acri deducendæ, in quo hieræ tum ſimplicis tum compoſitæ, & mellis & nitri magna vis inſit. Hæc igitur ſunt quibus elici extirpariq́; venenū poteſt, quorum optimum quodq́; & rei ſubiectæ conuenientiſſimū deligetur, ſi partis à qua id prehenderit ſitus & natura æſtimabitur: ſi quanta ſit veneni pernicies, & quàm pridem inuaſerit compertum fuerit. Cæterùm quoniam plerunq; hiſce pręſidiis tota vix pernicies elici poteſt, huius quicquid reliquum fuerit, obrundi reſtinguique debet. Obrundunt quæcunque manifeſtis qualitatibus illius furorem, vim, acrimoniamque hebetant & conſopiunt. Id genus ſunt in peſtilentibus

morbis frigida & ſtiptica, vt aquæ frigidæ potus, mali punici, cirrei medicię; ſuccus, omphacium, oxalis acida omnia & medicamenra hiſce viribus prædita. Odores ac ſuffitus qui eiſdem polleant facultatibus. Si intro ſumpti veneni ſuſpicio eſt, eius vis obtundetur vel oleo, vel buryro, vel anſerino adipe, vel iure pinguioris carnis, & gallinaceorũ, vel maluæ, althææ, lini aur fœnigræci, ptiſanæ cremore, vel lacte ſchiſto, vel lactis potu pleniore, in quo etiam cucumeris ſemina contrita ſint. Omnium ſiquidem vis leniendo, veneni acrimoniam heberar, ipſumq; quaſi conſopitum in aluum deturbar. Confert præteria venarum ductus obſtruere vel aſtringere, ne tam repentè vis illa veneni viſcera in principesque partes inuadat. In id efficaces ſunt bolus armena & terra lemnia, quæ etiã cõmuni dote proſunt. Item halicæ, orizæ, tragi aut tritici pultes. Venenatarum beſtiarum acceptum virus obtunditur & membratim peruagaturum frenatur, tum his quæ nunc dicta ſunt, tum aliis quibuſdam acrioribus, vr vini meracioris paſſique potu, alliorum, porrorum, cæparum & omnium acrium eſu. Quum enim difficilè hæc coquanrur, multosque dies eorum vis & qualitas remaneat, putant hoc tempore perniciem illorum vehementia & acrimonia obtundi & arcèri ne altius penetret. Hæc vniuerſa in occultotum venenatorumque morborum curatione prætermittenda, & vt vniuſcuiuſq; ſtatus conditioq; feret accommodanda, ſine quibus vix quiſquam poſſit, vel ampla remediorum ſupellectile vndique inſtructus, tutam efficacemque ſanationem ſuſcipere. Quæ ſi via & ratione ſtabilita confirmatáque ſunt, conſtat non ſine arte & methodo ad occultarum proprietatum opem concurrendum, ſed ſummam eſſe artis poteſtatem; eamq; vbiq; primas obtinere. Leuiuſculos incipientesque occultos morbos ars generalis interdum cohibet: at integra perfectaq; ſanatio his duntaxat completur, quæ perniciei atq; veneni vim omnem aut teſtinguant, aut exterminent. Id autem alia communi, alia peculiari dote præſtant: communi quidem, bolus armena, terra lemnia, dictamus, paſtinaca, rura, ariſtolochia, theriace, mithridatum, aliaque non pauca à Dioſcoride octaui libri calce conſcripta. Quæ porrò peculiari dote vigent, alia occultos, alia manifeſtos morbos expugnant: Anginæ ſiquidem ſimplici manifeſtæque inflammationi hirundinum vſtarum cinis, & albi canis ſtercus proprietare ſuccurrit: Aſthmati, vulpeculæ pulmones: colico dolori, è lupi inteſtino cingulum: calculo, hircinus ſanguis, non ſubſtantiarum diſſidio, ſed amicitia & ſimilitudine qua partibus offenſis affines ſunt. Occultis verò morbis obſiſtunt, quæ antipathia & totius ſubſtantiæ diſſidio vires habent. Vt ſua cuiuſque veneni atq; morbi ſpecies: ita ſua cuiuſq; eſt antidorus, id ſecretiore proprierare exterminans, aut intrò ſumpta, aut ſuffitu odoreq; hauſta, aur foris adhibita. Proprietatum quidem cognitio, omnium pręſtantiſſima atque nobiliſſima, nos vna locupletare ornareque poteſt. Ardua ſanè illa & procul à noſtris ſenſibus poſita, tota quippe ex naturæ & eſſentiæ inſpectione cognitioneque naſcens. Illa autem putiſſima ſimpliciſſimaque rerum natura nullis ſenſibus obuia, ſola mente comprehenditur. Hanc ſi oculis & te ipſa cetneremus, continuò in ea quaſi in ſpeculo proprietares omnes nobis elucerent. Quanquam autem latent, naturæ arcanis multaque obſcuritate inuolutæ, præ ignauia tamen ſinendæ non ſunr, ſed inueſtigandæ diligentius, non è primis tangendi ſecundisve qualitatibus, nõ è ſapore, odore, ſono vel colore, verùm è ſolis effectis & operibus, quæ tum longa vſus obſeruatione, tum optimorum authorum monimentis comparata confirmataque ſint. At verò quoniam inclinaro iam die ad veſperum perducta eſt diſputatio, huic modum finemq; conſtituam, vt pauliſper laxemus animos, & à ſeueritate ad hilaritatem riſumque traducamus. Vos autem diſputationis ſtudio incenſi totiusq; memores otio maiore in abditarum proprietatum cognitionem aliquando acrius grauiusq; incumbite.

De Abditis rerum cauſis libri ſecundi FINIS.

INDEX IN LIBROS DVOS
DE ABDITIS RERVM CAVSIS.

ABſurditas conſequens ſententiam eorum qui vitia ex ſecūdis qualitatibus ad intemperiem reuocant pag. 97, verſ. 23
Abſurditas conſequēs eorum ſententiam qui omnem peſtilentem febrem ex putredine naſci affirmant 108,54
Abſurditas conſequens eorum ſententiam qui affirmant humores primigenios putrere in corde in peſtilenti febre 109,5
Accidens nullam poteſt explere ſubſtantiæ eſſentiam 14,7
Actio a forma proficiſcitur 26,22
Actiones à forma ſimpliciter prodeūtes, nullius inſtrumenti interuentu fiunt 70,9
Actiones formæ vnde prodeant, aut quomodo non facile eſt cognoſcere 71,44
Actu ineſ, é quid 25,21
22 Actus de habitu ita forma de præeminente potentia elicitur nō admodum diſſimilis analogia 33,25
Adſtringentia qua 97,52
Aer non putreſcit 105,5
Aer affectiones duplices ibid.22
Aer quando morbos efficiat 105,2
Aeris mutationes non ſolum à cœlo ſunt 49,35
Aerem immutantia 105,2
Aius vnde dicatur 53,2
Agaricum pituitam attrahit, cuius rei cauſa occulta eſt 71,46
Agens agit vt obiectum patiens ſibi ſimile reddat 32,1
Agens idem ſimplex, homonymum appellatum effectus contrarios edere poteſt 27,7
Alexandri verba de forma ſubiectorum ſimplicium & compoſitorum 16,25
Alexiteria aduerſus venena 121,21
Alimenti confectio an à calore naturali ab elementorum temperatione excitato fiat 90,40
Alimenta & deleteria extremè contraria in genere totius ſubſtantiæ 132,35
Alimenta omnia vitam habent 66,9
Alteratio duplex 100,16
Albi fluor in venerea lue 117,55
Amelij verba lecto initio Euangelij D. Ioannis 117,55
An fœtus notam huius referat quod fœmina inter concipiendum vehementius comprehenderit 76,24
Angeli cuſtodes Adami, Abraha, Iſaac, Iacob, Moſis 62,51
Angeli cuſtodes hominum ibid.
Angeli ſuperiores nouem choris diſtincti 62,20
Anima accōmodat ſe ad temperamētū partiū, quas moderatur 24,47
Anima altrix & ſentiens actu ſine corpore ſubſiſtere non poteſt 37,47
Anima corporis legibus tenetur ſecundum Gal. 80,40
Anima diuini cuiuſdā corporis particeps 38,9
Anima mundi 37,11
Anima mundi vnde defluat 60,2
Anima mundo indita a Deo 55,10
Anima nihil perpetitur ſed calidum innatum & inſitus ſpiritus 80,53
Anima non poteſt otioſa latere in ſemine 41,24 & eius rei demonſtratio ibid.34
Anima noſtra non eſt ab elementis orta 79,8
Anima nullo inſtrumento indiget ad ratiocinandum 81,13
Anima nutriens non eſt condita cauſa partium ſtirpis 27,10
Anima prægnans dicitur quòd ei gignendi amor inſitus ſit 43,14
Anima quomodo obligata corpori 81, 8,46
Anima ratiocinatrix multas habet facultates 82,37
Anima facultatum quæ ſubſtantia ſit 81,40
Anima origo vnde ſit Hippocrati 79, 54
Anima pars naturalis ſola immortalis eſt, reliqua mortales 82,45
Anima partium ſubſtantia diuina eſt ibid.50
Animæ ſubſtantia 80,22
Animæ ſubſtantia corporis expers 79,28
Animam eſſe actum corporis organici quomodo dictum ſit ab Ariſtotele 28,4
Animam nihil aliud quàm calorem eſſe quomodo dictum ſit à Galeno in lib. de tremore & derigore 72, 40
Animam non eſſe corporis agentis inſtrumentum, ſed corpus potius animæ inſtrumentum 35,48
Animam non procreari ex temperamento & miſtione primorum corporum contra Alexandrum 29,21
Animal dictum eſt à defungendis muneribus animalis 42,4
Animal morbūdū refrigeſcit 28,40
Animalia ex putri materia procreata non ex quouis ſubiecto ſine diſcrimine fiunt 34,21
Animalium venatu viuentium enumeratio 132,2
Animalibus proprium atq; deſignatum eſt alimentum 90,44
Animantium & ſtirpium ſeminibus vis diuina indita ad ſe propagandum 56,32.58,38
Antidoti ſelectæ diligenti obſeruatione, quibus prudens medicus vtebatur aduerſus febres & morbos publicè graſſantes 114,41
Αντιπαθῆ & συμπαθῆ 133,20
Antipathia vnde nata ſit ibid.
Apoplexia fit arteriis obſtructis 123,3
Apprehenſio, ratiocinatio & memoria cauſas habent præſtantiores, quàm quæ rectè permiſtioni elementorum aſſignari poſſint 23, 20
Apuleius de proprio vniuſq; dæmone 64,52
Aqua & terra patiuntur 69,7
Aqua quæ vaporatio elicitur ex herbis & aliis medicamētis magnam vim habet 137,19
Argumentum à maiori quo oſtenditur perfecta atq; ex ſemine prodeuntia multò magis extrinſecus formam accipere quam quæ ex putredine naſcuntur 38,35
Argumentum aliud nitens probare formam naſci ex ſubiecto 19,5
Argumentum a theriaces compoſitione nitens oſtendere formam ſuſcitari à ſubiectis partibus ibid.
Argumentum de theriace diſſoluitur 21,23
Argumentum aliud nitens oſtendere diſſimilaris corporis formam compoſitam eſſe 15,10
Argumentum contendens in ſemine quaddam venturæ formæ contineri 35,27. ſolutio paucis poſt verſibus
Argumentum contendens oſtendere formam ineſſe ſemini 44,13
Argumenta contendentia potentiam eſſe imperfectam quandā formam 46,41
Argumenta alia cōtendentia potentiam eſſe quandam imperfectam formam 33,41
Argumenta alia contendentia quippiā formæ antea in ſubiecto fuiſſe 34,14 & eorum ſolutio ibid.38
Argumenta nitentia oſtendere diſſimilaris corporis formam compoſitam eſſe 15,16

Argumentorum probare nitentium aliquid animam in ſemine ineſſe ſolutio 36,50
Ariſtoteles interdum in rerum diuinarum cognitionem tranſilit 51,27
Ariſtotelis verba de ſemine 44,17
Ariſtotelis verba ia lib. de mundo, de viuminis Dei pertinente per vniuerſum mundum 52,43
Ariſtotelis verba in problematibus de his, quorum ortus facilis eſt 50,17
Arte vel fortuna quæ ſint 8,31
Arte chymiſtica nihil poteſt ſimplex & purum ſecerni 138,5
Artes ſcelerata eorũ qui ſe in aepharum demonũ ſocietatem pactionibus obſtringunt 65,21
Arrhenicum & auripigmentum in malignorum vlcerum curatione adhibentur 103,5
Articulorum dolores in lue venerea 17,42
Aſtringentia vtilia partibus habentibus vſum toti corpori cõmunem 95,52
Attractio & nutritio ſimilitudine ſubſtantiæ fiunt 91,30
Auerrhois ſtatuit facultates alias ab his, quæ a temperamento emerſerunt 85,15
Auerrhoa ſententia de calore nobis inſito 88,19
Autor & opifex rerum duplex ſecũdum Ariſtotelem 47,54
Autumnus quare pernicioſus 49,8
Baſiliſcus viſu enecat 116,8
Bilis à calore ſolo elementorum fit 90,54
Bonum quid Plato appellet 59,46
Bolus armena in peſtilentibus morbis 142,10
Bubo & carbũculus ante febrem appareas peſtem mitiorẽ denuntiat. 108,38. poſt febrem verò apparens quid ſignificet ibid.40
Bubo in inguine eorum qui lue venerea infecti ſunt vnde 117,25
Cacodæmones curioſis hominib. multa ementiuntur 65,33
Caduca res diuinitus conditæ ſunt 56,27
Caducæ res & mortales cœleſti virtute gignuntur & gubernantur ibid. 28
Calidũ trahit & frigus depellit quomodo accipiendum 91,19. & an ſolus calor qui ab elementis eſt alimentum attrahit, eodem loco.
Calculo hircin⁹ ſanguinis valet 142,31
Calor ab elementorum temperatione natus immoderat⁹ pernicioſus 91,3
Calor cœleſtis ſalutaris & vitæ conſeruator ibid.17
Calor diuinus corroboratur à temperie, deprauatur autem ab exuperantia 90,53
Calor & ſpiritus innatus partes ſubſtantia & temperamento diſſimilis, ſimiles reddit, & idoneas ad eiuſdem formæ ſuſceptionem 91,41
Calor inſitus cœleſtis eſt, & eius rei demonſtratio 87,5
Calor inſitus diuinus à Galeno appellatus 89,11
Calor leonis maior quàm ſtruthionis, non poteſt tamen ferrum atterere 90.36
Calor mitis in febre peſtilente oſtendit eam affinem non eſſe putridæ 109,24
Calor natiuus cauſa effectrix fœtus 73,24
Calor nobis inſitus ex ſemine eſt 29,33
Calor quare ἔμφυτος dicatur 79,33
Calor qui in ſemine eſt portione reſpondet elemento ſtellarum 38,9
Calore cœleſti vita animantium & ſtirpium continetur, & eius rei demonſtratio 87,36
Calor totius formæ cuſtos 135,29
Cantharidum vis deleteria non perit tota vſtione 117,3
Capillorum defluuium in lue venerea 118,20
Capitis dolor in lue venerea 118,8
Carnes recentes meliores ſemiputribus 132,11
Caſſiæ fiſtulæ cortex menſes promonet 26,5
Caſſiæ fiſtulæ medulla lenit aluum ibid.
Cauſa diuina morbi quæ Hip. 101,22
Cauſæ efficientes duplices 68,7
Cauſa efficiens ratione prædita multorum diuerſorumq́ effectuum principium ibid.15
Cauſa efficiens vnius effectus principium ibid.17
Cauſa fœtus generandi natura à Galeno dicitur 73,16
Cauſa proxima procreatrix confert tantùm habilitatem quãdam 76,10
Cauſa vnica peſtis efficient 107,28
Cauſæ abditæ quæ ſint 89,49
Cauſæ corrumpentes 98,49
Cauſæ duæ peſtis præparatoriæ 107,41
Cauſæ multorum euẽtorum aliò pertinent quam ad elementa 67,18
Cœlum cauſa omnium corporũ quæ gignuntur 48,17
Cœlum confert formam 47,47.134
Cœlum continuat quæ Deus proprius operibus inchoauit 52,48
Cœlum elementum non obnoxium interitui 48,36
Cœlum paret conditori ſuo 124,12
Cœlum ſpeciem in materiam apparatam immittit 57,41
Cœlum tertium principium 48,15
Cœli ciues Deo proximam conditionem habent 53,22
Cœli vires diuinæ cur dicantur ab Ariſtotele, Hippocrate, Platone, Vergilio 57,44
Cœleſtis caloris complures ordines 88,50
Cœleſtis conuerſio cauſa eſt omnium quæ gignuntur & intereunt 18,25
Ciceronis locus in Tuſculanis quæſtionibus 61,13
Cicuta ſturnis cibus, cuius rei cauſa occulta eſt 71,48
Cicuta homini peſtifera, cuius rei cauſa occulta eſt ibid.
Circe venefica 126,27
Circumſcriptio loci facta in carne non ſinit venenum intrò ſubire 141,28
Clyſteris vſũ vnde didicerimus 140,28
Cognitio rerum diuinarum, extra captum humanum eſt 51,42
Cognitio rerum quãta in Deo 53,10
Colico dolori cingulum ex lupi inteſtino valere 142,31
Complures formas in eadem re potentia eſſe 24,35
Cõmunes morbi ſimplices qui 107,33
Communium morborum genera tria ibid.34
Compoſitio apta, præparatio neceſſaria ad formam recipiendam 28,14
Concoctio deprauata eſt ab elementis 90,46
Concoctio fit à cœleſti calore adiuta bono temperamento ibid.49
Configuratio cœleſtis peſtilentiæ cauſa 107,31
Conformatio non naſcitur ex corporis temperamento, ſed ex diuiniori quadam natura fluit 28,44
Contagioſi morbi qui 103,18.104,12
Contagioſi peſtilentes 103,28
Contagioſi ſimpliciter ibid.32
Contagioſorum morborum curatio 141,23
Contemplatio Dei vita 53,13
Corpus vnum dicitur quamuis ex multis compoſitum 17,
Corporis compoſiti formã ſimplicem eſſe ibid.
Corporis naturalis compoſiti ſubiectũ eſt compoſitum 22,27
Corporis noſtri opifex Deus 75,27
Corporum naturalium vires cœleſtium viribus tenentur 136,22
Corruptio duplex ibid.
Corruptio totius ſubſtantiæ quæ dicatur

Digitized by Google

tur 98,22
Corruptionis & putrefactionis diſcrimen ibid.27
Cruda maiorem vim habent quam cocta 173,7
Curatio intemperiei & putredinis diuerſa 99,51
DAnielis locus expoſitus 62,45
Dæmon mendacij parēs 65,44
Dæmon proprius colendus eſt 65,11
Dæmon quidam Ægyptios primum literas docuit 64,12
Dæmon Socratis ib.38 (64,28
Dæmonem vnuſquiſq; viuens habet
Dæmones boni vero modo apparent 65,8
Dæmones ciuitatibus à Saturno præfecti 64,21 (61,50
Dæmones an toto mundo vagentur
Dæmones immiſsi in corpora hominum à maleficis hominib. 123,32
Dæmones mali phantaſtico modo apparent 65,12
Dæmones qui 101,32
Dæmones quomodo eiecti 125,9
Dæmonum genus duplex 63,25
De diuinis profanè loquendum non eſt 51,52
Deleteriorum vis oppoſita ſubſtantia alimentorum 132,30
Demarchus in lupum conuerſus 126,
Democritus 67,4 (26
Demonſtratio qua oſtēditur elementorum formā eſſe ſubſtantiā 13,45
Demonſtrationis omnis philoſophicæ initium non ſemper ducitur ex principibus qualitatibus 130,27
Deus cœlum per ſe regit, animantia verò & ſtirpes cœli ope 58,35
Deus condito cœlo vim naturalē impertit, quæ nobis in ſigna eſſet & tempora 57,9
Deus omnium cauſa 53,29
Deus omnium conſeruator 57,20
Deus nomine Theut in Ægypto inuenit arithmeticen, geometriam & aſtrologiam 64,15
Deus nullius rei ſimilis 67,23
Deus per omnes naturas diuiſus eſt
Deus quid Ariſtoteli 53,14 (56,34
Deus rebus ſingulis vim procreandi indidit 54,19 & quomodo indidit ibid.20
Deus vbi habitet 53,43
Deorum plena omnia 56,49
Deuteronomii locus expoſitus 62,45
Diaſtolen & ſyſtolen nō poſſe elementorum qualitatibus aſsignari demonſtratio 91,48
Dictamni vires à quo didicerimus 140,29
Dierum decretoriorum cauſa cœlo tribuitur ab Hipp. & Gal. 101,45
Diis cultis à vetuſtate, omnes cacodæmones erant ſecundum Porphyrium 65,35 (62,29
Dionyſii verba de choris angelorum
Diſperſi morbi qui dicantur. 103,33
Diſsimilaris corporis partes eſſentia differunt 14,48
Diſsimilaris corporis materia multiplex ibid.
Diui Pauli verba in actis Apoſtolicis expoſita 57,22
Diuinū in morbis Hipp. quid 101,12
Diuinum quid antiquis ibid.28
Diuini nomine quid ſignificetur 82,16
Diuinitatem ineſſe animæ partibus mortalibus demonſtratio 83,3
Dogmatici 67,23
Doteſ peculiari morbos expugnantia
Druydæ Gallorum 63,8 (142,27
Dyſenteria anno 15,83, 112,34
Dyſenteria in populum graſſantes diuinum aliquid habent 112,13
ECthymata quæ 103,46.111,9
Effectus cōſtantia à materia 69,48
Elephantiaſis ex contagioſorum genere 120,4
Elephantiaſi ineſt venenum, ibid.26
Elephantiaſis quomodo ſerpat in corpus 103,3
Elephantiaſeos deſcriptio 120,12
ab Elephantiaſi ſanati multi per prophetas 103,1 (11,28
Elementi forma, qualitas eſt Galeno
Elementi materia ſimplex 14,33
Elementa quatuor cedunt in compoſitorum materiam 71,10
Elementa omnia efficientia Ariſtoteli 69,28
Elementa non euaneſcunt interitu rerum 23,46
Elementa priuſquam confluant ad procreationem naturalis corporis, materiam formam & qualitates habent 22,6
Elementa vel exquiſitiſsimè mixta non poſſunt conformationē aptam corpori, neque ſenſum, neque motum conferre 28,16
Elementorum formæ ſunt naturæ anticipitis inter ſinceras qualitates & formas compoſitorum corporum ſecundum Auerrhoen 12,3
Elementorum formæ ſunt ſubſtantiæ contra quam ſenſit Alexander, & huius rei demonſtratio ibid.25
Elementorum materia non prius inter ſe vincta cohæret quam ad extremum exigua fuerint 31,31
Elementorum qualitates tota per totas miſcentur 12,28
Elementorum miſtorū temperatura eſt in qualitatum genere, ibid.47
Emplaſtrà ex porro, cepa, allio, ſinapi & thapſia in ictibus venenatorum animalium 141,34
Ἐμψύχωσις & ἀντεμψύχωσις 80,32
Ἐπιδήμιοι vnde fiant 103,33 & eorum enumeratio ibid.
Ἐπιμιξία quid ſecundum Alexandrum 27 (30,50
Ἐπιμιξία quid ſit ſecūdum quoſdam
Epidemii ſimplices vnde fiant 103,52
Ἐπιδημίων cauſa 105,20
Ἐπιδημίων & peſtilentium morborum differentia ibid.27
Ἐπιδημίων morborum diuiſio 103,30
Ἐπιδημίων ſimplicium enumeratio, ib 35
Epilepſia omnis à veneno intus genito 104,25
Epilogus matutinæ diſputationis 71,8
Epithymum atram bilem attrahit, cuius rei cauſa occulta eſt ib.46
Eſſentia rerū ignota efficiunt vt formas elementorum inſeparabilium qualitatum nomine appellemus 14,19
Euſebii verba de vi generandi cœlo inſita 56,1
Ex cantharidibus emplaſtra in ictibus venenatorum animalium 14 .
Ex guaiaco pot⁹ in lue venerea 119,7
Ex ſimplici nihil niſi ſimplex fit 9,10
Exanthemata quæ & eorum deſcriptio 111,23 110,48
Exanthemata cur pueris familiaria
Exanthemata nō eſſe reliquias menſtrui ſanguinis ibid 52
Exanthematum cauſa ibid.54
Exanthematum deſcriptio 111,1
Exanthematum & ecthymatum diſcrimen ibid.22
Excrementorum corporis ſordes efficiunt, vt calor qui in eo inhabitat, cœleſtis eſſe non poſsit ſecundum Auerrhoen, & huius rei dilutio 88,30
Exemplo oſtenditur formam ſimplicem nō poſſe emergere ex ſubiectis partibus corporis. 20
Exemplaria apud Dionyſium Areopagitam 55,49
Exercitus locuſtarum conuolans in Galliam & Italiam 107,33
Experimētum quare fallax ab Hippocrate dictum ſit 240,15
Explicatio vera originis formarum ſubſtantialium 45
FAcultas quid ſit oſtenſio ſimilitudine 82,52
Facultas ad aliquid dicitur 82,45
Facultas retentrix viget à calore cœleſti 91,22 47
Facultas temperamēti proprietas 82,48 (82,14
Facultas ventriculi contentrix à cœleſti calore 90,40
Facultatis ſubſtātia in quo poſita 82
Facultatem animā vocat Auerrhoes
Facultates primæ 129,2
Facult. tot ſunt, quot actiones 81,26

Facultates tot ſunt, quot cauſarũ efficientium differentia 82,33
Facultatum à tota ſubſtantia fluentium ordines multi 128,48
Falſa quorundam opinio, quomodo rei cuiuſq; forma de potentia materia educatur 30,44
Faſcinatio viſu & huius cauſa 124,45
Febris ſudorifica exanthematibus affinis 111,44
Febris ſudorifica in ephemeris numeranda eſt 122,8
Febris peſtilentis ſymptomatum enumeratio 109,30
Febres acutæ in populum graſſantes diuinum aliquid habent 112,25
Febres aliam cauſam quam putredinem habentes 113,48
Febres omnes ex bile 114,44
Febrium intermittentium materia in viſceribus ibid. 46
Febrium omnium intermittentium genus ſalutare 113,11
Fectrix cauſa cur in particulis permaneat ratio 84,24
Fœtus formatur à vi quadam potentiſſima extrinſecus appellēte 73,16
Fœtus in vtero nutritur puriſſimo ſanguine 110,50
Fœtor comes putredinis 98,42
Forma compoſiti ſimplex ſimplicium partium formas integras & incorruptas in toto coercet 17,14
Forma compoſiti corporis ſimplex & ſimilaris & per omnes partes fuſa eſt 24,22. & eius rei demonſtratio, eodem loco.
Forma cuiuſque ſubſtantiæ naturalis ſubſtantia eſt 14,26
Forma eſt quæ rei eſſentiam largitur
Forma ſit & erit 8,42 (13,36
Forma generi non fluit à parētib. 41,18
Forma momento in materiam immigrat 46,37
Forma natura ſimpliciter dicitur ab Empedocle 17,27
Forma non antè actu eſt quam ſit perfectionem conſequuta ſecundum Alexandrum 39,30
Forma non eſt vis ex ſubiectarũ partium naturis profecta 17,12 neque ex ſubiectis formis proueniens 21,4
Forma non conſummatur paulatim, ſed ſubitò totam ſubiectum concedit 54,53
Forma omnis ſimplex nec cōpoſita eſt ex ſubiectarum partium formis 16,48
Forma perfectiſſima quæ 15,40
Forma propria ſimilarium partium quæ ſit ſecundū Auerrhoen 88,19
Forma quo perfectior eſt, eò perfectiorem & inſtructiorē corporis velut officinam habet 13,19
Forma ſimplex totius non poteſt ex ſubiectis formis emergere 19,43
Forma ſimplex diuina eſt 71,12
Forma totius ſeminis ſtatim indita eſt à genitore ſecundum Themiſtium 41,24 (72,14
Formæ actiones ſub ſenſum cadunt
Formam agere, demonſtratio 70,2
Formam agendi eſſe principium, demonſtratio ibid. 24
Formam & animam nō eſſe harmoniam 17,7
Formam non poſſe eſſe ex ſolis ſimplicium formis ſiue ſimplex ſiue compoſita ſit totius forma 21,40
Formam non poſſe proficiſci à temperatione corporum, demonſtratio 19,50
Formam, quæ ſemini ineſt obtinere mediam naturam inter ſubſtantiam & accidens, oſtenſio 39,14
Formam res cœlitus demitti Galenus affirmat & eius verba lib. 17. de vſu partium 74,27
Formam vnam compoſiti eſſe oportere, demonſtratio 16,17
Formæ vnius & ſimplicis non ſunt plures gradus perfectionis 40,20
Formam educi de potentia materiæ quid ſit, & Simplicij verba de hac re 30,31
Formarum multi ordines 15,36
Formarum non alia miſtio eſt quam materiarum 20,9
Formarum origo diuina eſt 51,27
Formarum origo qualis ſit & vnde 41,6
Formarum quæ elementis coitio falsò creditur ab Alexandro eo modo fieri quo contrariarum qualitatem confuſio 12,10
Functio occulta quæ ſit 89,51
Functio omnis animalis calori cœleſti aſſignanda eſt 92,32
Functiones diuinæ quæ appellandæ 89,46
Functiones plurimæ in nobis ex occultis cauſis ſunt ibid.
Functiones, quas oculis cernimus, diuinæ ſunt ibid. 54
Functiones variæ & diuerſæ, ex partium, quibus anima infuſa eſt, differentia proficiſcuntur 25,13
Functionum quæ ab occultis cauſis & manifeſtis prodeunt explicatio. 90,14
Fungi, arrhenicum, auripigmentum & ſimilia venena infirma 103,5
Frigida & ſtyptica in morbis peſtilentibus vtilia 142,1
GAlenus fatetur ſe nullam validam rationē de corporis ſtructura inuenire potuiſſe 75,37
Galen. fatetur ſe neſcire animæ ſubſtantiam 80,40
Galenus in quo diſſidet à Moſe & Platone de rerum creatione 75,9
Galenus vixit temporibus Alexandri Aphrodiſienſis 11,46
Galeni verba de vi illa fictrice in ſingulis animaliũ particulis permanente & eas ad ſuum opus excitante 82,53
Galeni verba de anima, & de ſpiritu in ventriculis cerebri contento lib. 7. de plac. Plat. & Hip. 79,12
Galeni verba de cauſa pulſationis quam venis ſit expenduntur 82,5
Galeni verba de fœtus formatione expenſa 72,50
Galeni verba de ſubſtantia facultatum expenduntur 81,46
Galeni verba lib. 15. de vſu partium & 9. de placitis Plat. & Hipp. expoſita 75,51
Galeni verba de conformatrice anima contenta in ſemine & à parentibus prouenientē in fœtum 84,46
Gignenda forma ne minimũ quidem antè in materia fuit 33,38
Gonorrhœa in lue venerea 117,53
Gradus definiuntur facultatum ordines 81,46
Grauedo anheloſa peſtilēs erat 112,13
Græci ex Ægyptiis & Hebræis multa didicerunt 56,11
Gubernacula regionum mundi diſtributa dæmonibus 64,2
Gymnoſophiſtæ Indorum 63,8
HEraclitus de diis etiam in caſa furnaria 66,5
Heraclius lapis allio perunctus facultatem trahendi ferri amittit 82,5
Heroës Platonis 63,30,32
Hippocrates 67,4 (29
Hirundinū cinis anginæ valet 142,
Homo cur hominem generet, equus equum 46,2
Homo proxima & continens cauſa efficiens generis hominis 50,42
Humanarum rerum adminiſtratio angelis demandata 62,43
Hydrargyrus peruerſa 119,28
Hydrargyrus frigida 119,13 (6
Hydrargyri vapor emollit neruos 97,
Hydrargyrum non adhibendum in venerea lue 119,13,28
Hydrophobia quis morbus 103,22
IBis in Ægypto dicata Deo cuidam 64,14
Icterus magica arte ſanatus 126,53
Idea comes indiuidua bonitatis 60,6
Idea Platonicorum 71,20
Idearum Platonis explicatio 59,9
Idearum differentiæ vnde demanent
Idearum ἀρχή 71,52 (60,12
Ignis & aër agunt 69,7
Immoderata materiæ differentia 96,30
Immoderatio materiæ morbus partes ſimilares

ſimilaris 96,20
In exanthematibus interiora papulis manantibus ſcatent 111,12
In febre ardente aliud eſt quàm putredo 99,13
In peſtilente febre adhibenda quæ totius ſubſtantiæ proprietate veneno adverſa ſint 110,22. & eorum enumeratio ibid.25
In peſtilente febre frigida & adſtringentia adhibenda ibid.24
In peſtilente febre media præſcribenda 110,32
In peſtilente febre non mittendus ſanguis ſi corpus fuerit purum 110,10
In peſtilente febre valida purgatio fugienda eſt ibid.20
In paralyſi eſt etiam nervi obſtructio 23,8 (39
Locus de la[...] illo advecto ex India 130,
Inductio qua oſtenditur formam toti eſſentiam largiri 33,44
Intelligentia etiam inferiora generandi & gubernandi vires habet 54,33
Intemperies putredinem comitatur 99,10
Interpretatio verborum Ariſtotelis de ſemine 44,4
Interpretatio plenior Ariſtotelis de rerum & formarum origine 47,46
Iuvenis a Dæmone obſeſſus 125,12
[illegible] 103,49
LAbruſca floris extrema in ambitu foliorum refrigerant, quod inter hæc medium naſcitur adurit 26,7
Lapis philoſophicus quis 138,43
Lares, Larvæ, Lemures 63,35
Leges in magos 126,46
Lienteria in populum graſſantes divinum aliquid habent 112,25
Leporis coagulum appoſitum conceptum retinet 26,10
Leporis oſſiculum quod in poplite eſt arenulas deturbat ibid.11
Leporis pilus hæmorrhagiam ſiſtit ib. 12 (14
Leporis pulmo aſthmaticos iuvat ib.
Leporis ſanguis calculum comminuit ibid.18
Locus Iſaiæ & Iudæ de Dæmonibus 62,10
Loci apud Galenum oſtendentes morbum aliquem eſſe totius ſubſtantiæ 100,8
Lues venerea propriis antidotis curatur 119,41
Lues venerea virus ſerpit in corpus humore deducente 103,1
MAgi aſciſcunt dæmonum opem 126,8
Magnes ferrum attrahit cuius rei cauſa occulta 71,45
Mali punici cortex calidus, interanea frigida 26,2
Manifeſtorum aliquot totius ſubſtantiæ morborum enumeratio 104,20
Marcor conſequitur putrefactionem 89,46
Materia elementorum ſimplex 9,16
Materia formæ primum fundamentum 8,41
Materia natura dicitur ibid.50
Materia perpetua eſt ibid.54
Materia [illegible] 49,15
Materia quid 11,10
Materia rerum naturalium ex quatuor elementis conſtat 9,2
Materia ſimilaris partis ad virium robur confert ibid.
Materia ſubſtantiæ rationem & genus obtinet 11,16
Materiæ vires & qualitates quæ dicantur 70,18
Mathematicorum mos 10,11
Matthæi locus expoſitus 62,49
Medicamenta curandis morbis idonea unde petantur 27,42
Medicamenta benigna aliquando in alimentum cedunt 132,44
Medicamenta proprias partes purgantia 133,6
Medicamenta purgantia media inter alimenta & deleteria 132,48
Medicamenta quomodo ducantur de potentia in actum 33,25
Medici non ſolum proprietates ſtatuere coguntur, ſed etiam Philoſophi & Grammatici 71,53
Mens, divina intelligentia 59,55
Methodici 67,12
Miſtionis falſa opinio 11,21
Miſtio vera ibid.27
Morbus materia 96,53
Morbus totius ſubſtantiæ, aliquando ſolitarius, aliquando complicatus aliis affectibus 101,9
Morbus totius ſubſtantiæ profligatur medicamentis tota ſubſtantia contrariis ibid.16
Morbus totius ſubſtantiæ occultus vel manifeſtus 99,25
Morbus totius ſubſtantiæ duplex 99,52. 102,19
Morbus totius ſubſtantiæ 98,11
Morbi ex veneno contracti curatio 141,43
Morbi ex putredine ſunt totius ſubſtantiæ morbi 98,52
Morbi ſanati magicis & ſuperſtitioſis 126,9. 127,20
Morbi totius ſubſtantiæ quibus tribuantur ab Hipp. 100,36
Morbi trans naturam 124,25
Morborum à veneno vitiis genitis excitatorum enumeratio 104,24
Morborum ſpecies ſuas antidotos habent 142,35
Morborum vulgarium cauſa abdita 101,20
Morbos inferri à cacodæmone Dei permiſſu 124,26
Morbos inferri hominibus à maleficis ibid.27
Mortalia omnia quæ in mundo ſunt à ſua quæque idea ſuſtinentur 60,4
Motus & actio primum tribuitur formæ 70,2
Mundus à Deo factus ſecundum Ariſtotelem 54,3 (44
Mundi anima formarum datrix 60
Mundus an a Deo genitus, an æternus 53,46
Mundus duplex Ariſtoteli 52,42
Mundus inferior ſuperis converſionibus continuatus eſt 49,33
Mundo ineſſe animam demonſtratio 60,44
Mundum genitum eſſe quibus probet Plato 54,38
NAtura duplex eſt in animalium & ſtirpium procreatione: Et Ariſtotelis verba de hac re 31,21
Natura duplex 8,38
Natura non eſt conſilii & rationis particeps 109,49
Natura pura ſimplex mente ſola comprehenditur 142,40
Natura quæ in ſpiritu eſt, reſpondet elemento ſtellarum 86,24
Natura quæ ſint 8,25
Naturalis ſpiritus & animæ licet ſit unus fons, varia tamen hæc ſunt pro partium varia natura 24,49
Nepeta felibus grata 133,30
Nero magicarum artium ſtudioſus 126,22
Nihil eſt in rerum univerſitate cui non ſit ſimile 128,59
Nomenclatio eadem duorum corporum cauſa non eſt cur illa eadem ſpecie contineantur 25,45
Noma [illegible] id eſt morbida excretio apud Hipp. 100,34. 101,41
Nutriendi & ſentiendi principia cum divino corpore, id eſt, ſpiritu innectuntur 38,16
OBſtructio cauſa putredinis 98,38
Occultorum morborum cauſa 102,6
Occultorum morborum differentia unde ſumantur 101,13
Ophthalmiæ in populum graſſantes divinum aliquid habent 112,23
Ortus principium à creatore 75,2
Omnis ortus rerum à cæli ſeminibus 60,11
Ortus & interitus rerum à motu contrario ſummi cæli circumactioni 48,41
Oſſa cariosa eorum qui lue venerea infecti ſunt 118,7
Oſſa crurum morbo reddita mollia 97,1
Oſſa mollia ſuo vigori reſtituta vſu

balnearum naturalium ibid.
ex Ouo ſolo fornacis tepore pullus excluditur 33,45
Πανδήμιοι morbi, & πάγκοινοι qui 103,31
Πανδήμιοι ſimplices qui 104.54. eorum cauſa ibid.
Πανδημίων cauſa communis 103,31
Πανδημίων morborum diuiſio 103,30
Πανδημίων ſimpliciũ enumeratio 104, 2
Partis totiꝰ ſubſtantia qua dicatur 96, 8
Partes corporis propriis gaudent alimentis 133,
Partes emortuæ ſtirpis non ſunt eiuſdem fo ma cũ uiuẽ 26,40
Partes ὁμοιομερεῖς non miſcẽtur 20,30
Partes ſimplices ſingulæ ſuis formis inſignitæ ſunt 22,
Partes ſunt veluti internuncii ac paranymphi, quibus feliciter cum forma cum toto coniungitur 27,24
Partium formæ ſunt præparatio quædam ad formam ſimplicem totius 27,12
Patibilia omnia, materia Ariſtoteli 69,20
Pæoniam non valere aduerſus epilepſiam ſolis qualitatibus 134,
Perfectio eſt accidens, forma verò eſt ſubſtantia 31,13
Perfectionem non eſſe rei formam ib.
Perfectiora animalia à cælo gignuntur, ſeminis interuentu 49,55
Perfecta omnia ex ſemine prodeunt 29,17
Permiſtio & temperamentum quo inter ſe diſtent 68 36
Peſte correptus halitu ſolo aut excrementorum exſpiratione aſſidentes labefactat 109,38
Peſtilẽtia grauior vbi & quo tempore 107,42
Peſtilentia ſolos boues iugulans, ſolos ſues & ſolas oues: & quo tempore ſæuerit 106,36
Peſtilentia magnũ æſtum habet 105, 47
Peſtilentia obnoxios homines reddens conſtitutio nos latet 107,52
Peſtilentia vniuſcuiuſque peculiaris quædam cõmiſtionis ratio 107,20
Peſtilentiæ omnis cauſa occulta eſt 107,5
Peſtilentiæ opportuna loca maritima auſtro obiecta 107,50
Peſtilentia qui homines opportuni ib. 52
Peſtilentia immaniter ſæuientes 106, 21
Peſtilens febris quando putridæ febri implicatur 109,47
Peſtilens febris nullam affinitatẽ cum hectica habet 109,34
Peſtilens febris initiũ a labe in humores permanante 108,4
Peſtilens febris quibus ſignis ab ardente dignoſcatur ibid. 11
Peſtilentis febris deſcriptio ibid. 12
Peſtilente febre correptorum quare vrina ſanis ſimiles 109,47
Peſtilentes morbi conſueti 103,43 & eorum catalogus ibid.
Peſtilentes inſolẽtes qui, & eorum catalogus ibid. 47
Peſtilentium morborũ curatio 141,21
Peſtilentialis ephemera omnium peſtilentiũ pernicioſiſſima 148,27 & eius ſigna ibid.
Peſtifera multa homini à cælo 124,11
Peſtifera omnia, deleteria, & venena morbi totius ſubſtantiæ occulti 99, 17
Phalangii & ſcorpii venenum expeditius ſerpit 118,15
Philoſophia quo tempore nata & nomen ſuum adepta eſt 66,45
Philoſophi veteres non omnium rationes ab elementis petiuerunt, ſed quorundam 72,17
Philoſophandi duo genera 67,3
Piper emortuũ calidum etiam 87,23
Platonis ſententia de ideis 59,9
Platonici paucis mutatis Chriſtiani fiunt 56,10
Platonis verba quibus contenditur animam ante corpus fuiſſe 35,45
Pleuritides in populum graſſantes diuinum aliquid habent 112,41
Potentia eſt veluti præparatio quædã materiæ inſidens, & verba Alexandri de hac re 30,20
Potentia forma quid 29,46
Potentia non eſt forma 33,8
Potentia nunquam ita perficitur, vt in formam degeneret 31,20
Potentia patiendi 30,7
Potentia rei naturalis ſuopte impetu ad formam progredi nõ poteſt 29, 42
Potentia ſeminis nulla ratione poteſt in formam tranſire 51,33
Potentiæ ſignificationes 30,2
Potentia ineſſe quid 24,24
Poteſtas agendi quid dicatur Ariſtoteli 81,37
Prægnantem eſſe animam quomodo intelligendum eſt apud Platonem 43 17
Præparationes ad formam recipiendam ſunt deſtinatæ 27,50
Prima ætas affectus tantùm intuebatur 66,40 [51
Principium omnium diuinũ eſt 83,
Propria ſubſtantia cælorum & ſyderum, quare intelligentia dicta 54, (25 23
Proprietas occulta vnde manet 137,
Proprietas occulta interdum admittitur à Galeno 71,21
Proprietas res quomodo à Themiſtio appelletur 81,45
Proprietas ſubſtantiæ infirmior in aqua quæ elicitur vaporatio, efficacior in oleo 138,13
Proprietatis nomine quid intelligatur inueſtigatio 81,14
Proprietatem accidens eſſe 135,11
Proprietates in ſubſtantia inſident & eius ſpiritu 136,43
Proprietates inueſtigandæ 142,36
Proprietates occultæ 71,49.128,52
Proprietatũ & formarum origo 134, 25
Proprietatum cognitio præſtantiſſima 142,36
Putrefactio quid 98,32
Putredo non vna cauſa ἐπιδημίων 99, 41
Putredo totius ſubſtantiæ morbus, ib. 44
Putridæ cõſtitutionis cauſa quæ 105, 52. quo differat à peſtilenti conſtitutione 106 3
Putridæ conſtitutionis effectus ibid. 9
Puſtulæ cur nunc nullæ in venerea lue 118,48
Puſtulæ & vlcera vbi ferè primum exiſtant in lue venerea 117,52
Puſtulæ & vlcera vaporem exhalãt, qui admiſſus in venam cauam & arteriam, ſanguinem & ſpiritus labefactat ibid. 49
QVale oporteat eſſe corpus in quo anima rectè ratiocinari & intelligere poſſit 79,23
Qualitas in ſubſtantiam mutari non poteſt 31,17 (49
Qualitas non agit prima & per ſe 33,
Qualitates duæ agentes, totidem patientes 69,6
Qualitates contrariæ non tranſeunt in ſe mutuò ibid 7
Qualitates inſtrumẽta naturæ 69,52
Qualitates primæ elementorum miſcentur vt ὅλαι 12,21
Qualitates ſecũdæ cur ſic dictæ 129,7
Qualitates ſecũdariæ & vnde 69,18
Qualitates ſunt organa 74,3
Qualitates ſuperiores in permiſtione, omnem temperamẽti efficientiam ſibi vendicant 68,38
Qualitates tertiæ à tota ſubſtãtia 129, 8
Quartana cur rarò bis eundem prehendat 115,38
Quartana interdum annos 4 durans & cauſa ibid. 32
Quartana ſimplex, duplex & triplex ex impuro corpore propriis antidotis depulſa 114,23
Quartana & lue venerea ſimul laborans 114,30
Quartana ſoluta corpus interdũ impurum

Digitized by Google

purum maneſ 114,28
Quartanam in populum graſſantes, & earum cauſa occulta 113,37
Quæ abſurditas conſequatur eorum ſententiam qui rerum genera ex officiis diſtinguunt 40,44
Quæ abſurditas conſequatur eorum ſententiam qui affirmant ſemini ineſſe formæ eſſentiam, ſed gradus imperfectioris 39,27
Quæ aquas inficiant 104,52
Quinta eſſentia quomodo fiat 138,25
Quod accidit res ſua ſpecie perfecta accidens eſt 22,49
RAbidi hominis deſcriptio 116,27
Rabie correpti permulti ex eſu lupi, eniorum ibid.52
Ranunculi eſus ranis, buffonibus, lacertis, & ſerpentibus 133,30
Ratum, denſum, laxũ & adſtrictum quomodo hic intelligantur 97,15
Ratio extrahendi ſeminis ab auro 139,5
Rheumbarbarum bilem trahit cuius rei cauſa occulta eſt 71,45
Res quomodo corrumpantur 100,3
Rebus aliquid diuinum ineſſe demonſtratio 71,27
Recidiua luis venereæ qualis 119,36
Relaxantia fugienda in his partibus quæ vſum communem toti corpori habent 95.43
Remedia anicularum aduerſus febres 114,26
Remediorum trans naturam differentia 125,55
Reſtinguẽtia venenum dote communi 142,25
SAgæ quid efficiant 124,51
Salutaria multa homini à cœlo 124,11
Sanatio quæ à dæmone efficitur ficta eſt 116,55
Sanatio perfecta occultorum morborum quibus compleatur 142,17
Scarificatio altius impreſſa in ictibus venenatorum animalium valet 141,32
Semen animatum dici nõ poſſe oſtenſio 41,50
Semen animatum ſecundum Platonem ibid.51
Semen eſt opifex 28,29
Semen eſt velut excellens ſapientia præditum ibid.32
Semen nihil generat ſine cœlo 57,32
Semen ſive, dicetur natura aliquando à Galeno dicitur 84,40
Seminis craſſior ſubſtãtia corpus genitura ab Ariſtotele appellatur 38,15
in Semine principium eſt perpetientis non minus quam agentis motionis, & Simplicij verba de hac re 34,38
Seminarationem & vis gignendarũ rerum ſparſa in cœlum 54,35. locus Platonis in Timæo ibid.
in Seminariis nihil eſt formæ eorum quæ ex his naſcuntur 34,25
Sempiternitas re vera Deus eſt 53,1
Selenitis ſanguinem ſiſtit 135.26
Siccitas retentionem iuuat 91,11
Similaris morbus quid 94,10
Similaris corporis materia conſtat ex elementis 14,35
Similaris pars tria in ſe cõtinet 94,28
Similaris partis tria morborum genera 96,20
Similaris partis tria morborum genera eſſe demonſtratio 94.4
Similares partes ex quibus conſtent 74,6
Similarium partium eſſentiam ab alio ducit Ariſtoteles, quam ab elementorum temperamento ib.16
Similarium partiũ triplex ſubſtantia ſecundum Gal. & huius ſententiæ expoſitio 94,28
Similaribus partibus ſua eſt materia 95,8
Sol aduerſis corporibus lumen impertit 58,50
Sol & homo generãt hominem 46,2
Sola putredo non præparat corpora ad peſtilentiam 108,6
Soliditas corporis ad omnia perferenda 95,37
Soliditas partium corporis vnde ſit ibid.39
Species ſimilaris vtriuſque partis erumpit in ſuum actum & perfectionem totius interitu 24.32
Spectra varia in ſpeculum vi verborum deducta 65,36
Spiritus aliquid diuerſum à corpore & humoribus 85,35
Spiritus animalis, animæ organum 77,29
Spiritus Ariſtoteli quid 86.9
Spiritus æthereus & diuinus nexus corporis mũdi & eius animæ 60,55
Spiritus corporis omnium viuẽtium diuini ſunt 38,18,85,23
Spiritus impetum faciens Hippocrati 85,34
Spiritus in quo calor conſtituitur, ſemen appellatur ab Ariſtot. 38,10
Spiritus medium inter corporeã ſubſtantiam & incorpoream 85,35
Spiritus mundi rector 58.42
Spiritus mundi totus æthereus 60,55
Spiritus quid ſit 85,28
Spiritus natura quid ibid.43
Spiritus naturalis, vnicus & ſimplex in genere animãtium & ſtirpium eſt 24.46
Spiritus omnia calore fouet 58,45
Spiritus per totũ fuſus præparatio neceſſaria ad formã recipiendã 28 6
Stercus albi canis anginæ valet 142,30
Stirpes aliquid habent loco cordis & quo loco id eſt 26,53
Stirpes & animantia ſpeciem habent opificem actionum quas obeunt 23,21
Stirpes & animantia ſurſum & deorſum porriguntur 41,48
Stirpiũ partes viribus contrariis pollentes non aliunde afficiunt quam ab altrice anima 26,34
St[illegible]latus uteri à veneno intimi ge[illegible] 104,25
St[illegible]camelus ferrum coquendo atterit, cuius rei cauſa occulta eſt 71,46
Struthiocamelus totius eſſentia natura ferrum exterit 96,4
Subſtantia & facultas quomodo differant 97,48
Subſtantia omnis quæ ſenſibus apprehẽditur ex ſubiecto & forma conſtat 14,30
Subſtantia ſuis facultatib. agit 81,21
Subſtantiæ facultatum tot ſunt quot animæ partes 82,33
Subſtantiæ proprietas à Galeno probata in multis locis 129,11
Subſtãtiæ proprietas ratione demonſtrari non poteſt 130,20
Subſtãtiæ ſimilitudo cauſa præcipua tractionis 129,31
Subſtantiæ ſimilitudo in alimentis 131,29
Subſtantiæ totius corruptio duplex 98,52
Subſtantiæ ſunt vt numeri 41.6
Subſtantiarum ordines 134,28
Supera & a corpora quomodo hæc inferiora gubernent 51,27
Superioris mundi deſcriptio 52,50
Sydera aliud in aerem quàm frigus aut calorem inducunt 107,16
Sydera excitant occultas qualitates vulgariũ morborum cauſas 113,5
Sydera quid animantibus, ſtirpibus & metallis præſtent 131,41
Sympathia vnde nata ſit 133,20
Syncope ex grumo ſanguinis concocto non ſine veneno eſt 19,12
TAxus venenoſa Narbona 116,5
Temperamentum accidens 134,26
qualitas 94,29
Temperamentum optimum confert ad actionem 95.9
Temperatio proba, præparatio neceſſaria eſt ad formam recipiendam 27,50
Temperamenti modus inexplicabilis eſt 28,19
Temperamẽti ſingulis ratio ex ſemine particulis ipſis inducitur vi ſeminis 29,26
Terra lemnia in peſtilentibus morbis 142,26
Themiſtius de potẽtia vt de accidente loquitur 37,51

Themiſtius nunc in Platonis nunc in Ariſtotelis ſententiã inclinat, ib.35
Themiſtius reprehenditur, quòd dixerit ſpiritum mundi non uti opera aſtrorum 59,5
Themiſtij verba, quibus contenditur animam ab initio in corpore fuiſſe 35,55
Theodoriti verba de vi generãdi cœlo inſita 56,4
Theophraſti verba de his qui de omnibus rationem quærunt 22,6
Tophi in articulis eorum qui lue venerea infecti ſunt 118,13
Torpedo piſcatorem torpentem efficit 116,10
Tota res ſubſtantia quid 97,39. 129,23
Tres animæ partes ſubſtantia & locis diſcluſa 84,45
Tres cauſæ efficientes in unoquoque corpore naturali 70,11
Tres præparãtiones ad totius formam neceſſaria 27,49. *quæ ex ſemine prodeunt* 19,8
Tria continentur in quaque re compoſita 68,4
Tria morborum genera 93,42
Tria Plato ſtatuit circa regem 59,26
Triplicis caloris quem Leonicenus ſtatuit improbatio 86,50
Tullij verba de ſpiritu 85,50
V*Acuatio quando conueniat in lue venerea* 118,19
Venæ obſtruendæ in peſtilentib. morbis 142,8
Venæ ſectionem unde didicerimus 141,50
Venenum beſtiarum deducitur prouehente humore 102,55
Venenũ cauſa comitialis morbi præſertim eius qui per conſenſum eſt 122,21
Venenum cerebri 123,42
Venenum epilepſiæ etiam primarij affectus cauſam eſſe demonſtratio 122,24
Venenum hauſtum cito vomitu foras ducatur 141,43
Venenum infirmiſſimũ quod 103,8
Venenũ in utero ſtrangulatu 121,50
Venenum pedetentim ſerpit 116,21
Venenũ præſentiſſimum quod 102,38
Venenũ prohibentia ne ſerpat 116,39
Venenum quid 104,28. *quid efficiat* 141,16
Venenum quæ obtundant ibid.18
Venenum quibus modis revocetur 116,37
Veneni ſæuitiam reſtinguentia, ibid.
Veneni vis in ſaliua canis rabidi quando ſe prodat 116,22
Veneno æqualis corruptio in noſtro corpore 121,32
Venena cauſtica & ſeptica 121,2
Venena efficacia epidermidem penetrant 116,15
Venena præfocantia 121,3
Venena quomodo corrumpant noſtram ſubſtantiam 104,35
Venenorum craſſorum ſubſtãtia impeditur ab epidermide 117,45
Venenorum differentia 120,46
Venenorum enecantium exuperantia qualitatũ enumeratio 104,37
Venenorum enecãtium tota ſubſtantia enumeratio ibid.
Venenatus morbus 120,39
Venenati morbi duplices 104,24. 22
Venenati ſimpliciter morbi qui 103,
Venenata ſtirpes & animalia 122,52
Venenum nõ ſolùm qualitatibus, ſed tota ſubſtantia peſtilens habentia 121,18
Venenum ex putredine ibid.23
Venenatorum animalium enumeratio 116 13
Venenata ſolis qualitatibus in ſtirpibus & metallis ibid.52
Venenoſa metalla ibid.54
Venerea lues à qua parte initium ducat 117,26
Venerea lues ex genere cõtagioſorum non ſecus atq; animalia venenata 117,3 & 24
Venerea lues non inclinat 118,43
Venerea lues omnino venenoſa, ibid.
Venerea lues quã exitioſiſſima 117,34
Venerea lues talem habet contagionẽ ac perniciem qualis eſt venenatorum animalium 117,4
Venerea lues ubi originem habuerit ibid.16
Venerea luis cauſa quib. aſſignetur, & quæ vera eius cauſa 117,9 & 23
Venerea luis nullum ſignum in urinis 118,22
Venerea luis varia ſymptomata pro temperamentorum varietate in qua incidant 117,36
Venerea luis venenata natura, ib.37.
Venerea luis veneni vis hebetior, ibi. 38
Veneream luem conſequitur puſtula in eo loco ubi ea inſederit, ibid.42
Venter clyſtere eluendus hauſto veneno 141,48
Ventriculus diſſolutus qua non toleret 95,29
Ventriculi imbecillitatis cauſa 96,39
Verba Galeni vis de fœtus conformatrice 74,25
Ver quare omnium temporum ſaluberrimum 49,8
Vere ineunte multa innouationes rerum 48,47
Veratrum homini peſtiferum, coturnicibus cibus: cuius rei cauſa occulta eſt 71,47
Vergilij locus 6. Æneidos expoſitus 60,25. 61,22
Vini acrioris paſſiq; potus obtundit venenum 142,15
Vires à qualitatib. natæ diſtinguenda ſunt ab his quas materia edit 69,35
Vires in animalib. viuis & ſtirpibus quæ in iiſdem non inſunt 136,51
Vires materiæ ineſſe quomodo intelligendum 68,53
Vires quas profert forma ſunt diuina, ut forma ipſa 71,5
Vires rerum nõ eſſe acceptas referendas naturis elementorum, demonſtratio exemplo theriaces 22,8
Vires rerum omnium unde proficiſcantur 68,8
Virtutum læſarum tres cauſæ 96,29
Vis cœlitus dimiſſa non uno modo à rebus inferioribus ſuſcipitur 58,53
Viſcera eorum qui lue venerea infecti ſunt ulceribus ſcatent 118,19
Vſtio candente ferro demat virus 141,38
Vita eorum qui in cœlis agunt 52,54
Vlcera melancholicis, bilioſis ut pituitoſis alia atque alia in lue venerea 117,38
Vomitus quib. rectè prouocetur præſertim in veneno hauſto 141,44
Vmbra nucis 116,8
Vrina quare non appareant turbida in febribus peſtilentibus. 108,37. *& cur ſedimento, ſubſtantia & colore laudabili* ibid.
Vulgarium morborum cauſa communis 112,26
Vulnus inflictum à venenatis animalibus cur non coaleſcit 141,42
Vulpis pulmo ad aſthma 142,38

Indicis, in libros 2. de abditis rerum cauſis, finis.